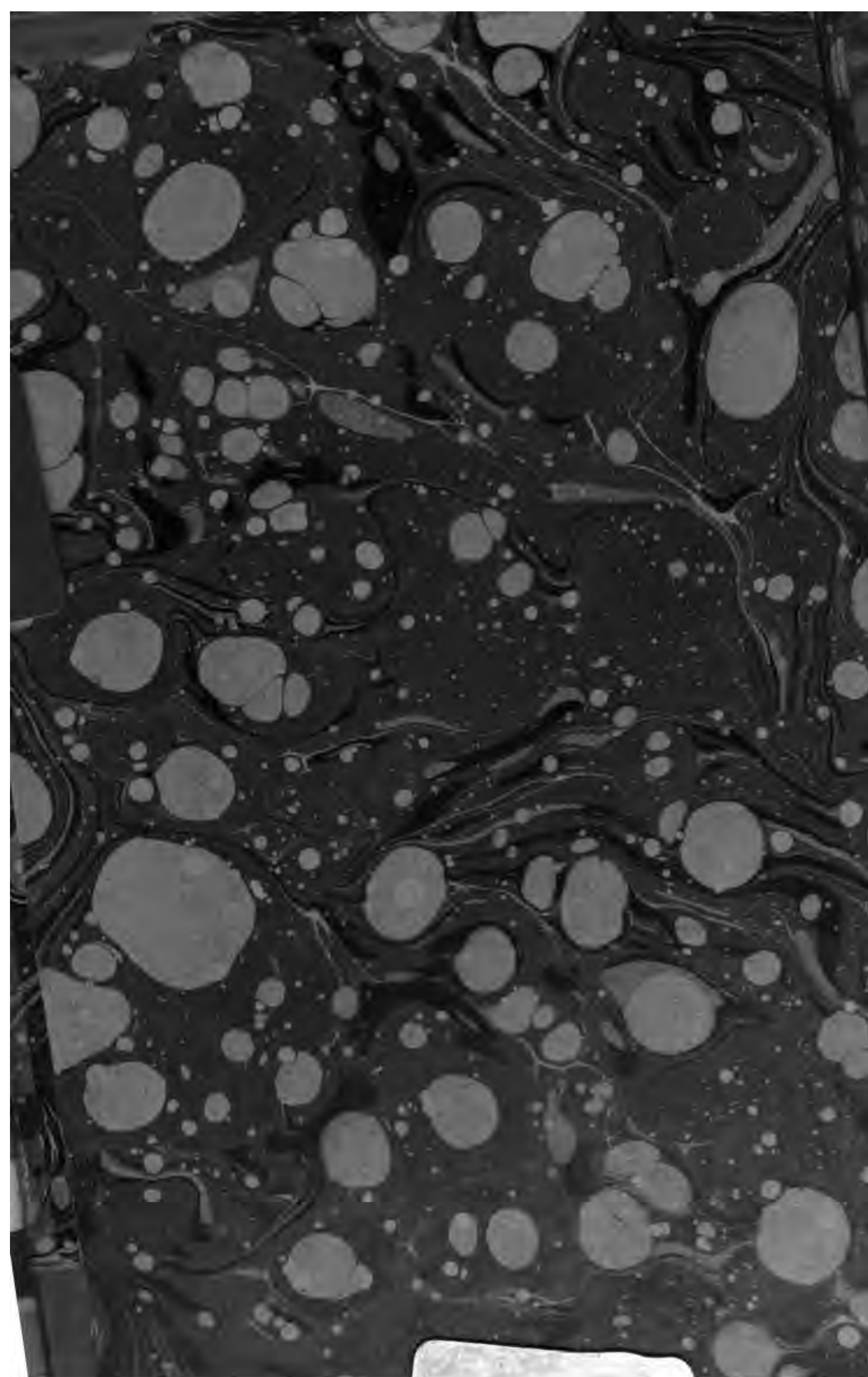
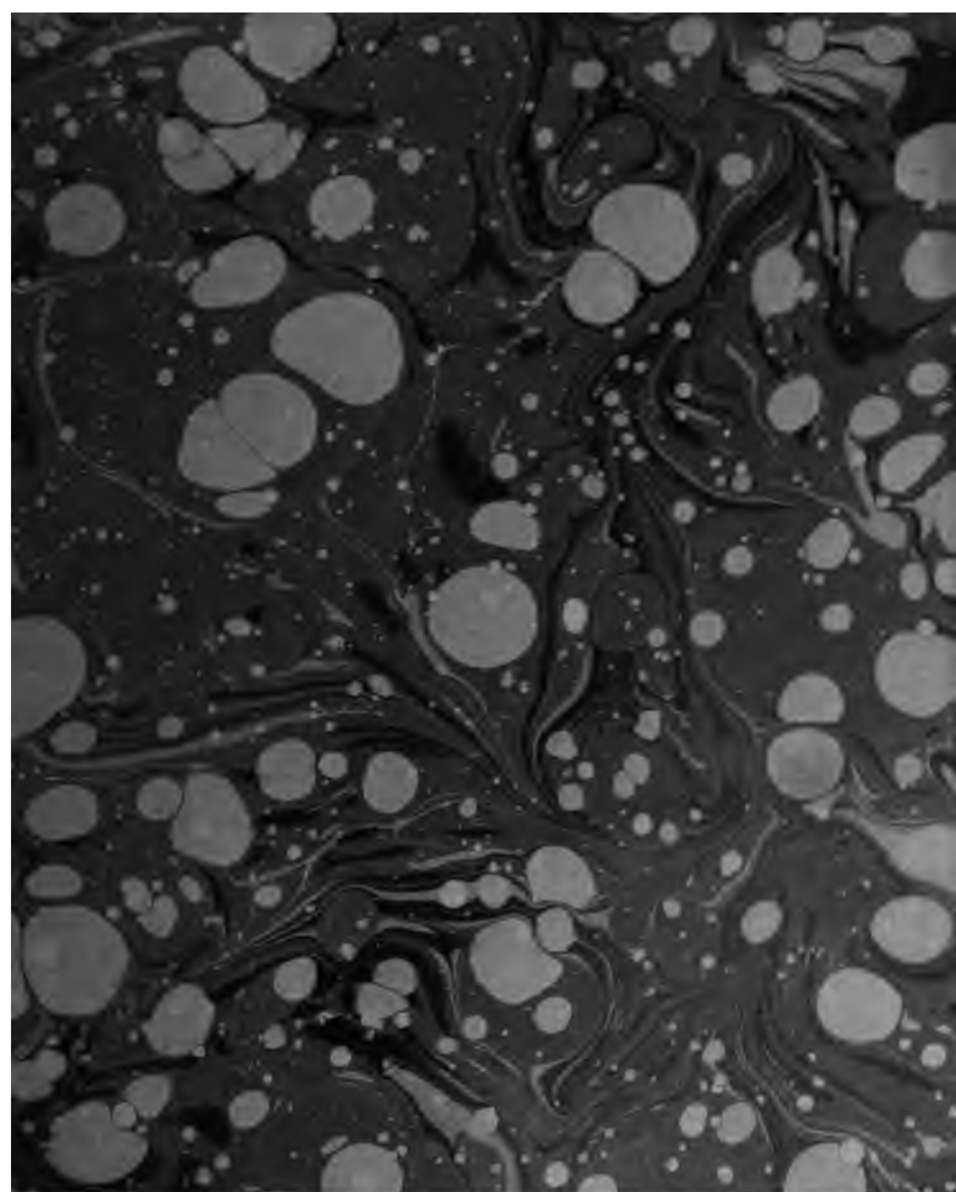
Vol. 1

Vol. 1

VENERABILIS

BEDÆ

HISTORIA ECCLESIASTICA

GENTIS ANGLORUM.

VENERABILIS

BEDÆ

HISTORIA ECCLESIASTICA

GENTIS ANGLORUM.

VENERABILIS

BEDÆ

HISTORIA ECCLESIASTICA

GENTIS ANGLORUM.

AD FIDEM

CODICUM MANUSCRIPTORUM

RECENSUIT

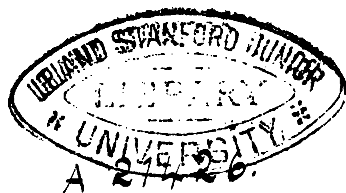
JOSEPHUS STEVENSON.

LONDINI:

SUMPTIBUS SOCIETATIS.

M.DCCC.XXXVIII.

CHISWICK:
PRINTED BY C. WHITTINGHAM.

His late Majesty, King William IV.

MEMBERS.

The Viscount Acheson, M.P.
The Earl of Bandon, D.C.L.
The Duke of Bedford, K.G.
Thomas Wentworth Beaumont, Esq. M.P.
The Viscount Bernard.
The Hon. Henry Boyle Bernard.
The Lord Bexley, F.R.S. F.S.A.
Rev. John S. Brewer, M.A. Queen's College, Oxford.
Captain Arthur Arundel Browne.
Rev. John Browne, D.C.L. Bandon, Ireland.
The Duke of Buccleuch, K.G.
Rev. James Bulwer, M.A.
The Lord Bishop of Chichester.
William Nelson Clarke, Esq. M.A.
Rev. Henry O. Coxe, M.A. British Museum.
James T. Gibson Craig, Esq. Treasurer of the Bannatyne Club.
The Hon. Robert Curzon.
The Viscount Dungannon, M.P.
The Earl of Dunmore.
The Lord Bishop of Durham.
The Dean and Chapter of Durham.
Lord Francis Egerton, M.P.
Robert Few, Esq.
Rev. J. Forshall, M.A. F.R.S. F.S.A. British Museum.
Dr. Franck.
Robert Gatty, Esq. F.S.A.

Rev. J. A. Giles, M.A. Head Master of the City of London School.

Rev. William Stephen Gilly, D.D. Prebendary of Durham.

William Grant, Esq.

The Right Hon. Thomas Grenville, Trustee of the British Museum, and Commissioner of Public Records.

The Earl Grey, K.G.

Stacey Grimaldi, Esq. F.S.A.

M. Guizot, Membre de l'Institut Royal de France et de la Chambre des Deputés.

Thomas Duffus Hardy, Esq. F.S.A. Record Office, Tower.

William Hardy, Esq. F.S.A. Duchy of Lancaster Office.

Rev. William Harness, M.A.

Sir George Harrison, K.C.H. Auditor of the Duchy of Lancaster.

Rev. Edward Craven Hawtrey, D.D. Head Master of Eton.

Sir Thomas Buchan Hepburn, of Smeaton, Bart.

John Hepburn, Esq.

James Maitland Hog, Esq. of Newliston.

Thomas Hog, Esq.

John Holmes, Esq. F.S.A. British Museum.

Alexander Beresford Hope, Esq.

Henry Thomas Hope, Esq. M.P.

Henry Philip Hope, Esq.

John Mitchell Kemble, Esq. M.A.

John Langhorne, Esq. Berwick.

The Marquess of Lansdowne, K.G. President of the Council, Trustee of the British Museum.

Rev. John Lingard, D.D.

James Loch, Esq. M.P.

John Loch, Esq. Deputy-Chairman of the East India Company.

William M'Dowall, Esq. Vice-President of the Maitland Club.

John Whitefoord Mackenzie, Esq. Edinburgh.

Rev. S. R. Maitland, Librarian to the Archbishop of Canterbury.

Rev. J. Mendham, M.A. Sutton Coldfield.

John Miller, Esq. Q.C. Stone Buildings, Lincoln's Inn.
M. Monmerqué, de l'Institut de France.
Rev. James Morton, B.D. Vicar of Holbeach, and Prebendary of Lincoln.
John Murray, Esq.
The Marquess of Northampton, F.R.S.
The Lord Nugent, G.C.M.G.
Antonio Panizzi, Esq. LL.D. British Museum.
Robert Pitcairn, Esq. Edinburgh.
Ralph Price, Esq. Treasurer of Bridewell and Bethlehem Hospitals.
Philip Pusey, Esq. M.P.
Rev. James Raine, M.A. Vicar of Meldon, Librarian of Durham Cathedral.
Right Hon. Thomas Spring Rice, M.P. Chancellor of the Exchequer.
Rev. William Upton Richards, B.A. British Museum.
John Richardson, Esq. F.S.A.
The Viscount Sandon, M.P.
The Lord Scarsdale.
Sir Robert Smirke, R.A. F.S.A.
John Smith Ygst. Esq. Secretary of the Maitland Club.
The Duke of Somerset, K.G.
John Spencer Stanhope, Esq. M.A.
Sir George Staunton, Bart.
Joseph Stevenson, Esq.
Patrick Maxwell Stewart, Esq. M.P.
John Shaw Stewart, Esq. Edinburgh.
The Duke of Sutherland.
Clement Tudway Swanston, Esq. Q.C. F.S.A.
The Lord Teignmouth.
Henry Sykes Thornton, Esq.
Rev. Dr. Thorp, Warden of the University of Durham.
Rev. George Townsend, B.D. Prebendary of Durham.
W. B. D. D. Turnbull, Esq. Secretary of the Abbotsford Club.
Edward Tyrrell, Esq. Remembrancer of the City of London.

Patrick Fraser Tytler, Esq. F.S.A.E.
Adam Urquhart, Esq. Edinburgh.
Edward Vernon Utterson, Esq. F.S.A. Commissioner of Public Records.
The Lord Vernon.
George Vivian, Esq.
Sir Patrick Walker.
Robert Walters, Esq. F.S.A.
James Weale, Esq.
Robert Weddell, Esq. Berwick.
M. Van de Weyer, Minister of the King of the Belgians.
John Wilson, Esq. Tweed House, Berwick.

GENERAL INTRODUCTION.

§ 1. It is the object of The English Historical Society to print an accurate, uniform, and elegant edition of the most valuable English Chronicles, from the earliest period to the accession of Henry the Eighth. Together with these, it proposes to publish, simultaneously, a few additional volumes, containing the most important Lives of Saints, Letters, State Papers, Historical Poems, the Proceedings of Councils and Synods, Papal Bulls, and Decretal Epistles. The English Historical Society; its object.

§ 2. The English Chronicles hitherto published are, for the most part, to be found only in the costly, inconvenient, and unsatisfactory collections of Parker, Savile, Camden, Duchesne, Twysden, Gale, Fell, and Hearne. The important treatise of Giraldus Cambrensis, 'De Instructione Principis,' and the continuation of Hoveden's Annals, are printed only in Bouquet's 'Recueil des Historiens des Gaules.' The 'Gesta Regis Stephani' occur only in Duchesne's 'Historiæ Normannorum Scriptores Antiqui;' and the Chronicle of Ralph of Coggeshale is only to be met with in Bouquet's voluminous work, or in the 'Amplissima Collectio' of Martene and Durand. Reasons for its formation

§ 3. An objection still more serious than that above noticed is, that the texts of many of our Chronicles have been founded upon manuscripts

of inferior value, and have been either carelessly transcribed, or injudiciously edited. The various readings furnished by other manuscripts of the same author have not been preserved; unsettled chronology has not been established, nor false chronology corrected; difficulties have not been explained; the reader has not been guarded against erroneous or contradictory statements; nor has any systematic attempt been made to assign to each Historian the relative degree of importance to which he is entitled.

§ 4. The evils resulting from this state of things are now generally felt and regretted; and it is natural that those who are interested in the History of their Country should be anxious to adopt measures for their removal. In order to keep pace with the extended and extending information of the times, it has become necessary to concentrate these scattered materials; to form more accurate and complete transcripts and collations of manuscripts; to supply the requisite annotations; and to subject the authenticity of each writer to a closer and more rational examination than has hitherto been applied to him. The Society considers itself justified in expressing a sanguine expectation that the arrangements which it contemplates, or has already concluded, will enable it to send forth a series of publications, in which all or the most of these important ends shall be attained.

§ 5. Besides re-editing, with greater accuracy, the principal early English Historians which have already been published, it is intended to print for the first time the more valuable of those Chronicles which at present exist only in manuscript. The greater number of these are anonymous, and of no great extent, though sufficiently numerous

and important to warrant the Society in stating that it derives no inconsiderable portion of its claim upon public attention from this part of its intended proceedings.

§ 6. The historical works of the following authors are intended to be printed: Gildas, Nennius, Beda, Asser, Ingulfus, William of Poitiers, Gaimar, Eadmer, Simeon of Durham, Wace, Ordericus Vitalis, Florence of Worcester, William of Malmesbury, Richard and John of Hexham, William of Jumièges, Henry of Huntingdon, Ailred of Rievaulx, Jordan Fantosme, Geoffrey de Vinsaulf, Benedictus Abbas, William of Newburgh, Ralph de Diceto, Roger de Hoveden, Giraldus Cambrensis, Gervase of Canterbury, Ralph de Coggeshale, Roger de Wendover, Matthew Paris, William de Rishanger, Nicholas Trivet, Peter Langtoft, John de Trokelowe, Henry de Blanford, Thomas de la More, Adam Murimuth, Walter Hemingford, John of Tynmouth, Thomas Elmham, Titus Livius, Robert Redman, Thomas de Walsingham, John Harding, together with others not here specified, and various historical works of which the authors are not ascertained. It is impossible to estimate with certainty the number of volumes which the proper execution of this plan will demand; but it is presumed, from calculations which have been made, that fifty volumes will include all which need be printed. **Works intended for publication.**

§ 7. The following is the plan according to which the present edition of our Chronicles is proposed to be conducted.

Many of these Chronicles commence with the Creation, the Deluge, or the Nativity of our Saviour, and contain an abridgement of the General History of the World, taken from the Old and **System of publication.**

New Testaments, Josephus, Eutropius, Valerius Maximus, Justin, Dionysius, Eusebius, Orosius, and writers of less authority. In their progress they frequently enter into an abridgement of our own history, the greater portion of which is extracted from the romance of Geoffrey of Monmouth, Beda, Nennius, Malmesbury, Marianus Scotus, and other writers whose works are yet extant. In such cases, it is only when the chronicler arrives at the narrative of those transactions which occurred at the period when he wrote, that he ceases to be a mere compiler, and assumes the character of an original historian. Part of this preliminary matter it is proposed to retrench. On this point, the promoters of the present undertaking are well aware that a difference of opinion exists, and that there are certain persons who think that, if our chronicles are to be reprinted at all, they ought to be reprinted without any retrenchment. But it is believed that the number of such persons is small, and that the inexpediency of the principle for which they contend will become more obvious the more narrowly it is examined. At the remote æra when such works were composed, knowledge was not communicated, as now, by the art of printing; books existing in manuscript only were consequently scarce; and an author acted considerately, if not judiciously, in thus gleaning from various quarters, probably with much trouble, an introductory sketch of general history. But a more advanced state of literature not only obviates the necessity of retaining such extraneous matter, but absolutely demands its removal as a positive incumbrance; there being no doubt that the publication of a complete body of genuine materials for the History of England must for

ever supersede the crude and capricious extracts made from them, centuries ago, by the credulous and inexact annalist of a monastery.

§ 8. It may also be remarked, that many of our Chronicles are found to embrace copious extracts from preceding English authorities, which authorities still exist. To such a length was this system of appropriation carried, that in some instances whole pages of one author were transferred, without acknowledgment, into the narrative of another. For instance, Asser's Life of Alfred is included in Florence of Worcester; considerable portions of Florence are in Simeon of Durham; Simeon, in his turn, is copied by Hoveden; a considerable part of what is called the Chronicle of Benedictus Abbas is to be found in Hoveden and Brompton; Knighton incorporates a large share of Hemingford; and Walsingham is such a plagiary, that, if he were resolved into his component parts, scarcely a vestige of him would remain, instead of occupying, as he now does, 550 closely-printed folio pages.

§ 9. These facts either have not been observed by the editors of our early Chronicles, or, if observed, have unfortunately been disregarded. Modern Historians have a right to expect that the early authorities, upon which their narrative must be founded, should be presented to them in such a state of clearness and compression, as to be applicable, with the least possible trouble, to the purposes for which they are intended. But such facilities have not hitherto been presented; and if their absence has given rise to instances of misapprehension in the pages of even our best modern writers, they may in justice be regarded only as the unsuspecting followers of what they naturally concluded to be authentic.

§ 10. It is, therefore, the intention of this Society to reject altogether those portions of this sort of preliminary compilation which are unconnected with the History of Britain, and to give others, which have evidently been copied by one chronicler from another, only in the author in which they appear for the first time, or in the most complete form. It is to be observed, however, that the passages thus expunged from succeeding authors are still of importance for many reasons: they may exhibit purer readings of the prototype than are to be found in manuscripts now existing; they may supply lacunæ in an unique copy of a writer so incorporated; and the additions, alterations, and omissions, which a secondary writer may make in the narrative of a primary one, are entitled to preservation, as they may originate in different views, or may be the result of more accurate information. The passages which, from the causes previously stated, it may be considered advisable to remove, will, where necessary, be employed in furnishing Various Readings to the text of the original author, and the changes made in such extracts by the writer who has incorporated them will be noticed. Whilst, however, such parts of the narrative of our Chronicles will in general be given only in the author in which they first appear, an exception will be made in favour of those passages which seem either to consist of original information, to be founded upon authorities now lost, or to be worthy of preservation from any other reasons. As it may be curious in the history of Literature to mark the kind of reading which was popular at each period, and important to notice the relative degrees of credit attached at intervening periods to pre-existing

authorities, it will be the duty of the Editor to furnish an analysis of the rejected matter, and, where necessary, to give an exact reference to such passages as may thus be incorporated in the author upon which he is employed. Whilst expressing its intention of thus freeing some of the most valuable of the early English Chronicles from the load of extraneous matter with which they are encumbered, the Society must be distinctly understood to be decidedly opposed to even the slightest abridgement of the original narrative. How much of the compilation is to be rejected, and at what particular period the work should begin to be printed entire, must be left, in each instance, to the judgment of the Editor. Too much will be given, rather than too little; the whole of the narrative for which the author is really answerable will be preserved, and not the slightest alteration permitted either in thought or expression.

§ 11. The benefits resulting from the adoption of the plan of publication here explained will be speedily felt and appreciated; the records of our history will be thus reduced to their natural and proper form and character, the relative importance and credibility of each historian will be more easily and correctly estimated, and the scattered and disjointed materials for our history will be compressed within a space considerably smaller than that which they at present occupy. These considerations have been deemed conclusive for selecting that method of republishing the English Chronicles which has been explained, in preference to any other; and it is assumed that all who may become members of the Society concur in its adoption. Its advantages.

§ 12. Although the greater number of those

Translations not included in the plan.

early translations of historical works, the originals of which exist, evidently do not come within the plan of this Society, yet they will not be disregarded. For instance, in editing Bede's Ecclesiastical History, the Saxon version ascribed to Alfred will be consulted, and its alterations and omissions will be noticed; and the same course will be pursued in regard to Robert de Brunne's English translation of the French Chronicle of Peter Langtoft. A few portions of our early historians, likewise, although derived either directly or indirectly from the Saxon Chronicle, seem worthy of preservation, from reasons which will be explained in the proper place, and an exception from the above rule will be made in their favour.

Precedents in favour of the plan now adopted.

§ 13. The mode of editing here proposed is so natural, and its utility is so apparent, that it has been adopted, so far as it was practicable in their time, by various editors of early historical writings both in this country and on the Continent. Archbishop Parker, Savile, Powel, and Camden, who lived at, or shortly after, the period of the Reformation, were deterred from exercising even the slightest discretion upon the authors whom they edited, only because they knew that if they did so, the charge of mutilation would be brought against them by the advocates of the Roman Catholic doctrines; and so careful was Parker to avoid such an imputation, that in 1570 he did not hesitate to give to the world a second edition of the History of Matthew of Westminster, having discovered that the edition which he had published only three years before had been printed from a comparatively incomplete manuscript. We have no reason to be surprised that a plan such as the present was not adopted by men so cir-

cumstanced; but that it had their approbation, and would, if possible, have been pursued by them, appears plain from a remark prefixed to the 'Itinerarium Cambriæ' of Giraldus Cambrensis (edit. Camden, p. 818). Selden and Watts, the editors of the 'Decem Scriptores' and of Matthew Paris, were influenced, as we learn from the prefaces to their respective works, by the same considerations. Discussions upon ecclesiastical history and points of doctrine were in their time frequent between the Seminary Priests and the members of the Church of England; and the editors acted wisely, situated as they were, in giving the whole of each history without curtailment.

§ 14. But after the Revolution of 1688, the same reasons did not exist, and accordingly we find that the judicious Wharton in his 'Anglia Sacra' systematically rejects such passages as did not come within the immediate scope of his work (vol. i. pp. 221, 265, 267, 270, 345, 358, 361, 510; ii. 257, 265, 269, &c.) or were found to be mere copies from existing authorities (vol. i. pp. 225—228, 232—241, 245, 313, 342, 501—508; ii. 213, 217, 219, 221, 247.) Of the same mind was Gale, who, in his 'Viginti Scriptores,' had the good sense to strike out of his edition of Higden all passages which did not bear upon the history of our country. But the examples thus given were lost upon Hearne, who appears to have been incompetent to form a correct estimate of the relative value of any work on which he was employed; and yet, in his edition of Brunne's translation of Langtoft, even Hearne 'concludes it to be a needless piece of service to publish any of the first part,' finding it a mere abridgement of Geoffrey of Monmouth, (Pref. p. lii.) The

candid and just criticism passed by Wilkins, in his preface to Tanner's 'Bibliotheca Britannico-Hibernica,' upon the early historians edited by the Oxford antiquary is valuable for our present object, inasmuch as it shows that the low estimation in which many of these works were held by one whose opinion is entitled to so much respect, originated solely in the want of discretion which Hearne evinced in reprinting information which previously existed in a form equally or more authentic (see numbers 1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 25, 27). Macpherson, too, in his admirable edition of Wyntoun's Chronicle, tells us, 'that in order to save his readers the labour of wandering through a wilderness of Asiatic, Greek, and Roman history, in search of minute notices concerning Scotland or Britain, he has carefully selected all that in any respect concerns the British Islands, whether true or fabulous,' and that 'this separation of the useful from the useless has had the approbation of some of the best judges of Scottish history.' (Pref. p. viii.) We have to thank the same authority for expressing so forcibly the wish that a future editor of Fordun's Scotichronicon would take the trouble of selecting the few sentences which are useful, and of suppressing the vast quantity of lumber which loads that work and distresses the reader. (Ibid.)

§ 15. Continental scholars have seen the necessity of adopting a similar process, and have acted accordingly. It is well known that the chief merit of the great national collection of French Historians* commenced by Bouquet, consists in this systematic reference of information to its source, and that the benefits resulting

* Duchesne had previously followed the same rule; see his Script. Rer. Franc. tom. v. p. 87.

from this principle are found almost to counterbalance the inconveniences to which those who consult that work are subjected by the division of authors into periods.

§ 16. These authorities are conceived to be more than sufficient to warrant that mode of publishing the English Chronicles which this Society has resolved to follow, even if a plan so obvious and reasonable in itself could be supposed to require precedent to support it.

Mode of publication, viz. order,

§ 17. Having thus presented an outline of the plan, some observations upon the mode of publication become necessary. It is proposed that the authors to be printed shall appear in the chronological order in which they wrote. The whole historical works of each author will be printed together; but it is proposed that, wherever practicable, each work shall have a separate title and pagination, so as to admit of being bound in any way that may be thought desirable. As some members may prefer a chronological arrangement of subjects to that of authors, such an arrangement will thus be facilitated. Advantage, if necessary, will be taken by the Editors appointed by the Society, of the liberty allowed them of departing in some instances from strict chronological order, since this indulgence will enable them, by the temporary postponement of the publication of an author, to overcome the difficulties which, if they followed a different plan, would otherwise arise from the extent of the undertaking, or the scarcity or dispersion of the manuscript copies. Such deviations from chronological arrangement will proceed only from urgent causes, and will lead ultimately to the appearance of the work so delayed in a more complete form.

Formation of the Text,

§ 18. The text will be founded upon a careful collation of the best manuscripts and editions. As it is intended that our early historians shall appear in the purest and most correct manner, that system must be rejected which obliges an editor implicitly to follow the readings of any one manuscript, even when such readings are obviously incorrect, or may be amended from other sources. It frequently happens that treaties, letters, bulls, and other documents, are inserted in our early Chronicles. These, when it is possible, it is proposed to collate with the originals, with enrolments, or early copies; and, if necessary, to amend them upon their authority. Quotations will be verified; and, while all peculiarities of diction are preserved, the orthography of the Latin will be reduced to its received standard. In short, all practicable diligence shall be used in order to restore the text to its original purity, while the preservation of the Various and Rejected readings of the manuscripts will secure the reader against the possibility of being compelled to place unlimited confidence in the faith or judgment of an editor.

The preface, notes, index, etc.

§ 19. An English Preface, Notes, and Index will accompany each work. The Preface will consist chiefly of observations upon the personal history of the author,—the period at which he wrote,—the importance and credibility of his narrative,—the sources whence it appears to have been compiled,—and the chronology employed;—upon the manuscript copies in general, and more particularly upon such as have been used in forming this new edition. Notes will be introduced sparingly, and rather be explanatory of difficulties than illustrative of established facts; and the Index, in addition to the information

which an index generally affords, will contain an explanation of such obsolete words and phrases, allusions to customs, and other peculiarities, as may seem necessary. The text of such works as are in the Saxon language will be printed in the Roman character, and accompanied by an English translation. A Glossary of obsolete words will be given with such authors as wrote in early French or English. Marginal side-notes, conveying an outline, in English, of the narrative, will be given; and in most instances a fac-simile of the more important manuscripts will be added.

§ 20. All the volumes will be printed in royal octavo, upon paper manufactured expressly for the Society, the water-mark of which will show them to be copies belonging to members of the English Historical Society. An appropriate device and motto will appear upon the title-page, and such ornamental head and tail-pieces, initial letters, &c. shall be added as the funds of the Society may admit.

Collateral materials for English History.

Although the chief object of the English Historical Society be to reprint our early Chronicles, other classes of documents exist from which much important historical information may be deduced, and to which, therefore, its attention is naturally directed. These less known, although scarcely less valuable, materials have, for the most part, not only suffered from the carelessness or ignorance of their editors, but labour under a misfortune more peculiarly their own. They are scattered through an infinity of bulky and expensive works, of which by far the greater number are printed on the Continent, and are seldom to be met with in England, except in great Public

Libraries. Supposing the modern historian has made himself acquainted with the titles of such works as he believes may contain documents connected with his researches, he will soon find that a proper examination of these ponderous volumes, (which he is seldom able to consult at his own residence,) demands the sacrifice of more time and trouble than he can well bestow upon the collection of materials. Even had we the benefit of works similar to those with which Le Long and Bréquigny have enriched the literature of France, this portion of the Society's plan would still be worthy of the national patronage. At present, however, left as he is without a solitary guide to direct his inquiries, the investigator of our early history may be presumed to be doubly grateful for having those materials presented to him in a full and arranged form, which it would otherwise have cost him so much labour and anxiety to collect.

§ 21. The documents which it is intended to print along with the Chronicles may be divided into Lives of Saints, Proceedings of Ecclesiastical Councils, Letters, Charters, Bulls, State Papers, and Historical Poems. It may be necessary to make a few remarks on the nature and importance of each of these classes, and on the manner in which they will be edited.

Lives of Saints.

§ 22. From the dawn of our history to the thirteenth century there is scarcely a reign upon which the lives of saints do not throw important light, and sometimes they are the only source whence information upon points of much moment can be derived. Regarded in an historical point of view, the individuals whose biography is recorded frequently possess no inconsiderable claim

upon our attention. Many of these persons exercised a paramount influence over the temporal as well as the spiritual affairs of the nation; this influence was not unfrequently exercised in such a manner as to bring its possessor into violent collision with his sovereign; and their historians are fortunately seldom so diffuse as when narrating the triumphs which their heroes gained over the secular power, or the constancy with which, if unsuccessful, they endured the persecutions to which they were subjected. How much of general history, for instance, do we not learn from the Legends of Dunstan? Who can undertake to write a history of William Rufus or Henry the First without the Life of Anselm? or will refuse to avail himself of the important information concerning Henry the Second which is contained in the 'Quadrilogus'?

§ 23. Besides furnishing materials for General History, Lives of Saints abound with much curious information of another sort. They are almost the only specimens of biography which the middle ages have produced, and in them alone we find those minute traces of character for which we search in vain in the more dignified pages of the professed historian. The manners and customs, the dress, amusements, and superstitions, the arts and sciences, the society and the literature, of our ancestors, are here faithfully, because incidentally, depicted. If a saint takes upon himself to supply the deficiency of an unproductive harvest, his exertions are coupled with the mention of facts which illustrate the agriculture or political economy of the period; if he exerts his influence to procure the erection of a monastery, we are instructed in its architecture, paintings, and sculpture; from the cures which he per-

formed, we gain an insight into the medical knowledge of the day; and it may be affirmed that there is scarcely a legend, however absurd, from which some information may not be gleaned.

§ 24. But, while thus expressing a general opinion upon the value of Lives of the Saints, it must not be concealed that some of these 'Acta' are not worthy of preservation, and that in others the information which they contain is hidden beneath a mass of irrelevant matter. It becomes necessary, therefore, to use some discretion in the mode of editing; and it has been resolved, while care shall be taken to preserve whatever can be useful, to reject what is obviously useless. By omitting what is mere verbiage, it is frequently possible to retain all the facts recorded, without altering a single word which the author has written. It need scarcely be stated, that whatever illustrates the civil or ecclesiastical state of the times shall be rigidly preserved, and that nothing which contains any allusion to the subjects we have referred to shall be suppressed. This practice upon which, for obvious reasons, the Jesuits, Bollandus and his successors, and Mabillon* the Benedictine, did not venture, is not supposed to stand in need of any justification; but, if necessary, we might cite the examples of Wharton and Bouquet to authorise its adoption.

§ 25. These Lives being for the most part anonymous, it has been resolved to arrange them according to the period at which the subject of the biography lived. Such legends, however, as are ascertained to have been written by authors

* Mabillon, however, did sometimes abridge the miracles. See the Preface to the first volume of his 'Acta,' sect. xi. and vol. i. p. 341; ii. 149, 200; iii. 37, etc. Ed. Venet.

whose historical works occur in the series of Chronicles, will find a place in that series. For instance, the Life of David by Giraldus Cambrensis will not be disjoined from his other productions; the Legends of Ninian, Edward the Confessor, and David King of Scotland, written by Ailred of Rievaulx, will accompany his history; the biographies written by Eadmer will be associated with the 'Historia Novorum,' although relative to widely different periods of history. But, as has been previously stated, measures will be adopted, where practicable, to admit of a different arrangement by those who may prefer it.

§ 26. Before leaving this division of the subject, it may be remarked, that our literature can furnish us only with John of Tynmouth's 'Nova Legenda Angliæ,' printed under the name of Capgrave, in 1516, by Pynson, and the second volume of Wharton's 'Anglia Sacra;' the first a mere abridgement, the second a selection. The great works of Surius in six volumes, of Bollandus and his successors in fifty-three volumes, (yet incomplete,) and of Mabillon in nine volumes, (also incomplete,) all in folio, are fearful additions to the numerous works to be consulted by the student of early English History.

Ecclesiastical Councils.

§ 27. The Proceedings of Ecclesiastical Councils contain much which comes within the plan of the Society. The affairs of Church and State were at an early period so involved together, that it is impossible to understand the one without the other. Councils contain the most authentic record of assemblies which legislated for the secular as well as the ecclesiastical power, and in their proceedings even kings took a share. Up to the Norman Conquest the selections will be copious, but from that period they will be more sparing.

Letters.

§ 28. Letters afford very valuable materials for history. Those of Boniface, Alcuin, Lanfranc, Anselm, Becket, John of Salisbury, and Peter of Blois, abound in information which is not to be found in the Chronicles; and yet not a single edition of these letters has been printed in England, although they have, for the most part, gone through three or four on the Continent. From the Reports and Proceedings of the Record Commission it appears that the Tower contains a rich harvest of separate original letters, foreign as well as domestic, from the commencement of the thirteenth to the end of the fifteenth century. The Cottonian, Harleian, and Lansdowne Manuscripts in the British Museum; the State Paper Office; the Shrewsbury Papers in the Heralds' College; Wolsey's Correspondence in the Chapter House; and the rich collections of Tanner, Clarendon, Carte, and Ballard, during the reigns of Elizabeth and the Stuarts, will furnish many highly interesting documents.

§ 29. It appears advisable to modernise the orthography of letters written in English after the accession of Henry the Eighth; retaining, between inverted commas, and accompanied with an explanation, such words or expressions as have become obsolete. Since the commencement of Henry's reign, our language has sustained few alterations, except in orthography, and for all philological purposes sufficient specimens of early spelling have been already printed. There is reason to believe that the utility of such valuable works as Ellis's Letters, and the State Papers now publishing by order of Government, is considerably diminished by the disguised and repulsive orthography in which their contents are presented to the public; and this So-

ciety, by pursuing a course which gives the documents in an equally authentic, but more intelligible form, encourages rather than represses a spirit for historical inquiry.

§ 30. Early Charters, especially those anterior to the Norman Conquest, furnish much important information which is not to be found elsewhere. From them we gain an insight into the political distribution of the Island, its laws and institutions, the ranks into which its inhabitants were divided, and various other particulars of which no other memorials exist. They are in another point of view also of considerable value, since by the aid of those witnesses whose names are affixed to charters of which the date is ascertained, we obtain the surest foundation upon which to rear a correct system of chronology. It is proposed to publish a copious selection of such as illustrate the Saxon period of our history; together with those which are of most importance up to the accession of King John. Charters.

§ 31. The influence which, during the middle ages, the See of Rome possessed over the civil and ecclesiastical affairs of England, and the vigilance with which that influence was exercised, naturally lead to the presumption that Papal Bulls must contain a great mass of information, especially upon those more important transactions in which the interference of the Pope was solicited or intruded. An examination of such of these Bulls as have been printed, leads us to regret that so many yet remain in manuscript. The Ecclesiastical Annals of Baronius and Raynaldi contain frequent allusions to instruments of the highest importance to this country; and it may be stated upon the authority of an eminent foreign historian, who has enjoyed the rare pri- Papal Bulls.

vilege of examining the Papal 'Regesta,' that they abound in letters, an acquaintance with which seemed to him almost indispensable to a correct knowledge of our early history. Means will be taken to obtain correct transcripts of these documents; if unsuccessfully, (for it must not be concealed that considerable difficulties interpose,*) advantage will be taken of the prior labours of Baronius, Raynaldi, Cherubini, Cocquetil, Baluze, D'Achery, Ruinart, La Port du Thiel, Bréquigny, and others. In editing these documents, it is proposed to omit the laboured and uninstructive exordium with which each is prefaced, for which the Society may quote the precedent not only of Bouquet and his continuators, but even of Cardinal Baronius and Raynaldi.

State Papers.

§ 32. State Papers, such as Treaties with Foreign Powers, Instructions to Embassadors, Official Reports, &c. should be included; more especially since the Commissioners of Public Records have discontinued the reprint of Rymer's 'Fœdera,' the imperfections and inaccuracies of which are now generally acknowledged. In addition to the materials which the Libraries and Record Offices of this country afford, steps have been taken to secure the transmission of faithful copies of those deposited in the French archives.

Historical Poems.

§ 33. Historical Poems should find a place in this series. Although these are neither numerous nor very important, we may mention as specimens of their value the contemporaneous poem upon the battle of Hastings, Serlo's poems upon

---

* The Reader is referred to Andrew Stuart's Genealogical History of the Stewarts, (4to. London, 1798,) pp. 412—418, 425, 426, 448, and 468, for an interesting account of searches made in the Vatican and the Castle of St. Angelo for bulls relative to that family, which warrants the statement made in the text.

the Capture of Bayeux and the Battle of the Standard, Minot's poems upon the principal events of the reign of Edward the Third, and the poetical narratives by Gower and Maydstane of the insurrections in the time of Richard the Second.

§ 34. That the motives and objects of this Society may not be misunderstood, it becomes necessary to remark, that it neither wishes nor intends to oppose, nor to interfere with, the 'Corpus Historicum,' sanctioned by Parliament in 1822; the first volume of which is understood to be on the eve of publication. With the highest opinion of the talents and acquirements of the gentleman to whom the editorship of that work has been entrusted, it is confidently expected that, to many, the plan of arrangement here proposed will present superior recommendations. The 'Corpus Historicum' is stated* to be formed upon the plan adopted by Bouquet, and is therefore liable to the same objections. Its publication in large folio, the division of many of the authors into sections, separated sometimes from each other by even five intervening volumes, the delay which must necessarily occur in the execution of such a plan, and the impossibility of obtaining any one author in a separate form, all draw a strong line of distinction between it and the present undertaking, and absolve the English Historical Society from the imputation of intruding upon a field already occupied.

* See Cooper on the Public Records, vol. ii. pp. 147, 155, 156.

INTRODUCTION.

---

§ 1. It is to be regretted that, although the reputation of Beda was acknowledged by his contemporaries, and he was regarded as 'the teacher, not only of the English, but the universal church,'[1] there are few writers of whose personal history so little is known. The scanty and isolated notices regarding himself which are scattered through his voluminous writings form the groundwork upon which authors, ancient as well as modern, have framed their accounts of this remarkable man. **Beda's biographers.**

§ 2. Of these, the earliest appears to be the 'Vita Venerabilis Bedæ, presbyteri, et Giruensis monachi,' which Smith printed, for the first time, in the Appendix to his edition of Beda's Historical Works. It is not easy to decide with certainty when, or where, this life was written: but there seems reason to believe that it is the production of an author who lived on the south of the river Humber, who wrote before Beda's remains were translated at Durham in A.D. 1104,[2] and before Malmesbury's erroneous interpretation of the letter of Sergius to Ceolfrith (see section 11) was known; no allusion being made to either of these circumstances. The informa- **The anonymous writer published by Smith.**

---

[1] Chron. Melros. p. 3. edit. 1835. | [2] Acta SS. Mart. iii. 139.

tion which it furnishes is of little value, since it merely retails, in inflated language, the particulars mentioned by Beda regarding himself, and the monastic establishments with which he was connected.

Simeon of Durham.

§ 3. Simeon of Durham, notwithstanding his local advantages, contents himself with inserting in the first book of the Ecclesiastical History of that see,[1] almost in Beda's own words, an account of the erection of the monastery of Jarrow, an extract from his introduction to the Historia Ecclesiastica, a list of his writings, and, lastly, a copy of Cuthberht's letter to Cuthwine, descriptive of Beda's last moments. Simeon mentions incidentally the translation of Beda's remains at Durham, (of which we know, from other authority, that he was an eye-witness,[2]) and that the portico of a church at Jarrow had been dedicated to him. From this writer we also learn that there existed in his day a 'mansiuncula' of stone, in which report said that the Saint had been accustomed to study and to meditate.[3]

The anonymous life published by Mabillon.

§ 4. Mabillon[4] has given, from a manuscript preserved at Cheminon, in France, a short life of Beda, which professes to be written by one Anthony, his disciple. This life agrees very closely, in facts, arrangement, and diction, with the production of Simeon; and, as it also contains an allusion to Beda's translation at Durham, it must have been written, or at least interpolated, during, or after, the twelfth century.

---

[1] Ch. viii. xiii. xiv.

[2] Reginald de Miraculis S. Cuthberti, p. 84; edit. Raine, Durham, 1835.

[3] S. Dunelm. ch. xiv.

[4] Acta SS. Ord. S. Bened. Sec. iii. p. i. p. 501.

§ 5. The compilers of the Acta Sanctorum have inserted in that work[1] a life of Beda, which is only, as they remark, a series of extracts from Simeon of Durham and Beda himself; appended to which is Cuthberht's letter to Ceolfrith. They refer to another account, which they did not think it advisable to print, in consequence of the fables with which it was interspersed. The same character may be given to the legend inserted in the compilation of John Capgrave.[2] Beyond these materials we have no other information regarding the life of Beda, except a few particulars which will be noticed in the following memoir.

The anonymous lives in the Acta Sanctorum and in Capgrave.

§ 6. The Venerable Beda was born in the year 674,[3] in the district which then belonged to the Benedictine monasteries of Wearmouth and Jarrow,[4] now forming part of the county of Durham. Of the name, condition, or history of his parents, nothing is known; but it may be inferred that he was left an orphan in his childhood, since he tells us that, when only seven years old, he was placed 'cura propinquorum,' under the care of Abbot Benedict, who then appears to have presided over the monastery of Wearmouth. How long he remained in that situation is uncertain. The neighbouring establishment of Jarrow was founded by the same individual, governed by the same Rule, and placed under the same abbot as Wearmouth; the monks were intimately connected with each other, and lived upon terms of the most perfect harmony. Jar-

Beda's infancy.

[1] Mai. tom. vi. p. 721.

[2] Nova Legenda Angliæ, fol. Lond. 1516.

[3] According to Mabillon, in his Life of Beda, § 2, he was born in 673; but the reasoning of Pagi (Critic. in Annal. Baron. A.D. 693, § 8,) seems conclusive in this point, and has been followed.

[4] H. E. § 454.

row, for some reason which we cannot now specify, became the residence of Beda, and there he spent the remainder of his life.

A monk of Jarrow.

§ 7. The institutions of the monastery in which Beda was educated, must have tended in an eminent degree to supply him with that learning for which he was so eminently distinguished. Belonging to the order of St. Benedict, which, beyond all others, was calculated to promote attachment to literature,[1] and possessing, as may be presumed, a natural taste for study, he was fortunate in having access to a library of more than ordinary extent and value. Benedict Biscop, the first abbot of Wearmouth and Jarrow, had paid at least four visits to the Papal Court, and had each time returned to England laden with the choicest manuscripts and works of art which Rome could furnish.[2] The dying abbot gave particular instructions as to the preservation of his collection of books ;[3] and not only were these instructions attended to, but additions were made to the monastic library by his successors.[4] A Benedictine monastery consisting of more than six hundred[5] monks, endowed with princely revenues,[6] and governed by an abbot who was interested in the promotion of literature, must, in all probability, have produced many eminent men, whose studies and example were likely to have an influence on a young and enthusiastic scholar.

§ 8. Here Beda spent his youthful years,

[1] Mabill. Annal. Ord. S. Bened. iii. § viii.

[2] Vita S. Bened. Bisc. ap. Mabill. Act. SS. Ord. S. Bened. ii. 967, § 9.

[3] Id. § 11.

[4] Id. § 15.

[5] Vita S. Ceolfridi, § 33.

[6] Ibid. It is there stated that Jarrow, at the time of Ceolfrith's death, had land belonging to it which was nearly equal to the support of one hundred and fifty

occupied, as he himself tells us, in studying the Scriptures, in observing the duties required by the monastic rules, and in joining in the psalmody which formed part of the daily services of the church. It is not improbable that he profited by the instructions of John, abbot of St. Martin's, who had attended Benedict Biscop from Rome to England; and it has also been conjectured that he may have been educated by some of those disciples of Theodore and Hadrian of Canterbury, whose intimate acquaintance with the Greek and Latin languages he mentions in terms of the highest admiration.[1] It is certain, for we have it upon Beda's own authority,[2] that one of his instructors was Trumberht, who had studied under Ceadda, bishop of Litchfield.

Beda's instructors.

§ 9. 'In my nineteenth year,' says Beda, 'I received deacon's orders; and in my thirtieth, I entered into the office of priesthood[3];' circumstances which show, not only that he had made considerable progress in his studies, but that his piety was well known to his abbot, who presented him for ordination, and to the bishop of his diocese, by whom that sacrament of the church was conferred. For it had been decreed by several Councils,[4] the authority of which was acknowledged in England, that deacons should not be admitted to ordination if under the age of twenty-five years; and the few

He is admitted into Deacon's and Priest's orders.

families; a mode of expression which, when employed in Beda's H. E. is rendered in the Saxon paraphrase by 'hides.' The term 'hide' is, it is true, indefinite; but it signifies at least as much land as one plough could cultivate in a year, which, at the lowest calculation of the early glossarists, is one hundred acres. Thus, then, it appears, that Jarrow possessed 15,000 acres of land.

[1] H. E. § 256.

[2] Id. § 263.

[3] Id. § 454.

[4] Edm. Martene, De Antiq. Eccl. Ritibus, ii. 7; edit. Bassan. 1788.

exceptions which had been made to this rule were always in favour of individuals of peculiar attainments and sanctity. It may be added, that priesthood was conferred upon Beda as soon as he could canonically receive it; and that he was ordained both as deacon and priest by the celebrated John of Beverley, bishop of Hexham, within whose diocese, and not that of Lindisfarn, the monastery of Jarrow must have been situated.

Beda's pretended journey to Rome.

§ 10. The historian Malmesbury informs us, that so widely had Beda's reputation extended, that Pope Sergius was anxious to have the advice of our countryman in the decision of certain questions of more than ordinary importance and difficulty. In confirmation of this statement he cites portions of a letter addressed by that pontiff to Ceolfrith, abbot of Jarrow, in which he is requested to lose no time in sending Beda to Rome. We have, however, his own authority for asserting that he was not one of the monks of Jarrow who visited Rome in 701,[1] and for stating that the Letters which he inserted in his Historia Ecclesiastica were procured for him from the Papal Regesta by the kindness of Nothhelm, whose services would not have been required had Beda himself been upon the spot.[2] He also tells us distinctly that the whole of his life was spent within the neighbourhood of Jarrow. These conflicting statements have given rise to much difference of opinion respecting the authenticity of the letter introduced by Malmesbury: some writers rejecting it at once as a palpable forgery;[3] others being inclined to receive it as true, upon the supposition that Beda's stay in the

[1] De Natura Rerum, xlvii.
[2] H. E. § 2.
[3] Acta SS. Mai. tom. vi. p. 719, § 8.

Papal Court was too short to be regarded as any interruption to his residence in his own monastery.[1]

§ 11. Amidst such contradictory evidence upon a point so materially connected with the life of our historian, it is satisfactory to be able to show, for the first time, not only that the whole story of Beda's summons to Rome is founded upon an error committed by Malmesbury, but also how that error has originated. The origin of the mistake indicated.

Besides the copy of the letter of Sergius to Ceolfrith which Malmesbury has inserted in his History, another is contained in one of the Cottonian MSS. (Tiberius, A xv. fol. 6, b,) a volume written in the early part of the eleventh century, and therefore much earlier and of better authority than Malmesbury. In that manuscript the letter stands as follows.[2]

§ 12. 'Sergius episcopus, servus servorum Dei, Ceolfrido religioso abbati presbyteroque,[3] salutem.' Copy of the document alluded to.

'Quibus verbis et modis clementiam Dei nostri atque inenarrabilem providentiam possumus effari, et dignas gratiarum actiones[4] pro immensis circa nos ejus beneficiis persolvere, qui in tenebris et umbra mortis positos ad lumen suæ scientiæ producit..... Benedictionis interea gratiam, quam nobis per præsentem portitorem tua misit devota religio, libenti et hilari animo, sicuti ab ea directa est, nos suscepisse cognosce,[5] et pro ejus nimirum

---

1 Mabillon, Vit. Bedæ, § 10; Annal. Ord. S. Bened. xviii. § 2.

2 The various readings of Malmesbury's text are given below. Baronius, A.D. 701, § 2, prints the same letter, apparently from a MS. copy of Malmesbury; but the variations are unimportant.

3 'Presbyteroque,' omitted by Malmesbury.

4 Dignis... actionibus. *MS. Cott.*

5 From this passage to the end of the sentence is omitted by Malmesbury.

conscientiæ puritate Dominum ejusque Apostolos deprecamur, ut per cujus prædicationem ad lumen veritatis accessimus, tribuat pro parvis magna, et cœlestis regni perpetua beneficia condonari concedat.'

'Opportunis ergo ac dignis amplectendæ tuæ sollicitudinis petitionibus arctissima devotione faventes, hortamur Deo dilectam bonitatis tuæ religiositatem, ut quia, exortis quibusdam ecclesiasticarum causarum capitulis non sine examinatione longius innotescendis, opus nobis sunt ad conferendum artium literatura[1] imbuti, sicut decet Deo devotum auxiliatorem sanctæ matris universalis ecclesiæ obedientem devotionem[2] huic nostræ hortationi non desistas accommodare, sed absque aliqua remoratione religiosum Dei nostri famulum[3] venerabilis tui monasterii[4] ad veneranda limina Apostolorum principum dominorum meorum Petri et Pauli, amatorum tuorum ac protectorum, ad nostræ mediocritatis conspectum non moraris dirigere; quem, favente Deo tuisque sanctis precibus, non diffidas prospere ad te redire, peracta præmissorum capitulorum, cum auxilio Dei, desiderata sollemnitate. Erit enim, ut confidimus, etiam cunctis tibi creditis profuturum, quidquid ecclesiæ generali, devoto sancto collegio,[5] claruerit præstantissime[6] impertitum.'

Interpolated by Malmesbury.

§ 13. It appears, then, that Malmesbury, having met with a letter in which the Pope requested Ceolfrith to send one of his monks to Rome, concluded that Beda must have been that individual; and without adverting to the chronological difficulties which attend such a supposition, most

---

1 Arte literaturæ, *M.*
2 Devotioni, *M.*
3 Famulum BEDAM, *M.*
4 Malmesbury here inserts 'presbyterum.'
5 These three words are omitted by Malmesbury.
6 Per ejus præstantiam, *M.*

unjustifiably inserted Beda's name in the text, and also designated him as 'presbyter,' which rank, as we have seen, he did not attain until some time after the death of Sergius. Thus arose the error respecting Beda's mission to Rome, which, after the lapse of seven centuries, we are now able satisfactorily to dissipate.

§ 14. It is not difficult to imagine that Beda's reputation as a scholar and divine would draw around him a crowd of disciples. The names of some of his more favoured pupils are preserved by himself, in the dedications to such of his works as were undertaken at their suggestion, or for their especial benefit. Amongst these we may notice Huaetberht, afterwards abbot of Wearmouth, to whom he dedicated his treatise De Ratione Temporum,[1] and his Exposition upon the Revelations ;[2] Cuthberht, the successor of Huaetberht, for whom he wrote his Liber de Arte Metrica ;[3] Constantine,[4] for whose use he edited a dissertation concerning the division of Numbers ; and, lastly, Nothhelm, presbyter of London, and afterwards archbishop of Canterbury, at whose request he propounded thirty questions upon the Books of Kings.[5] Although there were probably other disciples, whose names he does not specify, yet we can by no means agree with Vincent of Beauvais (Spec. Histor. xxiii. 173) in including amongst the number Rhabanus Maurus, who was not born until fifty years after Beda's death ; nor the more celebrated Alcuin, as some writers erroneously have done, a subject for the discussion of which we shall have a more appropriate op-

Beda's disciples.

[1] Tom. ii. p. 43.
[2] Tom. v. p. 761.
[3] Tom. i. p. 25.
[4] Tom. i p. 111.
[5] Tom. iv. p. 333.

portunity when tracing the history of that eminent scholar.

His old age and death.

§ 15. Beyond the few circumstances which have now been mentioned, there is nothing of any moment to add respecting the history of Beda. His life seems to have glided on in the undisturbed tranquillity of monastic seclusion, occupied alternately in the duties of religion and in the service of literature, and consequently diversified by none of those changes of scene or occupation which furnish the materials for biography. His death[1] was as quiet and holy as his life; and we cannot refrain from laying before our readers the affecting picture which has been drawn by one of his disciples who was present at his decease.

Cuthberht's letter to Cuthwine, concerning Beda's death.

§ 16. 'Dilectissimo[2] in Christo Collectori, Cuthuuino, Cuthberth[3] Condiscipulus, in Deo æternam salutem.'

'Munusculum, quod misisti, multum libenter accepi; multumque gratanter literas tuæ devotæ

[1] He died 27 May, A. D. 735. Baronius (A. D. 731, § 24), misled by an erroneous copy of this letter, and by an interpolated MS. of Beda's treatise concerning the Vernal Equinox, imagines that he attained the age of 105 years; and Chifflet, in the Dissertation prefixed to his edition of the Historia Ecclesiastica, asserts that its author lived until A. D. 762. These theories, founded upon corrupted readings, and supported by insufficient arguments, are so satisfactorily refuted by Pagi (A. D. 731, § 4, 5,) and by Froben, (Vit. Alcuini, § 9, 18,) that any further examination of them is here unnecessary.

[2] This letter is here printed from the following MSS., Burney, 297; Harl. 3680; and from copies inserted in Simeon of Durham, p. 8; Leland's Collectanea, iii. 84; Mabillon, Act. SS. Ord. S. Bened. III. i. 503; in the Preface to Wheloc's Beda; Baronii Annal. A.D. 731, § 20; Acta SS. Mai. tom. vi. p. 721: collated, in part, with the nearly contemporaneous manuscript belonging to the monastery of St. Gallen, in Switzerland, for extracts from which the Editor is indebted to the kindness of John M. Kemble, Esq. by whom it was examined.

[3] Cuthberht, the writer of this epistle, succeeded Huaetberht as abbot of Jarrow.

eruditionis legi, in quibus, quod maxime desiderabam, missas, videlicet, et orationes sacrosanctas pro Deo dilecto patre ac nostro magistro Beda, a vobis diligenter celebrari reperi. Unde delectat magis pro ejus caritate, quantum fruor ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migrarit e seculo, cum etiam hoc te desiderasse et poscere intellexi.'

§ 17. 'Gravatus quidem est infirmitate maxima creberrimi anhelitus, sine dolore tamen, ante diem Resurrectionis Dominicæ [8 April.], id est, fere duabus hebdomadibus; et sic postea lætus et gaudens, gratiasque agens Omnipotenti Deo, omni die et nocte, imo horis omnibus, usque ad diem Ascensionis Dominicæ, id est, septimo kalendas Junii [26 Mai.], vitam ducebat, et nobis suis discipulis quotidie lectiones dabat, et quidquid reliquum erat diei in Psalmorum cantu occupabat; totam quoque noctem in lætitia et gratiarum actione pervigil ducebat, nisi quantum modicus somnus impediret. Evigilans autem statim consueta repetivit, et expansis manibus Deo gratias agere non desivit. O vere beatus vir! Canebat sententiam Beati Pauli Apostoli, "Horrendum est incidere in manus Dei viventis," [Hebr. x. 31.] et multa alia de Sancta Scriptura, in quibus nos a somno animæ exsurgere præcogitando ultimam horam admonebat. Et in nostra quoque lingua, ut erat doctus in nostris carminibus, dicens de terribili exitu animarum e corpore.

'Fore the neid-faerae
Naenig uuiurthit
Thonc-snotturra
Than him tharf sie
To ymbhycgannae
Aer his hin-iongae

Huaet his gastae
Godaes aeththa yflaes
Æfter deoth-daege
Doemid uuieorthae.' [1]

'Quod ita Latine sonat, "Ante necessarium exitum prudentior quam opus fuerit nemo exsistit ad cogitandum; videlicet, antequam hic proficiscatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter post exitum judicanda fuerit."'

§ 18. 'Cantabat etiam antiphonas ob nostram consolationem et sui, quarum una est. "O rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cœlos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos Spiritum veritatis, Alleluiah!"[2] Et cum venisset ad illud verbum, "Ne derelinquas nos orphanos," prorupit in lacrimas, et multum flevit, et post horam cœpit repetere, quæ inchoaverat; et nos hæc audientes luximus cum illo. Altera vice legimus, altera ploravimus, imo semper cum fletu legimus. In tali lætitia quinquegesimales dies usque ad diem præfatum deduximus, et ille multum gaudebat, Deoque gratias agebat, quia sic meruisset infirmari. Referebat et sæpe dicebat, "Flagellat Deus omnem filium, quem recipit," et multa alia de Sancta Scriptura; sententiam

---

[1] In the History of Simeon the lines stand thus:

'For tham neod-fere
Nenig wyrtheth
Thances snottra
Thonne him thearf sy
To gehiggene
Ær his heonen-gange
Hwet his gaste
Godes oththe yveles
Æfter deathe heonen
Demed wurthe.'

The dialect of the St. Gallen manuscript is peculiar, and is considered by Mr. Kemble to indicate its Northumbrian origin. This metrical passage is omitted in most of the manuscripts.

[2] This antiphon appears to have formed a portion of the stated service for the day.

quoque Sancti Ambrosii,[1] "Non sic vixi, ut me pudeat inter vos vivere; sed nec mori timeo, quia bonum Deum habemus."'

§ 19. 'In istis autem diebus duo opuscula multum memoria digna, (exceptis Lectionibus, quas accepimus ab eo, et cantu Psalmorum,) facere studebat, Evangelium, scilicet, Sancti Johannis in nostram linguam ad utilitatem ecclesiæ convertit; et de libris rotarum Isidori episcopi excerptiones quasdam, dicens, "Nolo, ut pueri mei mendacium legant, et in hoc post obitum meum sine fructu laborent." Cum venisset autem tertia feria ante Ascensionem Domini, cœpit vehementius ægrotari in anhelitu, et modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum diem docebat, et hilariter dictabat, et nonnunquam inter alia dixit, "Discite cum festinatione, nescio quamdiu subsistam, et si post modicum tollat me Factor meus." Nobis autem videbatur quod suum exitum bene sciret, et sic noctem in gratiarum actione pervigil duxit.'

§ 20. 'Et mane illucescente, id est, quarta feria, præcepit diligenter scribi, quæ cœperamus; et hoc facto usque ad tertiam horam. A tertia autem hora ambulavimus cum reliquiis sanctorum, ut consuetudo illius diei poscebat. Unus vero erat ex nobis cum illo, qui dixit illi, "Adhuc, magister dilectissime, capitulum unum deest; et videtur tibi difficile esse plus te interrogare." At ille, "Facile est," inquit. "Accipe tuum calamum, et tempera, et festinanter scribe;" quod ille fecit. Ad nonam autem horam dixit mihi, "Quædam preciosa in mea capsella habeo, id est, piperem, oraria, et incensa; sed curre velociter et presbyteros nostri monasterii adduc ad me, ut et

[1] Paulin. in Vita S. Ambrosii.

ego munuscula, qualia Deus donavit, illis distribuam. Divites autem in hoc seculo aurum, argentum, et alia quæque preciosa, dare student; ego autem cum multa caritate et gaudio fratribus meis dabo, quod Deus dederat;" et hoc cum tremore feci. Et allocutus est unumquemque monens et obsecrans pro eo missas et orationes diligenter facere; quod illi libenter spoponderunt.'

§ 21. 'Lugebant autem et flebant omnes, maxime quod dixerat quia amplius faciem suam in hoc seculo non essent visuri; gaudebant autem quia dixit, "Tempus est, ut revertar ad Eum, qui me fecit, qui me creavit, qui me ex nihilo formavit. Multum tempus vixi, bene mihi pius Judex vitam meam prævidit, tempus resolutionis meæ instat, quia cupio dissolvi et esse cum Christo,"—sic et alia multa locutus, in lætitia diem usque ad vesperum duxit. Et præfatus puer dixit, "Adhuc una sententia, magister dilecte, non est descripta." At inquit, "Scribe, cito." Post modicum dixit puer, "Modo sententia descripta est." At ille, "Bene," inquit, "veritatem dixisti, consummatum est. Accipe meum caput in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex adverso loco sancto meo, in quo orare solebam, ut et ego sedens Patrem meum possim invocare." Et sic in pavimento suæ casulæ decantans, "Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto," cum Spiritum Sanctum nominasset, spiritum e corpore exhalavit ultimum; et sic regna migravit ad cœlestia.'

§ 22. 'Omnes autem, qui audiere vel videre beati patris obitum, nunquam se vidisse ullum alium tam magna devotione atque tranquillitate vitam finisse dicebant. Quia, sicut audisti, quousque anima in corpore fuit, Gloria Patri et alia spiritualia quædam cecinit, et expansis

manibus Deo vivo et vero gratias agere non cessabat. Scito autem, frater carissime, quod multa narrare possem de eo, sed brevitatem sermonis ineruditio linguæ facit.'[1]

Epitaphs upon him.

§ 23. Beda's remains were interred at Jarrow, and, according to Malmesbury,[2] the following lines were placed over his tomb.

'Presbyter hic Beda requiescit carne sepultus.
Dona, Christe, animam in cœlis gaudere per ævum;
Daque illi sophiæ debriari fonte, cui jam
Suspiravit ovans intento semper amore.'

Besides this epitaph, Mabillon has printed another, from a manuscript formerly belonging to De Thou, which runs thus:

'Chrystallus patriæ, gregis astrum, lumen avorum,
Laus juris, bajulus legis honorque jacet,
Beda datus sacris, gravitate senex, puer annis,
Devotæ mentis æthera thure replet.
Discit, scrutatur divina, docet, meditatur;
Hujus cura Deo reddere vota fuit.
Justitiæ sedes, virtutum regia, casus
Illecebræ, gladius lubrica carnis arans.
Ense pio verbi confratrum castra tuetur,
Ne Christi miles, hoste ruente, ruat.
Non invisit, eo præsente, penuria mentes;
Esurie læsis pascua læta fuit.
Hujus in ecclesia nardus respirat odorem,
Et circumfusos mulcet odore bono.
Hic dum subtrahitur cæco carbunculus orbi,
Orbis damna ferens munere lucis eget.
Vellere deposito, superum comitatur ovile,
Cui merces operis vita beata Deus.'

Canonization.

§ 24. The relics of such a man as Beda soon

[1] Some of the editions here add, 'Attamen cogito, Deo adjuvante, ex tempore plenius de eo scribere, quæ oculis vidi et auribus audivi.'

[2] De gestis Regum Anglorum, fol. 12.

His relics removed to Durham.

became of the greatest importance, even in a pecuniary point of view, to the establishment in which they were preserved, by attracting to his shrine a crowd of visitors with offerings. The cupidity, or jealousy, of the neighbouring church of Durham was excited; and a presbyter, named Ælfred, the son of Weston, actually stole the bones of our historian, and deposited them in the cathedral church in which they now remain.[1] When the relics of St. Cuthberht were translated, in the year 1104, the bones of Beda were discovered in the same coffin,[2] from which they were then removed,[3] and were, some few years afterwards, placed by Hugh Pudsey, bishop of Durham, in a casket of gold and silver, in that part of the cathedral erected by him, still called the Galilee,[4] who caused the following lines to be inscribed over them.[5]

'Continet hæc theca Bedæ Venerabilis ossa;
Sensum factori Christus dedit, æsque datori.
Petrus opus fecit, præsul dedit hoc Hugo donum;
Sic in utroque suum veneratus utrumque patronum.'

In November 1541, the bones of Beda were removed with other relics from the Cathedral Church of Durham. The fate of the rich casket of Bishop Pudsey may easily be imagined; but the stone on which it rested is still existing, transferred to the south side of the nave of the church.[6]

---

[1] This theft was performed between the years 1021 and 1041, and is confirmed as well by a writer of considerable antiquity and authority, (Acta SS. Mart. tom. iii. p. 133; Mai. tom. vi. p. 723,) as by the received tradition of many centuries.

[2] Acta SS. ut supra, p. 139.

[3] Id. pp. 139, 140.

[4] Godwin De Præsulibus Angliæ, p. 736.

[5] From a copy in the handwriting of Stowe, the antiquary, in the Harleian MS. 367, fol. 76.

[6] See Raine's St. Cuthbert. Durham, 1828, 4to. pp. 98, 178. See also pp. 60, 94, 168.

§ 25. Beda's reputation speedily extended itself over Europe. Boniface, the Apostle of Germany, Beda's contemporary, designated him as the candle sent by God for the spiritual illumination of the church, and requested to have copies of some of his works for his own spiritual edification.[1] The like request was frequently urged by Lullus, the successor of Boniface in the see of Mentz, who presented to Cuthberht, abbot of Jarrow, (the author of the letter given at § 16,) a cloth of silk, in which to place the relics of his sainted master.[2] Towards the end of the same century in which Beda died, his praises were frequently and warmly celebrated by Alcuin, and his sanctity was supposed to be established by the miracles which were believed to be performed by his relics.[3] It is unnecessary to cite the testimonies to that effect which might be collected from the writings of Benedict of Anagni (A.D. 821), Hildewin (A.D. 842), Walafrid Strabo (A.D. 849), Paschasius Radbertus (A.D. 851), Lupus (A.D. 861), Hincmar of Rheims (A.D. 882), and others. The epithet of 'Venerable,' by which he has been so universally distinguished, and which is alone sufficient to testify the estimation in which he was held, appears first to have been bestowed upon him in the ninth century, and is frequently employed by Amalarius of Trèves (A.D. 814), Jonas, bishop of Orleans (A.D. 843), and other authors of the same period.

Opinion of the ancients regarding him.

Called the Venerable.

§ 26. Beda's high reputation was not unmerited, for the writings, both published and unpublished, which he has left behind him, show

His merits as a writer.

[1] Epp. 37, 38, 54.
[2] Epp. 124, 127, 131, 133.
[3] Poema de Pontif. Eccl. Ebor. l. 1315.

him to have been alike distinguished for diversified genius, extensive reading, and sincere piety. He has left commentaries upon many of the books of the Old and New Testaments, exhibiting an intimate acquaintance with the Scriptures and early Fathers, and of great value in showing both the doctrine and discipline of the Anglo-Saxon church. His treatises upon Chronology and Astronomy are more clear, comprehensive, and accurate, than those of his contemporaries or immediate successors; he was skilled in the theory as well as the practice of Music, and was no mean adept in the Arithmetic and Mathematics of his age. But we are concerned more particularly in ascertaining his qualifications as the author of the historical work now laid before the public.

§ 27. The scope of the HISTORIA ECCLESIASTICA GENTIS ANGLORUM is sufficiently indicated by its title. After some observations upon the position, inhabitants, and natural productions of Britain, the author gives a rapid sketch of its history from the earliest period until the arrival of Augustine in A.D. 597, at which æra, in his opinion, the ecclesiastical history of our nation had its commencement. After that event, he treats, as was to be expected, for a time exclusively of the circumstances which occurred in Kent; but, as Christianity extended itself over the other kingdoms into which England was then divided, he gradually includes their history in his narrative, until he reaches the year 731. Here he concludes his work, which embraces a space of one hundred and thirty-four years, with a general outline of the ecclesiastical state of the island.

§ 28. The introduction, which extends from

the commencement of the work to the conversion of the Saxons to Christianity (§ 4—51), is gleaned, as Beda himself informs us (§ 2), from various writers. The chief sources for the description of Britain (§ 4—9) are Pliny, Solinus, Orosius, and Gildas; St. Basil is also cited (§ 5); and the traditions which were current in Beda's own day are occasionally introduced (9, 29; 10, 3.) The history of the Romans in Britain (§ 9—34) is founded chiefly upon Orosius, Eutropius, and Gildas, corrected, however, in some places by the author, apparently from tradition or local information (§ 9, 13, 28, 29, 30), and augmented by an account of the introduction of Christianity under Lucius (§ 12), of the martyrdom of St. Alban, copied apparently from some legend (§ 16—20), and of the origin of the Pelagian heresy (§25),—all of them circumstances intimately connected with the ecclesiastical history of the island. The mention of Hengist and Horsa, and the allusion to the tomb of the latter at Horstead, renders it probable that the account which Beda gives of the arrival of the Teutonic tribes, and their settlement in England (§ 35, 36), was communicated by Albinus and Nothhelm. It is purely fabulous, being, in fact, not the history, but the tradition, of the Jutish kingdom of Kent, as appears from circumstances mentioned elsewhere in this work (§ 44), as well as from the authorities there quoted. The two visits of Germanus to England (§ 39—49), so important in the history of its religion, are introduced in the very words of Constantius Lugdunensis, and must therefore have been copied from that author. The ante-Augustine portion of the history is terminated by extracts from Gildas, relative to the conflicts between the Saxons and Britons (§ 39, 50).

Sources of information.

§ 29. As the mission of Augustine in A.D. 596 (§ 51), is the period at which Beda ceases to speak of himself as a compiler, and assumes the character of an Historian, it becomes incumbent upon us to examine into the sources upon which he has founded this, by far the most interesting portion of his History. The materials which he employed seem to have consisted of (I.) written documents, and (II.) verbal information. (I.) The written materials may be divided into (1.) Historical information drawn up and communicated by his correspondents for the express purpose of being employed in his work, (2.) documents pre-existing in a narrative form, and (3.) transcripts of official documents.

Written materials.

§ 30. (1.) That Beda's correspondents drew up and communicated to him information which he used when writing this history, is certain from what he states in its Prologue (3, 2; 4, 25); and it is highly probable that to them we are indebted for many particulars connected with the history of kingdoms situated to the south of the river Humber, with which a monk of Jarrow, from his local position, was probably unacquainted. Traces of the assistance which he derived from Canterbury are perceptible in the minute acquaintance which he exhibits not only with the topography of Kent (§ 54), but with its condition at the time when he wrote (§ 148, 449, &c.); and the same remark is applicable, although in a more limited degree, to most of the other southern kingdoms (§ 289, 298, 299, 300, 314, &c.)

(2.) Documents pre-existing in an historical form are seldom quoted: amongst those of which use has been made may be numbered the Life of Gregory the Great, written by Paulus

Diaconus (§ 82); the miracles of Ethelburg, abbess of Barking (§ 275—282); the Life of Sebbi, king of East Saxony (§ 283); the Legend of Fursey (§ 204, 208); and that of Cuthberht of Lindisfarn (§ 346), formerly written by Beda, but now augmented by himself, with additional facts. These, together with some extracts from the Treatise of Arcuulf De locis sanctis (§ 404—407), are all the written documents to which the author refers.

§ 31. That other narratives, however, were in Beda's possession, of which he has made liberal use, is certain from his express words (4, 21), and may also be inferred from internal evidence. Albinus and Nothhelm appear to have furnished him with Chronicles, in which he found accurate and full information upon the pedigrees (§ 101), accessions (§ 172, 252, 271, 342), marriages (§ 54, 102), exploits (§ 55—57, 104, 105, &c.), descendants (§ 111, 172), deaths (§ 101, 172, 252, 342), and burials (§ 101, &c.) of the kings of Kent. From the same source he derived his valuable account of the archbishops of Canterbury, both before and after ordination (§ 375, &c.), the place and date of consecration (§ 140, 209, 375) even though it took place abroad (§ 58, 254), the days on which they severally took possession of that see (§ 256, 375), the duration of their episcopate (§ 209, 256, 374), their deaths (§ 106, 140, 209, 252, 374), burial-places (§ 107, 374), and the intervals which elapsed before the election of a successor (§ 209). It is evident that the minuteness and accuracy of this information could have been preserved only by means of contemporary written memoranda. That such records existed in the time of the Saxons cannot be doubted, for Beda introduces a story, by which

it appears (§ 294, 295) that the abbey of Selsey possessed a volume in which were entered the obits of eminent individuals; and the same custom probably prevailed throughout the other monastic establishments of England.

§ 32. The history of the diocese of Rochester was communicated by Albinus and Nothhelm. It is exceedingly barren of particulars (§ 209, 287, 375); and probably would have been even more so, had it not been connected with the life of Paulinus of York (§ 149, 187), concerning whom Beda appears to have obtained information from other quarters.

The early annals of East Anglia are equally scanty, as we have little more than a short pedigree of its kings (§ 134), an account of its conversion to Christianity (§ 134, 135), the history of Sigiberct and Anna (§ 199, 201), and a few particulars regarding its bishops, Felix, Thomas, Berctgils, and Bisi (§ 209, 271), which details were communicated in part by Albinus and Nothhelm (4, 1).

The history of the West Saxons was derived partly from the same authorities (4, 1), and partly from the information of Daniel, bishop of Winchester (4, 6). It relates to their conversion by Birinus (§ 167—171), the reigns of Caedualla and of Ini (§ 372, 373), and the pontificate of Vine (§ 243), Aldhelm and Daniel (§ 410). To this last named bishop we are indebted for a portion of the little of what is known as to the early history of the South Saxons and the Isle of Wight (4, 10), the last of the Saxon kingdoms which embraced the Christian faith. It relates to the conversion of those districts by the agency of Wilfrith (§ 289—291). A few unimportant additions are afterwards made in a hurried and incidental

manner (§ 342, 411), evidently showing that Beda's information upon this head was neither copious nor definite.

§ 33. The monks of Læstingaeu furnished materials relative to the ministry of Cedd and Ceadda, by whose preaching the Mercians were induced to renounce Paganism (4, 13). The history of this kingdom is obscure, and consists of an account of its conversion (§ 211), the succession of its sovereigns (§ 180, 224, 287, 397, 412), and its bishops (§ 219, 220, 223, 258—265, 272). The neighbouring state of Middle Anglia, which, if ever independent of Mercia, soon merged in it, is similarly circumstanced, and we are perhaps indebted to its connexion with the princes and bishops of Northumbria for what is known of its early history (§ 210—212).

§ 34. Lindissi, part of Lincolnshire, although situated so near to the kingdom of Northumbria, was both politically and ecclesiastically independent of it, and Beda was as ignorant of the transactions of that province as of those which were much more remote from Jarrow. He received some materials from bishop Cyniberct (4, 26), but they appear to have been scanty, for the circumstances which relate to Lincolnshire are generally derived from the information of other witnesses (5, 1; § 136, 180—183).

§ 35. The history of East Saxony is more copious, and is derived partly from the communications of Albinus and Nothhelm (4, 1), and partly from the monks of Læstingaeu (4, 15). To the first of these two sources we must probably refer the account of the pontificate of Mellitus (§ 95, 99, 105), and the apostacy of the sons of Saeberct (§ 103); circumstances too in-

timately connected with the see of Canterbury to be omitted in its annals. To the latter we are indebted for the history of the reconversion of East Saxony (§ 213—216), an event in which the monks of Læstingaeu were interested, as it was accomplished by their founder Cedd (§ 217—219). From them Beda also received an account of the ministry of Ceadda (§ 220, 244, 258, 259). Some further details respecting its civil and ecclesiastical affairs (§ 250, 251), the life of Erconuuald, bishop of London (§ 273), and the journey of Offa to Rome (§ 412), conclude the information which we have respecting this kingdom.

§ 36. In the history of Northumbria, Beda, as a native, was particularly interested, and would probably exert himself to procure the most copious and authentic information regarding it. Although he gives no intimation of having had access to previous historical documents when speaking of his sources of information (5, 1), yet there seems reason to believe that he has made use of such materials. We may infer from what he says of the mode in which Oswald's reign was generally calculated (§ 151, 175), that in this king's time there existed Annals, or Chronological Tables, in which events were inserted as they occurred, the regnal year of the monarch who then filled the throne being at the same time specified. These annals appear to have extended beyond the period of the conversion of Northumbria to Christianity (§ 80, 94), although it is difficult to imagine how any chronological calculation or record of events could be preserved before the use of letters had become known. But the history of Eadwine, with its interesting details (§ 110—139), shows that Beda must

have had access to highly valuable materials which reached back to the very earliest æra of authentic history; and we need not be surprised at finding information of a similar character throughout the remainder of his history of Northumbria. Accordingly we have minute accounts of the pedigrees of its kings (§ 133, 146, 148, 150, 180, 187, 188, 322, 323, 327, &c.), their accession (§ 187, 267, 340, 341, 409, &c.), exploits (§ 150, 151, &c. 187, 188, &c.), anecdotes of them and sketches of their character (§ 152, 156, 165, 166, 189, &c.), their deaths, and the duration of their reigns (§ 151, 175, 188, &c.); details too minute in themselves, and too accurately defined by Beda, to have been derived by him from tradition. Similar proofs might, if necessary, be drawn from the history of its bishops.

§ 37. (3.) The Historia Ecclesiastica contains various transcripts of important official documents. These are of two classes; either such as were sent from the Papal Court to the princes and ecclesiastics of England, or were the production of native writers. The first were transcribed from the Papal Regesta by Nothhelm of London, during a residence at Rome, and were sent to Beda by the advice of his friend Albinus of Canterbury (3, 5). They relate to the history of the kingdoms of Kent (§ 52, 53, 59—73, 74, 75, 76, 108, 141), and Northumbria (§ 115, 120, 139, 246). The letters of archbishops Laurentius and Honorius (§ 98, 143), concerning the proper time for celebrating Easter, were probably furnished by the same individual. The proceedings of the Councils of Herutford (§ 268), and Haethfeld (§ 302), may have been derived from the archives of Beda's own monastery; since

it was customary in the early ages of the Church for each ecclesiastical establishment to have a 'tabularium' in which were deposited the synodal decrees by which its members were governed.[1]

Verbal communications employed in the Historia Ecclesiast.

§ 38. (II.) A considerable portion of the Historia Ecclesiastica, especially that part of it which relates to the kingdom of Northumberland, is founded upon local information which its author derived from various individuals. On almost every occasion, Beda gives the name and designation of his informant; being anxious, apparently, to show that nothing is inserted for which he had not the testimony of some respectable witness. Some of these persons are credible from having been present at the event which they related (§ 183, 363, &c.); others, from the high rank which they held in the Church, such as Aecci, bishop of Hexham (§ 185), Guthfrith, abbot of Lindisfarn (§ 359), Bercthun, abbot of Beverley (§ 362, 364), and Pecthelm, bishop of Whithern (§ 399). The author received secondary evidence with caution, for he distinguishes between the statements which he received from eye-witnesses, and those which reached him through a succession of informants. In the last of these instances, the channel of information is always pointed out with scrupulous exactness, whatever opinion we may entertain, as in the case of some visions and miracles, of the credibility of the facts themselves.

Beda's historical fidelity.

§ 39. If it be important to inquire into the sources of Beda's information, it is no less necessary to endeavour to ascertain how far he employed them with judgment and fidelity. That

[1] Augusti, Handbuch der Christl. Archäologie, iii. 699; edit. 1837.

he wrote candidly and conscientiously appears obvious from the following considerations.

The work was undertaken at the suggestion of Albinus and Nothhelm, from whom he could expect no political or ecclesiastical advantages. His History, although inscribed to Ceolwulf, king of Northumbria, is remarkably free from flattery.[1] He lays it down as a fundamental maxim, that it was incumbent upon him as an Historian simply to recount those circumstances which he had received upon credible authority (5, 19), and he more than once reminds his readers that he continued to act upon this principle (195, 1; 368, 28). It is also observable, that although a firm adherent to the Church of Rome in regard to the warmly disputed questions concerning the observance of Easter and Tonsure, yet he does ample justice to the merits of those who embraced the opposite doctrines (§ 155, 162, 163, 191, 197, &c.) Upon all occasions he appears to have been diligent in collecting and faithful in employing his materials, both written and oral; and although he is sparing in his observations on the causes of events, and the motives of the actors, the narrative of the events themselves is generally clear, temperate, and impartial.

Editions of the Historia Ecclesiast.

§ 40. It is unnecessary to give a bibliographical list of the various editions of the present history. The earliest is without name of place or printer, or date, but it issued apparently from the press of Eggesteyn at Strasbourg about the year

[1] Had Beda intended to give a partial account in favour of his native kingdom, he certainly would have been less just in his character of Ecgfrith (§ 340), the king by whom the monasteries of Jarrow and Wearmouth were founded and endowed, Vita S. Ceolfridi, § 7, 11.

1473. Stroth[1] mentions editions printed at the same place in 1483, and at Spire in 1493, the existence of which is doubtful, although the statement is repeated by Heinichen, in his accurate edition of Eusebius.[2] The edition of Strasbourg of 1500, which Smith considered to be the first, is a reprint of that of Eggesteyn, as is also that printed in 1506 at Hagenau. The Antwerp edition of 1550 is carefully revised by good manuscripts, and forms the basis of the editions of Louvain, 1566; Basle, 1563; Cologne, 1601, 1612, and 1688, and others. None of these deserve particular notice.

§ 41. It was not until the year 1643 that an edition of the Historia Ecclesiastica appeared in England, having been undertaken by the learned Abraham Wheloc, Professor of the Arabic and Anglo-Saxon Languages in the University of Cambridge, who added the Saxon Version, usually ascribed to Alfred, and a valuable body of notes. This was succeeded by an edition given by Francis Chifflet;[3] which has since been super-

---

[1] In his edition of Eusebius, Præf. p. xxix. Hallæ, 1779.

[2] Præf. p. xxx. Leips. 1827.

[3] As this edition is of considerable rarity, its title may be here inserted. 'Bedæ Presbyteri et Fridegarii Scholastici concordia . . . in duas partes divisa, quarum prior continet Historiam Ecclesiasticam gentis Anglorum, cum notis et dissertatione de auctore hujus historiæ; posterior, dissertationem de annis Dagoberti Francorum regis, eo nomine primi, ... auctore Petro Francisco Chiffleto, Societatis Jesu Presbytero,' 4, Paris., 1681. In this preface, the Editor thus speaks of the MS. which he used. 'Nactus ab aliquot annis e S. Maximini Trevirensis bibliotheca codicem adorandæ vetustatis optimæque notæ, qui mihi hanc historiam representabat, et in ea variantes plurimas lectiones ad firmandam historiam etiam Gallicanam necessarias, non dubitavi quin haud exiguo reipublicæ literariæ bono hoc opus ex illo exemplari integritati suæ restitutum lucem aspecturus esset.' The Editor has been informed that this manuscript, which is not older than the eleventh century, is now in the possession of Sir Thomas Phillipps, Bart.

seded by the admirable edition of Smith,[1] the nature and merits of which it may be proper to explain somewhat fully.

§ 42. The text of the Historia Ecclesiastica is founded upon a manuscript formerly belonging to More, bishop of Ely, and now deposited in the Public Library at Cambridge (K. k, 5, 16). Smith infers, from a short chronological memorandum affixed to the manuscript, that it was written in the year 737, consequently within two years of Beda's death; but whether this be strictly correct or not, More's manuscript is certainly the most valuable copy of Beda in existence. Smith also collated two manuscripts in the Cottonian library (Tiber. C. II. and A. XIV.), and one in the Royal Library, and had referred to at least forty others (see his Appendix, p. 660). The notes to this edition are frequently copied from Archbishop Usher's Primordia,[2] and many of the remainder were written by Gale, who had made preparations for a new edition of the Historia Ecclesiastica,[3] but enough remain to show the learning, industry, and judgement of the two Editors. Smith's edition.

§ 43. The present edition, like Smith's, is founded upon the text of More's Manuscript (see § 42), and the following additional MS. copies have, where necessary, been collated. The present Edition; Text.

A. The Cotton MS., Tiber. C. II., written, probably, in the eighth century. It is a large quarto, in double columns, of great beauty

[1] This work was undertaken by John Smith, Treasurer of Durham Cathedral, who dying in the year 1715, it was finished by his son George, and published at Cambridge in folio, 1722.

[2] 4, Dublin, 1639.

[3] Gale's Collections for this intended work may be seen amongst his other MSS. in the Library of Trinity College, Cambridge.

and accuracy, as may be seen by reference to the Fac-simile. It varies in the division of the Chapters of the Fourth Book, from the Cambridge MS. omitting Ch. XIV., but in other respects they agree very closely.

B. The Cotton MS., Tiber. A. XIV., of equal antiquity, beauty, and accuracy with the last (see the Fac-simile), but unfortunately much damaged by the fire which happened in the year 1731; the Prologue, the commencement of the third Book, the passages from § 303 to § 340, and from § 427 to the end, being destroyed; nor is the remainder everywhere legible. It contains Ch. XIV. of Book IV.

C. The Harleian MS. 4978, written in France probably about the commencement of the tenth century. It also contains the Chapter regarding the miracle of St. Oswald.

D. The Royal MS. 13 C. V. written in the eleventh century, and formerly belonging to the monastery of St. Peter's at Gloucester. It also contains Book IV. Ch. XIV. which it appends to the preceding chapter.

The following MSS., subsequent in date to the Norman Conquest, are in every respect inferior to those above specified, and do not seem to require any description. E, Harleian MS. 4124; F, Harleian MS. 3680; G, Burney MS. 310; H, Royal MS. 14 C. VII; I, Royal MS. 13 B. XVIII; K, Addit. MS. 10,949; and L, Burney MS. 297. All these MSS. are in the British Museum.[1]

---

[1] There are several MSS. of the Historia Ecclesiastica in foreign Libraries which are of considerable antiquity, and of which a collation would be desirable. The copy at St. Gallen, mentioned at § 16 note [2], is said to be nearly as old as that at Cambridge; a specimen from one of the ninth century is engraved in Walther's Lexicon Diplomaticum, pl. iv. (fol. Gottingæ,

They[1] have been occasionally consulted, as well as the editions prior to Smith's, but always without conferring any important benefit. With such guides as the Cambridge and the two Cottonian manuscripts, it has been thought wholly unnecessary to insert the readings of MSS. of a character decidedly inferior.

§ 44. The Anglo-Saxon version of this History, usually ascribed to King Alfred, has been compared with the original, and the variations between the two texts have been noticed. The Translator has omitted some passages (§ 22, 24—26, &c.), amplified others (§ 23, 27, 30, 172, &c.), and sometimes wholly departed from our present Latin text (§ 175), perhaps upon good authority. It was thought that these variations were worthy of being pointed out to the Reader. Saxon Version.

§ 45. Of the Notes subjoined to the present edition it does not become the Editor to speak. They contain the whole of what seemed valuable in Smith's excellent Annotations, to which numerous additions have been made from other sources, which the researches of the last century have laid open for the illustration of early English history. The Chronology adopted in his edition has frequently been altered in this, but seldom or never without giving the reasons for such alteration. Upon the whole, it is hoped that the present Edition will be found to be more correct, ample, and convenient, than any which has yet been given to the Public. Notes, &c.

1745), and another, of the tenth century, is described by Mone, Quellen and Forschungen, p. 443 (8vo. Leipzig, 1830). The Royal Library at Paris contains thirteen MSS. of different ages.

[1] The readings to which the mark † is affixed have been altered by a later hand; those written over an erasure are distinguished by ||.

PROLOGUS.

GLORIOSISSIMO REGI CEOLUULPHO,

BAEDA,

Famulus Christi et Presbyter.

Dedication.

HISTORIAM GENTIS ANGLORUM ECCLESIASTICAM, quam nuper edideram, libentissime tibi desideranti, rex, et prius ad legendum ac probandum transmisi, et nunc ad transscribendum ac plenius ex tempore meditandum retransmitto; satisque studium tuæ sinceritatis amplector, quo non solum audiendis Scripturæ sanctæ verbis aurem sedulus accommodas, verum etiam noscendis priorum gestis sive dictis, et maxime nostræ gentis virorum illustrium, curam vigilanter impen-

---

NOTES AND VARIOUS READINGS.

[1] *Ceolwolpho.*] Ceolwolf king of Northumbria succeeded Osric 9 May in the year 729 (not in 728), and in 737 resigned his crown and became a monk in the monastery of Lindisfarne. The year of his death is uncertain, being ascribed to 739 by M. Westminster, to 758 by Henry of Huntingdon, to 760 by the Saxon Chronicle and Florence of Worcester, and to 764 by Symeon of Durham and Hoveden. He was canonized, and is placed in the Calendar upon 15 January; see Mabillon, Acta Sanctor. Ord. S. Bened. sec. III. p. ii. p. 158, edit. Venet.

dis. Sive enim historia de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur; seu mala commemoret de pravis, nihilominus religiosus ac pius auditor sive lector, devitando quod noxium est ac perversum, ipse sollertius ad exsequenda ea, quæ bona ac Deo digna esse cognoverit, accenditur. Quod ipsum tu quoque vigilantissime deprehendens, historiam memoratam in notitiam tibi simulque eis, quibus te regendis Divina præfecit auctoritas, ob generalis curam salutis latius propalari desideras.

Sources of information.

§ 2. Ut autem in his quæ scripsi, vel tibi, vel ceteris auditoribus sive lectoribus hujus historiæ, occasionem dubitandi subtraham, quibus hæc maxime auctoribus didicerim breviter intimare curabo. Auctor ante omnes atque adjutor opusculi hujus Albinus abba reverentissimus vir per omnia doctissimus exstitit; qui in ecclesia Cantuariorum a beatæ memoriæ Theodoro archiepiscopo et Hadriano abbate, viris venerabilibus atque eruditissimis, institutus, diligenter omnia, quæ in ipsa Cantuariorum provincia, vel etiam in contiguis eidem regionibus, a discipulis beati papæ Gregorii gesta fuere, vel monimentis literarum vel seniorum traditione cognoverat; et ea mihi de his, quæ memoria digna

---

17 *Albinus.*] Leland, Baronius, Reyner, Cave, and others confound the Albinus here mentioned, who died in the year 732, with the more celebrated Flaccus Albinus, or Alcuin, who died in 804. Mabillon has printed in his Vetera Analecta a letter addressed by Beda to this Albinus, thanking him for the transmission of documents to be inserted in his Ecclesiastical History. The Sax. here adds,—se wæs wide gefaren and gelæred; 'he had travelled far, and was learned.'

videbantur, per religiosum Lundoniensis ecclesiæ presbyterum Nothelmum, sive literis mandata, sive ipsius Nothelmi viva voce referenda, transmisit. Qui videlicit Nothelmus postea Romam veniens, nonnullas ibi beati Gregorii papæ simul et aliorum pontificum epistolas, perscrutato ejusdem sanctæ ecclesiæ Romanæ scrinio, permissu ejus, qui nunc ipsi ecclesiæ præest, Gregorii pontificis, invenit, reversusque nobis nostræ historiæ inserendas, cum consilio præfati Albini reverentissimi patris, attulit. A principio itaque voluminis hujus usque ad tempus quo gens Anglorum fidem Christi percepit, ex priorum maxime scriptis hinc inde collectis ea, quæ promeremus, didicimus. Exinde autem usque ad tempora præsentia, quæ in ecclesia Cantuariorum per discipulos beati papæ Gregorii, sive successores eorum, vel sub quibus regibus gesta sint, memorati abbatis Albini industria, Nothelmo, ut diximus, perferente, cognovimus. Qui etiam provinciæ Orientalium simul et Occi-

---

[2] *Presbyterum Nothelmum.*] Nothelmus, presbyter of London, succeeded Tatwin as archbishop of Canterbury, and died in the year 739, or 741.

[4] *Qui—attulit.*] Omitted in the Saxon version.

[4] *Postea.*] Postquam, *A.*

[8] *Gregorii pontificis.*] Gregory the Third ascended the papal throne on 18 March, 731; and as Beda alludes to events which occurred on 10 June ensuing, and as some little interval may be supposed to have elapsed between the completion of this work and its circulation, it is generally presumed that reference is here made to the Third, not the Second, pope Gregory. It is by no means improbable, however, that the access to the Papal Registers, of which Nothelmus availed himself, was granted by Gregory the Second, who, before his accession to the papal see, 19 May, 715, was Librarian to the Church of Rome; and that this portion of the preface—the authorities, namely, upon which the work was compiled—accompanied it when sent, in its unfinished state, for the inspection of Ceolfrid.

dentalium Saxonum, nec non et Orientalium Anglorum atque Nordanhymbrorum, a quibus præsulibus vel quorum tempore regum gratiam Evangelii perceperint, nonnulla mihi ex parte prodiderunt. Denique, hortatu præcipue ipsius Albini, ut hoc opus aggredi auderem, provocatus sum. Sed et Danihel, reverentissimus Occidentalium Saxonum episcopus, qui nunc usque superest, nonnulla mihi de historia ecclesiastica provinciæ ipsius, simul et proxima illi Australium Saxonum, nec non et Vectæ insulæ, literis mandata declaravit. Qualiter vero per ministerium Ceddi et Ceadda, religiosorum Christi sacerdotum, vel provincia Merciorum ad fidem Christi, quam non noverat, pervenerit, vel provincia Orientalium Saxonum fidem, quam olim exsufflaverat, recuperaverit, qualis etiam ipsorum patrum vita vel obitus exstiterit, diligenter a fratribus monasterii, quod ab ipsis conditum Læstingaeu cognominatur, agnovimus. Porro in provincia Orientalium Anglorum quæ fuerint gesta ecclesiastica, partim ex scriptis vel traditione priorum, partim reverentissimi abbatis Esi relatione, comperimus. At vero in provincia Lindissi, quæ sint gesta erga fidem Christi, quæve successio sacerdotalis exstiterit, vel literis reverentissimi antistitis Cynibercti, vel aliorum fidelium virorum

[7] *Danihel.*] Bishop of the West Saxons and of the Isle of Wight; he resigned his see in 744, and died in that year, or, according to others, in 745 or 746. Some of his letters will be found in the Correspondence of Boniface.

[19] *Læstingaeu.*] The locality of this monastery is uncertain; it is generally believed that it was situated near Whitby.

[26] *Cynibercti.*] Very little information regarding this bishop of Lindissi (or Lincoln) has

viva voce, didicimus. Quæ autem in Nordanhymbrorum provincia, ex quo tempore fidem Christi perceperunt usque ad præsens, per diversas regiones in ecclesia sint acta, non uno quolibet auctore, sed fideli innumerorum testium, qui hæc scire vel meminisse poterant, assertione cognovi, exceptis his quæ per meipsum nosse poteram. Inter quæ notandum, quod ea quæ de sanctissimo patre et antistite Cudbercto vel in hoc volumine vel in libello gestorum ipsius conscripsi, partim ex eis quæ de illo prius a fratribus ecclesiæ Lindisfarnensis scripta reperi, assumsi, simpliciter fidem historiæ, quam legebam, accommodans; partim vero ea, quæ certissima fidelium virorum attestatione per me ipse cognoscere potui, sollerter adjicere curavi. Lectoremque suppliciter obsecro ut, si qua in his quæ scripsimus aliter quam se veritas habet posita repererit, non hoc nobis imputet, qui, quod vera lex historiæ est, simpliciter ea quæ, fama vulgante, collegimus, ad instructionem posteritatis literis mandare studuimus.

§ 3. Præterea omnes ad quos hæc eadem historia pervenire poterit nostræ nationis legentes sive audientes suppliciter precor, ut pro meis infirmitatibus et mentis et corporis apud Supernam Cle-

---

reached us. There is reason to believe that his death is mentioned in the Epitome affixed to Beda's Hist. A. D. 732, under the erroneous designation of bishop of Lindisfarne, a see then filled by Ethelwold, who sat from 724 to 740.

[8] *Patre.*] Patre nostro, *A*.

[22] The greater number of the MSS. place this paragraph at the end of the History, in which they are followed by the Saxon version. The present arrangement is sanctioned by More's MS. and *C*, *I*, *F*, *L*; *a* and *b*.

mentiam sæpius intervenire meminerint; et in suis quique provinciis hanc mihi suæ remunerationis vicem rependant, ut, qui de singulis provinciis sive locis sublimioribus, quæ memoratu digna atque incolis grata credideram, diligenter annotare curavi, apud omnes fructum piæ intercessionis inveniam.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

GENTIS ANGLORUM

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

De situ Brittaniæ vel Hiberniæ, et priscis earum incolis.

Britain, its situation,

§ 4. BRITTANIA oceani insula, cui quondam Albion nomen fuit, inter septentrionem et occidentem locata est, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, maximis Europæ partibus, multo intervallo adversa; quæ per millia passuum octingenta in boream longa, latitudinis habet millia ducenta, exceptis dumtaxat prolixioribus diversorum promontoriorum tractibus, quibus efficitur ut circuitus ejus quadragies octies septuaginta quinque millia compleat. Habet a meridie Galliam Belgicam, cujus proximum litus transmeantibus aperit civitas quæ dicitur Rutubi Portus, a gente Anglorum nunc corrupte Reptacaestir vocata, interposito mari a Gessoriaco Morinorum gentis litore proximo, trajectu millium quinquaginta, sive, ut quidam scripsere, stadiorum

---

NOTES AND VARIOUS READINGS.

[4] CAPUT I. This chapter is a compilation, chiefly from Pliny, Solinus, Orosius, and Gildas.

[13] *Quadragies octies septuaginta quinque.*] Three thousand six hundred and seventy-five miles.

[20] *Quidam scripsere.*] Namely, Dio Cassius and Antoninus.

quadringentorum quinquaginta. A tergo autem, unde oceano infinito patet, Orcadas insulas habet.

productions, § 5. Opima frugibus atque arboribus insula, et alendis apta pecoribus ac jumentis; vineas etiam quibusdam in locis germinans; sed et avium ferax terra marique generis diversi. Fluviis quoque multum piscosis ac fontibus præclara copiosis, et quidem præcipue issicio abundat et anguilla. Capiuntur autem sæpissime et vituli marini et delphines, necnon et balænæ; exceptis variorum generibus conchyliorum, in quibus sunt et musculæ, quibus inclusam sæpe margaritam omnis quidem coloris optimam inveniunt, id est, et rubicundi, et purpurei, et jacintini, et prasini, sed maxime candidi. Sunt et cochleæ satis superque abundantes, quibus tinctura coccinei coloris conficitur, cujus rubor pulcherrimus nullo unquam solis ardore, nulla valet pluviarum injuria pallescere; sed quo vetustior est eo solet esse venustior. Habet fontes salinarum, habet et fontes calidos, et ex eis fluvios balinearum calidarum, omni ætati et sexui per distincta loca juxta suum cuique modum accommodos. Aqua enim, ut sanctus Basilius dicit, fervidam qualitatem recipit, quum per certa quædam metalla transcurrit, et fit non solum calida sed et ardens. Quæ etiam venis metallorum, æris, ferri, et plumbi, et argenti, fecunda, gignit et lapidem gagatem plurimum optimumque; est autem nigrogemmeus et ardens igni admotus, incensus serpentes fugat, attritu calefactus applicita detinet æque ut succinum. Erat et civitatibus quondam

---

[1] *Quadringentorum quinquaginta.*] Or fifty-six miles.

[23] *S. Basilius.*] Ἤδη δὲ καὶ θερμοτέρας ἐκ μετάλλων ποιότητος κατὰ τὴν διέξοδον προσλαβοῦσα, ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ κινοῦντος αἰτίας ζέουσα γίνεται, ὡς τὰ πολλά, καὶ πυρώδης.—In Hexaemer. Hom. 4. Tom. i. p. 39. edit. Par. 1721.

viginti et octo nobilissimis insignita præter castella innumera, quæ et ipsa muris, turribus, portis, ac seris erant instructa firmissimis.

days;

§ 6. Et quia prope sub ipso septentrionali vertice mundi jacet, lucidas æstate noctes habet, ita ut medio sæpe tempore noctis in quæstionem veniat intuentibus, utrum crepusculum adhuc permaneat vespertinum, an jam advenerit matutinum, utpote nocturno sole non longe sub terris ad orientem boreales per plagas redeunte; unde etiam plurimæ longitudinis habet dies æstate, sicut et noctes contra in bruma, sole nimirum tunc Lybicas in partes secedente, id est, horarum decem et octo. Plurimæ item brevitatis noctes æstate et dies habet in bruma, hoc est, sex solummodo æquinoctialium horarum; cum in Armenia, Macedonia, Italia, ceterisque ejusdem lineæ regionibus, longissima dies sive nox quindecim, brevissima novem compleat horas.

Inhabitants, namely,

§ 7. Hæc in præsenti, juxta numerum librorum quibus Lex Divina scripta est, quinque gentium linguis unam eamdemque summæ veritatis et veræ sublimitatis scientiam scrutatur et confitetur; Anglorum videlicet, Brittonum, Scottorum, Pictorum, et Latinorum, quæ meditatione Scripturarum ceteris omnibus est facta communis. In primis autem hæc insula Brittones solum, a quibus nomen accepit, incolas habuit; qui de tractu Armoricano, ut fertur, Brittaniam advecti, australes sibi partes

Britons,

---

[1] *Civitatibus viginti et octo.*] Concerning these, see the note at Gildas § 3.

[26] *Tractu Armoricano.*] Smith assumes that by the words 'tractu Armoricano' Beda means modern Bretagne, but this is by no means clear when we remember the statement of Cæsar, De Bello Gall. vii. 75, 'universæ civitates quæ oceanum attingunt, Gallorum consuetudine Armoricæ appellantur.' The word Armorica, being compounded of *are*, before, and *more*, the sea, is consequently capable of a much wider interpretation than has been assigned to it.

illius vindicarunt. Et cum plurimam insulæ partem, incipientes ab austro, possedissent, contigit gentem Pictorum de Scythia, ut perhibent, longis navibus non multis oceanum ingressam, circumagente flatu ventorum, extra fines omnes Brittaniæ Hiberniam pervenisse, ejusque septentrionales oras intrasse, atque, inventa ibi gente Scottorum, sibi quoque in partibus illius sedes petisse, nec impetrare potuisse. Est autem Hibernia insula omnium post Brittaniam maxima, ad occidentem quidem Brittaniæ sita; sed sicut contra aquilonem ea brevior, ita in meridiem se trans illius fines plurimum protendens, usque contra Hispaniæ septentrionalia, quamvis magno æquore interjacente, pervenit. Ad hanc ergo usque pervenientes navigio Picti, ut diximus, petierunt in ea sibi quoque sedes et habitationem donari; respondebant Scotti, quia non ambos eos caperet insula, "sed possumus," inquiunt, "salubre vobis dare consilium quid agere valeatis. Novimus insulam esse aliam non procul a nostra contra ortum solis, quam sæpe lucidioribus diebus de longe aspicere solemus. Hanc adire si vultis, habitabilem vobis facere valetis; vel, si qui restiterit, nobis auxiliariis utimini." Itaque petentes Brittaniam Picti habitare per septentrionales insulæ partes cœperunt, nam austrina Brittones occupaverant. Cumque uxores Picti non habentes peterent a Scottis, ea solum conditione dare consenserunt, ut ubi res perveniret in

Picts,

---

[1] *Et—donari.*] In the Saxon version the passage is considerably abridged. It may be remarked that in this translation 'Hibernia' is always rendered by 'Scotland.'

[3] *Gentem Pictorum*] The conflicting theories upon the origin of this people may be seen in Usher's Primordia, cap. xv., Pinkerton's Enquiry, p. iii. ch. 3, and Chalmers's Caledonia, vol. i. p. 198. The Pictish dynasty prevailed in Scotland from the abdication of the Romans in A. D. 446 (see § 32) to the overthrow of Wred by Kenneth, in 843.

dubium, magis de feminea regum prosapia quam de masculina regem sibi eligerent; quod usque hodie apud Pictos constat esse servatum.

§ 8. Procedente autem tempore, Brittania, post Brittones et Pictos, tertiam Scottorum nationem in Pictorum parte recepit; qui, duce Reuda, de Hibernia progressi, vel amicitia vel ferro sibimet inter eos sedes, quas hactenus habent, vindicarunt; a quo videlicet duce usque hodie Dalreudini vocantur, nam lingua eorum 'daal' partem significat. Hibernia autem et latitudine sui status, et salubritate ac serenitate aerum, multum Brittaniæ præstat, ita ut raro ibi nix plus quam triduana remaneat; nemo propter hiemem aut fena secet æstate, aut stabula fabricet jumentis; nullum ibi reptile videri soleat, nullus vivere serpens valeat; nam sæpe illo de Brittania allati serpentes, mox ut, proximante terris navigio, odore aeris illius attacti fuerint, intereunt; quin potius omnia pene, quæ de eadem insula sunt, contra venenum valent. Denique vidimus, quibusdam a serpente percussis, rasa folia codicum, qui de Hibernia fuerant, et ipsam rasuram aquæ im-

Scoti.

---

[4] *Procedente autem tempore.*] The period of the arrival of the Scots in Britain is uncertain; Beda, judging by his arrangement, appears to place it before the coming of the Romans, Usher and Chalmers concur in believing that it happened A. D. 503, Pinkerton about A. D. 258.

[4] *Post.*] Præ *C*, præter *edd.*

[6] *Reuda.*] Reuda is called in the Irish Genealogies referred to by Usher, Cairbri Rieda, or Eochaig Rieda. He is stated in these authorities to have been the son of Chonar II., who, dying about A. D. 216, left the district of Dalriada to his son here mentioned.

[6] *Hibernia.*] Hibernia, Scotta ealonde;—'Hibernia, the island of the Scots.' The Saxon version makes the same addition at *l.* 10.

[9] *Dalreudini.*] Dalreadingas, *Sax.* According to Usher and Smith, Dalrieda was a district in the county of Antrim, afterwards called Rout, situated opposite to modern Scotland. The settlements which the Dalreadings obtained in Scotland, consisted of the present districts of Kintire, Knapdale, Lorn, Argyll, Braidalban, and the adjacent isles; to these they also gave the name Dalrieda.

[20] *Vidimus.*] Sume menn gesawon; 'some men have seen.' *Sax.*

missam ac potui datam, talibus protinus totam vim veneni grassantis, totum inflati corporis absumsisse ac sedasse tumorem. Dives lactis ac mellis insula, nec vinearum expers, piscium volucrumque, sed et cervorum caprearumque venatu insignis. Hæc autem proprie patria Scottorum est; ab hac egressi, ut diximus, tertiam in Brittania Brittonibus et Pictis gentem addiderunt. Est autem sinus maris permaximus, qui antiquitus gentem Brittonum a Pictis secernebat, qui ab occidente in terras longo spatio erumpit, ubi est civitas Brittonum munitissima usque hodie, quæ vocatur Alcluith, ad cujus videlicet sinus partem septentrionalem Scotti, quos diximus, advenientes, sibi locum patriæ fecerunt.

CAPUT II.

Ut Brittaniam primus Romanorum Caius Julius adierit.

B. C. 55. Julius Cæsar's first expedition into Britain.

§ 9. VERUM eadem Brittania Romanis usque ad Caium Julium Cæsarem inaccessa atque incognita fuit; qui, anno ab Urbe condita sexcentesimo nonagesimo tertio, ante vero incarnationis Dominicæ tempus anno sexagesimo, functus gradu consulatus cum Lucio Bibulo, dum contra Germanorum Gallorumque gentes, qui Rheno tantum flumine dirimebantur, bellum gereret, venit ad Morinos, unde in Brittaniam proximus et brevissimus transitus est; et, navibus onerariis atque actuariis circiter octo-

[8] *Est.*] The remainder of this chapter is omitted in the Saxon version.

[13] *Alcluith.*] Now Dunbarton.

[16] CAPUT II.] This chapter is with a very few alterations, taken from Orosius, vi. 9; and is omitted in the Saxon translation.

[20] *Sexcentesimo.*] This date refers to the consulate of Cæsar with Bibulus, not to his entry into Britain. In his first expedition he landed 26 Aug. B. C. 55, and remained about 23 days; his second extended from about 18 August to about 19 September, B. C. 54.

B. C. 55.

ginta præparatis, in Brittaniam transvehitur, ubi acerba primum pugna fatigatus, deinde adversa tempestate correptus, plurimam classis partem et non parvum numerum militum, equitum vero pene omnem, disperdidit. Regressus in Galliam legiones in hiberna dimisit, ac sexcentas naves utriusque commodi fieri imperavit; quibus iterum in Brittaniam primo vere transvectus, dum ipse in hostem

B. C. 54. His second expedition.

cum exercitu pergit, naves in ancoris stantes tempestate correptæ vel collisæ inter se, vel arenis illisæ ac dissolutæ sunt; ex quibus quadraginta perierunt, ceteræ cum magna difficultate reparatæ sunt. Cæsaris equitatus primo congressu a Brittanis victus, ibique Labienus tribunus occisus est; secundo prœlio cum magno suorum discrimine victos Brittanos in fugam vertit. Inde ad flumen Tamesim profectus, in hujus ulteriore ripa, Cassobellauno duce, immensa hostium multitudo consederat, ripamque fluminis ac pene totum sub aqua vadum acutissimis sudibus præstruxerat, quarum vestigia sudium ibidem usque hodie visuntur, et videtur inspectantibus quod singulæ earum ad modum humani femoris grossæ et circumfusæ plumbo immobiliter erant in profundum fluminis

---

[5] *Legiones.*] Legiones sex vel duodecim *A*†, tres vel duodecim *E*, *G*.

[6] *Hiberna.*] Hibernia, *A*||, *C*, &c., Hyberniam *I*.

[14] *Labienus.*] Not Labienus who was sain at the battle of Munda, but Laberius Durus. It is pretended that he was buried near Chilham, on the river Stour, in Kent, and his tomb is there pointed out. Hasted's Kent, iii. 140. Leland quotes a chronicle which states that Labienus (Laberius) fell near Chestenwood, in the neighbourhood of Rochester.

[17] *Profectus.*] Profectus est, quem uno tantum loco vadis transmeabilem ferunt *c*, *f*; see the following note.

[20] *Sudibus.*] Orosius here states that the Thames is fordable at only one place, an error which Beda has omitted. The exact point at which Cæsar crossed the Thames has not yet been settled, although much has been written upon the subject. See Archæologia, i, 183; ii. 134, 141.

[20] *Quarum.*] The words from 'quarum' to 'infixæ' are added by Beda to Orosius.

B.C. 54.

infixæ. Quod ubi a Romanis deprehensum ac vitatum est, Barbari, legionum impetum non ferentes, silvis sese obdidere, unde crebris irruptionibus Romanos graviter ac sæpe lacerabant. Interea Trinovantum firmissima civitas, cum Androgio duce, datis quadraginta obsidibus, Cæsari sese dedit; quod exemplum secutæ urbes aliæ complures in fœdus Romanorum venerunt. Iisdem demonstrantibus, Cæsar oppidum Cassobellauni inter duas paludes situm, obtentu insuper silvarum munitum, omnibusque rebus confertissimum, tandem gravi pugna cepit. Exin Cæsar a Brittania reversus in Galliam, postquam legiones in hiberna misit, repentinis bellorum tumultibus undique circumventus et conflictatus est.

CAPUT III.

Ut eamdem secundus Romanorum Claudius adiens, Orcadas etiam insulas Romano adjecerit imperio; sed et Vespasianus ab eo missus Vectam quoque insulam Romanis subdiderit.

A. D. 46. Britain invaded by Claudius,

§ 10. Anno autem ab Urbe condita septingentesimo nonagesimo octavo, Claudius imperator, ab Augusto quartus, cupiens utilem reipublicæ ostentare principem, bellum ubique et victoriam undecumque quæsivit; itaque expeditionem in Brittaniam movit, quæ excitata in tumultum propter non redhibitos transfugas videbatur. Transvectus in in-

---

[5] *Trinovantum.*] Probably London.

[5] *Androgio.*] Andragio *A*, *E*, *G*; Andragia *b*, Androgorio *c*; Mandubratio, *Cæs.*

[9] *Oppidum Cassobellauni.*] It is presumed that St. Albans is here meant.

[13] *Hiberna.*] Hibernia *A*.

[16] Caput III.] This chapter also is taken from Orosius, vii. vi.

[21] *Octavo.*] Chifflet endeavours to establish the accuracy of his MS. which here reads '*nono*,' in which it differs from all MSS.; but Smith satisfactorily proves that 'octavo' is correct. The edd. *b* and *c* have 'septimo.'

[26] *Transfugas.*] In Dio, book lx, is a minute account of this expedition.

A. D. 46.

sulam est, quam neque ante Julium Cæsarem neque post eum quisquam adire ausus fuerat, ibique, sine ullo prœlio ac sanguine, intra paucissimos dies plurimam insulæ partem in deditionem recepit. Orcadas etiam insulas, ultra Brittaniam in oceano positas, Romano adjecit imperio, ac sexto quam profectus erat mense Romam rediit, filioque suo Brittanici nomen imposuit. Hoc autem bellum quarto imperii sui anno complevit, qui est annus ab incarnatione Domini quadragesimus sextus; quo etiam anno fames gravissima per Syriam facta est, quæ in Actibus Apostolorum per prophetam Agabum prædicta esse memoratur.

and by Vespasian.

§ 11. Ab eodem Claudio Vespasianus, qui post Neronem imperavit, in Brittaniam missus, etiam Vectam insulam, Brittaniæ proximam a meridie, Romanorum ditioni subjugavit; quæ habet ab oriente in occasum triginta circiter millia passuum, ab austro in boream duodecim, in orientalibus suis partibus mari sex millium, in occidentalibus trium, a meridiano Brittaniæ litore distans. Succedens autem Claudio in imperium Nero nihil omnino in re militari ausus est; unde, inter alia Romani regni detrimenta innumera, Brittaniam pene amisit, nam duo sub eo nobilissima oppida illic capta atque subversa sunt.

---

[5] *Orcadas.*] Tacitus asserts that these islands were first subdued by Agricola.

[25] *Duo nobilissima oppida.*] Camalodunum and Verolamium; now Maldon and St. Alban's.

CAPUT IV.

Ut Lucius Brittanorum rex, missis ad Eleutherum papam literis, Christianum se fieri petierit.

A. D. 156. Lucius, the first Christian king of the Britons.

§ 12. ANNO ab incarnatione Domini centesimo quinquagesimo sexto, Marcus Antoninus Verus, decimusquartus ab Augusto, regnum cum Aurelio Commodo fratre suscepit; quorum temporibus cum Eleutherus vir sanctus pontificatui Romanæ ecclesiæ præesset, misit ad eum Lucius Brittaniarum rex epistolam, obsecrans ut per ejus mandatum Christianus efficeretur, et mox effectum piæ postulationis consecutus est; susceptamque fidem Brittani usque in tempora Diocletiani principis inviolatam integramque quieta in pace servabant.

CAPUT V.

Ut Severus receptam Brittaniæ partem vallo a cetera distinxerit.

A. D. 189. Severus.

§ 13. ANNO ab incarnatione Domini centesimo octogesimo nono, Severus, genere Afer, Tripolitanus, ab oppido Lepti, decimusseptimus ab Augusto, imperium adeptus, decem et septem annis tenuit. Hic natura sævus, multis semper bellis lacessitus, fortissime quidem rempublicam sed laboriosissime rexit. Victor ergo civilium bellorum, quæ ei gra-

---

1 CAPUT IV.] As far as the word 'quorum,' this chapter is copied from Orosius.

9 *Lucius.*] The date of this event is by no means clear, nor is Beda's chronology without difficulty. The reader may consult Usher's Primord. capp. iii. and iv. for the different statements which have been made upon the subject.

15 CAPUT V.] With the exception of a short addition concerning the 'murus' and 'vallum,' this chapter is taken from Orosius. In the Saxon it is abridged.

vissima occurrerant, in Brittanias defectu pene omnium sociorum trahitur, ubi magnis gravibusque prœliis sæpe gestis, receptam partem insulæ a ceteris indomitis gentibus, non muro, ut quidam æstimant, sed vallo distinguendam putavit. Murus etenim de lapidibus, vallum vero, quo ad repellendam vim hostium castra muniuntur, fit de cespitibus, quibus circumcisis e terra, velut murus exstruitur altus supra terram, ita ut in ante sit fossa, de qua levati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur. Itaque Severus magnam fossam firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communitum, a mari ad mare duxit; ibique apud Eboracum oppidum morbo obiit. Reliquit duos filios, Bassianum et Getam; quorum Geta hostis publicus judicatus interiit, Bassianus, Antonini cognomine assumpto, regno potitus est.

A. D. 189.

CAPUT VI.

De imperio Diocletiani, et ut Christianos persecutus sit.

A. D. 286. Diocletian and Maximian.

§ 14. ANNO incarnationis Dominicæ ducentesimo octogesimo sexto, Diocletianus, tricesimus tertius ab Augusto, Imperator ab exercitu electus, annis viginti fuit, Maximianumque cognomento Herculium socium creavit imperii. Quorum tempore Carausius quidam, genere quidem infimus sed consilio et manu promtus, cum ad observanda oceani litora, quæ tunc Franci et Saxones infestabant, positus, plus in perniciem quam in provectum reipublicæ ageret, ereptam prædonibus prædam

[5] *Murus.*] Beda explains himself more fully concerning the wall at § 29.

[19] CAPUT VI.] The whole of this chapter is taken from Orosius, vii. 25, who had it from Eutropius. In the Saxon version it is much abridged.

A. D. 286. nulla ex parte restituendo dominis, sed sibi soli vindicando; accedens suspicionem, quia ipsos quoque hostes ad incursandos fines artifici negligentia permitteret. Quam ob rem a Maximiano jussus occidi purpuram sumsit, ac Brittanias occupavit; quibus sibi per septem annos fortissime vindicatis ac retentis, tandem fraude Alecti socii sui interfectus est. Alectus postea ereptam Carausio insulam per triennium tenuit, quem Asclepiodotus præfectus Prætorio oppressit, Brittaniamque post decem annos recepit.

Alectus.

A. D. 304. Persecution in Britain.

§ 15. Interea Diocletianus in oriente, Maximianus Herculius in occidente, vastari ecclesias, affligi interficique Christianos, decimo post Neronem loco, præceperunt; quæ persecutio omnibus fere ante actis diuturnior atque immanior fuit, nam per decem annos incendiis ecclesiarum, proscriptionibus innocentum, cædibus martyrum, incessabiliter acta est. Denique etiam Brittaniam tum plurima confessionis Deo devotæ gloria sublimavit.

CAPUT VII.

Passio sancti Albani et sociorum ejus, qui eodem tempore pro Domino sanguinem fuderunt.

A. D. 305. Martyrdom of St. Alban,

§ 16. SIQUIDEM in ea passus est sanctus Albanus, de quo presbyter Fortunatus in Laude Virginum, cum beatorum martyrum, qui de toto orbe ad Dominum venirent, mentionem faceret, ait;

Albanum egregium fecunda Britania profert.

Qui videlicet Albanus paganus adhuc, cum perfi-

[17] *Decem annos.*] Namely, from A. D. 304 to 313, within which period the events recorded in this and the following chapter must have occurred.

[25] *Albanus.*] See the notes to Gildas § 10, and the Lives of the Saints in a subsequent volume.

[26] *Fortunatus.*] Fortunatus, De Laude Virg. p. 190, edit. 1617.

dorum principum mandata adversum Christianos A. D. 305. sævirent, clericum quendam persecutores fugientem hospitio recepit; quem dum orationibus continuis ac vigiliis die noctuque studere conspiceret, subito Divina gratia respectus, exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari, ac salutaribus ejus exhortationibus paulatim edoctus, relictis idololatriæ tenebris, Christianus integro ex corde factus est. Cumque præfatus clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, pervenit ad aures nefandi principis confessorem Christi, cui necdum fuerat locus martyrii deputatus, penes Albanum latere. Unde statim jussit milites eum diligentius inquirere; qui cum ad tugurium martyris pervenissent, mox se sanctus Albanus pro hospite ac magistro suo, ipsius habitu, id est, caracalla, qua vestiebatur indutus, militibus exhibuit, atque ad judicem vinctus perductus est.

§ 17. Contigit autem judicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris assistere ac dæmonibus hostias offerre; cumque vidisset Albanum, mox ira succensus nimia quod se ille ultro pro hospite, quem susceperat, militibus offerre ac discrimini dare præsumsisset, ad simulacra dæmonum, quibus assistebat, eum jussit pertrahi; "Quia rebellem," inquiens, "ac sacrilegum celare quam militibus reddere maluisti, ut contemtor divum meritam blasphemiæ suæ pœnam lueret, quæcumque illi debebantur supplicia tu solvere habes, si a cultu nostræ religionis discedere tentas." At sanctus Albanus, qui se ultro persecutoribus fidei Christianum esse prodiderat, nequaquam minas principis metuit; sed accinctus armis militiæ spiritalis palam jussis illius parere nolle pronunciabat. Tum judex, "Cujus," inquit, "familiæ vel generis es?" Albanus respondit, "Quid ad te pertinet qua sim stirpe genitus? sed si veritatem religionis audire

A. D. 305. desideras, Christianum jam me esse Christianisque officiis vacare cognosce." Ait judex, "Nomen tuum quæro, quod sine mora mihi insinua." Et ille, "Albanus," inquit, "a parentibus vocor, et Deum verum ac vivum, qui universa creavit, adoro semper et colo." Tum judex repletus iracundia dixit, "Si vis perennis vitæ felicitate perfrui, diis magnis sacrificare ne differas." Albanus respondit, "Sacrificia hæc, quæ a vobis redduntur dæmonibus, nec auxiliari subjectis possunt, nec supplicantium sibi desideria vel vota complere; quin immo, quicumque his sacrificia simulacris obtulerit æternas inferni pœnas pro mercede recipiet."

§ 18. His auditis, judex nimio furore commotus, cædi sanctum Dei confessorem a tortoribus præcepit, autumans se verberibus, quam verbis non poterat, cordis ejus emollire constantiam; qui cum tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, immo gaudenter, ferebat. At ubi judex tormentis illum superari, vel a cultu Christianæ religionis revocari, non posse persensit, capite eum plecti jussit. Cumque ad mortem duceretur, pervenit ad flumen quod muro et arena, ubi feriendus erat, meatu rapidissimo dividebatur; viditque ibi non parvam hominum multitudinem utriusque sexus, conditionis diversæ et ætatis, quæ, sine dubio, Divinitatis instinctu ad obsequium beatissimi confessoris ac martyris vocabatur, et ita fluminis ipsius occupabat pontem, ut intra vesperam transire vix posset; denique, cunctis pene egressis, judex sine obsequio in civitate substiterat. Igitur sanctus Albanus, cui ardens inerat devotio mentis ad martyrium ocius pervenire, accessit ad torrentem, et dirigens ad cœlum oculos, illico

---

[23] *Muro.*] Seo floweth neah thære ceastre wealle; 'it flows near the wall of the city.' *Sax.*

siccato alveo, vidit undam suis cessisse ac viam dedisse vestigiis. Quod cum inter alios etiam ipse carnifex, qui eum percussurus erat, vidisset, festinavit ei, ubi ad locum destinatum morti venerat, occurrere; Divino nimirum admonitus instinctu, projectoque ense, quem strictum tenuerat, pedibus ejus advolvitur, multum desiderans ut cum martyre, vel pro martyre, quem percutere jubebatur, ipse potius mereretur percuti. A. D. 305.

§ 19. Dum ergo is ex persecutore factus esset collega veritatis et fidei, ac, jacente ferro, esset inter carnifices justa cunctatio, montem cum turbis reverentissimus Dei confessor ascendit; qui opportune lætus, gratia decentissima, quingentis fere passibus ab arena situs est, variis herbarum floribus depictus, immo usque quaque vestitus; in quo nihil repente arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longe lateque deductum in modum æquoris natura complanat, dignum videlicet eum, pro insita sibi specie venustatis, jam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur. In hujus ergo vertice sanctus Albanus dari sibi a Deo aquam rogavit, statimque, incluso meatu, ante pedes ejus fons perennis exortus est, ut omnes agnoscerent etiam torrentem martyri obsequium detulisse; neque enim fieri poterat ut in arduo montis cacumine martyr aquam, quam in fluvio non reliquerat, peteret, si hoc opportunum esse non videret. Qui videlicet fluvius, ministerio persoluto, devotione completa, officii testimonium relinquens, reversus est ad naturam. Decollatus itaque martyr fortissimus ibidem accepit coronam vitæ,

---

31 *Naturam.*] The Saxon version here adds; Wæs stow hwæt hwugu on healfere mile fram thære ceastre wealle, and fram thære burnan, the he ær drigum fotum ofer eode; 'the place was somewhat about half a mile from the city wall and from the brook which he had before passed over dry-foot.'

A. D. 305.

quam repromisit Deus diligentibus se; sed ille, qui piis cervicibus impias intulit manus, gaudere super mortuum non est permissus, namque oculi ejus in terram una cum beati martyris capite deciderunt.

§ 20. Decollatus est ibi tum etiam miles ille, qui antea, superno nutu correptus, sanctum Dei confessorem ferire recusavit; de quo nimirum constat, quia etsi fonte baptismatis non est ablutus, sui tamen est sanguinis lavacro mundatus, ac regni cœlestis dignus factus est ingressu. Tum judex, tanta miraculorum cœlestium novitate perculsus, cessari mox a persecutione præcepit, honorem referre incipiens cædi sanctorum, per quam eos opinabatur prius a Christianæ fidei posse devotione cessare. Passus est autem beatus Albanus die decimo kalendarum Juliarum [Jun. 22], juxta civitatem Verolamium, quæ nunc a gente Anglorum Verlamacaestir sive Vaetlingacaestir appellatur, ubi postea, redeunte temporum Christianorum serenitate, ecclesia est mirandi operis atque ejus martyrio condigna exstructa. In quo videlicet loco usque ad hanc diem curatio infirmorum et frequentium operatio virtutum celebrari non desinit.

and of Aaron and Julius.

§ 21. Passi sunt ea tempestate Aaron et Julius, Legionum Urbis cives, aliique utriusque sexus diversis in locis perplures, qui diversis cruciatibus torti et inaudita membrorum discerptione lacerati animas ad supernæ civitatis gaudia, perfecto agone, miserunt.

---

[24] *Aaron et Julius.*] See the note to Gildas § 10, from whom the remainder of this chapter is copied.

[25] *Legionum Urbis.*] On Legeceastre. *Sax.*; situated on the river Usk, in Monmouthshire.

CAPUT VIII.

Ut, hac cessante persecutione, ecclesia in Brittaniis aliquantulum usque ad tempora Arrianæ vesaniæ pacem habuerit.

§ 22. At ubi turbo persecutionis quievit, progressi A. D. 313. in publicum fideles Christi, qui se tempore discriminis silvis ac desertis abditisve speluncis occulerant, renovant ecclesias ad solum usque destructas; basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac veluti victricia signa passim propalant; dies festos celebrant; sacra mundo corde atque ore conficiunt. Mansitque hæc in ecclesiis Christi, quæ erant in Brittania, pax usque ad tempora Arrianæ vesaniæ, quæ, corrupto orbe toto, hanc etiam insulam extra orbem tam longe remotam veneno sui infecit erroris; et hac quasi via pestilentiæ trans oceanum patefacta, non mora, omnis se lues hæreseos cujusque, insulæ, novi semper aliquid audire gaudenti et nihil certi firmiter obtinenti, infudit.

§ 23. His temporibus Constantius qui, vivente A. D. 407. Constantius. Diocletiano, Galliam Hispaniamque regebat, vir summæ mansuetudinis et civilitatis, in Brittania morte obiit. Hic Constantinum filium ex concu- Constantinus. bina Helena creatum imperatorem Galliarum reliquit; scribit autem Eutropius, quod Constantinus in Brittania creatus imperator, patri in regnum successerit. Cujus temporibus Arriana hæresis

---

[1] Caput VIII.] Although Beda cites only Eutropius, yet § 22 of this chapter is borrowed from Gildas, and § 23 from Orosius.

[12] *Quæ—infudit.*] These words are omitted in the Saxon version.

[24] *Creatum.*] Chiffletthere reads 'procreatum.' The Saxon version adds that Constantine was born in Britain.

A. D. 407.

exorta et in Nicæna synodo detecta atque damnata, nihilominus exitiabile perfidiæ suæ virus, ut diximus, non solum orbis totius, sed et insularum ecclesiis, aspersit.

CAPUT IX.

Ut, regnante Gratiano, Maximus in Brittania imperator creatus, cum magno exercitu Galliam redierit.

A. D. 377. Events under Gratian,

§ 24. ANNO ab incarnatione Domini trecentesimo septuagesimo septimo, Gratianus, quadragesimus ab Augusto, post mortem Valentis sex annis imperium tenuit; quamvis jamdudum antea cum patruo Valente et cum Valentiniano fratre regnaret; qui, cum afflictum et pene collapsum reipub-

A. D. 379. Theodosius I,

licæ statum videret, Theodosium Hispanum virum, restituendæ reipublicæ necessitate, apud Syrmium purpura induit, Orientisque et Thraciæ simul

Maximus,

præfecit imperio. Qua tempestate Maximus, vir quidem strenuus et probus atque Augusto dignus, nisi contra sacramenti fidem per tyrannidem emer-

A. D. 383.

sisset, in Brittania invitus propemodum ab exercitu imperator creatus, in Galliam transiit. Ibi Gratianum Augustum, subita incursione perterritum atque in Italiam transire meditantem, dolis cir-

and Valentinian.

cumventum interfecit, fratremque ejus Valentinianum Augustum Italia expulit. Valentinianus in orientem refugiens, a Theodosio paterna pietate susceptus, mox etiam imperio restitutus est; clauso, videlicet, intra muros Aquileiæ, capto atque occiso ab eis Maximo tyranno.

---

[5] CAPUT IX.] The title only of this chapter is given in the Saxon.

CAPUT X.

Ut, Arcadio regnante, Pelagius Britto contra gratiam Dei superba bella susceperit.

A. D. 394.

§ 25. ANNO ab incarnatione Domini trecentesimo nonagesimo quarto, Arcadius filius Theodosii cum fratre Honorio, quadragesimus tertius ab Augusto, regnum suscipiens, tenuit annos tredecim. Cujus temporibus Pelagius Britto contra auxilium gratiæ supernæ venena suæ perfidiæ longe lateque dispersit, utens cooperatore Juliano de Campania, quem dudum amissi episcopatus intemperans cupido exagitabat. Quibus sanctus Augustinus, sicut et ceteri patres orthodoxi, multis sententiarum catholicarum millibus responderunt, nec eorum tamen dementiam corrigere valebant; sed, quod gravius est, correpta eorum vesania magis augescere contradicendo quam favendo veritati voluit emundari. Quod pulcre versibus heroicis Prosper Rhetor insinuat, cum ait,

The Pelagian Heresy.

"Contra Augustinum narratur serpere quidam
Scriptor, quem dudum livor adurit edax.
Quis caput, obscuris contectum utcumque cavernis,
Tollere humo miserum propulit anguiculum?
Aut hunc fruge sua æquorei pavere Britanni,
Aut hic Campano gramine corda tumet."

---

[1] CAPUT X.] The title only of this chapter is given in the Saxon.

[5] *Nonagesimo quarto.*] Nonagesimo septimo.

[10] *Juliano de Campania.*] The history and writings of this Julian de Campania are very fully illustrated by Pagi, Crit. in Ann. Eccl. Baronii, A. D. 419, § 4—19.

[20] *Contra Augustinum.*] In this poem allusion is probably intended to be made to Pelagius, whose British name was Morgan, that is, æquoreus, under the term 'æquorei Britanni,' and to Julian of Campania by 'Campanum gramen.' The whole poem is given in Prosper's Works, p. 194, edit. Paris, 1711, from

CAPUT XI.

Ut, regnante Honorio, Gratianus et Constantinus in Brittania tyranni creati, et mox prior in Brittania, secundus in Gallia sint interempti.

A. D. 407. Reign of Gratian and Constantine.

§ 26. ANNO ab incarnatione Domini quadringentesimo septimo, tenente imperium Honorio Augusto, filio Theodosii minore, loco ab Augusto quadragesimo quarto, (ante biennium Romanæ irruptionis, quæ per Alaricum regem Gothorum facta est, cum gentes Alanorum, Suevorum, Vandalorum, multæque cum his aliæ, protritis Francis, transito Hreno, totas per Gallias sævirent,) apud Brittanias Gratianus municeps tyrannus creatur et occiditur. Hujus loco Constantinus ex infima militia, propter solam spem nominis sine merito virtutis, eligitur; qui continuo ut invasit imperium in Gallias transiit, ibi sæpe a barbaris incertis fœderibus illusus detrimento magis reipublicæ fuit. A. D. 409. Unde mox, jubente Honorio, Constantius comes in Galliam cum exercitu profectus, apud Arelatem civitatem eum clausit, cepit, occidit; Constantemque filium ejus, quem ex monacho Cæsarem fecerat, Gerontius comes suus apud Viennam interfecit.

---

which the following various readings have been selected; *l.* 21, adussit; 22, qui; 23, perpulit; 25, huic, tument.

[1] CAPUT XI.] In this chapter the passage from 'ante biennium' to the end of § 26 is copied from Orosius, vii. 40, 42.

[5] *Anno ab i. D.* 407.] Ymb (about) 407. *Sax.*

[7] *Minore.*] The MSS. universally read 'minoris,' the correction in the text has been adopted from a comparison with § 32, and Beda's own words in the Chronicle, under the year 4337, besides being supported by history. The Saxon version omits the doubtful passage; of the editions, some have 'junioris,' some 'majoris.'

[10] *Facta est.*] Facta est—interfecit, *om. Sax.*

[19] *Mox.*] In the following year, according to Zosimus, as quoted by Usher, Primord. p. 599.

A. D. 409. Rome plundered by the Goths.

§ 27. Fracta est autem Roma a Gothis anno millesimo sexagesimo quarto suæ conditionis, ex quo tempore Romani in Brittania regnare cessarunt, post annos ferme quadringentos septuaginta ex quo Caius Julius Cæsar eandem insulam adiit. Habitabant autem intra vallum quod Severum trans insulam fecisse commemoravimus, ad plagam meridianam, quod civitates, pharus, pontes, et stratæ ibidem factæ usque hodie testantur; ceterum ulteriores Brittaniæ partes, vel eas etiam quæ ultra Brittaniam sunt insulas, jure dominandi possidebant.

CAPUT XII.

Ut Brittones a Scottis vastati Pictisque Romanorum auxilia quæsierint, qui secundo venientes murum trans insulam fecerint; sed hoc confestim a præfatis hostibus interrupto, majore sint calamitate depressi.

A. D. 383. State of Britain.

§ 28. Exin Brittania in parte Brittonum omni armato milite, militaribus copiis universis, tota floridæ juventutis alacritate, spoliata, quæ tyrannorum temeritate abducta nusquam ultra domum rediit, prædæ tantum patuit, utpote omnis bellici usus prorsus ignara; denique subito duabus gentibus transmarinis vehementer sævis, Scottorum a circio, Pictorum ab aquilone, multos stupet gemitque per annos. Transmarinas autem dicimus has

---

[6] *Habitabant.*] Eardædon Bryttas; 'the Britons dwelt.' *Sax.*

[8] *Pharus.*] Fana; fores; fanus. In the Saxon it is expressed by 'torras,' towers.

[10] *Ulteriores Brittaniæ partes.*] Beda, according to the opinion of Usher, here refers to the districts between the wall of Severus and Caledonia; Primord. pp. 664, 1032.

[13] Caput XII.] Except in its description of the friths and the wall, added by Beda, this chapter is extracted from Gildas, § 14—20.

[18] *Brittania.*] Britannia omni armato. MSS. and Edd.

[26] *Transmarinas.*] It is Smith's opinion that, however opposed to the statements of classic authors, Beda believed that during

gentes, non quod extra Brittaniam essent positæ, sed quia a parte Brittonum erant remotæ, duobus sinibus maris interjacentibus, quorum unus ab orientali mari, alter ab occidentali, Brittaniæ terras longe lateque irrumpit, quamvis ad se invicem pertingere non possint. Orientalis habet in medio sui urbem Giudi; occidentalis supra se, hoc est, ad dexteram sui, habet urbem Alcluith, quod lingua eorum significat 'Petram Cluith,' est enim juxta fluvium nominis illius.

A. D. 414. First embassy to Rome.

§ 29. Ob harum ergo infestationem gentium Brittones legatos Romam cum epistolis mittentes, lacrimosis precibus auxilia flagitabant, subjectionemque continuam, dummodo hostis imminens longius arceretur, promittebant. Quibus mox legio destinatur armata, quæ, ubi in insulam advecta et congressa est cum hostibus, magnam eorum multitudinem sternens, ceteros sociorum finibus expulit, eosque interim a dirissima depressione liberatos hortata est instruere inter duo maria trans insulam murum, qui arcendis hostibus posset esse præsidio; sicque domum cum triumpho magno reversa est. At insulani murum, quem jussi fuerant, non tam lapidibus quam cespitibus construentes, utpote nullum tanti operis artificem habentes, ad nihil utilem statuunt. Fecerunt autem eum inter duo freta vel sinus, de quibus diximus, maris,

---

his time, and long before then, the Scots and Picts had settled in the districts beyond the friths of Forth and Clyde.

[3] *Sinibus maris.*] Finibus mari.

[7] *Giudi.*] Iudi ‖ *A*; 'an ancient town or monastery upon Insh-Keth, probably built of wood, as no vestige of it has been seen for many ages.' MacPherson's Geograph. Illustr. of Scott. Hist.

[8] *Alcluith.*] Alcuit *A*, Alcuith *C*, Alcuit *D*; now Dumbarton.

[9] *Cluith.*] Cluit *A*; the Clyde.

[12] *Legatos.*] Concerning these embassies see the note to Gildas, § 15.

[23] *At insulani.*] The remainder of the section, commencing with these words, is omitted in the Saxon version.

[27] *Freta.*] The friths of Forth and Clyde.

A.D. 414.

per millia passuum plurima; ut ubi aquarum munitio deerat, ibi præsidio valli fines suos ab hostium irruptione defenderent. Cujus operis ibidem facti, id est, valli latissimi et altissimi, usque hodie certissima vestigia cernere licet. Incipit autem duorum ferme millium spatio a monasterio Aebercurnig ad occidentem, in loco qui sermone Pictorum Peanfahel, lingua autem Anglorum Penneltun, appellatur; et tendens contra occidentem terminatur juxta urbem Alcluith.

A. D. 416. Second embassy to Rome.

§ 30. Verum priores inimici, ut Romanum militem abisse conspexerant, mox advecti navibus irrumpunt terminos cæduntque omnia, et quasi maturam segetem obvia quæque metunt, calcant, transeunt; unde rursum mittuntur Romam legati, flebili voce auxilium implorantes, ne penitus misera patria deleretur, ne nomen Romanæ provinciæ, quod apud eos tam diu claruerat, exterarum gentium improbitate obrutum vilesceret. Rursum mittitur legio, quæ inopinata tempore autumni adveniens magnas hostium strages dedit eosque, qui evadere poterant, omnes trans maria fugavit, qui prius anniversarias prædas trans maria, nullo obsistente, cogere solebant. Tum Romani denunciavere Brittonibus, non se ultra ob eorum defensionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigari; ipsos potius monent arma corripere et certandi cum hostibus studium subire, qui non aliam ob causam, quam si ipsi inertia solverentur, eis possent esse fortiores. Quin etiam, quod et hoc sociis, quos

---

[6] *Aebercurnig.*] Now Abercorn, situated upon the river Carron.

[6] *Peanfahel.*] Peanuahel 'Peanwel' *D.*

[8] *Penneltun.*] Called by the Durham interpolator of Nennius Cenail, now Kinell.

[20] *Tempore autumni.*] Beda appears here to have misunderstood the meaning of Gildas.

[22] *Trans maria.*] In the Saxon paraphrase the passage stands thus; Ofer thone sæ north aflymde; 'drove northward over the sea.'

A. D. 416.

derelinquere cogebantur, aliquid commodi allaturum putabant, murum a mari ad mare recto tramite inter urbes, quæ ibidem ob metum hostium factæ fuerant, ubi et Severus quondam vallum fecerat, firmo de lapide collocarunt; quem videlicet murum hactenus famosum atque conspicuum, sumtu publico privatoque, adjuncta secum Brittanorum manu, construebant, octo pedes latum et duodecim altum, recta ab oriente in occasum linea, ut usque hodie intuentibus clarum est; quo mox condito, dant fortia segni populo monita, præbent instituendorum exemplaria armorum. Sed et in litore oceani ad meridiem, quo naves eorum habebantur, quia et inde barbarorum irruptio timebatur, turres per intervalla ad prospectum maris collocant, et valedicunt sociis tanquam ultra non reversuri.

The Romans forsake Britain.

Irruption of the Scots and Picts.

§ 31. Quibus ad sua remeantibus, cognita Scotti Pictique reditus denegatione redeunt confestim ipsi, et solito confidentiores facti omnem aquilonalem extremamque insulæ partem pro indigenis ad murum usque capessunt. Statuitur ad hæc in edito arcis acies segnis, ubi trementi corde stupida die noctuque marcebat; at contra non cessant uncinata hostium tela, ignavi propugnatores miserrime de muris tracti solo allidebantur. Quid plura? relictis civitatibus ac muro, fugiunt, disperguntur; insequitur hostis, accelerantur strages cunctis crudeliores prioribus. Sicut enim agni a feris, ita miseri cives discerpuntur ab hostibus; unde a mansionibus ac possessiunculis suis ejecti imminens sibi famis periculum latrocinio ac rapacitate mutua temperabant, augentes externas domesticis motibus clades, donec omnis regio totius cibi sustentaculo, excepto venandi solatio, vacuaretur.

---

7 *Brittanorum.*] Romanorum.

CAPUT XIII.

Ut, regnante Theodosio minore, cujus tempore Palladius ad Scottos in Christum credentes missus est, Brittones ab Aetio consule auxilium flagitantes non impetraverint.

A. D. 423. Theodosius II

§ 32. ANNO Dominicæ incarnationis quadringentesimo vigesimo tertio, Theodosius junior post Honorium quadragesimus quintus ab Augusto, regnum suscipiens viginti et sex annos tenuit; cujus anno imperii octavo, Palladius ad Scottos in Christum credentes a pontifice Romanæ ecclesiæ Celestino primus mittitur episcopus. Anno autem regni ejus vigesimo tertio, Aetius vir illustris, qui et patricius fuit, tertio cum Symmacho gessit consulatum. Ad hunc pauperculæ Brittonum reliquiæ mittunt epistolam, cujus hoc principium est; "Aetio ter consuli, gemitus Brittanorum;" et in processu epistolæ ita suas calamitates explicant; "Repellunt barbari ad mare, repellit mare ad barbaros; inter hæc oriuntur duo genera funerum, aut jugulamur, aut mergimur." Neque hæc tamen agentes quicquam ab illo auxilii impetrare quiverunt, utpote qui gravissimis eo tempore bellis cum Blaedla et Attila, regibus Hunnorum, erat occu-

A. D. 446.

The third embassy of the Britons.

---

9 *Octavo.*] Baronius, A. D. 429, § 7, not observing that Beda commences the regnal years of Theodosius from 423 (when he succeeded Honorius in the Western Empire), imagines, but without reason, that this date is erroneous.

9 *Palladius.*] Palladius was sent into Ireland A. D. 431, and appears to have died about the end of that year.

11 *Anno . . . vicesimo tertio.*] I have not hesitated to ascribe the third embassy of the Britons to the year 446, thereby differing from Smith, who believes that it happened in 445. The reasons are decisive. Reckoning from A. D. 423 (see the note on *l.* 9, above) the twenty-third regnal year of Theodosius falls in 446; and it appears from incontrovertible authority that in this year, and in this year only, were Aetius and Symmachus consuls.

A. D. 446. patus. Et quamvis, anno ante hunc proximo, Bledla Attilæ fratris sui sit interemtus insidiis, Attila tamen ipse adeo intolerabilis reipublicæ remansit hostis, ut totam pene Europam, excisis invasisque civitatibus atque castellis, corroderet. Quin et iisdem temporibus fames Constantinopolim invasit, nec mora pestis secuta est, sed et plurimi ejusdem urbis muri cum quinquaginta septem turribus corruerunt; multis quoque civitatibus collapsis, fames et aerum pestifer odor plura hominum millia jumentorumque delevit.

CAPUT XIV.

Ut Brittones, fame famosa coacti, barbaros suis e finibus pepulerint; nec mora, frugum copia, luxuria, pestilentia, et exterminium gentis secutum sit.

Wretched state of Britain.

§ 33. INTEREA Brittones fames sua præfata magis magisque afficiens, ac famam suæ malitiæ posteris diuturnam relinquens, multos eorum coegit victas infestis prædonibus dare manus, alios vero nunquam; quin potius confidentes in Divinum ubi humanum cessabat auxilium, de ipsis montibus, speluncis ac saltibus continue rebellabant; et tum primum inimicis, qui per multos annos prædas in terra agebant, strages dare cœperunt. Revertuntur ergo impudentes grassatores Hiberni domum, post non longum tempus reversuri; Picti in extrema parte insulæ tunc primum et deinceps quieverunt, prædas tamen nonnunquam exinde et contritiones de Brittonum gente agere non cessarunt.

§ 34. Cessante autem vastatione hostili, tantis

1 Domum.] Domus. This is the reading of the earliest MSS., but has been rejected as apparently faulty. Hibernii domi C.

A. D. 446.

frugum copiis insula, quantas nulla retro ætas meminit, affluere cœpit; cum quibus et luxuria crescere, et hanc continuo omnium lues scelerum comitari acceleravit; crudelitas præcipue, et odium veritatis amorque mendacii, ita ut, si quis eorum mitior et veritati aliquatenus propior videretur, in hunc, quasi Brittaniæ subversorem, omnium odia telaque sine respectu contorquerentur. Et non solum hæc seculares viri, sed etiam ipse grex Domini ejusque pastores, egerunt; ebrietati, animositati, litigio, contentioni, invidiæ, ceterisque hujusmodi facinoribus, sua colla, abjecto levi jugo Christi, subdentes. Interea subito corruptæ mentis homines acerba pestis corripuit, quæ in brevi tantam ejus multitudinem stravit, ut ne sepeliendis quidem mortuis vivi sufficerent; sed ne morte quidem suorum nec timore mortis hi, qui supererant, a morte animæ, qua peccando sternebantur, revocari poterant; unde non multo post acrior gentem peccatricem ultio diri sceleris secuta est. Initum namque est consilium quid agendum, ubi quærendum esset præsidium ad evitandas vel repellendas tam feras tamque creberrimas gentium aquilonalium irruptiones, placuitque omnibus cum suo rege

A. D. 447. The Saxons invited.

Vurtigerno, ut Saxonum gentem de transmarinis partibus in auxilium vocarent; quod Domini nutu dispositum esse constat, ut veniret contra improbos malum, sicut evidentius rerum exitus probavit.

---

25 *Saxonum gentem.*] Considerable uncertainty attends the exact date of the arrival of the Saxons in England. Pagi attempts to show that Beda, when calculating dates from that event, reckons from 447, when they were invited, and not from 449, when they actually arrived; Critic. ad Baron. A. D. 447, § 10, 11.

CAPUT XV.

Ut invitata Brittaniam gens Anglorum primo quidem adversarios longius ejecerit; sed non multo post, juncto cum his fœdere, in socios arma verterit.

A. D. 449. Arrival of the Saxons.

§ 35. ANNO ab incarnatione Domini quadringentisimo quadragesimo nono, Marcianus cum Valentiniano, quadragesimus sextus ab Augusto, regnum adeptus, septem annis tenuit. Tunc Anglorum sive Saxonum gens, invitata a rege præfato, in Brittaniam tribus longis navibus advehitur, et in orientali parte insulæ, jubente eodem rege, locum manendi, quasi pro patria pugnatura, re autem vera hanc expugnatura, suscipit. Inito ergo certamine cum hostibus, qui ab aquilone ad aciem venerant, victoriam sumsere Saxones. Quod ubi domi nunciatum est, simul et insulæ fertilitas ac segnitia Brittonum, mittitur confestim illo classis prolixior armatorum ferens manum fortiorem, quæ præmissæ adjuncta cohorti invincibilem fecit exercitum. Susceperunt ergo qui advenerunt, donantibus Brittanis, locum habitationis inter eos, ea conditione ut, hi pro patriæ pace et salute contra adversarios militarent, illi militantibus debita stipendia conferrent.

---

[5] *Quadringentisimo.*] Quadringentesimo nono.

[6] *Marcianus.*] If Beda's chronology be affected by his reference to the accession of this emperor, which I do not assert, the date of the arrival of the Saxons is rendered more doubtful, since Marcian succeeded Theodosius 28 July, 450, and died in 457, not 456. Usher has collected the various dates which have been assigned by our early historians to Hengist's arrival, Primord. pp. 1005, 404, and concludes that it took place in 450, p. 1107.

[11] *Orientali parte.*] The Saxon Chronicle, and from it Ethelward and others, state that Hengist and Horsa landed at Hypwines fleet, now Ebsfleet, in Thanet.

[13] *Certamine.*] According to Huntingdon, at Stamford in Lincolnshire.

§ 36. Adveneraut autem de tribus Germaniæ populis fortioribus, id est, Saxonibus, Anglis, Jutis. De Jutarum origine sunt Cantuarii et Victuarii, hoc est, ea gens quæ Vectam tenet insulam, et ea quæ usque hodie in provincia Occidentalium Saxonum Jutarum natio nominatur, posita contra ipsam insulam Vectam. De Saxonibus, id est, ea regione, quæ nunc Antiquorum Saxonum cognominatur, venere Orientales Saxones, Meridiani Saxones, Occidui Saxones. Porro de Anglis, hoc est, de illa patria quæ Angulus dicitur, et ab eo tempore usque hodie manere desertus inter provincias Jutarum et Saxonum perhibetur, Orientales Angli, Mediterranei Angli, Merci, tota Nordanhymbrorum progenies, id est, illarum gentium quæ ad boream Humbri fluminis inhabitant, ceterique Anglorum populi, sunt orti. Duces fuisse perhibentur eorum primi duo fratres Hengist et Horsa; e quibus Horsa, postea occisus in bello a Brittonibus, hactenus in orientalibus Cantiæ partibus monumentum habet suo nomine insigne. Erant autem filii Victgilsi, cujus pater Vitta, cujus pater Vecta, cujus pater Voden, de cujus stirpe multarum provinciarum regium genus originem duxit.

A. D. 449. Their country, leaders,

§ 37. Non mora ergo, confluentibus certatim in insulam gentium memoratarum catervis, grandescere populus cœpit advenarum, ita ut ipsis quoque, qui eos advocaverant, indigenis essent terrori.

and proceedings against the Britons.

---

[1] *Tribus Germaniæ populis.*] The continental districts tenanted by the Saxons, Angles, and Jutes, have been accurately defined by Turner in his History of the Saxons.

[19] *Bello.*] The battle is said to have happened in the year 445 at Æglesthrep, or Æglesford, now Aylesford, on the Medway; the tomb is at Horsted, in the same neighbourhood; see Archæologia, ii. 107, Hasted's Kent, ii. 177.

The words from 'e quibus' to 'insigne' are omitted in the Saxon.

[22] *Victgilsi.*] Uictgisli *A*.

[23] *Vecta.*] Wihta. *Sax.*; this name is omitted in some editions.

A. D. 449. Tum subito inito ad tempus fœdere cum Pictis, quos longius jam bellando pepulerant, in socios arma vertere incipiunt; et primum quidem annonas sibi eos affluentius ministrare cogunt, quærentesque occasionem divortii, protestantur, nisi profusior sibi alimentorum copia daretur, se cuncta insulæ loca, rupto fœdere, vastaturos; neque aliquanto segnius minas effectibus prosequuntur. Siquidem, ut breviter dicam, accensus manibus paganorum ignis, justas de sceleribus populi Dei ultiones expetiit, non illius impar qui quondam a Chaldæis succensus Hierosolymorum mœnia, immo ædificia cuncta, consumsit. Sic enim et hic agente impio victore, immo disponente justo Judice, proximas quasque civitates agrosque depopulans, ab orientali mari usque ad occidentale, nullo prohibente, suum continuavit incendium, totamque prope insulæ pereuntis superficiem obtexit. Ruebant ædificia publica simul et privata, passim sacerdotes inter altaria trucidabantur, præsules cum populis, sine ullo respectu honoris, ferro pariter et flammis absumebantur; nec erat qui crudeliter interemtos sepulturæ traderet. Itaque nonnulli de miserandis reliquiis in montibus comprehensi acervatim jugulabantur; alii fame confecti procedentes manus hostibus dabant, pro accipiendis alimentorum subsidiis æternum subituri servitium, si tamen non continuo trucidarentur; alii transmarinas regiones dolentes petebant; alii perstantes in patria trepidi pauperem vitam in montibus, silvis, vel rupibus arduis, suspecta semper mente, agebant.

---

[29] *Transmarinas regiones.*] Principally Armorica; concerning the colonization of which by the Britons see Usher's Primord. pp. 421 and 1008, Bouquet, Rer. Gall. Script. i. 785, note [c].

CAPUT XVI.

Ut Brittones primam de gente Anglorum victoriam, duce Ambrosio Romano homine, sumserint.

A. D. 466. The Saxons defeated by Ambrosius Aurelianus.

§ 38. At ubi hostilis exercitus, exterminatis dispersisque insulæ indigenis, domum reversus est, cœperunt et illi paulatim vires animosque resumere, emergentes de latibulis, quibus abditi fuerant, et unanimo consensu auxilium cœleste precantes, ne usque ad internecionem usquequaque delerentur. Utebantur eo tempore duce Ambrosio Aureliano, viro modesto, qui solus forte Romanæ gentis præfatæ tempestati superfuerat, occisis in eadem parentibus regium nomen et insigne ferentibus. Hoc ergo duce, vires capessunt Brittones, et victores provocantes ad prœlium victoriam ipsi, Deo favente, suscipiunt; et ex eo tempore nunc cives nunc hostes vincebant, usque ad annum obsessionis Badonici montis, quando non minimas eisdem hostibus strages dabant, quadragesimo circiter et quarto anno adventus eorum in Brittaniam. Sed hæc postmodum.

---

[1] Caput XVI.] Compare Gildas § 25 and 26.

[5] *Domum reversus est.*] It is uncertain whether Beda here means to say that the Saxons returned to the Continent, or to their settlement in the Isle of Thanet.

[11] *Qui solus.*] The passage commencing with these words and ending with 'ferentibus' is omitted in the Saxon version.

[18] *Badonici montis.*] See the note to Gildas § 26.

[21] *Hæc postmodum.*] Namely, at chapter xxii, § 50.

CAPUT XVII.

Ut Germanus episcopus cum Lupo Brittaniam navigans et primo maris et postmodum Pelagianorum tempestatem Divina virtute sedaverit.

A. D. 429. Mission of Germanus and Lupus to Britain.

§ 39. ANTE paucos sane adventus eorum annos hæresis Pelagiana, per Agricolam illata, Severiani episcopi filium, fidem Brittaniarum fœda peste commaculaverat. Verum Brittani, (cum neque suscipere dogma perversum, gratiam Christi blasphemando, ullatenus vellent, neque versutiam nefariæ persuasionis refutare verbis certando sufficerent,) inveniunt salubre consilium, ut a Gallicanis antistitibus auxilium belli spiritalis inquirant. Quam ob causam, collecta magna synodo, quærebatur in commune, qui illic ad succurrendum fidei mitti deberent; atque omnium judicio electi sunt apostolici sacerdotes Germanus Autissiodo-

---

[1] CAPUT XVII.] The chapters from XVII to XXI inclusive are borrowed, with some verbal alterations and omissions, from a life of Germanus, written within forty years after his death by Constantius Lugdunensis, see Act. SS. Jul. vii. 213. Its more important variations from Beda's text are noticed below.

The Saxon paraphrase is here suspended, and is not resumed until the commencement of Cap. XXIII.

[5] *Ante paucos.*] Prosper ascribes this mission to the spring of A. D. 429, with whom agree Usher, Pagi, Bosch, the authors of the Gallia Christiana, Lappenberg, and the best authorities; Sirmond places it under the year 446, a position which is ably refuted by Dubois, Hist. Eccl. Paris., i. 54. The corresponding passage in the Legend by Constantius stands thus, 'Eodem tempore ex Britanniis directa legatio Gallicanis episcopis nunciavit Pelagianam perversitatem in locis suis late populos occupasse, et quamprimum fidei Catholicæ debere succurri. Ob quam causam,' *etc.*

[14] *Magna synodo.*] The place as well as the date of this Synod are undetermined, probably it was held at Troyes in 429; see note in Labbe's Conc. iii. 1508.

[17] *Germanus Autissiodorensis.*] Germanus bishop of Auxerre was born about the year 378, consecrated bishop, 7 July 418, sent to Britain in 429, and again in 447; he died in 448.

rensis et Lupus Trecasenæ civitatis episcopi, qui ad confirmandam fidem gratiæ cœlestis Brittanias venirent. Qui, cum promta devotione preces et jussa sanctæ ecclesiæ suscepissent, intrant oceanum, et usque ad medium itineris, quo a Gallico sinu Brittanias usque tenditur, secundis flatibus navis tuta volabat. Tum subito occurrit pergentibus inimica vis dæmonum, qui tantos talesque viros ad recuperandam tendere populorum salutem inviderent; concitant procellas, cœlum diemque nubium nocte subducunt, ventorum furores vela non sustinent, cedebant ministeria victa nautarum, ferebatur navigium oratione non viribus; et casu dux ipse vel pontifex, fractus corpore, lassitudine ac sopore resolutus est. Tum vero, quasi repugnatore cessante, tempestas excitata convaluit, et jam navigium superfusis fluctibus mergebatur. Tum beatus Lupus omnesque turbati excitant seniorem elementis furentibus opponendum, qui periculi immanitate constantior Christum invocat et, assumto in nomine Sanctæ Trinitatis levi aquæ spargine, fluctus sævientes opprimit, collegam commonet, hortatur universos, oratio uno ore et clamore profunditur; adest Divinitas, fugantur inimici, tranquillitas serena subsequitur, venti e contrario ad itineris ministeria revertuntur, decursisque brevi spatiis pelagi, optati littoris quiete potiuntur. Ibi conveniens ex diversis partibus multitudo excepit sacerdotes, quos venturos etiam vaticinatio adversa prædixerat; nunciabant enim sinistri spiritus quod timebant, qui imperio sacer- A. D. 429.

---

[1] *Lupus Trecasenæ.*] Lupus bishop of Troyes was born about the year 383, consecrated bishop about the end of the year 426, or 428, and died 29 July 479.

[21] *Assumto.*] Increpat oceanum . . . , et assumto oleo, in nomine Trinitatis, levi aspergine fluctus sævientes oppressit. Constant. § 46.

A. D. 429. dotum dum ab obsessis corporibus detruduntur, et tempestatis ordinem et pericula, quæ intulerant, fatebantur, victosque se eorum meritis et imperio non negebant.

Their success. § 40. Interea Brittaniarum insulam apostolici sacerdotes raptim opinione, prædicatione, virtutibus, impleverunt; divinusque per eos sermo quotidie, non solum in ecclesiis verum etiam per trivia, per rura, prædicabatur; ita ut passim et fideles catholici firmarentur, et depravati viam correctionis agnoscerent. Erat illis, Apostolorum instar, et gloria et auctoritas per conscientiam, doctrina per literas, virtutes ex meritis; itaque regionis universitas in eorum sententiam promta transfierat. Latebant abditi sinistræ persuasionis auctores, et more maligni spiritus, gemebant perire sibi populos evadentes; ad extremum, diuturna meditatione concepta, præsumunt inire conflictum. Procedunt conspicui divitiis, veste fulgentes, circumdati assentatione multorum; discrimenque certaminis subire maluerunt, quam in populo, quem subverterant, pudorem taciturnitatis incurrere, ne viderentur se ipsi silentio damnavisse. Illic plane immensa multitudo, etiam cum conjugibus ac liberis excita convenerat, aderat populus exspectator et futurus judex, adstabant partes dispari conditione dissimiles; hinc divina fides, inde humana præsumtio; hinc pietas, inde superbia; inde Pelagius auctor, hinc Christus. Primo in loco beatissimi sacerdotes præbuerunt adversariis copiam disputandi, quæ sola nuditate verborum diu inaniter et aures occupavit et tempora; deinde antistites

---

18 *Conflictum.*] This meeting, or synod as it is styled by some, is said by Camden, col. 298, to have been held at St. Albans, in 429, where a chapel was built and dedicated to Germanus.

venerandi torrentes eloquii sui cum apostolicis et evangelicis imbribus profuderunt, miscebatur sermo proprius cum divino, et assertiones molestissimas lectionum testimonia sequebantur. Convincitur vanitas, perfidia confutatur; ita ut ad singulas verborum objectiones errare se, dum respondere nequiit, fateretur; populus arbiter vix manus continet, judicium tamen clamore testatur. A. D. 429.

CAPUT XVIII.

Ut idem filiam Tribuni cæcam illuminaverit, ac deinde ad sanctum Albanum perveniens reliquias ibidem et ipsius acceperit, et beatorum apostolorum sive aliorum martyrum posuerit.

§ 41. TUM subito quidam tribunitiæ potestatis cum conjuge procedit in medium, filiam decem annorum cæcam curandam sacerdotibus offerens, quam illi adversariis offerri præceperunt; sed hi, conscientia puniente, deterriti, jungunt cum parentibus preces et curationem parvulæ a sacerdotibus deprecantur; qui inclinatos animo adversarios intuentes orationem breviter fundunt, ac deinde Germanus plenus Spiritu Sancto invocat Trinitatem. Nec mora, adhærentem lateri suo capsulam cum sanctorum reliquiis collo avulsam manibus comprehendit, eamque in conspectu omnium puellæ oculis applicavit, quos statim evacuatos tenebris lumen veritatis implevit. Exsultant parentes, miraculum populus contremiscit; post quam diem ita ex animis omnium suasio iniqua deleta est, ut sacerdotum doctrinam sitientibus desideriis sectarentur. A miracle.

---

[3] *Molestissimas.*] Violentissimas. Constant. § 47.

[7] *Nequiit.*] Nequeunt. Constant. § 47.

A. D. 429. They visit the tomb of St. Alban.

§ 42. Compressa itaque perversitate damnabili, ejusque auctoribus confutatis, atque animis omnium fidei puritate compositis, sacerdotes beatum Albanum martyrem, acturi Deo per ipsum gratias, petierunt; ubi Germanus omnium Apostolorum diversorumque martyrum secum reliquias habens, facta oratione, jussit revelli sepulcrum, pretiosa ibidem munera conditurus; arbitrans opportunum ut membra sanctorum ex diversis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cœlum, sepulcri quoque unius teneret hospitium. Quibus depositis honorifice atque sociatis, de loco ipso, ubi beati martyris effusus erat sanguis, massam pulveris secum portaturus abstulit, in qua apparebat, cruore servato, rubuisse martyrum cædem, persecutore pallente. Quibus ita gestis, innumera hominum eodem die ad Dominum turba conversa est.

CAPUT XIX.

Ut idem causa infirmitatis ibidem detentus, et incendia domorum orando restinxerit, et ipse per visionem a suo sit languore curatus.

Germanus performs sundry miracles.

§ 43. UNDE dum redeunt insidiator inimicus, casualibus laqueis præparatis, Germani pedem lapsus occasione contrivit, ignorans merita illius, sicut Job beatissimi, afflictione corporis propaganda; et dum aliquamdiu uno in loco infirmitatis necessitate teneretur, in vicina, qua manebat, casula exarsit incendium, quod, consumtis domibus, quæ illic palustri arundine tegebantur, ad eum habitaculum, in quo idem jacebat, flabris stimulantibus

---

14 *Secum portaturus.*] Germanus built a church in Auxerre, which he dedicated to St. Alban, and there deposited these relicks; see Mirac. S. Germ. auc. Herico, § 17, Act. SS. Jul. vii. 258.

A. D. 429.

ferebatur. Concursus omnium ad antistitem convolavit, ut elatus manibus periculum quod imminebat evaderet, quibus increpatis, moveri se fidei præsumtione non passus est; at multitudo omnis desperatione perterrita obviam currit incendio. Sed ut Dei potentia manifestior appareret, quicquid custodire tentaverat turba consumitur; quod vero jacens et infirmus defenderat, reserato hospitio sancti viri, expavescens flamma transilivit ultra citraque desæviens, et inter globos flammantis incendii incolume tabernaculum, quod habitator inclusus servabat, emicuit. Exsultat turba miraculo, et victam se divinis virtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis vulgus sine numero; hi animas curare cupientes, hi corpora. Referri nequeunt, quæ Christus operabatur in famulo, qui virtutes faciebat infirmus; et cum debilitati suæ nihil remedii pateretur adhiberi, quadam nocte candentem niveis vestibus vidit sibi adesse personam, quæ, manu extensa, jacentem videretur attollere, eumque consistere firmis vestigiis imperabat. Post quam horam ita, fugatis doloribus, recepit pristinam sanitatem, ut, die reddito, itineris laborem subiret intrepidus.

CAPUT XX.

Ut iidem episcopi Brittonibus in pugna auxilium cœleste tulerint, sicque domum reversi sint.

His victory over the Saxons and Picts.

§ 44. INTEREA Saxones Pictique bellum adversum Brittones junctis viribus susceperunt, quos eadem necessitas in castra contraxerat; et cum trepidi

---

2 *Elatus.*] Elevatis. Constant. § 50.

8 *Defenderat.*] Defenderat, reservatur. Hospitium sancti viri. Constant. § 50.

28 *Saxones.*] The mention of

A. D. 429. partes suas pene impares judicarent, sanctorum antistitum auxilium petierunt, qui, promissum maturantes adventum, tantum paventibus fiduciæ contulerunt, ut accessisse maximus crederetur exercitus. Itaque apostolicis ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiam Quadragesimæ venerabiles dies, quos religiosiores reddebat præsentia sacerdotum, in tantum, ut quotidianis prædicationibus instituti certatim populi ad gratiam baptismatis convolarent; nam maxima exercitus multitudo undam lavacri salutaris expetiit, et ecclesia ad diem resurrectionis Dominicæ frondibus contexta componitur, atque in expeditione campestri instar civitatis aptatur. Madidus baptismate procedit exercitus, fides fervet in populo, et, conterrito armorum præsidio, divinitatis exspectatur auxilium. Institutio vel forma castitatis hostibus nunciatur, qui victoriam quasi de inermi exercitu præsumentes, assumta alacritate festinant; quorum tamen adventus exploratione cognoscitur.

§ 45. Cumque emensa sollennitate paschali, recens de lavacro pars major exercitus arma capere et bellum parare temtaret, Germanus ducem se prœlii profitetur, eligit expeditos, circumjecta percurrit, et e regione, qua hostium sperabatur adventus, vallem circumdatam mediis montibus intuetur; quoin loco novum componit exercitum ipse dux agminis. Et jam aderat ferox hostium

Saxons in Britain as early as A. D. 429 has raised some difficulty in the minds of commentators, but it has been satisfactorily proved by Usher, p. 335, Pagi ad an. 429 § 8, and Alford ad an. 458 § 3, that long before the time of Hengist, the Britons had been exposed to frequent incursions from the Saxons.

[27] *Mediis.*] Editis. Constant. § 51.

[28] *Quo in loco.*] Usher states that in the neighbourhood of Mold, in Flintshire, is a place called 'Maes Garmon,' (*i. e.* the field of Germain) where this battle was fought, and that the converts were baptized in the river Allan. Primord. p. 383.

A. D. 429.

multitudo, quam appropinquare intuebantur in insidiis constituti. Tum subito Germanus signifer universos admonet et prædicat ut voci suæ uno clamore respondeant; securisque hostibus, qui se insperatos adesse confiderent, 'Alleluiam' tertio repetitam sacerdotes exclamant. Sequitur una vox omnium, et elatum clamorem, repercusso aere, montium conclusa multiplicant; hostile agmen terrore prosternitur, ut super se non solum rupes circumdatas sed etiam ipsam cœli machinam contremiscunt, trepidationique injectæ vix sufficere pedum pernicitas credebatur. Passim fugiunt, arma projiciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuisse discrimini, plures etiam timore præcipites flumen, quod transierant, devoravit. Ultionem suam innocens exercitus intuetur et victoriæ concessæ otiosus spectator efficitur; spolia colliguntur exposita, et cœlestis palmæ gaudia miles religiosus amplectitur; triumphant pontifices, hostibus fusis sine sanguine; triumphant victoria fide obtenta, non viribus.

Germanus and Lupus return home.

§ 46. Composita itaque insula securitate multiplici, superatisque hostibus vel invisibilibus vel carne conspicuis, reditum moliuntur pontifices. Quibus tranquillam navigationem et merita propria et intercessio beati martyris Albani paraverunt, quietosque eos suorum desideriis felix carina restituit.

---

[5] *Alleluia.*] Gregory the Great evidently refers to this victory in his Commentary upon Job xxvii. 11; although Beda, H. E. ii. 1, and after him Johannes Diaconus, believe that he alluded to the conversion of the Saxons by Augustine, an event which, however, had not occurred when Gregory wrote. See S. Gregorii Opera, edit. Benedict. i. 862.

[22] *Insula.*] Opulentissima insula. Constant. § 52.

[24] *Conspicuis.*] Conspicuis, quippe qui vicissent Pelagianistas et Saxones, cum totius numero regionis reditum moliuntur. Constant. § 52.

[26] *Restituit.*] Restituit. Re-

CAPUT XXI.

Ut, renascentibus virgultis Pelagianæ pestis, Germanus cum Severo Brittaniam reversus, prius claudo juveni incessum, deinde et populo Dei, condemnatis sive emendatis hæreticis, gressum recuperarit fidei.

A. D. 447. Mission of Germanus and Severus into Britain.

§ 47. NEC multo interposito tempore, nunciatur ex eadem insula Pelagianam perversitatem iterato, paucis auctoribus, dilatari; rursusque ad beatissimum virum preces sacerdotum omnium deferuntur, ut causam Dei, quam prius obtinuerat, tutaretur. Quorum petitioni festinus obtemperat; namque adjuncto sibi Severo totius sanctitatis viro, (qui erat discipulus beatissimi patris Lupi, Trecassenorum episcopi, et tunc Treviris ordinatus episcopus gentibus primæ Germaniæ verbum prædicabat,) mare conscendit, et, consentientibus elementis, tranquillo navigio Brittanias petiit.

A miracle.

§ 48. Interea sinistri spiritus pervolantes totam insulam, Germanum venire invitis vaticinationibus nunciabant; in tantum ut Elafius quidam, regionis illius primus, ut in occursu sanctorum sine ulla manifesti nuncii relatione properaret, exhibens se-

---

mansit autem in insula genus utrumque [gens utraque] hostes et cives, [Angli et Brittones,] quorum Angli pro regno, Brittones pro vita, certabant.

This passage is not in any of the very early MSS. but is important as showing that at the time when it was added, the Saxons were supposed to have gained some considerable footing in the island when Germanus undertook his first expedition into Britain.

[6] *Nec multo.*] Here again we encounter a difficulty in chronology, for if the first mission of Germanus was in A. D. 429, Beda is not correct in stating that his second voyage, which probably happened in 447, was 'nec multo interposito tempore.' This expression, however, is not in Constantius, who commences his second book with an account of this expedition of Germanus and Severus.

[12] *Severus.*] Severus, archbishop of Treves, died about the year 455.

cum filium, quem in ipso flore adolescentiæ debilitas dolenda damnaverat, (erat enim arescentibus nervis contracto poplite, cui per siccitatem cruris usus vestigii negabatur,) hunc Elafium provincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes, occurrit inscia multitudo; confestim benedictio et sermonis divini doctrina profunditur. Recognoscunt populum in ea, qua reliquerat, credulitate durantem; intelligunt culpam esse paucorum, inquirunt auctores, inventosque condemnant. Tum subito Elafius pedibus advolvitur sacerdotum, offerens filium, cujus necessitatem ipsa debilitas etiam sine precibus allegabat. Fit communis omnium dolor, præcipue sacerdotum, qui conceptam misericordiam ad divinam clementiam contulerunt; statimque adolescentem beatus Germanus sedere compulit, attrectat poplitem debilitate curvatum, et per tota infirmitatis spatia medicabilis dextera percurrit, salubremque tactum sanitas festina subsequitur. Ariditas succum, nervi officia, receperunt; et in conspectu omnium filio incolumitas, patri filius, restituitur. Implentur populi stupore miraculi, et in pectoribus omnium fides catholica inculcata firmatur. Prædicatio deinde ad plebem de prævaricationis emendatione convertitur, omniumque sententia pravitatis auctores, qui erant expulsi insula, sacerdotibus adducuntur ad mediterranea deferendi, ut et regio absolutione et illi emendatione fruerentur. Factumque est ut in illis locis multo ex eo tempore fides intemerata perduraret. A.D. 447.

§ 49. Itaque, compositis omnibus, beati sacerdotes ea, qua venerant, prosperitate redierunt. Porro Germanus post hæc ad Ravennam pro pace Armoricanæ gentis supplicaturus advenit, ibique Their return.

---

[29] *Locis.*] Locis etiam nunc fides intemerata perduret. Const. § 61.

[32] *Redierunt.*] Here end the extracts from Constantius.

[33] *Post hæc.*] It appears from

A. D. 447. a Valentiniano et Placidia matre ipsius summa reverentia susceptus migravit ad Christum; cujus corpus honorifico agmine, comitantibus virtutum operibus, suam defertur ad urbem. Nec multo post Valentinianus ab Aetii Patricii, quem occiderat, satellitibus interimitur, anno imperii Marciani sexto, cum quo simul Hesperium concidit regnum.

CAPUT XXII.

Ut Brittones, quiescentibus ad tempus exteris, civilibus sese bellis contriverint, simul et majoribus flagitiis submerserint.

Civil wars in Britain.

§ 50. INTEREA Brittania cessatum quidem est parumper ab externis, sed non a civilibus bellis. Manebant exterminia civitatum ab hoste dirutarum ac desertarum; pugnabant contra invicem, qui hostem evaserant, cives. Attamen, recente adhuc memoria calamitatis et cladis inflictæ, servabant utcumque reges, sacerdotes, privati, et optimates suum quique ordinem; at, illis decedentibus, cum successisset ætas tempestatis illius nescia, et præsentis solum serenitatis statum experta, ita cuncta veritatis ac justitiæ moderamina concussa ac subversa sunt, ut earum, non dicam vestigium, sed ne memoria quidem, præter in paucis et valde paucis ulla appareret. Qui, inter alia inenarrabilium scelerum facta, quæ historicus eorum Gildus flebili sermone describit, et hoc addebant, ut nunquam genti Saxonum sive Anglorum, secum Brittaniam incolenti, verbum fidei prædicando committerent.

Constantius that Germanus returned to France, and after a short residence there proceeded to Italy, where he died 31 July, 448; so that whenever his second visit to Britain was commenced, it certainly terminated either in 447 or early in 448.

27 *Gildus.*] Gildas, *D;* see the narrative of that writer.

Sed non tamen divina pietas plebem suam, quam A. D. 447. præscivit, deseruit, quin multo digniores genti memoratæ præcones veritatis, per quos crederet, destinavit.

CAPUT XXIII.

Ut sanctus papa Gregorius, Augustinum cum monachis ad prædicandum genti Anglorum mittens, epistola quoque illos exhortatoria, ne a laborando cessarent, confortaverit.

§ 51. SIQUIDEM anno ab incarnatione Domini A. D. 582. Mission of Augustine into England. quingentesimo octogesimo secundo, Mauricius, ab Augusto quinquagesimus quartus, imperium suscipiens, viginti et uno annis tenuit; cujus anno regni decimo Gregorius, vir doctrina et actione præcipuus, pontificatum Romanæ et Apostolicæ sedis sortitus, rexit annos tredecim, menses sex, et dies decem. Qui divino admonitus instinctu, anno decimo quarto ejusdem principis, adventus vero Anglorum in Brittaniam anno circiter cente- A. D. 596. simo quinquagesimo, misit servum Dei Augustinum, et alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare verbum Dei genti Anglorum. Qui cum, jussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cœpissent, jamque aliquan-

---

[13] *Decimo.*] Gregory the Great was consecrated pope in A. D. 590, the ninth, not the tenth, year of the reign of Mauritius; an error unimportant in itself, but worthy of notice, as it may perhaps affect the date here assigned by Beda to the mission of Augustine, since he couples it with the regnal year of the emperor.

[18] *Circiter* 150.] Circiter 154 † *A.*

[23] *Aliquantulum itineris.*] The rout of the missionaries may be gathered from the letters which passed between them and Gregory. Having reached Marseilles they proceeded by Arles, Vienne and Lyons to Chalons, the court of Theodoric, king of Burgundy; thence by Autun to Rheims, the residence of Theodbert, king of Austria. The next stages were Saintes and Tours, and after these they may have encountered the adventure at Pont-de-Cè in Anjou, mentioned by Gotselinus, Hist. Min. c. iii. where it is incorrectly printed 'Bay.' Angl. Sacr. ii. 57.

A. D. 596.

tulum itineris confecissent, perculsi timore inerti redire domum (potius quam barbaram, feram, incredulamque gentem, cujus ne linguam quidem nossent, adire,) cogitabant, et hoc esse tutius communi consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, disposuerat, domum remittunt, qui a beato Gregorio humili supplicatu obtineret ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam peregrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias mittens literas, in opus eos verbi, divino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum videlicet litterarum ista est forma.

Letter from Gregory to Augustine,

§ 52. "Gregorius, servus servorum Dei, servis Domini nostri.

"Quia melius fuerat bona non incipere, quam ab his, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio, dilectissimi filii, oportet ut opus bonum quod, auxiliante Domino, cœpistis, impleatis. Nec labor vos ergo itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant, sed omni instantia omnique fervore, quæ inchoastis, Deo auctore, peragite; scientes quod laborem magnum major æternæ retributionis gloria sequitur. Remeanti autem Augustino præposito vestro, quem et abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite; scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quidquid a vobis fuerit in ejus admonitione completum. Omnipotens Deus sua

[7] *Domum remittunt.*] Augustine seems to have returned to Rome when he had reached the monastery of St. Honorat de Lerins, a celebrated establishment of the Benedictines.

[11] *Literas.*] Such of Gregory's letters illustrating the mission of Augustine as are omitted by Beda will be given in the Appendix to this edition.

[13] *Literarum.*] S. Gregorii Papæ Primi Opera; edit. Benedict. Paris., 1705, ii. 829.

[25] *Præposito.*] He was Provost of the monastery of St. Andrew at Rome, founded by Gregory the Great.

vos gratia protegat, et vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat; quatenus et si vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inveniar, quia laborare scilicet volo. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi filii. A. D. 596.

"Data die decima kalendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo quarto, post Consulatum ejusdem domini nostri anno decimo tertio, indictione decima quarta [23 Jul. 596]."

CAPUT XXIV.

Ut Arelatensi episcopo epistolam pro eorum susceptione miserit.

§ 53. MISIT etiam tunc isdem venerandus pontifex ad Etherium, Arelatensem episcopum, ut Augustinum Brittaniam pergentem benigne susciperet, literas, quarum iste est textus. And to Etherius bishop of Arles.

"Reverentissimo et sanctissimo fratri Etherio coepiscopo, Gregorius, servus servorum Dei.

"Licet apud sacerdotes habentes Deo placitam caritatem religiosi viri nullius commendatione indigeant, quia tamen aptum scribendi se tempus ingessit, fraternitati vestræ nostra mittere scripta

---

[8] *Post consulatum.*] Baronius attempts to prove from this date that Beda has here committed an error in his chronology, but his accuracy is fully established by Pagi, A. D. 596, § iv. to whom the reader is referred.

[11] CAPUT XXIV.] This chapter is omitted in the Saxon version.

[15] *Etherium, Arelatensem episcopum.*] An error has here crept into the text, for Virgilius was archbishop of Arles, and the see of Lyons was filled by Etherius. Pagi, A. D. 596, § 5—12, shows that the mistake lies in the name of the archbishop, not in the name of the diocese over which he presided. In the Benedictine edition it is addressed 'Pelagio de Turnis et Sereno de Massilia, episcopis Galliarum a partibus,' ii. 830.

A. D. 596. curavimus; insinuantes, latores præsentium Augustinum servum Dei, de cujus certi sumus studio, cum aliis servis Dei, illic nos pro utilitate animarum, auxiliante Domino, direxisse; quem necesse est ut sacerdotali studio sanctitas vestra adjuvare, et sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam, ut promtiores ad suffragandum possitis exsistere, causam vobis injunximus subtiliter indicare; scientes quod, ea cognita, tota vos propter Deum devotione ad solatiandum, quia res exigit, commodetis. Candidum præterea presbyterum, communem filium, quem ad gubernationem patrimonioli ecclesiæ nostræ transmisimus, caritati vestræ in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

"Data die decima kalendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto, anno decimo quarto, post consulatum ejusdem domini nostri anno decimo tertio, indictione decima quarta [23 Jul. 596]."

CAPUT XXV.

Ut veniens Brittaniam Augustinus primo in insula Tanato regi Cantuariorum prædicaret; et sic, accepta ab eo licentia, Cantiam prædicaturus intraverit.

A. D. 597. Augustine's arrival in Thanet,

§ 54. ROBORATUS ergo confirmatione beati patris Gregorii Augustinus, cum famulis Christi qui erant cum eo, rediit in opus verbi, pervenitque Brittaniam. Erat eo tempore rex Ædilberctus in Cantia

---

11 *Candidum.*] Candidus was entrusted with the care of the monastery of St. Andrew at Rome during Augustine's absence. Gregory addressed a letter to him, when resident in Gaul, directing him to appropriate a portion of the patrimony of the Church of Rome to the redemption of English slaves, Opp. ii. 796.

28 *Ædilberctus.*] He began to reign A. D. 568, and died 24 Feb. 616.

potentissimus, qui ad confinium usque Humbræ fluminis maximi, quo meridiani et septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperii tetenderat. Est autem ad orientalem Cantiæ plagam Tanatos insula non modica, id est, magnitudinis, juxta consuetudinem æstimationis Anglorum, familiarum sexcentarum, quam a continenti terra secernit fluvius Vantsumu, qui est latitudinis circiter trium stadiorum et duobus tantum in locis est transmeabilis, utrumque enim caput protendit in mare. In hac ergo applicuit servus Domini Augustinus et socii ejus, viri, ut ferunt, ferme quadraginta. Acceperunt autem, præcipiente beato papa Gregorio, de gente Francorum interpretes, et mittens ad Ædilberctum mandavit se venisse de Roma ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus æterna in cœlis gaudia et regnum sine fine cum Deo vivo et vero futurum sine ulla dubietate promitteret; qui, hæc audiens, manere illos in ea quam adierant insula, et eis necessaria ministrari, donec videret quid eis faceret, jussit. Nam et antea fama ad eum Christianæ religionis pervenerat, utpote qui et uxorem habebat Christianam de gente Francorum regia, vocabulo Bercta; quam ea conditione a parentibus acceperat, ut ritum fidei ac religionis suæ cum episcopo, quem ei adjutorem fidei dederant, nomine Liudhardo, inviolatum servare licentiam haberet. A. D. 597.

---

[6] *Familiarum.*] About 6000 acres. In the Saxon it is expressed by 'hida.'

[9] *Stadiorum.*] 'Furlanga.' Sax.

[11] *Applicuit.*] According to Thorne, at a place called Retesbourgh, where a chapel was erected to commemorate the event.

[14] *Interpretes.*] From this circumstance we may infer that the languages of France and Kent were similar.

[24] *Bercta.*] She was the daughter of Charibert king of Paris and Ingoberga. Gregory addresses her under the name of Adilberga, Epp. xi. 29, Opp. ii. 1112.

[27] *Liudhardo.*] Thorne and Sprott call him bishop of Senlis,

A. D. 597. and interview with king Ædilberct.

§ 55. Post dies ergo venit ad insulam rex, et residens sub divo jussit Augustinum cum sociis ad suum ibidem advenire colloquium; caverat enim ne in aliquam domum ad se introirent, vetere usus augurio, ne superventu suo, si quid maleficæ artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non dæmonica, sed divina virtute, præditi veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, et imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam; lætaniasque canentes pro sua simul et eorum, propter quos et ad quos venerant, salute æterna, Domino supplicabant. Cumque ad jussionem regis residentes Verbum ei vitæ una cum omnibus, qui aderant, ejus comitibus prædicarent, respondit ille dicens, "Pulchra sunt quidem verba et promissa quæ affertis; sed quia nova sunt et incerta non his possum assensum tribuere, relictis eis, quæ tanto tempore cum omni Anglorum gente servavi. Verum, quia de longe huc peregrini venistis, et ut ego mihi videor perspexisse, ea quæ vos vera et optima credebatis nobis quoque communicare desiderastis, nolumus molesti esse vobis; quin potius benigno vos hospitio recipere, et quæ victui sunt vestro necessaria ministrare curamus, nec prohibemus quin omnes quos potestis fidei vestræ religionis prædicando societis." Dedit ergo eis mansionem in civitate Doruvernensi, quæ imperii sui totius erat metropolis, eisque, ut promiserat, cum administratione victus temporalis licentiam quoque prædicandi non abstulit. Fertur

---

concerning his claims to which title see Gall. Christ. x. 1382. The date of his death is uncertain; from Gregory's answer to Augustine's eighth question, it may be inferred that it had occurred previous to the year 597.

27 *Mansionem.*] Thorne, probably from local tradition, says that they were domiciled in the parish of St. Alphege at a place called Stablegate; see Decem Script. col. 1759.

autem, quia appropinquantes civitati, more suo, cum cruce sancta et imagine magni regis, Domini nostri Jesu Christi, hanc lætaniam consona voce modularentur. "Deprecamur te, Domine, in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus et ira tua a civitate ista et de domo sancta tua, quoniam peccavimus. Alleluia." A. D. 597.

CAPUT XXVI.

Ut idem in Cantia primitivæ ecclesiæ et doctrinam sit imitatus et vitam, atque in urbe regis sedem episcopatus acceperit.

A. D. 597. Progress of the Gospel.

§ 56. At ubi datam sibi mansionem intraverant, cœperunt apostolicam primitivæ ecclesiæ vitam imitari; orationibus videlicet assiduis, vigiliis, ac jejuniis serviendo, verbum vitæ quibus poterant prædicando, cuncta hujus mundi velut aliena spernendo, ea tantum quæ victui necessaria videbantur ab eis quos docebant accipiendo, secundum ea quæ docebant ipsi per omnia vivendo; et paratum ad patiendum adversa quæque, vel etiam ad moriendum, pro ea, quam prædicabant, veritate, animum habendo. Quid mora? crediderunt nonnulli et baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis vitæ ac dulcedinem doctrinæ eorum cœlestis. Erat autem prope ipsam civitatem ad orientem ecclesia in honorem sancti Martini antiquitus facta, dum adhuc Romani Brittaniam incolerent, in qua regina, quam Christianam fuisse prædiximus, orare consueverat; in hac ergo et ipsi primo convenire, psallere, orare, missas facere, prædicare et bapti-

---

26 *S. Martini.*] This church is said to have been the seat of a suffragan bishop until the time of Lanfranc. Hasted's Kent, iv. 497; Monast. Anglic. i. 26, edit. 1655.

A. D. 597. zare cœperunt, donec, rege ad fidem converso, majorem prædicandi per omnia et ecclesias fabricandi vel restaurandi licentiam acciperent.

and baptism of Ædilberct.

§ 57. At ubi ipse etiam inter alios delectatus vita mundissima sanctorum et promissis eorum suavissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmaverant, credens baptizatus est, cœpere plures ad audiendum verbum confluere ac, relicto gentilitatis ritu, unitati se sanctæ Christi ecclesiæ credendo sociare. Quorum fidei et conversioni ita congratulatus esse rex perhibetur, ut nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodo credentes arctiori dilectione, quasi concives sibi regni cœlestis, amplecteretur; didicerat enim a doctoribus auctoribusque suæ salutis servitium Christi voluntarium, non coactitium, esse debere. Nec distulit quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis, eorum gradui congruum, in Doruverni metropoli sua donaret, simul et necessarias in diversis speciebus possessiones conferret.

7 *Baptizatus est.*] Usher refers this event to the year 599, supported only by the doubtful authority of Sigebert, and opposed by the connection of Beda's narrative, by which we learn that Ethelbert was baptized before Augustine returned to Arles, which happened, as we shall presently show, in 597. Thorne states that the ceremony took place on the feast of Pentecost, which, in 597, fell on June 2.

8 *Plures.*] It appears from a letter addressed by Gregory to Eulogius, bishop of Alexandria, that, prior to the Christmas of 597, more than ten thousand of the English had been baptized by Augustine and his disciples. Epp. viii. 30. Opp. ii. 918.

18 *Locum sedis.*] We learn from Thorne that Ethelbert resigned his palace in Canterbury to the use of Augustine, and retired to Reculver. Copies of charters purporting to have been granted by this king to Augustine are printed in Thorne, col. 1761, 1762, and the Monasticon Anglic. i. 110, 126, but their authenticity is more than dubious.

CAPUT XXVII.

Ut idem episcopus factus Gregorio papæ quæ sint Brittaniæ gesta mandarit, et simul necessariis ejus responsa petens acceperit.

A. D. 597. Ordination of Augustine,

§ 58. INTEREA vir Domini Augustinus venit Arelas, et ab archiepiscopo ejusdem civitatis Ætherio, juxta quod jussa sancti patris Gregorii acceperant, archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est; reversusque Brittaniam misit continuo Romam Laurentium presbyterum et Petrum monachum, qui beato pontifici Gregorio gentem Anglorum fidem Christi suscepisse ac se episcopum factum esse referrent; simul et de eis, quæ necessariæ videbantur, quæstionibus ejus consulta flagitans. Nec mora, congrua quæsitui responsa recipit; quæ

---

[5] *Interea.*] That Augustine was ordained, and had returned to England before Christmas 597, is evident from the letter written by Gregory to Eulogius, cited at § 57. According to Thorne and Sprott he was consecrated upon November 16, a date which, falling upon a Saturday, cannot be correct. We should probably read November 17, which happened upon a Sunday.

[6] *Ætherio.*] Beda adheres to the error pointed out in the note to § 50; see further, the answer of Gregory, § 61.

[14] *Quæstionibus.*] These questions and answers have been collated with the Benedictine edition, ii. 1150, and also with a manuscript of the tenth century preserved in the library of Corpus Christi College, Cambridge, No. 320, f. 44. The variations which these texts supply are given below. In the Saxon version they are placed at the end of the third book.

The authenticity of this collection has been questioned, since as early as the year 745 Boniface, archbishop of Mentz, applied for a copy to Nothelmus, archbishop of Canterbury, declaring, upon the authority of the Scriniarii, that it was not entered upon the Papal Regesta; and it is omitted in many manuscripts. The Editors of Gregory's Works show that it was admitted as authority by pope Zacharias in 743, by Ecgbert of York in 747, by Halitgarus of Cambrai in 826; consequently there is every reason to conclude that it is a genuine Papal document.

A.D. 597. etiam huic Historiæ nostræ commodum duximus indere.

his questions and Gregory's answers. Concerning bishops and oblations,

§ 59. Prima interrogatio beati Augustini episcopi Cantuariorum ecclesiæ. De episcopis, qualiter cum suis clericis conversentur; vel de his quæ fidelium oblationibus accedunt altario, quantæ debeant fieri portiones, et qualiter episcopus agere in ecclesia debeat?

Respondit Gregorius papa urbis Romæ. Sacra Scriptura testatur, quam te bene nosse dubium non est, et specialiter beati Pauli ad Timotheum Epistolæ, in quibus eum erudire studuit qualiter in domo Dei conversari debuisset. Mos autem sedis apostolicæ est ordinatis episcopis præcepta tradere, ut in omni stipendio, quod accedit, quatuor debeant fieri portiones; una, videlicet, episcopo et familiæ propter hospitalitatem atque susceptionem, alia clero, tertia pauperibus, quarta ecclesiis reparandis. Sed quia tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum fieri non debet a clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ, auctore Deo, nuper adhuc ad fidem adducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris; in quibus

---

5 *Clericis.*] Mid heora geferan drohtian and lifigean scylon—'shall converse and live with their companions.' Saxon version.

6 *Altario.*] To wigbedum and to Godes cyricum—'to altars and to God's churches.' Saxon version.'

13 *Mos.*] Gratian. Caus. 12. q. 2. c. 30; edit. Pithoei, i. 240, fol. Paris., 1687.

17 *Susceptionem.*] Ondfangenysse gesta and cumena—'for the reception of guests and strangers.' Saxon version.

18 *Clero.*] Godes theowum—'to the servants (or ministers) of God.' Saxon version.

18 *Ecclesiis reparandis.*] To edniwunge and to bote Godes cyricean—'to the renewal and repair of God's churches.' Saxon version. The C. C. C. MS. incorrectly reads 'separandis.'

19 *Quia tua fraternitas.*] Grat. Caus. 12. q. 8. c. 8; i. 233.

20 *Seorsum fieri.*] Seorsum vivere. Edit. Bened.

nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. A. D. 597.

Si qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri uxores debent et stipendia sua exterius accipere. Quia et de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, novimus scriptum quod dividebatur singulis prout cuique opus erat. De eorum quoque stipendio cogitandum atque providendum est, et sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, et canendis psalmis invigilent, et ab omnibus illicitis et cor et linguam et corpus, Deo auctore, conservent. Communi autem vita viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hospitalitate et adimplenda misericordia, nobis quid erit loquendum, cum omne quod superest in causis piis ac religiosis erogandum est? Domino omnium magistro docente, "Quod superest, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis."

§ 60. Secunda interrogatio Augustini. Cum una sit fides, sunt ecclesiarum diversæ consuetudines, et altera consuetudo missarum in sancta Romana ecclesia atque altera in Galliarum tenetur? the customs of different churches,

---

[3] *Si qui vero.*] Grat. P. I. Dist. 32, i. 48; Item, 12. q. 1, p. 44. In the Benedictine edition this sentence is the answer to the following question. "Opto enim edoceri an clerici continere non valentes possint contrahere; et si contradixerint, an debeant ad seculum redire."

[3] *Clerici.*] Preastas and Godes theowas—priests and God's servants. *Sax.* The word 'clericis,' at p. 58, l. 5, is there rendered by 'geferum,'—companions.

[7] *Scriptum.*] Act. iv. 35.

[7] *Dividebatur.*] Hi wæron todælende heora weoruld god; 'they divided their temporal goods.' Saxon version.

[8] *Eorum quoque.*] Eorum ergo. Bened. Edit.

[16] *Superest.*] Superest necessitatibus. Edit. Bened. In the Saxon version, 'that ofer bith to lafe on heora weorald spedum;'—which shall remain besides of their worldly substance.

[18] *Docente.*] Luc. xi. 41.

[22] *Sunt ecclesiarum.*] Cur sunt ecclesiarum consuetudines tam diversæ. Edit. Bened.

A. D. 597.

Respondit Gregorius papa. Novit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritam. Sed mihi placet, sive in Romana, sive in Galliarum, seu in qualibet ecclesia, aliquid invenisti quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, et in Anglorum ecclesia, quæ adhuc ad fidem nova est, institutione præcipua, quæ de multis ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige; et hæc, quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

the punishment of sacrilege,

§ 61. Tertia interrogatio Augustini. Obsecro, quid pati debeat, si quis aliquid de ecclesia furtu abstulerit?

Respondit Gregorius. Hoc tua fraternitas ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia furtum perpetrant, et sunt alii, qui hac in re ex inopia delinquunt; unde necesse est ut quidam damnis, quidam vero verberibus, et quidam districtius, quidam autem levius, corrigantur. Et cum paulo districtius agitur, ex caritate agendum est et non ex furore, quia ipsi hoc præstatur qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. Sic enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filiis solent, quos et pro culpis verberibus feriunt, et tamen ipsos, quos doloribus affligunt, habere heredes quærunt; et quæ possident ipsis servant, quos irati insequi videntur. Hæc ergo caritas in mente tenenda est

---

1 *Novit fraternitas.*] Decret. 10, Dist. 12; i. 12.

3 *Nutritam.*] Nutritam, valde amabilem te habeat. *C. C. C.*

8 *Quæ—potuisti.*] Omitted in the Saxon version.

17 *Tua fraternitas.*] Grat. Caus. 12. q. 2. c. 11, i. 237.

A.D. 597.

et ipsa modum correptionis dictat, ita ut mens extra rationis regulam omnino nihil faciat. Addes etiam, quomodo ea, quæ furtu de ecclesiis abstulerint, reddere debeant; sed absit ut ecclesia cum augmento recipiat quod de terrenis rebus videtur amittere, et lucra de vanis quærere.

marriage of brothers with sisters.

§ 62. Quarta interrogatio Augustini. Si debeant duo germani fratres singulas sorores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generatæ?

Respondit Gregorius. Hoc fieri modis omnibus licet; nequaquam enim in sacris eloquiis invenitur, quod huic capitulo contradicere videatur.

marriage with relations, within what generation lawful.

§ 63. Quinta interrogatio Augustini. Usque ad quotam generationem fideles debeant cum propinquis sibi conjugio copulari? et novercis et cognatis si liceat copulari conjugio?

Respondit Gregorius. Quædam terrena lex in Romana republica permittit ut, sive frater et soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum, filius et filia misceantur; sed experimento didicimus ex tali conjugio sobolem non posse succrescere, et Sacra Lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est ut jam tertia vel quarta generatio fidelium licenter sibi jungi debeat; nam secunda, quam prædiximus, a se omni modo debet abstinere. Cum noverca autem miscere grave est facinus, quia et in Lege scriptum est, "Turpitudinem patris tui non revelabis." Neque enim patris turpitudinem filius

---

[6] *De vanis quærere.*] De damnis quærat. Benedict. Edit.

[15] *Cognatis.*] Brothor wifum; 'the wife of a brother.' Sax.

[18] *Permittit.*] Permittit et novercis et cognatis copulare conjugio, ut sive fratri aut sorori, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum, filios et filias misceantur. MS. C. C. C.

[18] *Frater et soror.*] Fratris sive sororis. Edit. Bened.

[28] *Scriptum est.*] Levit. xviii. 7.

A. D. 597. revelare potest. Sed, quia scriptum est, "Erunt duo in carne una," qui turpitudinem novercæ, quæ una caro cum patre fuit, revelare præsumserit, profecto patris turpitudinem revelavit. Cum cognata quoque miscere prohibitum est, quia per conjunctionem priorem caro fratris fuerat facta. Pro qua re etiam Johannes Baptista capite truncatus est et sancto martyrio consummatus, cui non est dictum ut Christum negaret, et pro Christi confessione occisus est; sed quia isdem Dominus noster Jesus Christus dixerat, "Ego sum veritas," quia pro veritate Johannes occisus est, videlicet et pro Christo sanguinem fudit.

Quia vero sunt multi in Anglorum gente qui, dum adhuc in infidelitate essent, huic nefando conjugio dicuntur admixti, ad fidem venientes admonendi sunt ut se abstineant, et grave hoc esse peccatum cognoscant. Tremendum Dei judicium timeant, ne pro carnali dilectione tormenta æterni cruciatus incurrant. Non tamen pro hac re sacri corporis ac sanguinis Domini communione privandi sunt, ne in eis illa ulcisi videantur, in quibus se per ignorantiam ante lavacrum baptismatis adstrinxerunt. In hoc enim tempore sancta ecclesia quædam per fervorem corrigit, quædam per mansuetudinem tolerat, quædam per considerationem dissimulat, atque ita portat et dissimulat ut sæpe malum, quod adversatur, portando et dissimulando compescat. Omnes autem qui ad fidem veniunt admonendi sunt, ne tale aliquid

---

1 *Scriptum est.*] Gen. ii. 24.

11 *Dixerat.*] Joh. xiv. 6.

14 *Quia vero.*] In the Benedictine Edition this is made the answer to the following question. "Declarari posco an sic turpiter conjunctis sit indicenda separatio, et sacræ communionis denegande oblatio?"

27 *Dissimulat.*] Dissimulat, ut sæpe malum. MS. C. C. C.

A. D. 597.

audeant perpetrare. Si qui autem perpetraverint, corporis et sanguinis Domini communione privandi sunt; quia, sicut in his, qui per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est, ita in his fortiter insequenda, qui non metuunt sciendo peccare.

the ordination of bishops,

§ 64. Sexta interrogatio Augustini. Si longinquitas itineris magna interjaceat, ut episcopi non facile valeant convenire, an debeat sine aliorum episcoporum præsentia episcopus ordinari?

Respondit Gregorius. Et quidem in Anglorum ecclesia, in qua adhuc solus tu episcopus inveniris, ordinare episcopum non aliter nisi sine episcopis potes; nam quando de Gallis episcopi veniunt, qui in ordinatione episcopi testes assistant? Sed fraternitatem tuam ita volumus episcopos ordinare, ut ipsi sibi episcopi longo intervallo minime disjungantur; quatenus nulla sit necessitas ut, in ordinatione episcopi, pastores quoque alii, quorum præsentia valde est utilis, facile debeant convenire. Cum igitur, auctore Deo, ita fuerint episcopi in propinquis sibi locis ordinati, per omnia episcoporum ordinatio, sine aggregatis tribus vel quatuor episcopis, fieri non debet. Nam in ipsis rebus spiritalibus, ut sapienter et mature disponantur, exemplum trahere a rebus etiam carnalibus possumus. Certe enim dum conjugia in mundo cele-

---

13 *Nisi sine.*] The Editors of the Benedictine Edition remark, that in some MSS. they found the faulty reading 'nisi cum episcopis;' but the present text is supported by the best copies.

14 *Veniunt.*] Venient, illi in ordinationem episcopi testes tibi assistent. Edit. Bened. Nisi aliqui de Galliis episcopi veniant, qui in ordine. MS. Turon.

16 *Fraternitatem tuam.*] Gratian. Dist. 80. c. 6; i. 99.

16 *Volumus episcopos.*] Volumus in Anglia episcopos. Edit. Bened.

19 *Ordinatione.*] Ordinatione alicujus episcopi convenire non possint. Pastorum quoque aliquorum præsentia valde est utilis, ut facillime debeant convenire. Edit. Bened.

A. D. 597.

brantur conjugati quique convocantur, ut qui in via jam conjugii præcesserunt, in subsequentis quoque copulæ gaudio misceantur. Cur non ergo et in hac spiritali ordinatione, qua per sacrum ministerium homo Deo conjungitur, tales conveniant, qui vel in provectu ordinati episcopi gaudeant, vel pro ejus custodia omnipotenti Deo preces pariter fundant?

the bishops of Gaul,

§ 65. Septima interrogatio Augustini. Qualiter debemus cum Galliarum Brittaniarumque episcopis agere?

Respondit Gregorius. In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus; quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos privare auctoritate percepta minime debemus. Si igitur contingat ut fraternitas tua ad Galliarum provinciam transeat, cum eodem Arelatensi episcopo debet agere qualiter, si qua sunt in episcopis vitia, corrigantur; qui, si forte in disciplinæ vigore tepidus exsistat, tuæ fraternitatis zelo accendendus est; cui etiam epistolas fecimus, ut cum tuæ sanctitatis præsentia in Galliis, et ipse tota mente subveniat, et quæ sunt Creatoris nostri jussioni contraria, ab episcoporum moribus compescat. Ipse autem extra auctoritatem propriam episcopos Galliarum judicare non poteris; sed suadendo, blandiendo, bona quoque opera eorum imitationi monstrando, pravorum mentes ad sanctitatis studia

---

5 *Ministerium.*] Mysterium. MS. C. C. C. and Edit. Bened.

10 *Brittaniarum.*] Britannorum. Edit. Bened.

12 *In Galliarum.*] Grat. 3, 25, q. 2. c. 3; i. 347.

22 *Cui etiam epistolas.*] Lib. XI. Ep. 68, Opp. ii. 1170; Beda has inserted it in this History, i. 29.

23 *Gallis, et.*] Galliis fueret, ei. Edit. Bened.

25 *Compescat.*] Compescatis. Edit. Bened.

26 *Extra auctoritatem propriam.*] Ipse autem auctoritate propria. Edit. Bened.

reforma, quia scriptum est in Lege, ' Per alienam messem transiens falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere et manducare.' Falcem enim judicii mittere non potes in ea segete, quæ alteri videtur esse commissa; sed per affectum boni operis frumenta dominica vitiorum suorum paleis expolia, et in ecclesiæ corpore monendo et persuadendo, quasi mandendo, converte. Quicquid vero ex auctoritate agendum est, cum prædicto Arelatensi episcopo agatur, ne prætermitti possit hoc, quod antiqua Patrum institutio invenit. Brittaniarum vero omnes episcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, perversi auctoritate corrigantur." A. D. 597.

§ 66. Octava interrogatio Augustini. "Si prægnans mulier debeat baptizari? aut postquam genuerit, post quantum tempus possit ecclesiam intrare? aut etiam, ne morte præoccupetur, quod

---

[1] *Scriptum est.*] Deut. xxiii. 25; Gratian. 6, q. 3, c. 1; i. 194.

[11] *Brittaniarum.*] Britannorum vero omnium episcoporum curam. Edit. Bened.

[14] *Corrigantur.*] The C. C. C. MS. and the Benedictines here insert the following passage, which is wanting in most MSS.

Interrogatio Augustini. "Obsecro, ut reliquiæ S. Sixti martyris nobis transmittantur."

Responsio Gregorii. "Fecimus quæ petisti, quatenus populus, qui in loco quondam S. Sixti martyris corpus dicitur venerari, quod tuæ fraternitati nec verum nec veraciter sanctum videtur, certa sanctissimi et probatissimi martyris beneficia suscipiens, colere incerta non debeat. Mihi tamen videtur, quia si corpus, quod a populo cujusdam martyris esse creditur, nullis illis miraculis coruscat, et neque aliqui de antiquioribus exsistunt, qui se a parentibus passionis ejus ordinem audisse fateantur, ita reliquiæ, quas petisti, seorsum condendæ sunt, ut locus, in quo præfatum corpus jacet, modis omnibus obstruatur, nec permittatur populus certum deserere, et incertum venerari."

It appears that Augustine had found in Kent a tradition regarding a martyr named Sixtus, concerning whose sanctity he entertained some doubts, and applied to Gregory for the relics of the true saint, which were transmitted.

[19] *Etiam.*] Etiam baptizari, ut ne morte. MS. C. C. C.

A. D. 597.

genuerit, post quot dies hoc liceat sacri baptismatis sacramenta percipere? aut post quantum temporis huic vir suus possit in carnis copulatione conjungi? aut, si menstrua consuetudine tenetur, an ecclesiam intrare ei liceat, aut sacræ communionis sacramenta percipere? aut vir suæ conjugi permixtus, priusquam lavetur aqua, si ecclesiam possit intrare, vel etiam ad mysterium communionis sacræ accedere? Quæ omnia rudi Anglorum genti oportet haberi comperta."

childbirth, etc.,

§ 67. Respondit Gregorius. "Hoc non ambigo fraternitatem tuam esse requisitam, cui jam et responsum reddidisse me arbitror; sed hoc, quod ipse dicere et sentire potuisti, credo quia mea apud te volueris responsione firmari. Mulier etenim prægnans cur non debeat baptizari, cum non sit ante omnipotentis Dei oculos culpa aliqua fecunditas carnis? Nam cum primi parentes nostri in paradiso deliquissent, immortalitatem, quam acceperant, recto Dei judicio perdiderunt. Quia itaque isdem omnipotens Deus humanum genus pro culpa sua funditus exstinguere noluit, et immortalitatem homini pro peccato suo abstulit; et tamen pro benignitate suæ pietatis fecunditatem ei sobolis reservavit. Quod ergo naturæ humanæ ex omnipotentis Dei dono servatum est, qua ratione poterit a sacri baptismatis gratia prohibere? In illo quippe mysterio, in quo omnis culpa funditus exstinguitur, valde stultum est, si donum gratiæ contradicere posse videatur.

"Cum vero enixa fuerit mulier, post quot dies debeat ecclesiam intrare, Testamenti Veteris præ-

---

8 *Mysterium.*] Ministerium. MS. C. C. C. and Edit. Bened.

31 *Cum vero enixa.*] Grat. Dist. 5, c. 1; i. 4.

32 *Præceptione didicisti.*] Præcepto manifestum est, quod ita habet. Mulier si, suscepto semine, pepererit masculum, tri-

A. D. 597.

ceptione didicisti, ut pro masculo diebus triginta tribus, pro femina autem diebus sexaginta sex, debeat abstinere. Quod tamen sciendum est, quia in mysterio accipitur. Nam si hora eadem, qua genuerit, actura gratias intrat ecclesiam, nullo peccati pondere gravatur; voluptas etenim carnis, non dolor, in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est, nam in prolis prolatione gemitus. Unde et ipsi primæ matri omnium dicitur, 'In doloribus paries;' si itaque enixam mulierem prohibemus ecclesiam intrare, ipsam ei pœnam suam in culpam deputamus. Baptizare autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo urgetur, vel ipsam hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur; quia sancti mysterii gratia, sicut viventibus atque discernentibus, cum magna discretione providenda est, ita his, quibus mors imminet, sine ulla dilatione proferenda; ne dum adhuc tempus ad præbendum redemtionis mysterium quæritur, interveniente paululum mora, inveniri non valeat, qui redimatur.

§ 68. "Ad ejus vero concubitum vir suus accedere non debet quoadusque, qui gignitur, ablactatur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant, quod, videlicet, ex sola causa incontinentiæ videtur inventum, quia, dum se continere nolunt,

---

ginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ; omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. Sin autem feminam pepererit, sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. MS. C. C. C. Cf. Levit. xii. 2.

9 *Dicitur.*] Gen. iii. 16.

13 *Genuerit, si.*] Genuerit sine mora, si. Edit. Bened.

14 *Ipsam hora.*] Ipsa hora. Edit. Bened., and MS. Cott. Claud. D, ix, f. 119.

21 *Mora.*] Morte. Edit. Bened.

24 *Quoadusque.*] Quoadusque proles. MS. C. C. C.

A. D. 597. despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque, quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus transierit, viris suis non debent admisceri; quippe qui et sine partus causa, cum in suetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibentur, ita ut morte Lex sacra feriat si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet reputari; et per hoc, quod invita patitur, justum non est ut ingressu ecclesiæ privetur. Novimus namque quod mulier, quæ fluxum patiebatur sanguinis, post tergum Domini humiliter veniens vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque ab ea statim sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur, quæ menstruam sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? Sed dicis, Illam infirmitas compulit; has vero, de quibus loquimur, consuetudo constringit. Perpende autem, frater carissime, quia omne, quod in hac mortali carne patimur ex infirmitate naturæ, est digno Dei judicio post culpam ordinatum; esurire namque, sitire, æstuare, algere, lassescere, ex infirmitate naturæ est, et quid est aliud contra famem alimenta, contra sitim potum, contra æstum auras, contra frigus vestem, contra lassitudinem requiem, quærere, nisi medicamentum quidem contra ægritudines explorare? Feminæ itaque et menstruus sui sanguinis fluxus ægritudo est. Si igitur bene præsumsit, quæ vestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur

---

7 *Lex sacra.*] Levit. xv. 13 *Mulier, quæ.*] Luc. viii. 43.

cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? A. D. 597.

"Sanctæ autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est; sed si perceperit, non judicanda. Bonarum quippe mentium est, et ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est; quia sæpe sine culpa agitur quod venit ex culpa; unde etiam cum esurimus sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est ut esuriamus. Menstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, videlicet, quæ naturaliter accedit. Sed tamen quod natura ipsa ita vitiata est, ut etiam sine voluntatis studio videatur esse polluta, ex culpa venit vitium, in quo se ipsa, qualis per judicium facta sit, humana natura cognoscat; et homo, qui culpam sponte perpetravit, reatum culpæ portet invitus. Atque ideo feminæ cum semetipsis considerent, et si in menstrua consuetudine ad sacramentum Dominici corporis et sanguinis accedere non præsumant, de sua recta consideratione laudandæ sunt; dum vero percipiendo ex religiosæ vitæ consuetudine, ejusdem mysterii amore rapiuntur, reprimendæ, sicut prædiximus, non sunt. Sicut enim in Testamento Veteri exteriora opera observantur, ita in Testamento Novo, non tam quod exterius agitur, quam id quod interius cogitatur, sollicita intentione attenditur, ut subtili sententia puniatur. Nam cum multa Lex velut immunda manducare prohibeat, in Evangelio tamen Dominus dicit, 'Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quæ exeunt de ore, illa sunt quæ coinquinant homi-

32 *In Evangelio.*] Matth. xv. 11.

A. D. 597. nem;' atque paulo post subjecit exponens, 'Ex corde exeunt cogitationes malæ.' Ubi ubertim indicatum est, quia illud ab omnipotente Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutæ cogitationis radice generatur. Unde Paulus quoque apostolus dicit, 'Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum;' atque mox ejusdem causam coinquinationis annuncians subjungit, 'Coinquinata sunt enim et mens eorum et conscientia.' Si ergo ei cibus immundus non est, cui mens immunda non fuerit, cur, quod munda mente mulier ex natura patitur ei in immunditiam reputetur?

§ 69. "Vir autem cum propria conjuge dormiens, nisi lotus aqua, intrare ecclesiam non debet; sed neque lotus intrare statim debet. Lex autem veteri populo præcepit, ut mixtus vir mulieri et lavari aqua debeat, et ante solis occasum ecclesiam non intrare; quod tamen intellegi spiritaliter potest. Quia mulieri vir miscetur, quando illicitæ concupiscentiæ animus in cogitatione per delectationem conjungitur; quia, nisi prius ignis concupiscentiæ a mente deferveat, dignum se congregationi fratrum æstimare non debet, qui se gravari per nequitiam pravæ voluntatis videt. Quamvis de hac re diversæ hominum nationes diversa sentiant, atque alia custodire videantur, Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propriæ conjugis, et lavacri purificationem quærere, et ab ingressu ecclesiæ paululum reverenter abstinere. Nec hæc dicentes culpam deputamus esse conjugium, sed quia ipsa licita

1 *Paulo post.*] Matth. xv. 19.
5 *Paulus.*] Tit. i. 15.
14 *Vir autem cum.*] Grat. de pœnit. Dist. 7, q. 4, c. 7; i. 426.
26 *Nationes.*] Rationes. MS. C. C. C.

admixtio conjugis sine voluntate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluntas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio, sive fornicatione, sed de legitimo conjugio natus fuerat, qui dicebat, 'Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.' Qui enim in iniquitatibus conceptum se noverat, a delicto se natum gemebat; quia portat in ramo humorem vitii, quem traxit ex radice. In quibus tamen verbis non admixtionem conjugum iniquitatem nominat, sed ipsam, videlicet, voluptatem admixtionis. Sunt etenim multa, quæ licita probantur esse ac legitima, et tamen in eorum actu aliquatenus fœdamur; sicut sæpe irascendo culpas insequimur, et tranquillitatem in nobis animi perturbamus; et cum rectum sit quod agitur, non est tamen approbabile quod in eo animus perturbatur. Contra vitia quippe delinquentium iratus fuerat, qui dicebat, 'Turbatus est præ ira oculus meus;' quia enim non valet nisi tranquilla mens in contemplationis se lucem suspendere, in ira suum oculum turbatum dolebat; quia, dum male acta deorsum insequitur, confundi atque turbari a summorum contemplatione cogebatur. Et laudabilis ergo est ira contra vitium, et tamen molesta, qua turbatum se aliquem reatum incurrisse æstimabat. Oportet itaque legitimam carnis copulam, ut causa prolis sit, non voluptatis; et carnis commixtio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis vero sua conjuge, non cupidine voluptatis raptus, sed solummodo creandorum liberorum gratia, utitur, iste profecto sive de ingressu ecclesiæ,

A. D. 597.

---

[5] *Qui dicebat.*] Psal. l. 6.

[6] *Peccatis concepit.*] Delictis peperit. MS. C. C. C.

[9] *Portat.*] Portat arbor. MS. C. C. C. and Edit. Bened.

[19] *Qui dicebat.*] Psal. vi. 7.

A.D. 597. seu de sumendo Dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est judicio relinquendus; quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum vero non amor ortandi sobolis, sed voluntas dominatur in opere commixtionis, habent conjuges etiam de sua commixtione quod defleant. Hoc enim eis concedit sancta prædicatio; et tamen de ipsa concessione metu animum concutit. Nam cum Paulus apostolus diceret, 'Qui se continere non potest, habeat uxorem suam,' statim subjungere curavit, 'Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.' Non enim indulgetur quod licet, quia justum est; quod igitur indulgere dixit, culpam esse demonstravit.

"Vigilanti vero mente pensandum est, quod in Sina monte Dominus ad populum locuturus prius eumdem populum abstinere a mulieribus præcepit. Et si illuc, ubi Dominus per creaturam subditam hominibus loquebatur, tanta provisione est munditia corporis requisita, ut qui verba Dei perciperent mulieribus mixti non essent; quanto magis mulieres, quæ corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inæstimabilis mysterii magnitudine graventur? Hinc etiam ad David de pueris suis per sacerdotem dicitur, ut si a mulieribus mundi essent panes propositionis acciperent, quos omnino non acciperent, nisi prius mundos eos David a mulieribus fateretur. Tunc autem vir, qui post admixtionem conjugis lotus aqua fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere, cum ei juxta præfinitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare."

---

[9] *Paulus.*] 1 Cor. vii. 9, 6.

[23] *Magis mulieres, quæ.*] Magis qui. Edit. Bened.

§ 70. Nona interrogatio Augustini. "Si post illusionem, quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel, si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare?" A. D. 597.

Respondit Gregorius. "Hunc quidem Testamentum Veteris Legis, sicut in superiori capitulo jam diximus, pollutum dicit, et nisi lotum aqua usque ad vesperam intrare ecclesiam non concedit. Quod tamen aliter populus spiritalis intellegens sub eodem intellectu accipiet, quo præfati sumus; quia quasi per somnium illuditur, qui tentatus immunditia veris imaginibus in cogitatione inquinatur, sed lavandus est aqua, ut culpas cogitationis lacrimis abluat; et nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad vesperum cognoscat. Sed est in eadem illusione valde necessaria discretio, quæ subtiliter pensari debet ex qua re accidat menti dormientis; aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate et infirmitate, aliquando ex cogitatione, contingit ita. Et quidem cum ex naturæ superfluitate vel infirmitate evenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda; quia hanc animum nescientem pertulisse magis dolendum est, quam fecisse. Cum vero ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sancti mysterii, vel missarum sollemnia celebrandi; cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium, (pro eo quod sacerdos alius in loco deest,) ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii, qui implere ministerium valeant, illusio per crapu-

---

4 *Celebrare.*] Celebrare potest. MS. C. C. C.

5 *Testamentum.*] Grat. Dist. 6, c. 1; i. 4.

33 *Ministerium.*] Mysterium. Edit. Bened.

33 *Per crapulam.*] Pro crapula. MS. More.

A.D. 597. Iam facta a perceptione sacri mysterii prohibere non debet; sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, ut arbitror, humiliter debet: si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quibus ita plerumque illusio nascitur, ut eorum animus, etiam in somno corporis positus, turpibus imaginationibus non fœdetur. Qua in re unum ibi ostenditur ipsa mens rea, non tamen vel suo judicio libera, cum se, etsi dormienti corpore, nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidisse. Sin vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormientis, patet animo reatus suus; videt enim a qua radice inquinatio illa processerit, quia, quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens. Sed pensandum est, ipsa cogitatio utrum suggestione, an delectatione, vel, quod majus est, peccati consensu, acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet, suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia et primam culpam serpens suggessit, Eva, velut caro, delectata est, Adam vero, velut spiritus, consensit; et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem atque delectationem, inter delectationem et consensum, judex sui animus præsideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est; cum vero delectari caro cœperit, tunc peccatum incipit nasci; si autem etiam ex deliberatione consentit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati initium est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et sæpe contingit ut hoc,

---

[32] *Peccati.*] Peccati si mens [semen?] est, in delectatione. MS. C. C. C.

A. D. 597.

quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat; nec tamen anima eidem delectationi consentiat. Et cum caro delectare sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat, ne consentiat; et tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde et ille cœlestis exercitus præcipuus miles gemebat dicens, 'Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.' Si autem captivus erat minime pugnabat, sed et pugnabat; quapropter et captivus erat, et pugnabat igitur legi mentis, cui lex, quæ in membris est, repugnabat. Si autem pugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est, ut ita dixerim, captivus et liber; liber ex justitia quam diligit, captivus ex delectatione quam portat invitus."

CAPUT XXVIII.

Ut papa Gregorius epistolam Arelatensi episcopo, pro adjuvando in opere Dei Augustino, miserit.

A. D. 601. Gregory's Epistle to Virgilius.

§ 71. HUCUSQUE responsiones beati papæ Gregorii ad consulta reverentissimi antistitis Augustini. Epistolam vero, quam se Arelatensi episcopo fecisse commemorat, ad Virgilium Etherii successorem dederat; cujus hæc forma est.

---

[10] *Dicens.*] Rom. vii. 23.

[14] *Et pugnabat.*] Et pugnabat, igitur legi mentis cui lex. C. C. C.

[20] CAPUT XXVIII.] This chapter is omitted in the Saxon version, which, in the following chapters, gives only an abstract of Gregory's letters.

[25] *Epistolam.*] Lib. XI. Ep. 68, Opp. ii. 1170.

[26] *Commemorat.*] See § 65.

A. D. 601.

"Reverentissimo et sanctissimo fratri Virgilio coepiscopo, Gregorius servus servorum Dei.

"Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo quod plerumque solent caritatis causa invitari, cognoscitur. Et ideo, si communem fratrem Augustinum episcopum ad vos venire contigerit,. ita illum dilectio vestra, sicut decet, affectuose dulciterque suscipiat, ut et ipsum consolationis suæ bono refoveat, et alios, qualiter fraterna caritas colenda sit, doceat. Et quoniam sæpius evenit ut hi, qui longe sunt positi, prius ab aliis, quæ sunt emendanda, cognoscant; si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, una cum eo residentes subtili cuncta investigatione perquirite, et ita vos in ea, quæ Deum offendunt et ad iracundiam provocant, districtos ac solicitos exhibete, ut ad aliorum emendationem et vindicta culpabilem feriat, et innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

"Data die decima kalendarum Juliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum ejusdem domini nostri anno decimo octavo, indictione quarta [22 Jun. 601]."

CAPUT XXIX.

Ut idem Augustino pallium, et epistolam, et plures verbi ministros, miserit.

Gregory's epistle to Augustine.

§ 72. PRÆTEREA idem papa Gregorius Augustino episcopo, quia suggesserat ei multam quidem ibi esse messem, sed operarios paucos, misit cum præfatis legatariis suis plures cooperatores ac verbi ministros, in quibus primi et præcipui erant Mel-

litus, Justus, Paulinus, Rufinianus; et per eos generaliter universa, quæ ad cultum erant ac ministerium ecclesiæ necessaria, vasa, videlicet, sacra et vestimenta altarium, ornamenta quoque ecclesiarum, et sacerdotalia vel clericalia indumenta, sanctorum etiam apostolorum ac martyrum reliquias, nec non et codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat se ei pallium direxisse, simul et insinuat qualiter episcopos in Brittania constituere debuisset, quarum literarum iste est textus. A. D. 601.

§ 73. "Reverentissimo et sanctissimo fratri Augustino coepiscopo, Gregorius servus servorum Dei.

"Cum certum sit pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari, nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, ut in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia nova Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente et te laborante, perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola missarum sollemnia agenda concedimus; ita ut per loca singula duodecim episcopos ordines, qui tuæ subjaceant ditioni, quatenus Lundoniensis civitatis episcopus semper in posterum a synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta et apostolica, cui, Deo auctore, deservio,

---

[3] *Necessaria.*] A chronicle formerly belonging to St. Austin's, Canterbury, (an extract from which may be seen in Smith's Appendix, n. vii.) gives some account of certain books, vestments, vases, and relics, which are said to have been the same as those sent over by Gregory.

[7] *Codices.*] Some of these volumes are said to have been in existence as late as the reign of James the First, but the evidence is by no means satisfactory. Wanley believed that two copies of the Gospels sent by Gregory are yet in existence, one in the Bodleian Library, and the other in that of C. C. C. Cambridge.

[10] *Literarum.*] Epp. XI. 65; Opp. ii. 1163.

A. D. 601. sede percipiat. Ad Eburacam vero civitatem te volumus episcopum mittere, quem ipse judicaveris ordinare, ita dumtaxat ut, si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, et metropolitani honore perfruatur; quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino favente, disponimus, quem tamen tuæ fraternitatis volumus dispositioni subjacere; post obitum vero tuum ita episcopis, quos ordinaverit, præsit, ut Lundoniensis episcopi nullo modo ditioni subjaceat. Sit vero inter Lundoniæ et Eburacæ civitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus; communi autem consilio et concordi actione quæque sunt pro Christi zelo agenda disponant unanimiter, recte sentiant, et ea, quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant.

" Tua vero fraternitas non solum eos episcopos, quos ordinaverit, neque hos tantummodo, qui per Eburacæ episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Brittaniæ sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Jesu Christo auctore, subjectos; quatenus ex lingua et vita tuæ sanctitatis et recte credendi et bene vivendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exsequentes ad cœlestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

" Data die decima kalendarum Juliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum ejusdem domini anno decimo octavo, indictione quarta [22 Jun. 601] "

---

[28] *Data.*] In one of the Vatican MSS. used by the Benedictines, this letter is dated thus, 'Data die kalendarum Juliarum.'

CAPUT XXX.

Exemplar epistolæ, quam Mellito abbati Brittaniam pergenti misit.

A. D. 601. Gregory's epistle to Mellitus.

§ 74. ABEUNTIBUS autem præfatis legatariis, misit post eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus aperte, quam studiose erga salvationem nostræ gentis invigilaverit, ostendit, ita scribens.

"Dilectissimo filio Mellito abbati, Gregorius servus servorum Dei.

"Post discessum congregationis nostræ, quæ tecum est, valde sumus suspensi redditi, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cum ergo Deus omnipotens vos ad reverentissimum virum fratrem nostrum Augustinum episcopum perduxerit, dicite ei quid diu mecum de causa Anglorum cogitans tractavi, videlicet, quia fana idolorum destrui in eadem gente minime debeant; sed ipsa, quæ in eis sunt, idola destruantur, aqua benedicta fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquiæ ponantur. Quia, si fana eadem bene constructa sunt, necesse est ut a cultu dæmonum in obsequium veri Dei debeant commutari; ut dum gens ipsa eadem fana

---

[2] *Exemplar epistolæ.*] Epp. XI. 76; Opp. ii. 1176. It is there addressed, 'Gregorius, Mellito abbati in Francia.'

[5] *Literas.*] Gregory had addressed letters to Ethelbert (see § 76), advising him to destroy the temples of idols, but upon more mature reflection he became sensible of the prejudices which might result from such a proceeding, and despatched Mellitus, recommending more conciliatory measures. This epistle is, therefore, obviously misplaced by Beda.

[9] *Mellito abbati.*] It is uncertain from what ecclesiastical establishment Mellitus derived his title of abbot. He was consecrated bishop of London in 604, and having succeeded Laurence in the archbishopric of Canterbury, died April 24, 624.

A. D. 601. sua non videt destrui, de corde errorem deponat, et Deum verum cognoscens ac adorans ad loca, quæ consuevit, familiarius concurrat. Et quia boves solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet eis etiam hac de re aliqua sollemnitas immutari; ut die dedicationis, vel natalitii sanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, et religiosis conviviis sollemnitatem celebrent, nec diabolo jam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, et donatori omnium de satietate sua gratias referant; ut dum eis aliqua exterius gaudia reservantur, ad interiora gaudia consentire facilius valeant. Nam duris mentibus simul omnia abscidere impossibile esse non dubium est, quia et is, qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, non autem saltibus, elevatur. Sic Israelitico populo in Ægypto Dominus se quidem innotuit; sed tamen eis sacrificiorum usus, quæ diabolo solebat exhibere, in cultu proprio reservavit, ut eis in suo sacrificio animalia immolare præciperet; quatenus cor mutantes aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent, ut etsi ipsa essent animalia, quæ offerre consueverant, vero tamen Deo hæc et non idolis immolantes, jam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri necesse est dicere, ut ipse in præsenti illic positus perpendat qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime fili.

" Data die decima quinta kalendarum Juliarum,

---

18 *Gradibus.*] Necesse est ut gradibus. Edit. Bened.

33 *Decima quinta kalendarum.*] It will be observed that this epistle, although evidently the latest in the series given by

imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum ejusdem domini anno decimo octavo, indictione quarta [17 Jun. 601]." A. D. 601.

CAPUT XXXI.

Ut Augustinum per litteras, ne de virtutibus suis gloriaretur, hortatus sit.

Gregory's epistle to Augustine.

§ 75. Quo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis, quæ per eum facta esse cognoverat, in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his verbis hortatur.

"Scio, frater carissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gentem, quam eligi voluit, magna miracula ostendit, unde necesse est ut de eodem dono cœlesti et timendo gaudeas, et gaudendo pertimescas. Gaudeas, videlicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur; pertimescas vero, ne inter signa quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumtione se elevet, et unde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus quia discipuli cum gaudio a prædicatione redeuntes, dum cœlesti magistro dicerent, 'Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subjecta sunt,' protinus audierunt, 'Nolite gaudere super hoc, sed

---

Beda, is here dated five days earlier than the others; whether this arises from Beda's error, or from an unusual mode of calculating the calends, by which the previous letters would be ascribed to June 15, this to June 28, as Mabillon (Annal. Bened. x. 2) conjectures, is uncertain. Some of the MSS. used by the Benedictine Editors read 12 kal. Julii, which cannot be correct.

[8] *Epistolam.*] Epp. XI. 28; Opp. ii. 1109. Beda here gives only an extract from this epistle, the remainder will be found in the Appendix.

[23] *Domine.*] Luc. x. 17.

[25] *Nolite.*] Luc. x. 20.

G

A.D. 601.

potius gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo.' In privata enim et temporali lætitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant; sed de privata ad communem, de temporali ad æternam lætitiam revocantur, quibus dicitur, 'In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo.' Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen eorum nomina omnium in cœlo tenentur adscripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, et in quo fidem lætitiæ non habent.

"Restat itaque, frater carissime, ut inter ea, quæ, operante Domino, exterius facis, semper te interius subtiliter judices, ac subtiliter intelligas, et temetipsum quis sis, et quanta sit in eadem gente gratia, pro cujus conversione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando te Creatori nostro seu per linguam, sive per opera, reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam revoces, ut surgentem cordis gloriam memoria reatus premat. Et quidquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi, sed illis, deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt."

CAPUT XXXII.

Ut Ædilbercto regi literas et dona miserit.

Gregory's epistle to Ethelbert.

§ 76. MISIT idem beatus papa Gregorius eodem tempore etiam regi Ædilbercto epistolam, simul et dona in diversis speciebus perplura; temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens, cui gloriæ cœlestis suo labore et industria notitiam provenisse gaudebat. Exemplar autem præfatæ epistolæ hoc est.

---

[32] *Epistolæ.*] Epp. XI. 66; Opp. ii. 1164.

"Domino gloriosissimo atque præcellentissimo filio Ædilbercto regi Anglorum, Gregorius episcopus. A. D. 601.

"Propter hoc omnipotens Deus bonus quosque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suæ pietatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognovimus, cui vestra gloria idcirco est præposita, ut per bona, quæ vobis concessa sunt, etiam subjectæ vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo, gloriose fili, eam quam accepisti divinitus gratiam solicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum conversione multiplica, idolorum cultus insequere, fanorum ædificia everte; subditorum mores ex magna vitæ munditia, exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, et boni operis exempla monstrando, ædifica; ut illum retributorem invenias in cœlo, cujus nomen atque cognitionem dilataveris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cujus vos honorem quæritis et servatis in gentibus.

§ 77. "Sic etenim Constantinus quondam piissimus imperator, Romanam rempublicam a perversis idolorum cultibus revocans, omnipotenti Deo Domino nostro Jesu Christo secum subdidit, seque cum subjectis populis tota ad eum mente convertit. Unde factum est, ut antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret, et tanto in opinione præcessores suos, quanto et in bono opere, superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem unius Dei, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, regibus ac populis sibimet subjectis festinet infundere, ut et antiquos gentis suæ reges laudibus ac meritis transeat, et quanto in subjectis suis etiam aliena peccata deterserit, tanto etiam de peccatis

A. D. 601. propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat.

"Reverentissimus frater noster Augustinus episcopus, in monasterii regula edoctus, sacræ Scripturæ scientia repletus, bonis, auctore Deo, operibus præditus, quæque vos admonet, audite, devote peragite, studiose in memoria reservate; quia, si vos eum in eo, quod pro omnipotente Domino loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudiet. Si enim, quod absit, verba ejus postponitis, quando eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in fervore fidei stringite, atque adnisum illius virtute, quam vobis Divinitas tribuit, adjuvate, ut regni sui vos ipse faciat esse participes, cujus vos fidem in regno vestro recipi faciatis et custodiri.

§ 78. "Præterea scire vestram gloriam volumus, quia, sicut in Scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi jam terminus juxta est, et sanctorum regnum venturum est, quod nullo unquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent, quæ antea non fuerunt; videlicet, immutationes aeris terroresque de cœlo, et contra ordinationem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræ motus per loca; quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies omnia subsequentur. Vos itaque, si qua ex his evenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis; quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittuntur, ut de animabus nostris debeamus esse soliciti, de mortis hora suspecti, et venturo judici in bonis actibus inveniamur esse præparati. Hæc nunc, gloriose fili, paucis locutus sum, ut cum Christiana fides in

A. D. 601.

regno vestro excreverit, nostra quoque apud vos locutio latior excrescat, et tanto plus loqui libeat, quanto se in mente nostra gaudia de gentis vestræ perfecta conversione multiplicant.

"Parva autem exenia transmisi, quæ vobis parva non erunt, cum a vobis ex beati Petri apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam, quam cœpit, perficiat, atque vitam vestram et hic per multorum annorum curricula extendat, et post longa tempora in cœlestis vos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat, domine fili.

"Data die decima kalendarum Juliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum ejusdem anno decimo octavo, indictione quarta [22 Jun. 601]."

CAPUT XXXIII.

Ut Augustinus ecclesiam Salvatoris instauraverit, et monasterium beati Petri apostoli fecerit; et de primo ejus abbate Petro.

A. D. 602. Foundation of Christ's Church Canterbury,

§ 79. At Augustinus, ubi in regia civitate sedem episcopalem, ut prædiximus, accepit, recuperavit in ea, regio fultus adminiculo, ecclesiam, quam inibi antiquo Romanorum fidelium opere factam

---

[14] *Die decima kal. Jul.*] In three MSS. cited by the Benedictine editors of Gregory's works, ii. 1166, this letter is dated 'die kalendarum Januarii, indictione iv.'

[19] Caput XXXIII.] Smith conjectures that the events detailed in this chapter are to be referred to the year 598, and that it is to be taken in connexion with Chapter XXVI. but I am inclined rather to agree with Mabillon, Annal. Bened. x. 11, in placing it under A. D. 602, an arrangement by which it more easily coincides with the natural succession of events, the narratives of Sprot and Thorn, and the date of Ethelbert's charters, admitting them to be genuine.

A. D. 602.

and of the monastery of St. Peter and Paul.

fuisse didicerat, et eam in nomine sancti Salvatoris Dei et Domini nostri Jesu Christi sacravit, atque ibidem sibi habitationem statuit et cunctis successoribus suis. Fecit autem et monasterium non longe ab ipsa civitate ad orientem, in quo, ejus hortatu, Ædilberct ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli a fundamentis construxit ac diversis donis ditavit, in qua et ipsius Augustini et omnium episcoporum Doruvernensium, simul et regum Cantiæ, poni corpora possent; quam tamen ecclesiam non ipse Augustinus, sed successor ejus Laurentius, consecravit.

Primus autem ejusdem monasterii abbas Petrus

---

[1] *Nomine ... Jesu Christi.*] The metropolitan church of England, Christ's Church, Canterbury.

[4] *Fecit autem.*] The chronicles of Thorn and Sprot, monks of Canterbury, furnish the following addition to Beda's narrative, probably from local tradition. 'Erat autem non longe ab ipsa civitate ad orientem, quasi medio itinere inter ecclesiam S. Martini et muros civitatis situm, fanum sive idolum, ubi rex Ethelbertus, secundum ritum gentis suæ, solebat orare, et cum nobilibus suis [plebe sua *S*] dæmoniis, et non Deo, sacrificare. Quod fanum statim ut ab Etherio Arelatensi episcopo Augustinus episcopus ordinatus, ut subscribitur, Angliam est ingressus, ab iniquamentis et sordibus gentilium purgavit, et simulacro, quod in eo erat, confracto, synagogam mutavit in ecclesiam, et eam in nomine S. Pancrasii martyris dedicavit, et hæc est prima ecclesia ab Augustino dedicata. Exstat adhuc altare in porticu ejusdem ecclesiæ australi, in quo idem Augustinus solebat celebrare, ubi prius steterat simulacrum regis. In cujus fundo prædictus rex Athelbertus, hortatu B. patris Augustini, ecclesiam in honora SS. apostolorum Petri et Pauli a fundamentis construxit, et monachos inibi perpetuis temporibus deservituros in eadem ecclesia instituens donis variis et possessionibus dotavit eandem, et in eadem ecclesia præfatus rex sibi et successoribus Cantuariorum regibus sepulturam elegit. In hac etiam ecclesia Augustinus se et suos successores, Cantuarienses pontifices, statuit sepeliri.' Monast. Anglic. i. 23; Decem Script. col. 1760.

[10] *Poni corpora.*] This privilege continued until A. D. 758 (not 748, as in Thorn, col. 1773, 1774), when archbishop Cuthbert caused himself to be buried in Christ's Church, having obtained a papal indulgence to that effect. Monast. Anglic. i. 25.

[13] *Petrus abbas.*] The reader is referred to the Acta SS. 1 Jan. p. 334, and to Mabillon's Acta Sanctor. Ord. Bened. ii. 1, for the information which has reached us regarding this individual.

A. D. 602.

presbyter fuit, qui legatus Galliam missus demersus est in sinu maris, qui vocatur Amfleat, et ab incolis loci ignobili traditus sepulturæ; sed omnipotens Deus, ut qualis meriti vir fuerit demonstraret, omni nocte supra sepulcrum ejus lux cœlestis apparuit, donec animadvertentes vicini, qui videbant, sanctum fuisse virum, qui ibi esset sepultus, et investigantes unde vel quis esset, abstulerunt corpus, et in Bononia civitate, juxta honorem tanto viro congruum, in ecclesia posuerunt.

CAPUT XXXIV.

Ut Ædilfrid rex Nordanhymbrorum Scottorum gentes prælio conterens ab Anglorum finibus expulerit.

A. D. 603.
Battle of Degsastan.

§ 80. HIS temporibus regno Nordanhymbrorum præfuit rex fortissimus et gloriæ cupidissimus, Ædilfrid, qui plus omnibus Anglorum primatibus gentem vastavit Brittonum; ita ut Sauli quondam regi Israeliticæ gentis comparandus videretur, excepto dumtaxat hoc, quod divinæ erat religionis ignarus. Nemo enim in tribunis, nemo in regibus plures eorum terras, exterminatis vel subjugatis indigenis, aut tributarias genti Anglorum aut habi-

---

[1] *Legatus.*] Thorn adds that he was sent thither by king Ethelbert, col. 1766.

[1] *Demersus est.*] The year is uncertain; but it must have happened before 610, as we learn from the letter of pope Boniface IV. addressed to king Ethelbert, cited by Reyner, Apost. Bened. p. 60, fol. Duac. 1626. Bollandus ascribes it to A. D. 606, Thorn to 607, and Mabillon to 608.

[2] *Amfleat.*] Supposed to be Ambléteuse, a small maritime town about three leagues north of Boulogne.

[9] *Bononia civitate.*] According to Malbrancq, de Morinis, iii. 4, (Torn. 1639,) the translation of Peter is ascribed to earl Frumertius, who placed the body in the church of the Canons dedicated to the Virgin Mary. See Thorn, col. 1766; Mabillon, Act. SS. ii. 2.

[22] *Aut habitabiles fecit.*] In the Saxon version, 'oththe of heora lande adraf;' or drove them off their lands.

A. D. 603. tabiles fecit. Cui merito poterat illud, quod benedicens filium patriarcha in personam Saulis dicebat, aptari; ‘Benjamin lupus rapax, mane comedat prædam, et vespere dividet spolia.’

Unde motus ejus profectibus Ædan rex Scottorum, qui Brittaniam inhabitant, venit contra eum cum immenso ac forti exercitu; sed cum paucis aufugit victus. Siquidem in loco celeberrimo, qui dicitur Degsastan, id est, Degsa lapis, omnis pene ejus est cæsus exercitus; in qua etiam pugna Theodbald frater Ædilfridi, cum omni illo, quem ipse ducebat, exercitu, peremtus est. Quod videlicet bellum Ædilfrid anno ab incarnatione Domini sexcentesimo tertio, regni autem sui, quod viginti et quatuor annis tenuit, anno undecimo, perfecit; porro Focatis anno, qui tum Romani regni apicem tenebat, primo. Neque ex eo tempore quisquam regum Scottorum in Brittania adversus gentem Anglorum usque ad hanc diem in prœlium venire audebat.

---

[2] *Dicebat.*] Gen. xlix. 27.

[5] *Ædan.*] He came to the throne A. D. 574 (Ann. Ulton., Adomnan in Vit. Columb. iii. 5.) defeated the Saxons at the battles of Fethanlea and Leithredh, (Primord. pp. 570, 709) and died in 606 (Ann. Ulton.)

[5] *Scottorum.*] It will be observed that Beda here and elsewhere carefully distinguishes between the ‘Scoti qui Hiberniam,’ and the ‘Scoti qui Britanniam, inhabitant.’

[9] *Degsastan.*] The locality is uncertain; both Dawstane in Lidisdale, and Dalstan near Carlisle, have claims.

[11] *Theodbald.*] Tigernach calls this individual Eanfric, and says he was slain by Maelumha mac Boetan.

[17] *Neque . . . quisquam.*] Beda, v. 24, again alludes to the peaceable conduct of the Scotch, from this battle to the year 731, when he concluded his History; little weight is therefore to be attributed to the statement of Fordun, iii. 31, when he informs us that Eugenius, the son of this Ædan, harassed the possessions of the Saxons.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

GENTIS ANGLORUM

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

De obitu beati papæ Gregorii.

A. D. 605. Life of pope Gregory the Great.

§ 81. HIS temporibus, id est, anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo quinto, beatus papa Gregorius, postquam sedem Romanæ et apostolicæ ecclesiæ tredecim annos, menses sex, et dies decem, gloriosissime rexit, defunctus est, atque ad æternam regni cœlestis sedem translatus. De quo nos convenit, (quia nostram, id est, Anglorum gentem, de potestate Sathanæ ad fidem Christi sua industria convertit,) latiorem in nostra Historia Ecclesiastica facere sermonem, quem recte nostrum appellare possumus et debemus apostolum; quia, cum primum in toto orbe pontificatum gereret, et conversis jamdudum ad fidem veritatis esset prælatus ecclesiis, nostram gentem, eatenus idolis mancipatam, Christi fecit ecclesiam. Ita ut apostolicum illum de eo liceat nobis proferre sermonem, quia etsi

---

8 *Gregorius . . . defunctus est.*] He died 12 March, A. D. 604, not in 605, as Beda states, misled, perhaps, by some authority in which the year commenced upon 25 March.

A. D. 605. aliis non est apostolus, sed tamen nobis est, nam signaculum apostolatus ejus nos sumus in Domino.

§ 82. Erat autem natione Romanus, a patre Gordiano, genus a proavis non solum nobile sed et religiosum ducens. Denique, Felix ejusdem apostolicæ sedis quondam episcopus, vir magnæ gloriæ in Christo et ecclesia, ejus fuit atavus; sed et ipse nobilitatem religionis non minore quam parentes et cognati virtute devotionis exercuit. Nobilitatem vero illam, quam ad seculum videbatur habere, totam ad nanciscendam supernæ gloriam dignitatis, divina gratia largiente, convertit. Nam mutato repente habitu seculari, monasterium petiit, in quo tanta perfectionis gratia cœpit conversari ut, sicut ipse postea flendo solebat attestari, animo illius labentia cuncta subteressent, ut rebus omnibus quæ volvuntur emineret, ut nulla nisi cœlestia cogitare soleret, ut etiam retentus corpore ipsa jam carnis claustra contemplatione transiret, ut mortem quoque, quæ pene cunctis pœna est, videlicet, ut ingressum vitæ et laboris sui præmium, amaret. Hoc autem ipse de se, non profectum jactando virtutum, sed deflendo potius defectum, quem sibi per curam pastoralem incurrisse videbatur, referre consueverat. Denique, tempore quodam secreto, cum diacono suo Petro colloquens, enumeratis animi sui virtutibus priscis, mox dolendo subjunxit; 'At nunc ex occasione curæ pastoralis secularium hominum negotia patitur, et

---

6 *Felix.*] Felix III., who died A. D. 492, is probably the pope here alluded to, but 'atavus' must not be taken in its literal signification.

11 *Nobilitatem.*] From this point Beda's life of Gregory is copied, with a few unimportant alterations, by Paulus Diaconus; see Acta Sanctorum, Mart., vol. ii. p. 13.

29 *At nunc.*] See the Prologue to his Dialogues, vol. ii. c. 149. Edit. Bened.

post tam pulcram quietis suæ speciem terreni actus pulvere fœdatur. Cumque se pro descensione multorum ad exteriora sparserit, etiam cum interiora appetit, ad hæc procul dubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quid amisi; dumque intueor illud, quod perdidi, fit hoc gravius quod porto.' A. D. 605.

§ 83. Hæc quidem sanctus vir ex magnæ humilitatis intentione dicebat; sed nos credere decet nihil eum monachicæ perfectionis perdidisse occasione curæ pastoralis, imo potiorem tunc sumsisse profectum de labore conversionis multorum, quam de propriæ quondam quiete conversationis habuerat; maxime quia et pontificali functus officio domum suam monasterium facere curavit; et dum primo de monasterio abstractus, ad ministerium altaris ordinatus, atque Constantinopolim apocrisiarius ab apostolica sede directus est, non tamen in terreno conversatus palatio propositum vitæ cœlestis intermisit. Nam quosdam fratrum ex monasterio suo, qui eum gratia germanæ caritatis ad regiam urbem secuti sunt, in tutamentum cœpit observantiæ regularis habere; videlicet, ut eorum semper exemplo, sicut ipse scribit, ad orationis placidum litus, quasi ancoræ fune restringeretur, cum incessabili causarum secularium impulsu fluctuaret, concussamque seculi actibus mentem inter eos quotidie per studiosæ lectionis roboraret alloquium. Horum ergo consortio non solum a terrenis est munitus incursibus, verum etiam ad cœlestis vitæ exercitia magis magisque succensus.

§ 84. Nam hortati sunt eum, ut librum beati Job, His works.

---

[18] *Apocrisiarius.*] He was sent to Constantinople by pope Pelagius II., in A. D. 583, as 'apocrisiarius' or respondent, and remained there until 586.

[20] *Nam quosdam fratrum.*] See his Preface to Job. Edit. Bened. i. c. 3.

[32] *Nam hortati sunt.*] Paulus Diaconus informs us that it was

A.D. 605. magnis involutum obscuritatibus, mystica interpretatione discuteret; neque negare potuit opus, quod sibi fraternus amor multis utile futurum imponebat; sed eumdem librum, quomodo juxta literam intelligendus, qualiter ad Christi et ecclesiæ sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per triginta et quinque libros expositionis miranda ratione perdocuit; quod, videlicet, opus in regia quidem urbe apocrisiarius inchoavit, Romæ autem jam pontifex factus explevit. Qui cum esset regia in urbe positus nascentem ibi novam hæresim de statu nostræ resurrectionis, cum ipso, ex quo orta est, initio, juvante se gratia catholicæ veritatis, attrivit. Siquidem Eutychius, ejusdem urbis episcopus, dogmatizabat corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile, ventis aereque subtilius, esse futurum; quod ille audiens et ratione veritatis et exemplo Dominicæ resurrectionis probavit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis esse contrarium. Catholica etenim fides habet, quod corpus nostrum illa immortalitatis gloria sublimatum subtile quidem sit per effectum spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ; juxta exemplum Dominici corporis, de quo a mortuis suscitato dicit Ipse discipulis, 'Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.' In cujus assertione fidei venerabilis pater Gregorius in tantum contra nascentem hæresim novam laborare contendit, tanta hanc instantia, juvante etiam piissimo imperatore Tiberio Constantino, comminuit, ut nullus exinde sit inventus, qui ejus resuscitator exsisterit.

---

undertaken chiefly at the suggestion of Leander archbishop of Spain, who at that time was employed on an embassy at Constantinople for the affairs of the Visi-Goths; see Mabill. Acta SS. i. 371.

[25] *Dicit.*] Luc. xxiv. 39.

§ 85. Alium quoque librum composuit egregium, qui vocatur 'Pastoralis,' in quo manifesta luce patefecit quales ad ecclesiæ regimen assumi, qualiter ipsi rectores vivere, qua discretione singulas quasque audientium instruere personas, et quanta consideratione propriam quotidie debeant fragilitatem pensare. Sed et Homelias Evangelii numero quadraginta composuit, quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiam Dialogorum quatuor fecit, in quibus, rogatu Petri diaconi sui, virtutes Sanctorum, quos in Italia clariores nosse vel audire poterat, ad exemplum vivendi posteris collegit; ut, sicut in libris Expositionum suarum, quibus sit virtutibus insudandum, edocuit, ita etiam, descriptis Sanctorum miraculis, quæ virtutum earumdem sit claritas ostenderet. Primam quoque et ultimam Ezechielis prophetæ partem, quæ videbantur obscuriores, per homilias viginti et duas, quantum lucis intus habeant demonstravit. Excepto libello Responsionum, quem ad Interrogationes sancti Augustini primi Anglorum gentis episcopi scripsit, ut et supra docuimus, totum ipsum libellum his inserentes historiis; libello quoque synodico, quem cum episcopis Italiæ de necessariis ecclesiæ causis utillimum composuit, et familiaribus ad quosdam literis. Quod eo magis mirum est tot eum ac tanta condere volumina potuisse, quod omni pene juventutis suæ tempore, ut verbis ipsius loquar, crebris viscerum doloribus cruciabatur, horis momentisque omnibus, fracta stomachi virtute, lassescebat, lentis quidem sed tamen continuis febribus anhelabat. Verum inter hæc, dum sollicitus pensaret quia, Scriptura teste, 'Omnis filius, qui recipitur, flagellatur,' quo malis

A. D. 605.

---

33 *Scriptura teste.*] Hebr. xii. 6.

A. D. 605. præsentibus durius deprimebatur, eo de æterna certius præsumtione respirabat.

§ 86. Hæc quidem de immortali ejus sint dicta ingenio, quod nec tanto corporis potuit dolore restingui; nam alii quidem pontifices construendis ornandisque auro vel argento ecclesiis operam dabant, hic autem totus erga animarum lucra vacabat. Quidquid pecuniæ habuerat sedulus hoc dispergere ac dare pauperibus curabat, ut justitia ejus maneret in seculum seculi, et cornu ejus exaltaretur in gloria; ita ut illud beati Job veraciter dicere posset, 'Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat mihi, eo quod liberassem pauperem vociferantem, et pupillum, cui non esset adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, et vestivi me, sicut vestimento et diademate, judicio meo. Oculus fui cæco, et pes claudo. Pater eram pauperum, et causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferebam prædam.' Et paulo post, 'Si negavi,' inquit, 'quod volebant pauperibus, et oculos viduæ exspectare feci. Si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum.'

§ 87. Ad cujus pietatis et justitiæ opus pertinet etiam hoc, quod nostram gentem per prædicatores, quos huc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens æternæ libertatis fecit esse participem; cujus fidei et saluti congaudens, quamque digna laude commendans, ipse dixit in expositione beati Job. 'Ecce lingua Brittaniæ, quæ nil aliud noverat

---

11 *Illud B. Job.*] Job, xxix. 11. 22 *Paulo post.*] Job, xxxi. 16.

A. D. 605.

quam barbarum frendere, jamdudum in divinis laudibus Hebræum cœpit Alleluia sonare. Ecce quondam tumidus, jam substratus sanctorum pedibus servit oceanus, ejusque barbaros motus, quos terreni principes edomare ferro nequiverant, hos pro divina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant, et qui catervas pugnantium infidelis nequaquam metueret, jam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim, perceptis cœlestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei divinæ cognitionis infunditur, ejusdem divinitatis terrore refrænatur, ut prave agere metuat, ac totis desideriis ad æternitatis gratiam venire concupiscat.' Quibus verbis beatus Gregorius hoc quoque declarat, quia sanctus Augustinus et socii ejus non sola prædicatione verborum, sed etiam cœlestium ostensione signorum, gentem Anglorum ad agnitionem veritatis perducebant. Fecit inter alia beatus papa Gregorius, ut in ecclesiis sanctorum apostolorum Petri et Pauli, super corpora eorum missæ celebrarentur. Sed et in ipsa missarum celebratione tria verba maximæ perfectionis plena superadjecit, 'Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari.'

His death, and epitaph.

§ 88. Rexit autem ecclesiam temporibus imperatorum Mauricii et Focatis; secundo autem ejusdem Focatis anno transiens ex hac vita migravit ad veram, quæ in cœlis est, vitam. Sepultus vero est corpore in ecclesia beati Petri apostoli, ante secretarium, die quarto Iduum Martiarum, quandoque in ipso cum ceteris sanctæ ecclesiæ pastori-

[1] *Alleluia.*] See the previous note to § 45.

[20] *Corpora.*] From a misapprehension of this passage O'Connor infers that Augustine died before Gregory.

A. D. 605. bus resurrecturus in gloria, scriptumque in t. ipsius epitaphium hujusmodi.

Suscipe, terra, tuo corpus de corpore sumtum,
Reddere quod valeas, vivificante Deo.
Spiritus astra petit, leti nil jura nocebunt,
Cui vitæ alterius mors magis ipsa via est.
Pontificis summi hoc clauduntur membra sepulcr.
Qui innumeris semper vivit ubique bonis.
Esuriem dapibus superavit, frigora veste,
Atque animas monitis texit ab hoste sacris.
Implebatque actu quicquid sermone docebat,
Esset ut exemplum mystica verba loquens.
Ad Christum Anglos convertit, pietate magistra,
Acquirens fidei agmina gente nova.
Hic labor, hoc studium, hæc tibi cura, hoc, pastor, agebas,
Ut Domino offerres plurima lucra gregis.
Hisque Dei consul factus lætare triumphis;
Nam mercedem operum jam sine fine tenes.

Conversion of the English.

§ 89. Nec silentio prætereunda opinio, quæ de beato Gregorio traditione majorum ad nos usque perlata est; qua, videlicet, ex causa admonitus tam sedulam erga salutem nostræ gentis curam gesserit. Dicunt, quia die quadam cum, advenientibus nuper mercatoribus, multa venalia in forum fuissent collata, multique ad emendum confluxissent, et ipsum Gregorium inter alios advenisse, ac vidisse inter alia pueros venales positos candidi corporis ac venusti vultus, capillorum quoque forma egregia; quos cum aspiceret interrogavit, ut

* *Ipsum Gregorium.*] Paulus Diaconus here reads, 'ante scilicet quam pontificale decus haberet, per forum transitum facere, ac inter alia vidisse pueros venales positos lactei corporis ac venusti vultus, capillos quoque præcipui candoris habentes, quos cum...'

aiunt, de qua regione vel terra essent allati, dictumque est quod de Brittania insula, cujus incolæ talis essent aspectus. Rursus interrogavit, utrum iidem insulani Christiani, an paganis adhuc erroribus essent implicati, dictumque est quod essent pagani. At ille, intimo ex corde longa trahens suspiria, 'Heu, proh dolor!' inquit, 'quod tam lucidi vultus homines tenebrarum auctor possidet, tantaque gratia frontis speciei mentem ab interna gratia vacuam gestat!' Rursus ergo interrogavit, quod esset vocabulum gentis illius; responsum est, quod Angli vocarentur. At ille, 'Bene,' inquit, 'nam et angelicam habent faciem, et tales Angelorum in cœlis decet esse coheredes. Quod habet nomen ipsa provincia, de qua isti sunt allati?' Responsum est, quod Deiri vocarentur iidem provinciales. At ille, 'Bene,' inquit, 'Deiri, de ira eruti, et ad misericordiam Christi vocati. Rex provinciæ illius quomodo appellatur?' Responsum est, quod Ælla diceretur. At ille alludens ad nomen ait, 'Alleluia, laudem Dei Creatoris illis in partibus oportet cantari.' A. D. 605.

§ 90. Accedensque ad pontificem Romanæ et apostolicæ sedis, nondum enim erat ipse pontifex factus, rogavit, ut genti Anglorum in Brittaniam aliquos verbi ministros, per quos ad Christum converteretur, mitteret; seipsum paratum esse in hoc opus, Domino cooperante, perficiendum, si tamen apostolico papæ hoc ut fieret placeret.

---

[16] *Deiri.*] Dere. Sax. version.

[20] *Ælla diceretur.*] The conversation here detailed must have happened before A. D. 588. According to the Saxon Chronicle Ælla commenced his reign in 560 (Florence says 559), and died in 588. In the Saxon version he is called Ælle.

[23] *Pontificem.*] According to Paulus Diaconus this pontiff was Pelagius, A. D. 578—590, but Johannes Diaconus asserts that Gregory applied to pope Benedict, A. D. 574—578.

A. D. 605. Quod dum perficere non posset, quia, etsi pontifex concedere illi quod petierat voluit, non tamen cives Romani, ut tam longe ab Urbe recederet, potuere permittere; mox ut ipse pontificatus officio functus est, perfecit opus diu desideratum, alios quidem prædicatores mittens, sed ipse prædicationem ut fructificaret suis exhortationibus ac precibus adjuvans. Hæc juxta opinionem, quam ab antiquis accepimus, Historiæ nostræ Ecclesiasticæ inserere opportunum duximus.

---

[1] *Quod dum perficere.*] Paulus Diaconus, § 14, inserts the following legend, which appears to be the production of a later period. Quod cum ei primo minime pontifex annuisset, postremo infatigabilibus ejus precibus victus assensit; qui civibus profectionis suæ celans negotium, quoniam si id nossent nullatenus illi quoquo pacto acquievissent, quanto celerius potuit iter cum apostolica benedictione arripuit. Hæc interea ad notitiam populi veniunt, statim unanimi condicto omnes Urbici ac suburbani vel quique audientes occurrerere potuerunt, sese in tres partes dividunt et proficiscenti apostolo Pelagio ad ecclesiam S. Petri terribili voce conclamant, 'Eia, apostolice, quid fecisti? S. Petrum offendisti, Romam destruxisti, Gregorium non tantum dimisisti quam expulisti.' His ergo vocibus horribiliter permotus pontifex, populumque vehementissime metuens, post eum summa cum festinatione et obligationis ut quantocius Romam rediret interdictione direxit. Sed antequam missi eum adissent, trium dierum jam confecto itinere, dum idem vir Domini Gregorius, ut iter agentibus moris est, circa sextam horam in quodam prato sociis quibusdam quiescentibus, aliis autem illi assistentibus, vel quibusque rebus necessariis occupatis, sederet et legeret, venit ad eum locusta, et dans saltum paginæ, quam percurrebat, insedit. Cernensque eam B. Gregorius tam mansuete loco, quo assederat, permanere, cœpit collectans sodalibus ipsius nomen reciprocans quasi interpretari, 'Locusta,' inquam, 'eo dici potest, quasi loco sta.' Et subjungens, 'Sciatis,' inquit, 'non progressius nos iter cœptum licere protendere; verumtamen surgite et jumenta sternite, ut quantum licuerit quo tendimus properamus.' Dum autem hinc mutuo confabularentur et secum quærerent pervenerunt missi apostolici equis sudantibus et admodum fatigatis, statimque illi cum magna celeritate epistolam, quam detulerant, porrexerunt; qua perlecta, 'Ita est,' inquit, 'socii, ut prædixeram, Romam celerius remeabimus.'

CAPUT II.

Ut Augustinus Brittonum episcopos pro pace Catholica, etiam miraculo cœlesti coram eis facto, monuerit; quæve illos spernentes ultio secuta sit.

A. D. 603. The first synod at Augustinaes-Ac.

§ 91. INTEREA Augustinus, adjutorio usus Ædilbercti regis, convocavit ad suum colloquium episcopos sive doctores proximæ Brittonum provinciæ, in loco, qui usque hodie lingua Anglorum Augustinaes Ac, id est, robur Augustini, in confinio Huicciorum et Occidentalium Saxonum, appellatur; cœpitque eis fraterna admonitione suadere ut, pace Catholica secum habita, communem evangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent. Non enim paschæ dominicum diem suo tempore, sed a quarta decima usque ad vicesimam lunam observabant, quæ computatio octoginta quatuor annorum circulo continetur; sed et alia plurima unitati ecclesiasticæ contraria faciebant. Qui cum, longa disputatione habita, neque precibus, neque hortamentis, neque increpationibus Augustini ac sociorum ejus assensum præbere voluissent, sed suas potius traditiones universis,

---

[5] *Interea.*] The year in which this synod was held is uncertain, it being ascribed to 599, 601, 602, 603, and 604. The date 603 (although opposed to the authority of Usher,) has been adopted in the belief that it best accords with the series of the events already mentioned.

[8] *Augustinaes Ac.*] "Probably near Aust or Aust-clive (Camd. Brit. col. 237) the usual passage for ferrying over the Severn into Wales, and where Edward the Elder had afterwards an interview with Leoline prince of that country; it lying on the extremity of Gloucestershire, inhabited by the Huiccii, and on the borders of what was in Bede's time the kingdom of the West Saxons." Carte's Hist. Engl. i. 224.

I am inclined to believe, however, that the synod was held, not in a town, but under the shade of an oak tree, a custom of which early ecclesiastical history furnishes numerous examples.

A. D. 603. quæ per orbem sibi in Christo concordant, ecclesiis præferrent, sanctus pater Augustinus hunc laboriosi atque longi certaminis finem fecit, ut diceret; 'Obsecremus Deum, qui habitare facit unanimes in domo patris sui, ut ipse nobis insinuare cœlestibus signis dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit viis ad ingressum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger, et per cujus preces fuerit curatus, hujus fides et operatio Deo devota atque omnibus sequenda credatur.' Quod cum adversarii inviti licet concederent, allatus est quidam de genere Anglorum, oculorum luce privatus; qui cum oblatus Brittonum sacerdotibus nil curationis vel sanationis horum ministerio perciperet; tandem Augustinus justa necessitate compulsus flectit genua sua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, deprecans ut visum cæco, quem amiserat, restitueret, et per illuminationem unius hominis corporalem, in plurimorum corde fidelium spiritalis gratiam lucis accenderet. Nec mora, illuminatur cæcus, ac verus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus. Tum Brittones confitentur quidem intellexisse se veram esse viam justitiæ, quam prædicaret Augustinus; sed non se posse absque suorum consensu ac licentia priscis abdicare moribus. Unde postulabant ut secundo synodus pluribus advenientibus fieret.

The second synod.

§ 92. Quod cum esset statutum, venerunt, ut perhibent, septem Brittonum episcopi et plures viri doctissimi, maxime de nobillissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorum Ban-

---

[29] *Septem Brittonum episcopi.*] Concerning these prelates see Usher's Primord. p. 89. They perhaps were the bishops of St. David's, Llandaff, Llanbardarn, Bangor, St. Asaph, Gloucester, and Somerset.

[31] *Bancornaburg.*] Banchor Iscoed, the Bonium, or Bovium, of Antoninus, was situated in Cheshire, or, as some say, in Flintshire, and must not be confounded with the episcopal see in Carnarvonshire.

cornaburg, cui tempore illo Dinoot abbas præfuisse narratur, qui ad præfatum ituri concilium venerunt primo ad quemdam virum sanctum ac prudentem, qui apud eos anachoreticam ducere vitam solebat, consulentes an ad prædicationem Augustini suas deserere traditiones deberent. Qui respondebat, 'Si homo Dei est, sequimini illum.' Dixerunt, 'Et unde hoc possumus probare?' At ille, 'Dominus,' inquit, 'ait, Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est et humilis corde, credibile est quia jugum Christi et ipse portet et vobis portandum offerat; sin autem immitis ac superbus est, constat quia non est de Deo, neque nobis ejus sermo curandus.' Qui rursus aiebant, 'Et unde vel hoc dinoscere valemus?' 'Procurate,' inquit, 'ut ipse prior cum suis ad locum synodi adveniat, et si vobis appropinquantibus assurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperanter illum audite; sin autem vos spreverit, nec coram vobis assurgere voluerit, cum sitis numero plures, et ipse spernatur a vobis.' A. D. 603.

§ 93. Fecerunt ut dixerat, factumque est ut, venientibus illis, sederet Augustinus in sella; quod illi videntes mox in iram conversi sunt, eumque notantes superbiæ cunctis, quæ dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis, 'Quia in multis quidem nostræ consuetudini, imo universalis ecclesiæ, contraria geritis; et tamen si in tribus his mihi obtemperare vultis, ut pascha suo tempore celebretis; ut ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, juxta morem sanctæ Romanæ et

[1] *Dinoot.*] According to the Welsh authorities Dunawd, or Dunod-Fyr, was a retired warrior, who, under the patronage of Cyngen ab Cadell, prince of Powis, founded the abbey of Bangor, and became its first abbot. His sister had married Brocwell Ysygthrog.

[2] *Tollite.*] Matth. xi. 29.

A. D. 603.

apostolicæ ecclesiæ compleatis; ut genti Anglorum una nobiscum verbum Domini prædicetis; cetera quæ agitis, quamvis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus.' At illi nil horum se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant; conferentes ad invicem, 'Quia si modo nobis assurgere noluit, quanto magis si ei subdi cœperimus, jam nos pro nihilo contemnet!' Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse, quia si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi; et si nationi Anglorum noluissent viam vitæ prædicare, per horum manus ultionem essent mortis passuri. Quod ita per omnia, ut prædixerat, divino agente judicio, patratum est.

A. D. 613. Slaughter of the monks of Bangor.

§ 94. Siquidem post hæc ipse, de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Aedilfrid, collecto grandi exercitu, ad Civitatem Legionum, quæ a gente Anglorum Legacaestir, a Brittonibus autem rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cumque bellum acturus videret sacerdotes eorum, qui ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, seorsum in tutiore loco consistere, sciscitabatur qui essent hi, quidve acturi illo convenissent. Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tan-

---

[6] *Respondebant.*] Spelman, in his Concilia, i. 108, has published, from the Cottonian MS. Claudius A viii. f. 76, a Welsh document purporting to be the answer made by this abbot to Augustine, when urged by him to profess obedience to the Church of Rome; but it is obviously the production of a comparatively recent period, probably not earlier than the reign of Henry the Sixth, and consequently not entitled to the slightest credit. Concerning this question, the reader may consult Collier's Church History, i. 76, Pagi ad an. 604, § viii, Stillingfleet's Antiq. Brit. Ch. p. 360.

[16] *Post hæc.*] The date of this transaction is uncertain. The Saxon Chronicle ascribes it, erroneously, in my opinion, to A. D. 607, the Annals of Tigernach and Ulster place it in 613.

[20] *Carlegion.*] Now Chester, upon the Dee.

tus fertur fuisse numerus monachorum, ut cum in septem portiones esset cum præpositis sibi rectoribus monasterium divisum, nulla harum portio minus quam trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum vivere solebant. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem, peracto jejunio triduano, cum aliis orandi causa convenerant, habentes defensorem nomine Brocmailum, qui eos intentos precibus a barbarorum gladiis protegeret. Quorum causam adventus cum intellexisset rex Ædilfrid, ait, 'Ergo si adversum nos ad Deum suum clamant, profecto et ipsi, quamvis arma non ferant, contra nos pugnant, qui adversis nos imprecationibus persequuntur.' Itaque in hos primum arma verti jubet, et sic ceteras nefandæ militiæ copias, non sine magno exercitus sui damno, delevit; exstinctos in ea pugna ferunt, de his, qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, et solum quinquaginta fuga esse lapsos; Brocmail ad primum hostium adventum cum suis terga vertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladiis reliquit. Sicque completum est præsagium sancti pontificis Augustini, quamvis ipso jam multo ante tempore ad cœlestia regna sublato, ut etiam temporalis interitus ultione sentirent perfidi, quod oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreverant. A. D. 613.

---

8 *Brocmailum.*] This Brocmael, or Brocwel, surnamed Ysygthrog, the son of Conan, and father of Tyssilio, was prince of Powis; he, together with Cadvan king of Britain, Morgan king of Demetia, and Bledericus king of Cornwal, are said by the Welsh authors to have been the commanders of the British army. Enderbie, p. 213.

25 *Sublato.*] The omission in the Saxon version of the passage from 'quamvis' to 'sublato' has given a pretext for supposing that it has been interpolated into the original for the purpose of exonerating Augustine from the blame which, it is stated, might be attached to him in consequence of this slaughter of the monks of Bangor. But the MSS. universally exhibit this passage, and no inference can be drawn from

CAPUT III.

Ut idem Mellitum ac Justum episcopos fecerit; et de obitu ejus.

A. D. 604. Ordination of Mellitus and Justus.

§ 95. ANNO Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Brittaniarum archiepiscopus ordinavit duos episcopos Mellitum, videlicet, et Justum. Mellitum quidem ad prædicandum provinciæ Orientalium Saxonum, qui Tamense fluvio dirimuntur a Cantia et ipsi orientali mari contigui, quorum metropolis Lundonia civitas est, super ripam præfati fluminis posita, et ipsa multorum emporium populorum terra marique venientium; in qua, videlicet, gente tunc temporis Saberct, nepos Ædilbercti ex sorore Ricula, regnabat, quamvis sub potestate positus ejusdem Ædilbercti, qui omnibus, ut supra dictum est, usque ad terminum Humbræ fluminis, Anglorum gentibus imperabat. Ubi vero et hæc provincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Ædilberct in civitate Lundonia ecclesiam sancti Pauli apostoli, in qua locum sedis episcopalis et ipse et successores ejus haberent. Justum vero in ipsa Cantia Augustinus episcopum ordinavit in civitate Dorubrevi, quam gens Anglorum a primario quondam illius, qui dicebatur Hrof, Hrofaescaestrae cognominat. Distat autem a Doruverni millibus passuum ferme

---

its omission in the Saxon paraphrase, since that version varies from the original in numerous minute points.

[4] *Anno* . . . 604.] Thæ wæs æfter thyssum. 'It was after this.' Saxon version.

[14] *Ricula.*] This name is omitted in the Saxon version, which also passes over the words from 'qui omnibus' to 'imperabat.'

[23] *Ordinavit.*] The Saxon version, after stating that Justus was consecrated bishop 'on Hrofeceastre,'—in Rochester,—omits the remainder of this sentence.

A. D. 604.

viginti quatuor ad occidentem, in qua rex Ædilberct ecclesiam beati Andreæ apostoli fecit, qui etiam episcopis utriusque hujus ecclesiæ dona multa, sicut et Doruvernensis, obtulit; sed et territoria ac possessiones in usum eorum, qui erant cum episcopis, adjecit.

A. D. 605. Death of Augustine.

§ 96. Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, et positum corpus ejus foras, juxta ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli, cujus supra meminimus, quia ea necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox vero ut dedicata est, intro illatum, et in porticu illius aquilonali decenter sepultum est; in qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodo, id est, Theodori et Berctualdi, quorum corpora in ipsa ecclesia posita sunt, eo quod prædicta porticus plura capere nequivit. Habet hæc in medio pene sui altare in honore beati papæ Gregorii dedicatum, in quo per omne sabbatum, a presbytero loci illius Agendæ eorum

---

7 *Defunctus est.*] Numerous opinions have been expressed as to the year of Augustine's death, which Beda has not indicated, but it certainly happened between A. D. 604 and 610. Wharton, Angl. Sacr. i. 91, concludes that he died A. D. 604. Smith gives the preference to 605, in which he is supported by Thorn, col. 1765, a writer whose local information entitles him to some credit. The Saxon version states that Augustine died 'Æfter thyssum,' i. e. after the events which had just been mentioned.

11 *Dedicata.*] It was dedicated A. D. 613, in which same year the body of Augustine was interred in its portico, Thorn, col. 1767.

15 *Berctualdi.*] Byrhtwoldes. Saxon version.

17 *Nequivit.*] Thorn adds here, "Hæc porticus erat in veteri ecclesia, ubi nunc est capella B. Virginis." col. 1765.

20 *Agendæ.*] From thære stowe masse preoste heora gemynde and forthfore mid mæsse sange mærsade syndon; 'their commemorations and obits are celebrated with the singing of masses by the mass-priest of the place.' Saxon version. The proceedings of the Council of Cloveshoe, A. D. 747, cap. 17, directing that the nativity and obit of Augustine should be celebrated, also exhibit another proof of the regard in which his memory was held by our ancestors.

A. D. 605. sollemniter celebrantur. Scriptum vero est in tumba ejusdem Augustini epitaphium hujusmodi.

His epitaph. 'Hic requiescit domnus Augustinus Doruvernensis archiepiscopus primus, qui olim huc a beato Gregorio Romanæ urbis pontifice directus, et a Deo operatione miraculorum suffultus, Ædilberctum regem ac gentem illius ab idolorum cultu ad Christi fidem perduxit, et completis in pace diebus officii sui, defunctus est septimo kalendas Junias, eodem rege regnante.'

CAPUT IV.

Ut Laurentius cum coepiscopis suis Scottos unitatem sanctæ ecclesiæ, et maxime in pascha observando, sequi monuerit, et ut Mellitus Romam venerit.

A. D. 605. Laurence archbishop of Canterbury.

§ 97. SUCCESSIT Augustino in episcopatum Laurentius, quem ipse idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne, se defuncto, status ecclesiæ tam rudis vel ad horam pastore destitutus vacillare inciperet; in quo et exemplum sequebatur primi pastoris ecclesiæ, hoc est, beatissimi apostolorum principis Petri, qui, fundata Romæ ecclesia Christi, Clementem sibi adjutorem evangelizandi simul et successorem consecrasse perhibetur. Laurentius archiepiscopi gradu potitus strenuissime fundamenta ecclesiæ, quæ nobiliter jacta vidit, augmentare atque ad profectum debiti culminis, et crebra voce sanctæ exhortationis et continuis piæ operationis exemplis, provehere curavit. Denique, non solum novæ, quæ de Anglis erat collecta, ecclesiæ curam gerebat, sed et veterum Brittaniæ incolarum, necnon et Scottorum, qui Hiberniam insulam

31 *Scottorum.*] The Saxon version omits the remainder of this sentence.

Brittaniæ proximam, incolunt, populis pastoralem impendere sollicitudinem curabat. Siquidem ubi Scottorum in præfata ipsorum patria, quomodo et Brittonum in ipsa Brittania, vitam ac professionem minus ecclesiasticam in multis esse cognovit, maxime quod paschæ sollemnitatem non suo tempore celebrarent, sed, ut supra docuimus, a decima quarta luna usque ad vicesimam Dominicæ resurrectionis diem observandum esse putarent, scripsit cum coepiscopis suis exhortatoriam ad eos epistolam; obsecrans eos et contestans unitatem pacis et catholicæ observationis cum ea, quæ toto orbe diffusa est, ecclesia Christi, tenere; cujus videlicet epistolæ principium hoc est: A. D. 605.

§ 98. "Dominis carissimis fratribus episcopis vel abbatibus per universam Scottiam, Laurentius, Mellitus, et Justus, episcopi, servi servorum Dei.

"Dum nos sedes apostolica, more suo, sicut in universo orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prædicandum gentibus paganis dirigeret, atque in hanc insulam, quæ Brittania nuncupatur, contigit intróisse antequam cognosceremus; credentes quod juxta morem universalis ecclesiæ ingrederentur, in magna reverentia sanctitatis tam Brittones quam Scottos venerati sumus, sed cognoscentes Brittones, Scottos meliores putavimus. Scottos vero per Daganum episcopum in hanc, quam superius memoravimus, insulam et Columbanum abbatem in Gallis venientem, nihil discrepare a Brittonibus in eorum conversatione didicimus. Nam Daganus episcopus ad nos veniens, non solum cibum nobiscum, sed nec in

---

7 *Sed . . . scripsit.*] Om. Sax.
14 *Epistolæ.*] Om. Sax.
27 *Daganum.*] Probably the the same individual who is mentioned in the Life of Pulcherius, Acta SS. Mart. v. ii. p. 286.

A. D. 605.

eodem hospitio, quo vescebamur, sumere voluit." Misit idem Laurentius cum coepiscopis suis, etiam Brittonum sacerdotibus literas suo gradui condignas, quibus eos in unitate Catholica confirmare satagit; sed quantum hæc agendo profecerit, adhuc præsentia tempora declarant.

A. D. 610. Journey of Mellitus to Rome.

§ 99. His temporibus venit Mellitus, Lundoniæ episcopus, Romam, de necessariis ecclesiæ Anglorum cum apostolico papa Bonifacio tractaturus; et cum idem papa reverentissimus cogeret synodum episcoporum Italiæ, de vita monachorum et quiete ordinaturus, et ipse Mellitus inter eos assedit, anno octavo imperii Focatis principis, indictione decima tertia, tertia die kalendarum Martiarum, ut quæque erant regulariter decreta sua quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac Brittaniam rediens secum Anglorum ecclesiis mandanda atque servanda deferret, una cum epistolis, quas idem pontifex Deo dilecto archiepiscopo Laurentio et clero universo, similiter et Ædilbercto regi atque genti Anglorum direxit. Hic est Bonifacius, quartus a beato Gregorio Romanæ urbis episcopo, qui impetravit a Focate principe donari ecclesiæ Christi templum Romæ, quod Pantheon vocabatur ab antiquis, quasi simulacrum esset omnium deo-

---

[10] *Synodum.*] This synod was held at Rome, 27 February 610, and was occupied, chiefly, in securing the interests of the monks. Its proceedings are printed in Labbe's Conc. v. 1619. Later authorities inform us that the journey was undertaken to procure the consecration of the church of Westminster; see Baronius, A. D. 610, § 10.

[11] *Episcoporum Italiæ.*] 'Eotulwara biscopa.' Sax.

[16] *Confirmaret.*] The Saxon renders this by—mid Cristes rode tacne wrat and fæstnade; 'wrote and confirmed with the sign of Christ's cross.'

[18] *Epistolis.*] See the Appendix to this edition.

[21] *Direxit.*] Sende to frofre and to trymnesse rihtes lifes; 'sent for the assistance and confirmation of a right life.' Saxon version, which omits the remainder of the sentence.

rum; in quo ipse, eliminata omni spurcitia, fecit ecclesiam sanctæ Dei Genetricis atque omnium martyrum Christi; ut, exclusa multitudine dæmonum, multitudo ibi sanctorum memoriam haberet. A. D. 610.

CAPUT V.

Ut, defunctis Ædilbercto et Sabercto regibus, successores eorum idolatriam resuscitarint, ob quod et Mellitus ac Justus a Brittania discesserint.

§ 100. ANNO ab incarnatione Dominica sexcentesimo decimo sexto, qui est annus vicesimus primus ex quo Augustinus cum sociis ad prædicandum genti Anglorum missus est, Ædilberct rex Cantuariorum post regnum temporale, quod quinquaginta et sex annis gloriosissime tenuerat, æterna cœlestis regni gaudia subiit; qui tertius quidem in regibus gentis Anglorum, cunctis Australibus eorum provinciis quæ Humbræ fluvio et contiguis ei terminis sequestrantur a borealibus imperavit, sed primus omnium cœli regna conscendit. Nam primus imperium hujusmodi Aelli, rex Australium Saxonum; secundus Caelin, rex Occidentalium Saxonum, qui lingua eorum Ceaulin vocabatur; tertius, ut dixi, Ædilberct, rex Cantuariorum; quartus, Reduald, rex Orientalium Anglorum, qui etiam, vivente Ædilbercto, eidem suæ

A. D. 616. Death of Ædilberct king of Kent.

The seven Saxon Bretwaldas.

---

9 *Anno ab I. D.* 616.] This date is depraved in many of the later MSS., which read 613, or 617, but it is supported as well by the best of our English copies as by six in Paris, which were collated by Pagi, Critic. ad Baron. A. D. 613, § 8. The Saxon version says it was 'ymb,' about, the year 616.

10 *Annus* 21.] The Saxon paraphrase here repeats the word 'ymb.'

21 *Caelin.*] Ceawlin. Saxon version, which omits the words from 'qui' to 'vocabatur.'

25 *Qui etiam.*] The clause from these words to 'obtinuit' is omitted in the Saxon translation, which also passes over some of the explanatory statements regarding Edwin of Northumbria.

A. D. 616.

genti ducatum præbebat, obtinuit; quintus Æduin, rex Nordanhymbrorum gentis, id est, ejus, quæ ad borealem Humbræ fluminis plagam inhabitat, majore potentia cunctis qui Brittaniam incolunt, Anglorum pariter et Brittonum populis præfuit, præter Cantuariis tantum, necnon et Mevanias Brittonum insulas, quæ inter Hiberniam et Brittaniam sitæ sunt, Anglorum subjecit imperio; sextus Osuald et ipse Nordanhymbrorum rex Christianissimus, iisdem finibus regnum tenuit; septimus Osuiu frater ejus, æqualibus pene terminis regnum nonnullo tempore coercens, Pictorum quoque atque Scottorum gentes, quæ septemtrionales Brittaniæ fines tenent, maxima ex parte perdomuit ac tributarias fecit. Sed hæc postmodum.

Ædilberct buried,

§ 101. Defunctus vero est rex Ædilberct die vigesima quarta mensis Februarii, post viginti et unum annos acceptæ fidei, atque in porticu sancti Martini, intra ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli sepultus, ubi et Berctæ condita est.

his laws,

Qui inter cetera bona, quæ genti suæ consulendo conferebat, etiam decreta illi judiciorum, juxta exempla Romanorum, cum consilio sapientium constituit; quæ conscripta Anglorum sermone hactenus habentur, et observantur ab ea. In quibus primitus posuit qualiter id emendare deberet, qui aliquid rerum vel ecclesiæ, vel episcopi, vel reliquorum ordinum, furto auferret; volens scilicet tutionem eis, quos et quorum doctrinam susceperat, præstare.

and descent,

Erat autem idem Ædilberct

---

18 *Acceptæ fidei.*] These twenty-one years are to be reckoned from the mission of Augustine, not from Æthelbert's conversion, compare *l.* 10, in the preceding page, although the Saxon version explains it as being from the time when he received baptism and the Christian faith.

22 *Decreta.*] An edition of the Saxon Laws, of which these are the earliest, is now in preparation under the able editorship of B. Thorpe, Esq.

A.D. 616.

filius Irminrici, cujus pater Octa, cujus pater Oeric cognomento Oisc, (a quo reges Cantuariorum solent Oiscingas cognominare,) cujus pater Hengist, qui cum filio suo Oisc invitatus a Vurtigerno Brittaniam primus intravit, ut supra retulimus.

succeeded by Eadbald.

§ 102. At vero post mortem Ædilbercti, cum filius ejus Eadbald regni gubernacula suscepisset, magno tenellis ibi adhuc ecclesiæ crementis detrimento fuit. Siquidem non solum fidem Christi recipere noluerat, sed et fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gentes auditam apostolus testatur, ita ut uxorem patris haberet. Quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem vomitum revertendi his, qui sub imperio sui parentis, vel favore vel timore regio, fidei et castimoniæ jura susceperant. Nec supernæ flagella districtionis perfido regi castigando et corrigendo defuere, nam crebra mentis vesania, et spiritus immundi invasione premebatur.

The sons of Saberct

§ 103. Auxit autem procellam hujusce perturbationis etiam mors Sabercti regis Orientalium Saxonum, qui ubi regna perennia petens tres suos filios, qui pagani perduraverant, regni temporalis heredes reliquit, cœperunt illi mox idolatriæ, quam vivente eo, aliquantulum intermisisse videbantur, palam servire, subjectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumque viderent pontificem, celebratis in ecclesia missarum sollemniis, eucharistiam populo dare, dicebant, ut vulgo fertur, ad eum barbara inflati stultitia; 'Quare non et nobis porrigis panem nitidum, quem et patri nostro Saba, (sic namque eum appellare consuerant,) dabas, et populo adhuc dare in ecclesia non

---

5 *Supra.*] Namely, at § 35.

12 *Uxorem patris.*] After the death of Bertha, Ethelbert married a second wife, whose name has been purposely concealed by the historians.

A. D. 616. desistis?' Quibus ille respondebat; 'Si vultis ablui fonte illo salutari, quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes; sin autem lavacrum vitæ contemnitis, nullatenus valetis panem vitæ percipere.' At illi, 'Nolumus,' inquiunt, 'fontem illum intrare, quia nec opus illo nos habere novimus, sed tamen pane illo refici volumus.' Cumque diligenter ac sæpe ab illo essent admoniti, nequaquam fieri posse ut absque purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctæ communicaret, ad ultimum furore commoti, aiebant; 'Si non vis assentire nobis in tam facili causa, quam petimus, non poteris jam in nostra provincia demorari;' et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire jusserunt. Qui expulsus inde venit Cantiam tractaturus cum Laurentio et Justo coepiscopis, quid in his esset agendum; decretumque est communi consilio, quia satius esset, ut omnes patriam redeuntes libera ibi mente Domino deservirent, quam inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo Mellitus ac Justus, atque ad partes Galliæ successere, ibi rerum finem exspectare disponentes. Sed non multo tempore, qui præconem a se veritatis expulerant, dæmonicis cultibus impune serviebant; nam egressi contra gentem Geuissorum in prœlium, omnes pariter cum sua militia corruerunt, nec, licet auctoribus perditis, excitatum ad scelera vulgus potuit recorrigi atque ad simplicitatem fidei et caritatis, quæ est in Christo, revocari.

expel Mellitus.

10 *Purgatione sacrosancta.*] Geclæsnunge fulwihtes bæthes; 'the purification of the bath of baptism.' Saxon version.

27 *Geuissorum.*] With West Seaxna theode; 'against the nation of the West Saxons.' Saxon version.

CAPUT VI.

Ut correptus ab apostolo Petro Laurentius Æodbaldum regem ad Christum converterit, qui mox Mellitum et Justum ad prædicandum revocaverit.

§ 104. Cum vero et Laurentius Mellitum Justumque secuturus ac Brittaniam esset relicturus, jussit ipsa sibi nocte in ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli, de qua frequenter jam diximus, stratum parari; in quo, cum post multas preces ac lacrimas ad Dominum pro statu ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus apostolorum princeps, et multo illum tempore secretæ noctis flagellis arctioribus afficiens sciscitabatur apostolica districtione quare gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret, vel cui pastorum oves Christi in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret. 'An mei,' inquit, 'oblitus es exempli, qui pro parvulis Christi, quos mihi in indicium suæ dilectionis commendaverat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremo mortem, mortem autem crucis, ab infidelibus et inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertuli?' His beati Petri flagellis simul et exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius mox, mane facto, venit ad regem, et, retecto vestimento, quantis esset verberibus laceratus ostendit. Qui multum miratus, et inquirens, quis tanto viro tales ausus esset plagas infligere; ut audivit quia suæ causa salutis episcopus ab apostolo Christi tanta esset tormenta plagasque perpessus, extimuit multum, atque anathematizato omni idolatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, et baptizatus

A. D. 616.

Laurence remains, and

converts Eadbald,

A. D. 616. ecclesiæ rebus quantum valuit in omnibus consulere ac favere curavit.

A. D. 617. who recalls Mellitus and Justus. § 105. Misit etiam Galliam et revocavit Mellitum ac Justum, eosque ad suas ecclesias libere instituendas redire præcepit, qui post annum ex quo abierunt reversi sunt; et Justus quidem ad civitatem Hrofi, cui præfuerat, rediit; Mellitum vero Lundonienses episcopum recipere noluerunt, idolatris magis pontificibus servire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis antistitem suæ posset ecclesiæ reddere. Verumtamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conversus est, divinis se studuit mancipare præceptis; denique et in monasterio beatissimi apostolorum principis ecclesiam sanctæ Dei genitricis fecit, quam consecravit archiepiscopus Mellitus.

CAPUT VII.

Ut Mellitus episcopus flammas ardentis suæ civitatis orando restrinxerit.

A. D. 619. Death of Laurence and accession of Mellitus, § 106. Hoc enim regnante rege, beatus archiepiscopus Laurentius regnum cœleste conscendit, atque in ecclesia et monasterio sancti apostoli Petri, juxta prædecessorem suum Augustinum, sepultus est, die quarto nonarum Februariarum [2 Feb.];

[1] *Ecclesiæ rebus.*] According to Thorn, col. 1768, in A. D. 618 he gave the manor of Nodburne to a church which he had built, and dedicated to the Virgin Mary, in Canterbury, for the expiation of his unbelief.

[5] *Post annum.*] The events recorded in § 104, have generally been referred to A. D. 617, and Mellitus and Justus have been supposed to have returned in 618; but from the connexion of Beda's narrative it is presumed that this calculation is a year too late.

A. D. 619.

post quem Mellitus, qui erat Lundoniæ episcopus, sedem Doruvernensis ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit. Justus autem adhuc superstes Hrofensem regebat ecclesiam, qui, cum magna ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria a pontifice Romanæ et apostolicæ sedis Bonifacio, qui post Deusdedit ecclesiæ præfuit anno incarnationis Dominicæ sexcentesimo decimo nono. Erat autem Mellitus corporis quidem infirmitate, id est, podagra, gravatus, sed mentis gressibus sanis, alacriter terrena quæque transiliens atque ad cœlestia semper amanda, petenda, et quærenda, pervolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior.

his miracle at Canterbury,

§ 107. Denique, ut unum virtutis ejus, unde cetera intelligi possint, testimonium referam, tempore quodam civitas Doruvernensis per culpam incuriæ igni correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi; quibus, cum nullo aquarum injectu posset aliquis obsistere, jamque civitatis esset pars vastata non minima, atque ad episcopium furens se flamma dilataret, confidens episcopus in divinum ubi humanum deerat auxilium jussit se obviam sævientibus et huc illucque volantibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci, ubi flammarum impetus maxime incumbebat, martyrium beatorum quatuor Coronatorum. Ibi perlatus obsequentum manibus episcopus cœpit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiverat. Nec mora, ventus, qui a

[5] *Susceperunt.*] The passage from this word to 'decimo nono' is omitted in the Saxon paraphrase.

[8] *Anno I. D* 619.] As Boniface the Fifth came to the Papal Throne 23 December A. D. 619, the date in the text is not, I presume, meant to apply to the period when his letters reached England, but only to his accession.

[25] *Erat ... Coronatorum.*] Omitted in the Saxon version.

A. D. 619.

meridie flans urbi incendia sparserat, contra meridiem reflexus, primo vim sui furoris a læsione locorum, quæ contra erant, abstraxit; ac mox funditus quiescendo, flammis pariter sopitis atque exstinctis, compescuit. Et quia vir Dei igne divinæ caritatis fortiter ardebat, quia tempestates potestatum aeriarum a sua suorumque læsione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueverat, merito ventis flammisque mundialibus prævalere, et ne sibi suisque nocerent, obtinere poterat.

A. D. 624. and death.

Et hic ergo postquam annis quinque rexit ecclesiam, Æodbaldo regnante, migravit ad cœlos, sepultusque est cum patribus suis in sæpedicto monasterio et ecclesia beatissimi apostolorum principis, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vicesimo quarto, die octavo kalendarum Maiarum [24 April.].

CAPUT VIII.

Ut Bonifacius papa Justo successori ejus pallium et epistolam miserit.

A. D. 624. Justus, archbishop of Canterbury,

§ 108. Cui statim successit in pontificatum Justus, qui erat Hrofensis ecclesiæ episcopus. Illi autem ecclesiæ Romanum pro se consecravit episcopum, data sibi ordinandi episcopos auctoritate a pontifice Bonifacio, quem successorem fuisse Deusdedit supra meminimus; cujus auctoritatis ista est forma.

letter from pope Boniface to him.

"Dilectissimo fratri Justo, Bonifacius.

"Quam devote, quamque etiam vigilanter pro Christi Evangelio elaboraverit vestra fraternitas, non solum epistolæ a vobis directæ tenor, imo

---

19 Caput VIII.] This chapter is omitted in the Saxon.

indulta desuper operi vestro perfectio, indicavit. A. D. 624. Nec enim omnipotens Deus, aut sui nominis sacramentum, aut vestri fructum laboris deseruit, dum ipse prædicatoribus Evangelii fideliter repromisit, 'Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.' Quod specialiter, injuncto vobis ministerio, ejus clementia demonstravit; aperiens corda gentium ad suscipiendum prædicationis vestræ singulare mysterium. Magno enim præmio fastigiorum vestrorum delectabilem cursum bonitatis suæ suffragiis illustravit, dum creditorum vobis talentorum fidelissimæ negotiationis officiis uberem fructum impendens, ei, quod signare possetis multiplicatis generationibus præparavit. Hocque etiam illa vobis repensatione collatum est, qua injuncto ministerio jugiter persistentes laudabili patientia redemtionem gentis illius exspectastis, et vestris ut proficerent meritis eorum est salvatio propinata, dicente Domino; 'Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.' Salvati ergo estis spe patientiæ et tolerantiæ virtute, ut infidelium corda naturali ac superstitioso morbo purgata sui consequerentur misericordiam Salvatoris. Susceptis namque apicibus filii nostri Adulvaldi regis, reperimus quanta sacri eloquii eruditione ejus animum ad veræ conversionis et indubitatæ fidei credulitatem fraternitas vestra perduxerit. Qua ex re de longanimitate clementiæ cœlestis certam assumentes fiduciam, non solum suppositarum ei gentium plenissimam salutem, imo quoque vicinarum, vestræ prædicationis ministerio credimus subsequendam; quatenus, sicut scriptum est, consummati operis vobis merces a retributore omnium bonorum Domino tribuatur.

---

4 *Repromisit.*] Matth. xxviii. 20.
20 *Qui perseveraverit.*] Matth. x. 22.

A. D. 624.

Et vere per omnem terram exisse sonum eorum, et in fines orbis terræ verba ipsorum, universalis gentium confessio, suscepto Christianæ sacramento fidei, protestetur.

A pall transmitted.

§ 109. "Pallium præterea per latorem præsentium fraternitati tuæ, benignitatis studiis invitati, direximus, quod videlicet tantum in sacrosanctis celebrandis mysteriis utendi licentiam imperavimus; concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente opportunitate, Domini præveniente misericordia, celebrare: ita ut Christi Evangelium plurimorum annunciatione, in omnibus gentibus, quæ necdum conversæ sunt, dilatetur. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod Sedis apostolicæ humanitate percepit, intemerata mentis sinceritate servare; intendens cujus rei similitudine tam præcipuum indumentum humeris tuis bajulandum susceperis. Talemque te, Domini implorata clementia, exhibendum stude, ut indulti muneris præmia, non cum reatitudine, sed cum commodis animarum, ante tribunal summi et venturi Judicis, repræsentes.

"Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater."

---

[9] *Ordinationes.*] From this passage we learn that Justus was now archbishop of Canterbury, and, consequently, that the letter was not written before A. D. 624.

CAPUT IX.

De imperio regis Æduini, et ut veniens ad evangelizandum ei Paulinus primo filiam ejus cum aliis, fidei Christianæ sacramentis imbuerit.

A. D. 625. Edwin king of Northumbria,

§ 110. QUO tempore etiam gens Nordanhymbrorum, hoc est, ea natio Anglorum, quæ ad aquilonalem Humbræ fluminis plagam habitabat, cum rege suo Æduino, verbum fidei, prædicante Paulino, cujus supra meminimus, suscepit. Cui videlicet regi, in auspicium suscipiendæ fidei et regni cœlestis, potestas etiam terreni creverat imperii, ita ut, quod nemo Anglorum ante eum, omnes Brittaniæ fines, qua vel ipsorum vel Brittonum provinciæ habitant, sub ditione acceperit. Quin et Mevanias insulas, sicut et supra docuimus, imperio subjugavit Anglorum; quarum prior, quæ ad austrum est, et situ amplior et frugum proventu atque ubertate felicior, nongentarum sexaginta familiarum mensuram juxta æstimationem Anglorum, secunda trecentarum et ultra spatium, tenet.

marries Ethelburga of Kent.

§ 111. Huic autem genti occasio fuit percipiendæ fidei, quod præfatus rex ejus cognatione junctus est regibus Cantuariorum, accepta in conjugem Ædilbergae filia Ædilbercti regis, quæ alio nomine Tatae vocabatur. Hujus consortium cum primo ipse, missis procis, a fratre ejus Æodbaldo, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret, respon-

[5] *Nordanhymbrorum.*] The definition of this term which follows is omitted in the Saxon version.

[14] *Mevanias.*] The isles of Anglesey and Man. Monige, Brytta ealand; 'Mona, the island of the Britons.' Saxon version, which omits the passage from 'Anglorum' to 'tenet.' Carte, i. 226, gives, from the British Triads, an account of the contest between Edwin and Cadwallon, which ended in the defeat of the latter.

[15] *Supra.*] See § 100.

A.D. 625. sum est, non esse licitum Christianam virginem pagano in conjugem dari, ne fides et sacramenta cœlestis Regis consortio profanarentur regis, qui veri Dei cultus esset prorsus ignarus. Quæ cum Æduino verba nuncii referrent, promisit se nil omnimodis contrarium Christianæ fidei, quam virgo colebat, esse facturum; quin potius permissurum, ut fidem cultumque suæ religionis cum omnibus, qui secum venissent, viris sive feminis, sacerdotibus seu ministris, more Christiano servaret. Neque abnegavit se etiam eandem subiturum esse religionem, si tamen examinata a prudentibus sanctior ac Deo dignior posset inveniri.

Mission of Paulinus.

§ 112. Itaque promittitur virgo atque Æduino mittitur, et, juxta quod dispositum fuerat, ordinatur episcopus vir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa veniret, eamque et comites ejus, ne paganorum possent societate pollui, quotidiana exhortatione et sacramentorum cœlestium celebratione confirmaret. Ordinatus est autem Paulinus episcopus a Justo archiepiscopo, sub die duodecima kalendarum Augustarum [21 Jul.], anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vicesimo quinto, et sic cum præfata virgine ad regem Æduinum, quasi comes copulæ carnalis, advenit; sed ipse potius toto animo intendens ut gentem, quam adibat, ad agnitionem veritatis advocans, juxta vocem apostoli, uni viro sponso virginem castam exhiberet Christo. Cumque in provinciam venisset laboravit multum ut et eos, qui secum venerant, ne a fide deficerent, Domino adjuvante, contineret, et aliquos, si forte posset, de paganis ad fidei gratiam prædicando

---

14 *Æduino mittitur.*] And æfter fæcce Edwine onsended, 'And after a [short] space of time sent to Edwin.' Saxon version.

22 *Anno ab I. D.* 624.] The corresponding passage is omitted in the Saxon version.

27 *Apostoli.*] ii Corinth. xi. 2.

converteret. Sed sicut apostolus ait, quamvis multo tempore illo laborante in verbo, Deus seculi hujus excæcavit mentes infidelium, ne eis fulgeret illuminatio Evangelii gloriæ Christi. **A. D. 625.**

A. D. 626. The life of Ædwin saved

§ 113. Anno autem sequente venit in provinciam quidam sicarius, vocabulo Eumer, missus a rege Occidentalium Saxonum, nomine Cuichelmo, sperans se regem Æduinum regno simul et vita privaturum; qui habebat sicam bicipitem toxicatam, ut, si ferri vulnus minus ad mortem regis sufficeret, peste juvaretur veneni. Pervenit autem ad regem primo die paschæ [17 April.], juxta amnem Deruventionem, ubi tunc erat villa regalis, intravitque quasi nuncium domini sui referens; et cum simulatam legationem ore astuto volveret exsurrexit repente, et, evaginata sub veste sica, impetum fecit in regem. Quod cum videret Lilla minister regi amicissimus, non habens scutum ad manum, quo regem a nece defenderet, mox interposuit corpus suum ante ictum pungentis; sed tanta vi hostis ferrum infixit, ut per corpus militis occisi etiam regem vulneraret. Qui, cum mox undique gladiis impeteretur, in ipso tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Frodheri, sica nefanda peremit.

by the fidelity of Lilla.

§ 114. Eadem autem nocte sacrosancta Dominici Birth of Ean-

---

1 *Apostolus.*] ii Corinth. iv. 4.

7 *Occidentalium Saxonum.*] Carte, i. 227, conjectures that as Edwin was connected with Mercia, it was probably to assist that kingdom that he became engaged in a war against the West Saxons, the lands taken from whom were added to Mercia, then tributary to Northumbria.

12 *Deruventionem.*] Deorwentan. Saxon version.

13 *Villa regalis.*] Camden, col. 736, conjectures that it was situated at Auldby, on the Derwent, near Kirkby Underdale, in the East Riding of Yorkshire, where he inspected the ruins of a castle near the Derwent; but perhaps the castle of Coningsborough, certainly a royal residence during the Saxon period, may be the place indicated.

24 *Frodheri.*] Forthhere. Saxon version.

A. D. 626. Eanfled and conversion of Ædwin.

paschæ [17 April.] pepererat regina filiam regi, cui nomen Eanfled; cumque idem rex, præsente Paulino episcopo, gratias ageret diis suis pro nata sibi filia, e contra episcopus gratias cœpit agere Domino Christo, regique adstruere quod ipse precibus suis apud illum obtinuerit, ut regina sospes et absque dolore gravi sobolem procrearet. Cujus verbis delectatus rex promisit se, abrenunciatis idolis, Christo serviturum, si vitam sibi et victoriam donaret pugnanti adversus regem, a quo homicida ille, qui eum vulneraverat, missus est; et in pignus promissionis implendæ eandem filiam suam Christo consecrandam Paulino episcopo assignavit, quæ baptizata est die sancto pentecostes [5 Jun.] prima de gente Nordanhymbrorum, cum undecim aliis de familia ejus. Quo tempore curatus a vulnere sibi pridem inflicto rex, collecto exercitu, venit adversus gentem Occidentalium Saxonum; ac, bello inito, universos, quos in necem suam conspirasse didicerat, aut occidit, aut in deditionem recepit. Sicque victor in patriam reversus non statim et inconsulte sacramenta fidei Christianæ percipere voluit; quamvis nec idolis ultra servivit, ex quo se Christo serviturum esse promiserat. Verum, primo diligentius ex tempore et ab ipso venerabili viro Paulino rationem fidei ediscere et cum suis primatibus, quos sapientiores noverat, curavit conferre, quid de his agendum arbitrarentur. Sed et ipse, cum esset vir natura sagacissimus, sæpe diu solus residens ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secum colloquens, quid sibi esset faciendum, quæ religio servanda, tractabat.

---

19 *Universos.*] The narrative of the Saxon Chronicle, A. D. 626, may be here compared with Beda.

CAPUT X.

Ut papa Bonifacius eumdem regem, missis literis, sit hortatus ad fidem.

§ 115. QUO tempore exhortatorias ad fidem literas a pontifice sedis apostolicæ Bonifacio accepit, quarum ista est forma. A. D. 625.

Exemplar epistolæ beatissimi et apostolici papæ urbis Romanæ ecclesiæ Bonifacii, directæ viro glorioso Æduino, regi Anglorum. Admonitory letter from Boniface to Edwin.

"VIRO glorioso Æduino regi Anglorum, Bonifacius episcopus, servus servorum Dei.

"Licet summæ divinitatis potentia humanæ locutionis officiis explanari non valeat, quippe quæ sui magnitudine ita invisibili atque investigabili æternitate consistit, ut hæc nulla ingenii sagacitas, quanta sit, comprehendere disserereque sufficiat; quia tamen ejus humanitas ad insinuationem sui, reseratis cordis januis, quæ de semetipsa proferetur, secreta humanis mentibus inspiratione clementer infundit, ad adnunciandam vobis plenitudinem fidei Christianæ, sacerdotalem curavimus sollicitudinem prorogare, ut perinde Christi Evangelium, quod Salvator noster omnibus præcepit gentibus prædicari, vestris quoque sensibus inserentes, salutis vestræ remedia propinentur. Supernæ igitur majestatis clementia, quæ cuncta solo verbo præceptionis suæ condidit et creavit,

---

[4] *Quo tempore.*] Although Beda places this letter of Boniface after events which occurred in 626, it is evident that it must have been written in 625, since Boniface died 22 October in that year; see Mabillon, Ann. Bened. xi. 54.

[7] *Exemplar.*] This letter is omitted in the Saxon paraphrase.

A. D. 625. cœlum videlicet et terram, mare et omnia, quæ in eis sunt, dispositis ordinibus, quibus subsisteret, coæterni Verbi sui consilio, et sancti Spiritus unitate dispensans, hominem ad imaginem et similitudinem suam ex limo terræ plasmatum constituit, eique tantam præmii prærogativam indulsit, ut eum cunctis præponeret, atque servato termino præceptionis, æternitatis subsistentia præmuniret. Hunc ergo Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, quod est individua Trinitas, ab ortu solis usque ad occasum, humanum genus, quippe ut creatorem omnium atque factorem suum, salutifera confessione fide veneratur et colit; cui etiam summitates imperii rerumque potestates submissæ sunt, quia ejus dispositione omnium prælatio regnorum conceditur. Ejus ergo bonitatis misericordia totius creaturæ suæ dilatandi subdi etiam in extremitate terræ positarum gentium corda frigida, sancti Spiritus fervore in sui quoque agnitione, mirabiliter est dignata succendere.

§ 116. " Quæ enim in gloriosi filii nostri Audubaldi regis gentibusque ei subpositis illustratione, clementia Redemtoris fuerit operata, plenius ex vicinitate locorum vestram gloriam conjicimus cognovisse. Ejus ergo mirabile donum et in vobis certa spe cœlesti longanimitate conferri confidimus; cum profecto gloriosam conjugem vestram, quæ vestri corporis pars esse dignoscitur, æternitatis præmio per sacri baptismatis regenerationem illuminatam agnovimus. Unde præsenti stylo gloriosos vos adhortandos cum omni affectu intimæ caritatis curavimus, quatenus, abominatis idolis eorumque cultu, spretisque fanorum fatuitatibus et auguriorum deceptabilibus blandimentis, credatis in Deum patrem omnipotentem, ejusque filium Jesum Christum, et Spiritum sanctum, ut credentes, a diabolicæ captivitatis nexibus, sanctæ

et individuæ Trinitatis cooperante potentia, absoluti, æternæ vitæ possitis esse participes. A. D. 625.

§ 117. " Quanta autem reatitudinis culpa teneantur obstricti hi, qui idolatriarum perniciosissimam superstitionem colentes amplectuntur, eorum, quos colunt, exempla perditionis insinuant; unde de eis per Psalmistam dicitur, ' Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit;' et iterum, ' Oculos habent et non vident, aures habent et non audiunt, nares habent et non odorabunt, manus habent et non palpabunt, pedes habent et non ambulabunt; similes ergo efficiuntur his, qui spem suæ confidentiæ ponunt in eis.' Quomodo enim juvandi quemlibet possunt habere virtutem hi, qui ex corruptibili materia inferiorum etiam subpositorumque tibi manibus construuntur? quibus videlicet artificium humanum accommodans eis inanimatam membrorum similitudinem contulisti? qui, nisi a te moti fuerint, ambulare non poterunt; sed tanquam lapis in uno loco positus, ita constructi, nihilque intelligentiæ habentes, ipsaque insensibilitate obruti nullam neque lædendi neque juvandi facultatem adepti sunt? Qua ergo mentis deceptione eos deos, quibus vos ipsi imaginem corporis tradidistis, colentes sequimini, judicio discreto reperire non possumus.

§ 118. " Unde oportet vos, suscepto signo sanctæ crucis, per quod humanum genus redemtum est, exsecrandam diabolicæ versutiæ subplantationem, qui divinæ bonitatis operibus invidus æmulusque consistit, a cordibus vestris abjicere, injectisque manibus hos, quos eatenus materiæ compage vobis deos fabricastis, confringendos diminuendosque summopere procurate. Ipsa enim eorum dissolutio

---

7 *Omnes.*] Psal. xcv. 5. 8 *Iterum.*] Psal. cxiii. 5—8.

A. D. 625. corruptioque, quæ nunquam viventem spiritum habuit, nec sensibilitatem a suis factoribus potuit quolibet modo suscipere, vobis patenter insinuet quam nihil erat quod eatenus colebatis; dum profecto meliores vos, qui spiritum viventem a Domino percepistis, eorum constructioni nihilominus exsistatis; quippe quos Deus omnipotens ex primi hominis, quem plasmavit, cognatione, deductis per secula innumerabilibus propaginibus, pullulare constituit. Accedite ergo ad agnitionem ejus, qui vos creavit, qui in vobis vitæ insufflavit spiritum, qui pro vestra redemtione Filium suum unigenitum misit, ut vos ab originali peccato eriperet, et ereptos de potestate nequitiæ diabolicæ cœlestibus præmiis muneraret.

§ 119. "Suscipite verba prædicatorum et Evangelium Dei, quod vobis annunciant; quatenus credentes, sicut sæpius dictum est, in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum ejus Filium, et Spiritum sanctum, et inseparabilem Trinitatem, fugatis dæmoniorum sensibus, expulsaque a vobis sollicitatione venenosi et deceptibilis hostis, per aquam et Spiritum sanctum renati, ei, cui credideritis, in splendore gloriæ sempiternæ cohabitare, ejus opitulante munificentia, valeatis. Præterea, benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis vobis direximus, id est, camisiam cum ornatura in auro una, et lena Anciriana una; quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis noscitur destinatum."

CAPUT XI.

Ut conjugem ipsius, per epistolam, salutis illius sedulam agere curam monuerit.

§ 120. AD conjugem quoque illius Ædilbergam hujusmodi literas idem pontifex misit. A. D. 625.

Exemplar epistolæ beatissimi et apostolici Bonifacii papæ urbis Romæ, directæ Ædilbergæ reginæ Æduini regis. Letter from Boniface to Ethelburga.

"DOMINÆ gloriosæ filiæ Ædilbergæ reginæ, Bonifacius episcopus, servus servorum Dei.

"Redemtoris nostri benignitas humano generi, quod pretiosi sanguinis sui effusione a vinculis diabolicæ captivitatis eripuit, multæ providentiæ, quibus salvaretur, propinavit remedia; quatenus sui nominis agnitionem diverso modo gentibus innotescens, Creatorem suum suscepto Christianæ fidei agnoscerent sacramento. Quod equidem in vestræ gloriæ sensibus cœlesti collatum munere mystica regenerationis vestræ purgatio patenter innuit. Magno ergo largitatis dominicæ beneficio mens nostra gaudio exsultavit, quod scintillam orthodoxæ religionis in vestri dignatus est confessione succendere; ex qua re non solum gloriosi conjugis vestri, imo totius gentis subpositæ vobis, intelligentiam in amorem sui facile inflammaret.

§ 121. "Didicimus namque, referentibus his, qui ad nos gloriosi filii nostri Audubaldi regis laudabilem conversionem nunciantes pervenerunt, quod etiam vestra gloria, Christianæ fidei suscepto mirabili sacramento, piis et Deo placitis jugiter

---

[6] *Exemplar.*] The Saxon version omits also this epistle.

A. D. 625. operibus enitescat, ab idolorum etiam cultu, seu fanorum auguriorumque illecebris, se diligenter abstineat, et ita in amore Redemtoris sui immutilata devotione persistens invigilet, ut ad dilatandam Christianam fidem incessabiliter non desistat operam commodare. Cumque de glorioso conjuge vestro paterna caritas sollicite perquisisset, cognovimus, quod eatenus abominandis idolis serviens ad suscipiendam vocem prædicatorum suam distulerit obedientiam exhibere; qua ex re non modica nobis amaritudo congesta est, ab eo quod pars corporis vestri ab agnitione summæ et individuæ Trinitatis remansit extranea. Unde paternis officiis vestræ gloriosæ Christianitati nostram commonitionem nec distulimus conferendam, adhortantes, quatenus divinæ inspirationis imbuta subsidiis importune et opportune agendum non differas, ut et ipse, Salvatoris nostri Domini Jesu Christi cooperante potentia, Christianorum numero copuletur; ut perinde intemerato societatis fœdere jura teneas maritalis consortii; scriptum namque est, 'Erunt duo in carne una.' Quomodo ergo unitas vobis conjunctionis inesse dici poterit, si a vestræ fidei splendore, interpositis detestabilis erroris tenebris, ille remanserit alienus?

§ 122. "Unde orationi continuæ insistens a longanimitate cœlestis clementiæ illuminationis ipsius beneficia impetrare non desinas; ut videlicet, quos copulatio carnalis affectus unum quodammodo corpus exhibuisse monstratur, hos quoque unitas fidei etiam post hujus vitæ transitum in perpetua societate conservet. Insiste ergo, gloriosa filia, et summis conatibus duritiam cordis ipsius religiosa divinorum præceptorum insinua-

---

21 *Scriptum.*] Gen. ii. 24.

tione mollire summopere dematura; infundens sensibus ejus quantum sit præclarum, quod credendo suscepisti, mysterium, quantumve sit admirabile quod renata præmium consequi meruisti. Frigiditatem cordis ipsius, sancti Spiritus annunciatione succende; quatenus, amoto torpore perniciosissimi cultus, divinæ fidei calor ejus intelligentiam tuarum adhortationum frequentatione succendat, ut profecto sacræ Scripturæ testimonium per te expletum indubitanter perclareat, 'Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem.' Ad hoc enim misericordiam Dominicæ pietatis consecuta es, ut fructum fidei creditorumque tibi beneficiorum Redemtori tuo multiplicem resignares. Quod equidem, suffragante præsidio benignitatis ipsius, ut explere valeas, assiduis non desistimus precibus postulare. A. D. 625.

§ 123. "His ergo præmissis, paternæ vobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, ut nos, reperta portitoris occasione, de his, quæ per vos superna potentia mirabiliter in conversatione conjugis vestri submissæque vobis gentis dignatus fuerit operari, prosperis quantocius nunciis relevetis, quatenus sollicitudo nostra, (quæ de vestri vestrorumque omnium animæ salute optabilia desideranter exspectat,) vobis nunciantibus, relevetur, illustrationemque divinæ propitiationis in vobis diffusam opulentius agnoscentes, hilari confessione largitori omnium bonorum Deo et beato Petro apostolorum principi uberes merito gratias exsolvamus. Præterea, benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis vobis direximus, id est, speculum argenteum, et pectinem eboreum inauratum; quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis noscitur destinatum."

---

[9] *Testimonium.*] 1 Corinth. vii. 14.

CAPUT XII.

Ut Æduini per visionem quondam sibi exsuli ostensam sit ad credendum provocatus.

A. D. 626. Edwin's vision and vow.

§ 124. HÆC quidem memoratus papa Bonifacius de salute regis Æduini ac gentis ipsius literis agebat. Sed et oraculum cœleste, quod illi quondam exsulanti apud Redualdum regem Anglorum pietas divina revelare dignata est, non minimum ad suscipienda vel intelligenda doctrinæ monita salutaris sensum juvit illius. Cum ergo videret Paulinus difficulter posse sublimitatem animi regalis ad humilitatem viæ salutaris et suscipiendum mysterium vivificæ crucis inclinari, ac pro salute illius, simul et gentis cui præerat, et verbo exhortationis apud homines et apud divinam pietatem verbo deprecationis ageret,—tandem, ut verisimile videtur, didicit in spiritu, ut quod vel quale esset oraculum regi quondam cœlitus ostensum. Nec exinde distulit quin continuo regem admoneret explere votum, quod in oraculo sibi exhibito se facturum promiserat, si temporis illius ærumnis exemtus ad regni fastigia perveniret.

§ 125. Erat autem oraculum hujusmodi. Cum, persequente illum Ædilfrido, qui ante eum regnavit, per diversa ocultus loca vel regna multo annorum tempore profugus vagaretur, tandem venit ad Redualdum, obsecrans ut vitam suam a tanti

[6] *Sed et oraculum.*] Here the Saxon translation is resumed.

[24] *Persequente.*] Edwin, upon the death of his father Ella king of Deira, being only three years old, was exposed to the tyranny of his brother-in-law Ethelfrid king of Bernicia. During Edwin's residence in the court of Ceorl, king of Mercia, he married his daughter Quenburga, but that monarch proving faithless, he sought the protection of Redwald king of East Anglia.

persecutoris insidiis tutando servaret; qui libenter eum excipiens promisit se, quæ petebatur, esse facturum. At postquam Ædilfrid in hac eum provincia apparuisse et apud regem illius familiariter cum sociis habitare cognovit, misit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece ejus offerrent; neque aliquid profecit. Misit secundo, misit tertio, et copiosiora argenti dona offerens, et bellum insuper illi, si contemneretur, indicens; qui, vel minis fractus, vel corruptus muneribus, cessit deprecanti, ut sive occidere se Æduinum, seu legatariis tradere, promisit. Quod ubi fidissimus quidam amicus illius animadvertit, intravit cubiculum quo dormire disponebat, (erat enim prima hora noctis,) et evocatum foras, quid erga eum agere rex promisisset, edocuit, et insuper adjecit, 'Si ergo vis, hac ipsa hora educam te de hac provincia, et ea in loca introducam ubi nunquam te vel Redualdus vel Ædilfridus invenire valeant.' Qui ait, 'Gratias quidem ago benevolentiæ tuæ; non tamen hoc facere possum quod suggeris, ut pactum, quod cum tanto rege inii, ipse primus irritum faciam, cum ille mihi nil mali fecerit, nil adhuc inimicitiarum intulerit. Quin potius, si moriturus sum ille me magis quam ignobilior quisquam me morti tradat. Quo enim nunc fugiam, qui per omnes Brittaniæ provincias tot annorum temporumque curriculis vagabundus hostium vitabam insidias?' Abeunte igitur amico, remansit Æduini solus foris, residensque mœstus ante palatium multis cœpit cogitationum æstibus affici, quid ageret, quove pedem verteret, nescius. A. D. 626.

§ 126. Cumque diu tacitis mentis angoribus et cæco carparetur igni, vidit subito intempestæ noctis silentio appropinquantem sibi hominem vultus habitusque incogniti; quem videns, ut ignotum et inopinatum, non parum expavit. At ille

A. D. 626. accedens salutavit eum et interrogavit, quare illa hora, ceteris quiescentibus et alto sopore pressis, solus ipse mœstus in lapide pervigil sederet; at ille vicissim sciscitabatur, quid ad eum pertineret, utrum ipse intus an foris noctem transigeret. Qui respondens ait, 'Ne me æstimes tuæ mœstitiæ et insomniorum, et forinsecæ et solitariæ sessionis, causam nescire; scio enim certissime qui es, et quare mœres, et quæ ventura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi quid mercis dare velis ei, si qui sit, qui his te mœroribus absolvat, et Redualdo suadeat, ut nec ipse tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hostibus perimendum tradat?' Qui cum se omnia quæ posset, huic tali pro mercede beneficii daturum esse responderet, adjecit ille, 'Quid si etiam regem te futurum, exstinctis hostibus, in veritate promittat, ita ut non solum omnes tuos progenitores, sed et omnes, qui ante te reges in gente Anglorum fuerant, potestate transcendas?' At Æduin constantior interrogando factus, non dubitavit promittere, quin ei, qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertio, 'Si autem,' inquit, 'is, qui tibi tanta taliaque dona veraciter adventura prædixerit, etiam consilium tibi tuæ salutis ac vitæ melius atque utilius, quam aliquis de tuis parentibus aut cognatis unquam audivit, ostendere potuerit, num ei obtemperare, et monita ejus salutaria suscipere, consentis?' Nec distulit Æduin quin continuo polliceretur in omnibus se secuturum doctrinam illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum ad regni apicem proveheret. Quo accepto responso, confestim is, qui loquebatur cum eo, imposuit dexteram suam capiti ejus, dicens, 'Cum hoc ergo tibi signum advenerit, memento hujus temporis ac loquelæ nostræ, et ea, quæ nunc promittis, adimplere ne differas;' et,

his dictis, ut ferunt, repente disparuit, ut intelligeret non hominem esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum. A. D. 626.

§ 127. Et cum regius juvenis solus adhuc ibidem sederet, gavisus quidem de collata sibi consolatione, sed multum solicitus ac mente sedula cogitans quis esset ille, vel unde veniret, qui hæc sibi loqueretur, venit ad eum præfatus amicus illius lætoque vultu salutans eum, 'Surge,' inquit, 'intra, et sopitis ac relictis curarum anxietatibus, quieti membra simul et animum compone, quia mutatum est cor regis, nec tibi aliquid mali facere, sed fidem potius pollicitam servare, disponit. Postquam enim cogitationem suam, de qua tibi ante dixi, reginæ in secreto revelavit, revocavit eum illa ab intentione, admonens quia nulla ratione conveniat tanto regi amicum suum optimum in necessitate positum auro vendere, imo fidem suam, quæ omnibus ornamentis pretiosior est, amore pecuniæ perdere.' Quid plura? Fecit rex ut dictum est; nec solum exsulem nunciis hostilibus non tradidit, sed etiam eum, ut in regnum perveniret, adjuvit; nam mox redeuntibus domum nunciis, exercitum ad debellandum Ædilfridum collegit copiosum, eumque sibi occurrentem cum exercitu multum impari, (non enim dederat illi spatium quo totum suum congregaret atque adunaret exercitum,) occidit, in finibus gentis Merciorum ad orientalem plagam amnis, qui vocatur Idlae; in quo certamine et filius Redualdi vocabulo Raegenheri, occi-

[29] *Idlae.*] The battle was fought near Retford, on the eastern bank of the river Idle, in Nottinghamshire, Camd. Brit. col. 485, in A. D. 616, according to Flor. Worcest., or in 717 according to the Saxon Chronicle, and the Flores Historiarum. Henry of Huntingdon, f. 181, b. has preserved the translation of an early proverbial saying which originated from this battle,—'Amnis Idle Anglorum sorduit cruore;' see also Flores Hist. ad an. 717.

A.D. 626.

sus est. Ac sic Æduinus juxta oraculum, quod acceperat, non tantum regis sibi infesti insidias vitavit, verum etiam eidem peremto in regni gloriam successit.

The vision realized.

§ 128. Cum ergo, prædicante verbum Dei Paulino, rex credere differret, et per aliquod tempus, ut diximus, horis competentibus solitarius sederet, quid agendum sibi esset, quæ religio sequenda, sedulus secum ipse scrutari consuesset, ingrediens ad eum quadam die vir Dei imposuit dexteram capiti ejus, et, an hoc signum agnosceret, requisivit. Qui cum tremens ad pedes ejus procidere vellet, levavit eum, et quasi familiari voce affatus, 'Ecce,' inquit, 'hostium manus, quos timuisti, Domino donante, evasisti; ecce, regnum, quod desiderasti, ipso largiente, percepisti. Memento ut tertium, quod promisisti, facere ne differas, suscipiendo fidem ejus, et præcepta servando, qui te et a temporabilus adversis eripiens temporalis regni honore sublimavit; et si deinceps voluntati ejus, quam per me tibi prædicat, obsecundare volueris, etiam a perpetuis malorum tormentis te liberans æterni secum regni in cœlis faciet esse participem.'

CAPUT XIII.

Quale consilium idem cum primatibus suis de percipienda fide Christi habuerit; et ut pontifex ejus suas aras profanaverit.

A.D. 627.

Progress of Edwin's conversion.

§ 129. Quibus auditis, rex suscipere quidem se fidem, quam docebat, et velle et debere respondebat. Verum adhuc cum amicis principibus et consiliariis suis sese de hoc collaturum esse dicebat, ut, si et illi eadem cum illo sentire vellent, omnes pariter in fonte vitæ Christo consecrarentur; et, annuente Paulino, fecit ut dixerat. Habito

A. D. 627.

enim cum sapientibus consilio, sciscitabatur singillatim ab omnibus, qualis sibi doctrina hæc eatenus inaudita, et novus divinitatis, qui prædicabatur, cultus videretur. Cui primus pontificum ipsius Coifi continuo respondit, 'Tu vide, rex, quale sit hoc, quod nobis modo prædicatur; ego autem tibi verissime, quod certum didici, profiteor, quia nihil omnino virtutis habet, nihil utilitatis religio illa, quam hucusque tenuimus. Nullus enim tuorum studiosius quam ego culturæ deorum nostrorum se subdidit, et nihilominus multi sunt, qui ampliora a te beneficia quam ego, et majores accipiunt dignitates, magisque prosperantur in omnibus, quæ agenda vel acquirenda disponunt. Si autem dii aliquid valerent, me potius juvare vellent, qui illis impensius servire curavi. Unde restat, ut si ea, quæ nunc nobis nova prædicantur, meliora esse et fortiora, habita examinatione, perspexeris, absque ullo cunctamine suscipere illa festinemus.'

The opinion of Coifi,

§ 130. Cujus suasioni verbisque prudentibus alius optimatum regis tribuens assensum continuo subdidit, 'Talis,' inquiens, 'mihi videtur, rex, vita hominum præsens in terris ad comparationem ejus, quod nobis incertum est, temporis, quale cum, te residente ad cœnam cum ducibus ac ministris tuis tempore brumali, accenso quidem foco in medio et calido effecto cœnaculo, furentibus autem foris per omnia turbinibus hiemalium pluviarum vel nivium, adveniensque unus passerum domum citissime pervolaverit; qui cum per unum ostium ingrediens, mox per aliud exierit. Ipso quidem tempore, quo intus est, hiemis tempestate non tangitur, sed

and of another noble.

---

5 *Coifi.*] Cefi. Saxon version, Coefi, Cyfi. It is the opinion of Dr. Jamieson (Etymolog. Dict. Scot. Lang. Supplement, *v.* Coivie,) and of others, with which I do not agree, that this word is the same as the Celtic 'Coibhi,' *i. e.* 'helpful,' and that this individual was a British Druid; see Grimm's Mythologie, p. 61.

A. D. 627. tamen parvissimo spatio serenitatis ad momentum excurso, mox de hieme in hiemem regrediens tuis oculis elabitur. Ita hæc vita hominum ad modicum apparet; quid autem sequatur, quidve præcesserit, prorsus ignoramus. Unde si hæc nova doctrina certius aliquid attulit, merito esse sequenda videtur.' His similia et ceteri majores natu ac regis consiliarii divinitus admoniti prosequebantur.

Coifi profanes the Temple at Godmundham.

§ 131. Adjecit autem Coifi, quia vellet ipsum Paulinum diligentius audire de Deo, quem prædicabat, verbum facientem; quod cum, jubente rege, faceret, exclamavit, auditis ejus sermonibus, dicens, 'Jam olim intellexeram nihil esse, quod colebamus, quia videlicet quanto studiosius in eo cultu veritatem quærebam, tanto minus inveniebam. Nunc autem aperte profiteor, quia in hac prædicatione veritas claret illa, quæ nobis vitæ, salutis et beatitudinis æternæ dona valet tribuere. Unde suggero, rex, ut templa et altaria, quæ sine fructu utilitatis sacravimus, ocius anathemati et igni contradamus.' Quid plura? præbuit palam assensum evangelizanti beato Paulino rex, et, abrenunciata idolatria, fidem se Christi suscipere confessus est. Cumque a præfato pontifice sacrorum suorum quæreret, quis aras et fana idolorum cum septis, quibus erant circumdata, primus profanere deberet; ille respondit, 'Ego. Quis enim ea, quæ per stultitiam colui, nunc ad exemplum omnium aptius quam ipse per sapientiam mihi a Deo vero donatam, destruam?' Statimque, abjecta superstitione vanitatis, rogavit sibi regem arma dare et equum emissarium, quem ascendens ad idola destruenda veniret, (non enim licuerat pontificem sacrorum vel arma ferre, vel præter in equa equitare.) Accinctus ergo gladio accepit lanceam in manu, et ascendens emissarium regis

pergebat ad idola; quod aspiciens vulgus æstimabat eum insanire. Nec distulit ille, mox ut propiabat ad fanum, profanare illud, injecta in eo lancea, quam tenebat; multumque gavisus de agnitione veri Dei cultus jussit sociis destruere ac succendere fanum cum omnibus septis suis. Ostenditur autem locus ille quondam idolorum non longe ab Eburaco ad orientem, ultra amnem Doruuentionem, et vocatur hodie Godmunddingaham, ubi pontifex ipse, inspirante Deo vero, polluit ac destruxit eas, quas ipse sacraverat, aras. A. D. 627.

CAPUT XIV.

Ut idem Æduini cum sua gente fidelis sit factus; et ubi Paulinus baptizaverit.

§ 132. IGITUR accepit rex Æduini cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe perplurima fidem et lavacrum sanctæ regenerationis, anno regni sui undecimo, qui est annus Dominicæ incarnationis sexcentesimus vicesimus septimus, ab adventu vero Anglorum in Brittaniam annus circiter centesimus octogesimus. Baptizatus est autem Eburaci die sancto paschæ, pridie iduum Aprilium [12 April.], in ecclesia sancti Petri apostoli, quam ibidem ipse de ligno, cum catechizaretur atque ad percipiendum baptisma imbueretur, citato opere construxit; in qua etiam civitate ipse doctori atque antistiti suo Paulino sedem episcopatus donavit. Mox autem ut baptisma consecutus est curavit, A. D. 627. Conversion of Northumbria.

---

9 *Godmunddingaham.*] Godmundham, near Wighton, in the East Riding of Yorkshire, a place celebrated in British as well as in Saxon times, for its Temple. See Camd. Brit. col. 738, 742; Grimm's Myth. p. 52.

19 *Qui est.*] The remainder of this sentence is omitted in the Saxon version.

A. D. 627.

docente eodem Paulino, majorem ipso in loco et augustiorem de lapide fabricare basilicam, in cujus medio ipsum, quod prius fecerat, oratorium includeretur. Præparatis ergo fundamentis, in gyro prioris oratorii per quadrum cœpit ædificare basilicam; sed priusquam altitudo parietis esset consummata, rex ipse impia nece occisus opus idem successori suo Osualdo perficiendum reliquit. Paulinus autem ex eo tempore sex annis continuis, id est, ad finem usque imperii regis illius, verbum Dei, annuente ac favente ipso, in ea provincia prædicabat; credebantque et baptizabantur quotquot erant præordinati ad vitam æternam, in quibus erant Osfrid et Eadfrid filii regis Æduini, qui ambo ei exsuli nati sunt de Quoenburga filia Cearli regis Merciorum.

Baptism of Edwin's family.

§ 133. Baptizati sunt tempore sequente et alii liberi ejus de Ædilberga regina progeniti, Ædilhun, et Ædilthryd filia, et alter filius Uuscfrea, quorum primi albati adhuc rapti sunt de hac vita, et Eburaci in ecclesia sepulti. Baptizatus est et Yffi filius Osfridi, sed et alii nobiles ac regi viri non pauci. Tantus autem fertur tunc fuisse fervor fidei ac desiderium lavacri salutaris gente Nordanhymbrorum, ut quodam tempore Paulinus veniens cum rege et regina in villam regiam, quæ vocatur Adgefrin, triginta sex diebus ibidem cum eis catechizandi et baptizandi officio deditus moraretur; quibus diebus cunctis a mane usque ad vesperam nil aliud ageret quam confluentem eo de cunctis viculis ac locis plebem Christi verbo salutis instruere, atque instructam in fluvio Gleni,

---

27 *Adgefrin.*] Adgebrin, *A.* Now Yeverin in Glendale, some interesting particulars concerning which are given in Hutchinson's Northumberland, i. 246, edit. 1778.

32 *Gleni.*] Clæne, Sax. version, the Glen, a small river

qui proximus erat, lavacro remissionis abluere. A. D. 627. Hæc villa tempore sequentium regum deserta, et alia pro illa est facta in loco, qui vocatur Maelmin. Hæc quidem in provincia Berniciorum; sed et in provincia Deirorum, ubi sæpius manere cum rege solebat, baptizabat in fluvio Sualua, qui vicum Cataractam præterfluit. Nondum enim oratoria vel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi ecclesiæ poterant ædificari. Attamen in Campodono, ubi tunc etiam villa regia erat, fecit basilicam, quam postmodum pagani, a quibus Æduini rex occisus, cum tota eadem villa succenderunt; pro qua reges posteriores fecere sibi villam in regione, quæ vocatur Loidis. Evasit autem ignem altare, quia lapideum erat; et servatur adhuc in monasterio reverentissimi abbatis et presbyteri Thryduulfi, quod est in silva Elmete.

---

which falls into the Till, giving the name of Glendale to the valley through which it passes. Camd. Brit. col. 861.

[3] *Maelmin.*] Camden, col. 862, and, from him, subsequent writers, have supposed, but without sufficient authority, that Milfield near Flodden is here meant.

[7] *Cataractam.*] Catereht tun, Sax. version, Catterick bridge, on the river Swale, in Richmondshire, Whitaker's Richmond, ii. 21.

[9] *Campodono.*] Camden asserts that this is the modern Almonbury, a name which he supposes to be corrupted from Albanbury, since a church was there built by Paulinus and dedicated to St. Alban, Britan. col. 709; and Gale, observing that in the Saxon paraphrase this word is rendered 'Donafelda,' gives the preference to Tanfield, which lies near the Swale. These opinions are refuted in a paper published in the Archæologia, i. 221, the object of which is to show that Doncaster is intended by Campodonum.

[14] *Loidis.*] This royal residence was not in the town, but in the district, of Loidis, namely, at Oswinthorp, see afterwards III. xxiv, and Thoresby's Leeds, p. 108, edit. 1816.

[14] *Evasit.*] The remainder of this chapter is omitted in the Saxon.

[17] *Elmete.*] A district in Yorkshire. Camden conjectures that the ruins visible at Barwick in Elmet indicate the palace of the Northumbrian kings, but does not attempt to show where the monastery of Thrydwulf was situated.

CAPUT XV.

Ut provincia Orientalium Anglorum fidem Christi susceperit.

A. D. 627. Conversion of Eorpwald.

§ 134. TANTUM autem devotionis Æduini erga cultum veritatis habuit, ut etiam regi Orientalium Anglorum Earpualdo, filio Redualdi, persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem et sacramenta Christi cum sua provincia suscipere. Et quidem pater ejus Reduald jamdudum in Cantia sacramentis Christianæ fidei imbutus est, sed frustra; nam rediens domum ab uxore sua et quibusdam perversis doctoribus seductus est, atque a sinceritate fidei depravatus habuit posteriora pejora prioribus, ita ut in morem antiquorum Samaritanorum et Christo servire videretur et diis, quibus antea serviebat. Atque in eodem fano et altare haberet ad sacrificium Christi et arulam ad victimas dæmoniorum; quod videlicet fanum rex ejusdem provinciæ Alduulf, qui nostra ætate fuit, usque ad suum tempus perdurasse et se in pueritia vidisse testabatur. Erat autem præfatus rex Reduald natu nobilis quamlibet actu ignobilis, filius Tytili, cujus pater fuit Vuffa, a quo reges Orientalium Anglorum Vuffingas appellant.

Death of Eorpwald and accession of Sigberct.

§ 135. Verum Eorpuald, non multo postquam fidem accepit tempore, occisus est a viro gentili, nomine Ricbercto; et exinde tribus annis provincia in errore versata est, donec accepit regnum

A. D. 631.

frater ejusdem Eorpualdi Sigberct, vir per omnia

---

5 *Earpualdo.*] The conversion and death of Eorpwald, and the accession of Sigeberct, are incorrectly referred by Florence of Worcester and the Saxon Chronicle to a date different from what is here assigned to those events.

18 *Qui nostra ætate fuit.*] Omitted in the Saxon version.

22 *Vuffa.*] Wuffa, Sax. paraphrase.

Christianissimus atque doctissimus; qui, vivente adhuc fratre, cum exularet in Gallia, fidei sacramentis imbutus est, quorum participem, mox ubi regnare cœpit, totam suam provinciam facere curavit. Cujus studiis gloriosissime favit Felix episcopus, qui de Burgundiorum partibus, ubi ortus et ordinatus est, cum venisset ad Honorium archiepiscopum eique indicasset desiderium suum, misit eum ad prædicandum verbum vitæ præfatæ nationi Anglorum. Nec vota ipsius in cassum cecidere; quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritalis cultor invenit. Siquidem totam illam provinciam, juxta sui nominis sacramentum, a longa iniquitate atque infelicitate liberatam ad fidem et opera justitiæ, ac perpetuæ felicitatis dona, perduxit; accepitque sedem episcopatus in civitate Domnoc, et cum decem ac septem annos eidem provinciæ pontificali regimine præesset, ibidem in pace vitam finivit. A. D. 627.

CAPUT XVI.

Ut Paulinus in provincia Lindissi prædicaverit; et de qualitate regni Æduini.

§ 136. PRÆDICABAT autem Paulinus verbum etiam provinciæ Lindissi, quæ est prima ad meridianam Humbræ fluminis ripam, pertingens usque ad mare, præfectumque Lindocolinæ civitatis, cui A. D. 628. Conversion of Lincolnshire.

[5] *Felix.*] Concerning this individual no information has reached us; Malmesb. de Pontif. f. 135, merely echoes the words of Beda. Wharton, Angl. Sacr. i. 403, shows that Felix commenced preaching in East Anglia in A. D. 630, and died in 647.

[17] *Domnoc.*] Dunwich, a city formerly on the coast of Suffolk, but now swept away by the sea, was the first seat of this bishopric, which, after several removals, was ultimately fixed at Norwich.

A.D. 628. nomen erat Blaecca, primum cum domo sua convertit ad Dominum. In qua, videlicet, civitate et ecclesiam operis egregii de lapide fecit; cujus tecto vel longa incuria, vel hostili manu, dejecto, parietes hactenus stare videntur, et omnibus annis aliqua sanitatum miracula in eodem loco solent ad utilitatem eorum, qui fideliter quærunt, ostendi. In qua ecclesia Paulinus, transeunte ad Christum Justo, Honorium pro eo consecravit episcopum, ut in sequentibus suo loco dicemus. De hujus fide provinciæ narravit mihi presbyter et abbas quidam vir veracissimus de monasterio Peartaneu, vocabulo Deda, retulisse sibi quendam seniorem baptizatum se fuisse die media a Paulino episcopo, præsente rege Æduino et multam populi turbam, in fluvio Treenta, juxta civitatem, quæ lingua Anglorum Tiouulfinga caestir vocatur; qui etiam effigiem ejusdem Paulini referre esset solitus, quod esset vir longæ staturæ, paululum incurvus, nigro capillo, facie macilenta, naso adunco pertenui, venerabilis simul et terribilis aspectu. Habuit autem secum in ministerio et Jacobum diaconum, virum utique industrium ac nobilem in Christo et ecclesia, qui ad nostra usque tempora permansit.

State of Ed- § 137. Tanta autem eo tempore pax in Brittania,

---

3 *Ecclesiam.*] Supposed to be the church of St. Paul's, which, according to tradition, was originally dedicated to St. Paulinus.

12 *Peartaneu.*] Peurtanei *B.* Perartanig *D.* Peortanea Sax. version. There seems reason to suppose, from the language of the charters printed in the Monast. Anglic. i. 142, 143, edit. 1655, that Parteney was a different place from the Benedictine monastery of Bardney, afterwards refounded by Gilbert de Gaunt, although in its immediate neighbourhood.

17 *Tiovulfinga caestir.*] Teolfinga ceastra, Saxon version. The locality of this town is uncertain, but Camden believes it to be the present Southwell in Nottinghamshire, Britan. col. 483.

26 *Pax.*] Ireland enjoyed the same internal tranquillity under the reign of Brian; see Warner's Hist. of Ireland, i. 403.

quaquaversum imperium regis Æduini pervenerat, fuisse perhibetur, ut, sicut usque hodie in proverbio dicitur, etiam si mulier una cum recens nato parvulo vellet totam perambulare insulam a mari ad mare, nullo se lædente, valeret. Tantum rex idem utilitati suæ gentis consuluit, ut plerisque in locis, ubi fontes lucidos juxta publicos viarum transitus construxit, ibi ob refrigerium viantium, erectis stipitibus, æreos caucos suspendi juberet, neque hos quisquam, nisi ad usum necessarium, contingere præ magnitudine vel timoris ejus auderet, vel amoris vellet. Tantum vero in regno excellentiæ habuit, ut non solum in pugna ante illum vexilla gestarentur, sed et tempore pacis equitantem inter civitates, sive villas, aut provincias suas cum ministris, semper antecedere signifer consuesset; necnon et incedente illo ubilibet per plateas, illud genus vexilli, quod Romani Tufam, Angli vero appellant Tuuf, ante eum ferri solebat.

A. D. 628. win's kingdom.

CAPUT XVII.

Ut idem ab Honorio papa exhortatorias literas acceperit, qui etiam Paulino pallium miserit.

§ 138. QUO tempore præsulatum sedis apostolicæ Honorius, Bonifacii successor, habebat, qui, ubi gentem Nordanhymbrorum cum suo rege ad fidem confessionemque Christi, Paulino evangelizante, conversam esse didicit, misit eidem Paulino pallium; misit et regi Æduino literas exhortatorias,

A. D. 634.

---

[9] *Caucos.*] Cups, see Hofmann's Lexicon, *v.* Cauca.

[18] *Tufam.*] A species of banner, concerning which see Hofmann's Lexicon.

[28] *Literas.*] It appears from the epistle to Honorius contained in the following chapter, that this letter was written in A. D. 634, before the news of Edwin's death had reached the pope. Since, however, Edwin was con-

A. D. 634. paterna illum caritate accendens, ut in fide veritatis, quam acceperant, persistere semper ac proficere curarent. Quarum videlicet literarum iste est ordo.

Letter from pope Honorius to Edwin.

§ 139. "Domino excellentissimo atque præcellentissimo filio Æduino, regi Anglorum, Honorius episcopus servus servorum Dei, salutem.

"Ita Christianitatis vestræ integritas circa sui Conditoris cultum fidei est ardore succensa, ut longe lateque resplendeat, et in omni mundo annunciata vestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos reges esse cognoscitis, dum regem et Creatorem vestrum orthodoxa prædicatione edocti Deum venerando creditis, eique, quod humana valet conditio, mentis vestræ sinceram devotionem exsolvitis. Quid enim Deo nostro aliud offerre valebimus, nisi ut in bonis actibus persistentes ipsumque auctorem humani generis confitentes eum colere, eique vota nostra reddere festinemus? Et ideo, excellentissime fili, paterna vos caritate, qua convenit, exhortamur, ut hoc, quod vos divina misericordia ad suam gratiam vocare dignata est, sollicita intentione et assiduis orationibus servare omnimodo festinetis; ut, qui vos in præsenti seculo ex omni errore absolutos ad agnitionem sui nominis est dignatus perducere et cœlestis patriæ vobis præparet mansionem. Prædicatoris igitur vestri domini mei apostolicæ memoriæ Gregorii frequenter lectione occupati, præ oculis affectum doctrinæ ipsius, quem pro

verted in 627, it is by no means clear how we are to account for the pope's silence during this interval; Smith conjectures that it may have happened from the slow progress of Christianity in Northumbria (see § 112), or from some difficulty arising from the mutual consecration of the archbishops of York and Canterbury. This letter is omitted in the Saxon version.

vestris animabus libenter exercuit, habetote; quatenus ejus oratio et regnum vestrum populumque augeat, et vos omnipotenti Deo irreprehensibiles repræsentet. Ea vero, quæ a nobis pro vestris sacerdotibus ordinanda sperastis, hæc pro fidei vestræ sinceritate, quæ nobis multimoda relatione per præsentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito animo attribuere ulla sine dilatione prævidemus; et duo pallia utrorumque metropolitanorum, id est, Honorio et Paulino, direximus, ut dum quis eorum de hoc seculo ad auctorem suum fuerit arcessitus, in loco ipsius alter episcopum ex hac nostra auctoritate debeat subrogare. Quod quidem, tam pro vestræ caritatis affectu, quam pro tantarum provinciarum spatiis, quæ inter nos et vos esse noscuntur, sumus invitati concedere, ut in omnibus devotioni vestræ nostrum concursum et juxta vestra desideria præberemus. A. D. 634.

"Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat."

CAPUT XVIII.

Ut Honorius, qui Justo in episcopatum Dorovernensis ecclesiæ successit, ab eodem papa Honorio pallium et literas acceperit.

§ 140. HÆC inter Justus archiepiscopus ad cœlestia regna sublevatus quarto iduum Novembrium die [10 Nov.], et Honorius pro illo est in præsulatum effectus; qui ordinandus venit ad Paulinum, et

Death of Justus archbishop of Canterbury, and consecration of Honorius.

[25] *Inter hæc.*] Here we encounter a chronological difficulty; for since Edwin had written to the pope in favour of the two metropolitans, Honorius and Paulinus, it is obvious that the letter must have been despatched before the battle in which he fell, 12 October A. D. 633, and as Justus died in the month of November, his death must be referred, at the latest, to 632. But on the other hand, since Paulinus consecrated Honorius at Lincoln, that ceremony must have taken place before

occurrente sibi illo in Lindocolino, quintus ab Augustino Doruvernensis ecclesiæ consecratus est antistes. Cui etiam præfatus papa Honorius misit pallium et literas, in quibus decernit hoc ipsum, quod in epistola ad Æduinum regem missa decreverat; scilicet, ut cum Doruvernensis vel Eburacensis antistes de hac vita transierit, is, qui superest, consors ejusdem gradus habeat potestatem alterum ordinandi in loco ejus, qui transierat, sacerdotem; ne sit necesse ad Romanam usque civitatem per tam prolixa terrarum et maris spatia pro ordinando archiepiscopo semper fatigari. Quarum etiam textum literarum in nostra hac historia ponere commodum duximus.

A. D. 634. Letter from the pope to Honorius of Canterbury.

§ 141. "Dilectissimo fratri Honorio, Honorius.

"Inter plurima, quæ redemtoris nostri misericordia suis famulis dignatur bonorum munera prærogare, illud etiam clementer collata suæ pietatis munificentia tribuit, quoties per fraternos affatus unianimam dilectionem quadam contemplatione alternis aspectibus repræsentat. Pro quibus majestati ejus gratias indesinenter exsolvimus, eumque votis supplicibus exoramus, ut vestram dilectionem in prædicatione Evangelii laborantem et fructificantem, sectantemque magistri et capitis sui sancti Gregorii regulam, perpeti stabilitate confirmet, et ad augmentum ecclesiæ suæ potiora per vos suscitet incrementa; ut fide et opere, in timore Dei et caritate, vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quæ per domini Gregorii exordia pullulat, convalescendo amplius

---

the death of Edwin, for immediately after that event Paulinus retreated to Kent. Smith places the death of Justus in 630, the consecration of Honorius in 631, and the transmission of the pall in 634.

12 *Fatigari.*] The remainder of the chapter is omitted in the Saxon version.

A. D. 634.

extendatur; ut ipsa vos dominici eloquii promissa in futuro respiciant, vosque vox ista ad æternam festivitatem evocet, 'Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.' Et iterum, 'Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intrà in gaudium Domini tui.' Et nos equidem, fratres carissimi, hæc vobis pro æterna caritate exhortationis verba præmittentes, quæ rursus pro ecclesiarum vestrarum privilegiis congruere posse conspicimus, non desistimus impertire.

§ 142. "Et tam juxta vestram petitionem, quam filiorum nostrorum regum vobis per præsentem nostram præceptionem, vice beati Petri apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia vocari, is, qui superstes fuerit, alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare. Pro qua etiam re singula vestræ dilectioni pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus, ut per nostræ præceptionis auctoritatem possitis Deo placitam ordinationem efficere; quia ut hæc vobis concederemus, longa terrarum marisque intervalla, quæ inter nos ac vos obsistunt, ad hæc nos condescendere coegerunt, ut nulla possit ecclesiarum vestrarum jactura per cujuslibet occasionis obtentum quoquo modo provenire; sed potius commissi vobis populi devotionem plenius propagare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

"Data die tertio iduum Junii [11 Jun.] imperantibus dominis nostris piissimis Augustis, Heraclio anno vicesimo quarto, post consulatum ejusdem

---

30 *Tertio iduum.*] Quarto iduum *C.*

32 *Post consulatum.*] Mabillon, De Re Diplomat. p. 191, edit. 1789, in quoting this passage here reads 'Proconsultus;' 'Pac,' *C.*

A. D. 634. anno vicesimo tertio; atque Constantino filio ipsius anno vicesimo tertio, et consulatus ejus anno tertio; sed et Heraclio felicissimo Cæsare item filio ejus anno tertio, indictione septima, id est, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo tricesimo quarto.

CAPUT XIX.

Ut primo idem Honorius, et post Johannes, literas genti Scottorum pro pascha simul et pro Pelagiana hæresi miserit.

A. D. 634. Letters relative to the controversy respecting Easter.

§ 143. Misit idem papa Honorius literas etiam genti Scottorum, quos in observatione sancti paschæ errare compererat, juxta quod supra docuimus, sollerter exhortans, ne paucitatem suam in extremis terræ finibus constitutam, sapientiorem antiquis sive modernis, quæ per orbem erant, Christi ecclesiis æstimarent; neve contra paschales computos et decreta synodalium totius orbis pontificum aliud pascha celebrarent. Sed et Johannes, qui successori ejusdem Honorii Severino successit, cum adhuc esset electus in pontificatum, pro eodem errore corrigendo literas eis magna auctoritate atque eruditione plenas direxit; evidenter adstruens, quia dominicum paschæ diem a quinta decima luna usque ad vicesimam primam, quod in Nicæna synodo probatum est, oportet inquiri. Necnon et pro Pelagiana hæresi, quam apud eos reviviscere didicerat, cavenda ac repellenda in eadem illos epistola admonere curavit; cujus epistolæ principium hoc est.

---

[1] *Atque .... tertio.*] These words are omitted in *A*.

[4] *Indictione septima.*] Indictione vj,—viij. MSS. cited by Baronius and Pagi ad an.

[7] Caput XIX] The whole of this chapter is omitted in the Saxon.

[12] *Supra docimus.*] See § 97, 98.

§ 144. "Dilectissimis et sanctissimis Tomiano, Columbano, Cromano, Dinnao, et Baithano episcopis; Cromano, Ernianoque, Laistrano, Scellano, et Segeno presbyteris; Sarano, ceterisque doctoribus seu abbatibus Scottis, Hilarus archipresbyter, et servans locum sanctæ sedis apostolicæ, Johannes diaconus, et in Dei nomine electus; item Johannes primicerius et servans locum sanctæ sedis apostolicæ, et Johannes servus Dei, consiliarius ejusdem apostolicæ sedis. A. D. 634.

---

[1] *Tomiano.*] Thomiano *C.* Tomenus mac Ronan (Annal. iv. Magr. A. D. 660) was bishop of Armagh in A. D. 630, when the Synod of Lethglinn, relative to the celebration of Easter, was held, (Primord. p. 938) and died in 661. Ann. Tigern. ad Ann.

[2] *Columbano.*] From the frequency of this name amongst the Irish, it is difficult to identify this individual; probably he was bishop of Clunirard, who according to the Ann. iv Magr. died A. D. 652.

[2] *Cromano.*] Cronano *A. D.* This name was also exceedingly common; the individual here spoken of is supposed to have been bishop of Aondroma, who died 7 January 642. Annal. iv Magr. ad Ann.

[2] *Dinnao.*] Dimao *A. B. D.* Dima the Black, bishop of Connor, died, according to the Annals of Tigernach, in A. D. 659; the same authority mentions the death of a bishop Dimnaus, whose see is not specified, A. D. 663.

[2] *Baithano.*] Baithenus bishop of Techbaithan in Connaught, (or Cluanmacnois) was the disciple of Columba, and is mentioned in Adomnan's Life of Columba, i. 2, 37, 42, ii. 14, iii. 18.

[3] *Cromano.*] Cronano *A. D.* Croemano *C.* "Obitus Cronani monasterii Maghbilensis." Annal. Tigern. ad An. 650.

[3] *Erniano.*] Arniano *C.* Ernanus was the disciple of Columba, and abbot of the monastery built by that saint, "in insula Torachia," see Annal. iv Magr. ad An. 616.

[3] *Laistrano.*] Laistrono *C.* Laustrano *D.* Lasreanus mac Kiarell, abbot of Lethglinn, took a prominent part in the Synod held A. D. 630 relative to the celebration of Easter, Primord. p. 936. He died A. D. 639. Annal Tigern. ad Ann.

[3] *Scellano.*] Probably the "Sillanus episcopus Damhiniensis," whose death is mentioned in Annal. Tigern. as having happened A. D. 659.

[4] *Segeno.*] Segiano *A. D.* Segenius, who became abbot of Iona in A. D. 623, is mentioned in Adomnan's Life of Columba, i. 3, ii. 4. To him Cumman addressed the important epistle 'de controversia Paschali,' printed in Usher's Sylloge, n. xi. He died in A. D. 652, Primord. 702, 970.

[4] *Sarano.*] Saranus abbot of Othna Moire is mentioned in the Annals of Tigernach, A. D. 658.

A. D. 634. "Scripta, quæ per latores ad sanctæ memoriæ Severinum papam adduxerunt, et eo de hac luce migrante, reciproca responsa ad ea, quæ postulata fuerant, siluerunt. Quibus reseratis, ne diu tantæ quæstionis caligo indiscussa remaneret, reperimus quosdam provinciæ vestræ contra orthodoxam fidem, novam ex veteri hæresim renovare conantes; pascha nostrum, in quo immolatus est Christus, nebulosa caligine refutantes, et quarta decima luna cum Hebræis celebrare nitentes."

Quo epistolæ principio manifeste declaratur, et nuperrime temporibus illis hanc apud eos hæresim coortam, et non totam eorum gentem, sed quosdam in eis, hac fuisse implicitos.

§ 145. Exposita autem ratione paschalis observantiæ, ita de Pelagianis in eadem epistola subdunt.

"Et hoc quoque cognovimus, quod virus Pelagianæ hæreseos apud vos denuo reviviscit; quod omnio hortamur, ut a vestris mentibus hujusmodi venenatum superstitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoque exsecranda hæresis damnata est latere vos non debet, quia non solum per istos ducentos annos abolita est, sed et quotidie a nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur. Et hortamur, ne quorum arma combusta sunt, apud vos eorum cineres suscitentur; nam quis non exsecretur superbum eorum conamen et impium, dicentium posse sine peccato hominem exsistere ex propria voluntate, et non ex gratia Dei? Et primum quidem blasphemiæ stultiloquium est, dicere esse hominem sine peccato; quod omnino non potest, nisi unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui sine peccato est conceptus et partus. Nam ceteri homines cum peccato originali nascentes testimonium prævaricationis Adæ, etiam

sine actuali peccato exsistentes, portare noscuntur; secundum prophetam dicentem; 'Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.'" A. D. 634.

CAPUT XX.

Ut, occiso Æduino, Paulinus Cantiam rediens, Hrofensis ecclesiæ præsulatum susceperit.

A. D. 633. Battle of Haethfelth and death of Edwin.

§ 146. AT vero Æduini cum decem et septem annis genti Anglorum simul et Brittonum gloriosissime præesset, e quibus sex etiam ipse, ut diximus, Christi regno militavit, rebellavit adversus eum Caedualla rex Brittonum, auxilium præbente illi Penda viro strenuissimo de regio genere Merciorum, qui et ipse eo tempore gentis ejusdem regno annis viginti et duobus varia sorte præfuit; et, conserto gravi prœlio in campo, qui vocatur Haethfelth, occisus est Æduini die quarta iduum Octobris [Oct. 12], anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo tricesimo tertio, cum esset annorum quadraginta et octo; ejusque totus vel interemtus vel dispersus est exercitus. In quo etiam bello ante illum unus filius ejus Osfrid juvenis bellicosus cecidit, alter Eadfrid, necessitate cogente,

---

[12] *Caedualla.*] In the Annals of Tigernach, A. D. 631, he is called Chon. Geoffrey of Monmouth, in the twelfth book of his History, gives a detailed account of these transactions between Cedwalla and Edwin.

[13] *Penda.*] Penda, son of Wibba, king of Mercia, succeeded to the throne A. D. 633, (not in 626, as in the Saxon Chronicle,) and died in 655.

[17] *Haethfelth.*] In the Saxon version 'Hæthfelda,' now Hatfield, in the West Riding of Yorkshire, Camd. Brit. col. 725. This battle is ascribed to A. D. 631 by the Annals of Ulster and Tigernach; to 2 ides [14] October A. D. 633 by the Saxon Chronicle, and to 6 ides [10] October A. D. 633 by Florence.

[19] *Annorum* 48.] In the Saxon version, but incorrectly, 47, which also omits the year in which the battle happened.

A. D. 633.

ad Pendam regem transfugit, et ab eo postmodum, regnante Osualdo, contra fidem jurisjurandi peremtus est.

State of Northumbria.

§ 147. Quo tempore maxima est facta strages in ecclesia vel gente Nordanhymbrorum, maxime quod unus ex ducibus, a quibus acta est, paganus, alter quia barbarus erat pagano sævior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, et Christiani erat nominis ignarus; at vero Caedualla, quamvis nomen et professionem haberet Christiani, adeo tamen erat animo ac moribus barbarus, ut ne sexui quidem muliebri, vel innocuæ parvulorum parceret ætati, quin universos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum provincias debacchando pervagatus, ac totum genus Anglorum Brittaniæ finibus erasurum se esse deliberans. Sed nec religioni Christianæ, quæ apud eos exorta erat, aliquid impendebat honoris; quippe cum usque hodie moris sit Brittonum fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare quam paganis. Allatum est autem caput Æduini regis Eburacum, et illatum postea in ecclesiam beati apostoli Petri, quam ipse cœpit, sed successor ejus Osualdus perfecit, ut supra docuimus, positum est in porticu sancti papæ Gregorii, a cujus ipse discipulis verbum vitæ susceperat.

Paulinus returns to Kent.

§ 148. Turbatis itaque rebus Nordanhymbrorum hujus articulo cladis, cum nil alicubi præsidii nisi in fuga esse videretur, Paulinus, assumta secum regina Ædilberge, quam pridem adduxerat,

---

[22] *Communicare.*] See § 98.

[26] *Supra docuimus.*] See § 132.

[32] *Ædilberge.*] She became an inmate of the monastery of Liming in Kent, which was founded for her use by her brother Eadbald, and dying 10 Sept. A. D. 647, was canonized; see Monasticon Anglicanum, i. 452, edit. Ellis.

A. D. 633.

rediit Cantiam navigio, atque ab Honorio archiepiscopo et rege Eadbaldo multum honorifice susceptus est. Venit autem illuc, duce Basso, milite regis Æduini fortissimo, habens secum Eanfledam filiam, et Vuscfrean filium Æduini, necnon et Yffi filium Osfridi filii ejus, quos postea mater metu Eadbaldi et Osualdi regum misit in Galliam nutriendos regi Daegberecto, qui erat amicus illius; ibique ambo in infantia defuncti, et juxta honorem vel regiis pueris, vel innocentibus Christi, congruum, in ecclesia sepulti sunt. Attulit quoque secum vasa pretiosa Æduini regis perplura, in quibus et crucem magnam auream, et calicem aureum consecratum ad ministerium altaris, quæ hactenus in ecclesia Cantiæ conservata monstrantur.

State of the church of Rochester,

§ 149. Quo in tempore Hrofensis ecclesia pastorem minime habebat, eo quod Romanus præsul illius, ad Honorium papam a Justo archiepiscopo legatarius missus, absorptus fuerat fluctibus Italici maris; ac per hoc curam illius præfatus Paulinus, invitatione Honorii antistitis et Eadbaldi regis, suscepit ac tenuit, usque dum et ipse suo tempore ad cœlestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens pallium quoque, quod a Romano papa acceperat, reliquit.

and of York.

Reliquerat autem in ecclesia sua Eburacensi Jacobum diaconum, virum utique ecclesiasticum et sanctum, qui multo exhinc tempore in ecclesia manens magnas antiquo hosti prædas docendo et

---

[5] *Vuscfrean.*] Wusfrean, Sax. version.

[6] *Yffi.*] Uffa, Sax. version.

[8] *Daegberecto.*] Dagobert the First, king of France, whose brother Charibert was father of Bercta, Adilberga's mother.

[11] *Ecclesia sepulti.*] Mabillon, Annal. Ord. Bened. xii. 37, conjectures that they were buried in the church of St. Denis at Paris.

[20] *Italici.*] This word is omitted in the Saxon version.

A. D. 633. baptizando eripuit; cujus nomine vicus, in quo maxime solebat habitare, juxta Cataractam, usque hodie cognominatur. Qui, quoniam cantandi in ecclesia erat peritissimus, recuperata postmodum pace in provincia, et crescente numero fidelium, etiam magister ecclesiasticæ cantionis juxta morem Romanorum seu Cantuariorum multis cœpit exsistere; et ipse senex ac plenus dierum, juxta Scripturas, patrum viam secutus est.

---

[1] *Vicus . . . juxta Cataractam.*] Said to be Akeburgh, see Whittaker's Richmondshire, ii. 21. In the Saxon version 'Cataractam' is expressed by 'Cetrehtan.'

[3] *Cantandi.*] Smith, in his Appendix, n. xii, gives a short account of the introduction and use of the Gregorian Chaunt in England.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

GENTIS ANGLORUM

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Ut primi successores Æduini regis et fidem suæ gentis prodiderunt, et regnum porro Osualdus Christianissimus rex utrumque restauravit.

A. D. 633.

Osric king of Deira, and Eanfrid king of Bernicia,

§ 150. At interfecto in pugna Æduino, suscepit pro illo regnum Deirorum, (de qua provincia ille generis prosapiam et primordia regni habuerat,) filius patrui ejus Ælfrici, vocabulo Osric, qui, ad prædicationem Paulini, fidei erat sacramentis imbutus. Porro regnum Berniciorum, (nam in has duas provincias gens Nordanhymbrorum antiquitus divisa erat,) suscepit filius Ædilfridi, qui de illa provincia generis et regni originem duxerat, nomine Eanfrid. Siquidem tempore toto, quo regnavit Æduini, filii præfati regis Ædilfridi, qui ante illum regnaverat, cum magna nobilium juventute apud Scottos sive Pictos exsulabant, ibique ad doctrinam Scottorum catechizati et baptismatis sunt gratia recreati. Qui, ut mortuo rege inimico, patriam sunt redire permissi, accepit primus eorum, quem diximus, Eanfrid, regnum Berniciorum. Qui uter-

A. D. 633. que rex, ut terreni regni infulas sortitus est, sacramenta regni cœlestis, quibus initiatus erat, anathematizando prodidit; ac se priscis idolatriæ sordibus polluendum perdendumque restituit.

A. D. 634. slain by Ceadwalla.

§ 151. Nec mora, utrumque rex Brittonum Ceadualla impia manu, sed justa ultione, peremit. Et primo quidem proxima æstate Osricum, dum se in oppido municipio temerarie obsedisset, erumpens subito cum suis omnibus imparatum cum suo exercitu delevit. Dein cum anno integro provincias Nordanhymbrorum non ut rex victor possideret, sed quasi tyrannus sæviens disperderet ac tragica cæde dilaceraret, tandem Eanfridum inconsulte ad se cum duodecim lectis militibus, postulandæ pacis gratia, venientem, simili sorte damnavit. Infaustus ille annus et omnibus bonis exosus usque hodie permanet, tam propter apostasiam regum Anglorum, qua se fidei sacramentis exuerant, quam propter vesanam Brittonici regis tyrannidem. Unde cunctis placuit regum tempora computantibus, ut, ablata de medio regum perfidiorum memoria, idem annus sequentis regis, id est, Osualdi, viri Deo dilecti, regno assignaretur; quo, post occisionem fratris Eanfridi, superveniente cum parvo exercitu, sed fide Christi munito, infandus Brittonum dux cum immensis illis copiis, quibus nihil resistere posse jactabat, interemtus est, in loco, qui lingua Anglorum Denisesburna, id est Rivus Denisi, vocatur.

---

[1] *Infulas.*] In Smith and the earlier editions 'insulas.'

[8] *Oppido municipio.*] Namely, the city of York, styled 'Munipium' by Aurelius Victor in his History of the Cæsars, Drake's Eboracum, pp. 178, 179. In the Saxon version it is,—on municep thære byrig—'on municep the town.'

[23] *Assignaretur.*] See III. 9.

[28] *Denisesburna.*] In the Saxon version 'Denisses Burna,' supposed to be Dilston, near Hexham, in Northumberland, see Smith's Appendix, n. xiii.

CAPUT II.

Ut de ligno crucis, quod idem rex contra barbaros pugnaturus erexerat, inter innumera sanitatum miracula, quidam a dolentis brachii sit languore curatus.

A. D. 635.

Oswald's piety.

§ 152. OSTENDITUR autem usque hodie et in magna veneratione habetur locus ille, ubi venturus ad hanc pugnam Osuald signum sanctæ crucis erexit, ac flexis genibus Dominum deprecatus est, ut in tanta rerum necessitate suis cultoribus cœlesti succurreret auxilio. Denique fertur, quia facta citato opere cruce, ac fovea præparata, in qua statui deberet, ipse fide fervens hanc arripuerit, ac foveæ imposuerit, atque utraque manu erectam tenuerit, donec aggesto a militibus pulvere, terræ figeretur. Et hoc facto, elata in altum voce, cuncto exercitui proclamaverit, 'Flectamus omnes genua, et Dominum omnipotentem vivum ac verum in commune deprecemur, ut nos ab hoste superbo ac feroce sua miseratione defendat; scit enim Ipse quia justa pro salute gentis nostræ bella suscepimus.' Fecerunt omnes ut jusserat; sic incipiente diluculo in hostem progressi juxta meritum suæ fidei victoria potiti sunt. In cujus loco orationis innumeræ virtutes sanitatum noscuntur esse patratæ, ad indicium videlicet ac memoriam fidei regis; nam et usque hodie multi de ipso ligno sacrosanctæ crucis astulas excidere solent, quas cum in aquas miserint eisque languentes homines aut pecudes potaverint sive asperserint, mox sanitati restituuntur.

Hefenfelth.

§ 153. Vocatur locus ille lingua Anglorum Hefen-

31 *Hefenfelth.*] The situation is also uncertain; concerning it and the church to which Beda presently alludes, the Appendix xiii

A. D. 635. felth, quod dici potest Latine 'Cœlestis Campus,' quod certo utique præsagio futurorum antiquitus nomen accepit; significans nimirum quod ibidem cœleste erigendum trophæum, cœlestis inchoanda victoria, cœlestia usque hodie forent miracula celebranda. Est autem locus juxta murum illum, ad aquilonem, quo Romani quondam ob arcendos barbarorum impetus, totam a mari ad mare præcinxere Brittaniam, ut supra docuimus. In quo videlicet loco consuetudinem multo jam tempore fecerant fratres Hagustaldensis ecclesiæ, quæ non longe abest, advenientes omni anno, pridie quam postea idem rex Osuald occisus est, vigilias pro salute animæ ejus facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, victimam pro eo mane sacræ oblationis offerre. Qui etiam crescente bona consuetudine, nuper ibidem ecclesia constructa, sacratiorem et cunctis honorabiliorem locum omnibus fecere. Nec immerito, quia nullum, ut comperimus, fidei Christianæ signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquam hoc sacræ crucis vexillum novus militiæ ductor, dictante fidei devotione, contra hostem immanissimum pugnaturus statueret.

A miracle. § 154. Nec ab re est unum e pluribus, quæ ad hanc crucem patrata sunt, virtutis miraculum enarrare. Quidam de fratribus Hagustaldensis ecclesiæ, nomine Bothelm, qui nunc usque superest, ante paucos annos dum incautius forte noctu in glacie incederet, repente corruens brachium contrivit, ac gravissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari; ita ut ne ad os quidem adducere ipsum brachium ullatenus, dolore arcente, valeret.

---

of Smith may be consulted. In the Saxon translation it is 'Heofenfeld.'

[5] *Celebranda.*] The remainder of this section is omitted in the Saxon version.

Qui cum die quadam mane audiret unum de fratribus ad locum ejusdem sanctæ crucis ascendere disposuisse, rogavit, ut aliquam sibi partem de illo ligno venerabili rediens afferret, credere se dicens quia per hoc, donante Domino, salutem posset consequi. Fecit ille ut rogatus est, et reversus ad vesperam, sedentibus jam ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de veteri musco, quo superficies ligni erat obsita. Qui cum sedens ad mensam non haberet ad manum ubi oblatum sibi munus reponeret, misit hoc in sinum sibi; et dum iret cubitum, oblitus hoc alicubi deponere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore, cum evigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adjacere, admotaque manu requirere quid esset, ita sanum brachium manumque reperit ac si nihil unquam tanti languoris habuisset. A. D. 635.

CAPUT III.

Ut idem rex postulans de gente Scottorum antistitem, acceperit Ædanum, eidemque in insula Lindisfarnensi sedem episcopatus donaverit.

§ 155. IDEM ergo Osuald mox ubi regnum suscepit, desiderans totam, cui præesse cœpit, gentem fidei Christianæ gratia imbui, cujus experimenta permaxima in expugnandis barbaris jam ceperat, misit ad majores natu Scottorum, inter quos exsulans ipse baptismatis sacramenta, cum his, qui secum erant, militibus, consecutus erat; petens, ut sibi mitteretur antistes, cujus doctrina ac ministerio gens, quam regebat, Anglorum, Dominicæ fidei et dona disceret, et susciperet sacramenta. Neque aliquanto tardius, quod petiit, impetravit; accepit namque pontificem Ædanum, summæ mansuetudinis et pietatis ac moderaminis virum, ha-

A. D. 635. Aidan sent from Iona to Northumbria.

A. D. 635.

bentemque zelum Dei, quamvis non plene secundum scientiam. Namque diem paschæ Dominicum more suæ gentis, cujus sæpius mentionem fecimus, a quarta decima luna usque ad vicesimam observare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scottorum provincia et omnis natio Pictorum illo adhuc tempore pascha Dominicum celebrabat, æstimans se in hac observatione sancti ac laude digni patris Anatolii scripta secutam; quod an verum sit, peritus quisque facillime cognoscit. Porro gentes Scottorum, quæ in australibus Hibernæ insulæ partibus morabantur, jamdudum ad admonitionem apostolicæ sedis antistitis, pascha canonico ritu observare didicerunt.

Becomes bishop of Lindisfarne.

§ 156. Venienti igitur ad se episcopo, rex locum sedis episcopalis in insula Lindisfarnensi, ubi ipse petebat, tribuit. Qui videlicet locus, accedente ac recedente rheumate, bis quotidie instar insulæ maris circumluitur undis, bis renudato litore contiguus terræ redditur; atque ejus admonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans ecclesiam Christi in regno suo multum diligenter ædificare ac dilatare curavit. Ubi pulcherrimo sæpe spectaculo contigit, ut, evangelizante antistite, qui Anglorum linguam perfecte non noverat, ipse rex suis ducibus ac ministris interpres verbi exsisteret cœlestis; quia nimirum tam longo exsilii sui tempore linguam Scottorum jam plene didicerat. Exin cœpere plures per dies de Scottorum regione venire Brittaniam, atque illis Anglorum provinciis, quibus regnavit rex Osuald, magna devotione verbum

---

[9] *Anatolii.*] See chapter xxv. of the present book.

[12] *Admonitionem.*] See § 143.

[16] *Insula Lindisfarnensi.*] Now Holy-Island, situated off the coast of Northumberland. The early history of this see has been recently illustrated, with equal taste and research, by the Rev. James Raine, in his History of North Durham, p. 50, fol. Lond. 1830.

A. D. 635.

fidei prædicare et credentibus gratiam baptismi, quicumque sacerdotali erant gradu præditi, ministrare. Construebantur ergo ecclesiæ per loca, confluebant ad audiendum Verbum populi gaudentes, donabantur munere regio possessiones et territoria ad instituenda monasteria, imbuebantur præceptoribus Scottis parvuli Anglorum, una cum majoribus studiis et observatione disciplinæ regularis.

The Island of Iona.

§ 157. Nam monachi erant maxime, qui ad prædicandum venerant. Monachus ipse episcopus Ædan, utpote de insula, quæ vocatur Hii, destinatus; cujus monasterium in cunctis pene septentrionalium Scottorum et omnium Pictorum monasteriis non parvo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat. Quæ, videlicet, insula ad jus quidem Brittaniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Brittaniæ plagas incolunt, jamdudum monachis Scottorum tradita, eo quod, illis prædicantibus, fidem Christi perceperint.

---

[14] *Scottorum.*] As well the Scots who inhabited Ulster in Ireland, as the Dalreodini, who were seated in Britain. Usher, Primord. p. 700.

[18] *Pictorum.*] Usher (Primord. p. 703,) and from him Mabillon (Ann. Bened. viii. 8) remark the inconsistency of Beda relative to the position of the Picts upon the north of the Clyde, which is apparent upon a comparison of this passage with § 7 of the present history.

[20] *Tradita.*] The Annals of Tigernach and Ulster here differ from Beda; and, with greater probability, state that Iona was given to Columba by Conan the son of Comgall, king of Dalrieda, who died A. D. 574. See Adomnan. Vit. Columb. i. 7; Ann. Tigern. A. D. 574; Ann. Ult. A. D. 573 (574); Primord. p. 703.

CAPUT IV.

Quando gens Pictorum fidem Christi perceperit.

A. D. 565. Columba's arrival in Britain.

§ 158. SIQUIDEM anno incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimo quinto, quo tempore gubernaculum Romani imperii post Justinianum Justinus minor accepit, venit de Hibernia presbyter et abbas habitu et vita monachi insignis, nomine Columba, Brittaniam; prædicaturus verbum Dei provinciis septentrionalium Pictorum, hoc est, eis, quæ arduis atque horrentibus montium jugis ab australibus eorum sunt regionibus sequestratæ. Namque ipsi australes Picti, qui intra eosdem montes habent sedes, multo ante tempore, ut perhibent, relicto errore idolatriæ, fidem veritatis acceperant, prædicante eis verbum Nynia episcopo reverentissimo et sanctissimo viro, de natione Brittonum, qui erat Romæ regulariter fidem et mysteria veritatis edoctus; cujus sedem episcopalem, (sancti Martini episcopi nomine et ecclesia insignem, ubi ipse etiam corpore una cum pluribus sanctis requiescit,) jam nunc Anglorum gens obtinet. Qui locus ad provinciam Berniciorum pertinens vulgo vocatur 'Ad Candidam Casam,' eo quod ibi

---

[6] *Venit de Hibernia.*] Beda here appears to be in error when he ascribes Columba's voyage into Britain to the year 565. The battle of Culdrevan was fought in A.D. 561. Ann. Tigern. ad an., and two years afterwards, A. D. 563, he had arrived in Britain, and was in the court of Conall the son of Comgil. Adomn. Vit. Columb. i. 7.

[8] *Columba.*] Concerning the exploits of this individual, the reader is referred to Dr. O'Connor's 'Notanda de S. Columba,' Rer. Hibern. Script. ii. 144, Usher's Primord. p. 687, and the Acta SS. Jun. ii. 180.

[10] *Montium.*] The Grampian hills.

[15] *Nynia.*] O'Connor's 'Notanda de Niniano,' Rer. Hibern. ii. 86, and the Acta SS. Sept. tom. v. p. 318, may be consulted.

[23] '*Ad Candidam Casam.*'] Whitherne, in Galloway.

ecclesiam de lapide, insolito Brittonibus more, fecerit. A. D. 565.

His death and burial at Iona.

§ 159. Venit autem Brittaniam Columba, regnante Pictis Bridio filio Meilochon, rege potentissimo, nono anno regni ejus, gentemque illam verbo et exemplo ad fidem Christi convertit; unde et præfatam insulam ab eis in possessionem monasterii faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasi familiarum quinque, juxta æstimationem Anglorum; quam successores ejus usque hodie tenent, ubi et ipse sepultus est, cum esset annorum septuaginta septem, post annos circiter triginta et duos ex quo ipse Brittaniam prædicaturus adiit. Fecerat autem, priusquam Brittaniam veniret, monasterium nobile in Hibernia, quod a copia roborum 'Dearmach' lingua Scottorum, hoc est, 'Campus roborum,' cognominatur. Ex quo utroque monasterio plurima exinde monasteria per discipulos ejus et in Brittania et in Hibernia propagata sunt; in quibus omnibus idem monasterium insulanum, in quo ipse requiescit corpore, principatum teneret.

Ecclesiastical

§ 160. Habere autem solet ipsa insula rectorem

---

[1] *Insolito .... more.*] Illustrations of this fact have been collected by Dr. O'Connor, Rer. Hibern. Script. ii. 86.

[4] *Bridio.*] This monarch is mentioned by Adomnan, Vit. Columb. ii. 34, 36, 43. If his reign commenced in A. D. 557, as there is reason to suppose it did, Beda is wrong in joining his ninth regnal year with Columba's voyage into Britain.

[11] *Sepultus est.*] According to the better authority of Adomnan, iii. 22, 23, and Cumman, iii. 5, Columba died A. D. 596, not 597, as Beda supposes.

[16] *Dearmach.*] Now Durrogh in King's County, frequently mentioned by Adomnan in his Life of Columba. Primord. p. 690, Ann. Tigern. A. D. 589.

[21] *Principatum.*] It has been remarked by Mabillon, De Re Diplomat. p. 66, edit. 1789, and after him by O'Connor, Ann. Tigern. A. D. 707, that abbots were sometimes styled 'Principes' in the early Irish church, see the Irish Canons published by D'Achery in his Spicilegium, i. 491, ed. 1723. In the Ann. Tigern. A. D. 602, Comgall, abbot of Bangor, is said to have held his 'principatus' fifty years.

A. D. 565. Constitution of Iona.

semper abbatem presbyterum, cujus juri et omnis provincia, et ipsi etiam episcopi, ordine inusitato, debeant esse subjecti, juxta exemplum primi doctoris illius, qui non episcopus, sed presbyter, exstitit et monachus; de cujus vita et verbis nonnulla a discipulis ejus feruntur scripta haberi. Verum qualiscumque fuerit ipse, nos hoc de illo certum tenemus, quia reliquit successores magna continentia ac divino amore regularique institutione insignes. In tempore quidem summæ festivitatis dubios circulos sequentes, utpote quibus longe ultra orbem positis nemo synodalia paschalis observantiæ decreta porrexerat; tantum ea, quæ in propheticis, evangelicis et apostolicis literis discere poterant, pietatis et castitatis opera diligenter observantes. Permansit autem hujusmodi observantia paschalis apud eos tempore non pauco, hoc est, usque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum decimum quintum, per annos centum quinquaginta.

A. D. 716. Reformation of Easter by Ecgbert.

§ 161. At tunc, veniente ad eos reverentissimo et sanctissimo patre et sacerdote Ecgbercto, de natione Anglorum, qui in Hibernia diutius exsulaverat pro Christo, eratque et doctissimus in Scripturis et longe vitæ perfectione eximius, correcti sunt per eum et ad verum canonicumque paschæ diem translati; quem tamen et antea non semper in luna quarta decima cum Judæis, ut quidam rebantur, sed in die quidem Dominica, alia tamen quam decebat hebdomada, celebrabant. Sciebant enim, ut Christiani, resurrectionem Dominicam, quæ prima Sabbati facta est, prima Sabbati semper esse celebrandam; sed ut barbari et rustici, quando eadem prima Sabbati, quæ nunc Dominica dies cognominatur, veniret, minime didicerant. Verum quia gratia caritatis fervere non omiserunt, et hujus quoque rei notitiam ad perfectum percipere

meruerunt, juxta promissum Apostoli dicentis, 'Et si quid aliter sapitis, et hoc quoque vobis Deus revelabit.' [Phil. iii. 15.] De quo plenius in sequentibus suo loco dicendum est. A. D. 716.

CAPUT V.

De vita Ædani episcopi.

A. D. 635.
Life of Aidan bishop of Lindisfarne.

§ 162. AB hac ergo insula, ab horum collegio monachorum, ad provinciam Anglorum instituendam in Christo, missus est Ædan, accepto gradu episcopatus; quo tempore eidem monasterio Segeni abbas et presbyter præfuit. Unde, inter alia vivendi documenta, saluberrimum abstinentiæ vel continentiæ clericis exemplum reliquit; cujus doctrinam id maxime commendabat omnibus, quod non aliter quam vivebat cum suis ipse docebat. Nihil enim hujus mundi quærere, nil amare, curabat; cuncta, quæ sibi a regibus vel divitibus seculi donabantur, mox pauperibus, qui occurrerent, erogare gaudebat. Discurrere per cuncta et urbana et rustica loca, non equorum dorso, sed pedum incessu vectus, nisi si major forte necessitas compulisset, solebat; quatenus ubicumque aliquos vel divites vel pauperes incedens aspexisset, confestim ad hos divertens, vel ad fidei suscipiendæ sacramentum, si infideles essent, invitaret, vel si

---

9 *Missus.*] Since it appears by III. 26, that A. D. 664 was the thirtieth year of the episcopal government of Northumbria by the Scots, it follows that Ædan must have been consecrated bishop of Lindisfarne in 634, or 635.

9 *Ædan.*] Aidan, Sax. version. Concerning him the reader may consult the Acta SS. August. tom. vi. p. 688.

10 *Quo ... præfuit.*] Omitted in the Saxon version.

10 *Segeni.*] Segenus, son of Fiachrius, was the fifth abbot of Iona, over which he presided from A. D. 622 to 655.

A. D. 635. fideles, in ipsa eos fide confortaret, atque ad eleemosynas operumque bonorum exsecutionem et verbis excitaret et factis.

§ 163. In tantum autem vita illius a nostri temporis segnitia distabat, ut omnes, qui cum eo incedebant, sive attonsi, seu laici, meditari deberent; id est, aut legendis scripturis, aut psalmis discendis, operam dare. Hoc erat quotidianum opus illius, et omnium, qui cum eo erant, ubicumque locorum devenissent; et si forte evenisset, quod tamen raro evenit, ut ad regis convivium vocaretur, intrabat cum uno clerico, aut duobus, et ubi paululum reficiebatur, acceleravit ocius ad legendum cum suis, sive ad orandum, egredi. Cujus exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac feminæ consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione quinquagesimæ paschalis, quarta et sexta Sabbati jejunium ad nonam usque horam protelare. Nunquam divitibus honoris sive timoris gratia, si qua deliquissent, reticebat; sed aspera illos invectione corrigebat. Nullam potentibus seculi pecuniam, excepta solummodo esca, si quos hospito suscepisset, umquam dare solebat, sed ea potius, quæ sibi a divitibus donaria pecuniarum largiebantur, vel in usus pauperum, ut diximus, dispergebat, vel ad redemtionem eorum, qui injuste fuerant venditi, dispensabat. Denique multos, quos, pretio dato, redemerat, redemtos postmodum suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem usque gradum erudiendo atque instituendo provexit.

§ 164. Ferunt autem quia cum de provincia Scottorum rex Osuald postulasset antistitem, qui

---

[32] *De provincia Scottorum.*] Of Scotta ealande, ‘from the island of the Scots,’ Saxon version.

sibi suæque genti verbum fidei ministraret, missus fuerit primo alius austerioris animi vir, qui cum aliquandiu genti Anglorum prædicans nihil proficeret, nec libenter a populo audiretur, redierit patriam, atque in conventu seniorum retulerit, quia nil prodesse docendo genti, ad quam missus erat, potuisset, eo quod essent homines indomabiles et duræ ac barbaræ mentis. At illi, ut perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere cœperunt; desiderantes quidem genti quam petebantur, saluti esse, sed de non recepto, quem miserant, prædicatore dolentes. Tunc ait Ædan, nam et ipse concilio intererat, ad eum, de quo agebatur, sacerdotem, 'Videtur mihi, frater, quia durior justo indoctis auditoribus fuisti, et non eis juxta apostolicam disciplinam primo lac doctrinæ mollioris porrexisti, donec paulatim enutriti verbo Dei ad capienda perfectiora, et ad facienda sublimiora Dei præcepta, sufficerent.' Quo audito, omnium, qui consedebant, ad ipsum ora et oculi conversi, diligenter quid diceret discutiebant, et ipsum esse dignum episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos et indoctos mitti debere, decernunt, qui gratia discretionis, quæ virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus; sicque illum ordinantes ad prædicandum miserunt. Qui ubi tempus accepit, sicut prius moderamine discretionis, ita postmodum et ceteris virtutibus ornatus apparuit. A. D. 635.

---

[2] *Alius.*] Hector Boethius names him Corman; Fordun recounts the transaction in Beda's own words.

CAPUT VI.

De religione ac pietate miranda Osualdi regis.

A.D. 635. Character of Oswald.

§ 165. Hujus igitur antistitis doctrina rex Osuald cum ea, cui præerat, gente Anglorum institutus, non solum incognita progenitoribus suis regna cœlorum sperare didicit; sed et regna terrarum plus quam ulli majorum suorum, ab eodem uno Domino, qui fecit cœlum et terram, consecutus est. Denique omnes nationes et provincias Brittaniæ, quæ in quatuor linguas, id est, Brittonum, Pictorum, Scottorum et Anglorum, divisæ sunt, in ditione accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominus, quod mirum dictu est, pauperibus et peregrinis semper humilis, benignus et largus fuit.

§ 166. Denique fertur quia tempore quodam, cum die sancto paschæ cum præfato episcopo consedisset ad prandium, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus regalibus epulis refertus, et jamjamque essent manus ad panem benedicendum missuri, intrasse subito ministrum ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, et indicasse regi quia multitudo pauperum undecumque adveniens maxima per plateas sederet, postulans aliquid eleemosynæ a rege; qui mox dapes sibimet appositas deferri pauperibus, sed et discum confringi, atque eisdem minutatim dividi, præcepit. Quo viso, pontifex, qui adsidebat, delectatus tali facto pietatis, apprehendit dextram ejus, et ait, 'Nunquam inveterascat hæc manus;' quod et ita juxta votum benedictionis ejus provenit. Nam cum, interfecto illo in pugna, manus cum brachio a cetero essent corpore resectæ, contigit ut hactenus

incorruptæ perdurent. Denique in urbe regia, quæ a regina quondam vocabulo Bebba cognominatur, loculo inclusæ argenteo in ecclesia sancti Petri servantur, ac digno a cunctis honore venerantur. Hujus industria regis Deirorum et Berniciorum provinciæ, quæ eatenus ab invicem discordabant, in unam sunt pacem et velut unum compaginatæ in populum. Erat autem nepos Æduini regis ex sorore Acha, dignumque fuit, ut tantus præcessor talem haberet de sua consanguinitate et religionis heredem et regni. A. D. 642.

CAPUT VII.

Ut provincia Occidentalium Saxonum verbum Dei, prædicante Birino, susceperit; et de successoribus ejus Agilbercto et Leutherio.

§ 167. Eo tempore gens Occidentalium Saxonum, qui antiquitus Gevissæ vocabantur, regnante Cynigilso, fidem Christi suscepit, prædicante illis verbum Birino episcopo, qui cum consilio papæ Honorii venerat Brittaniam; promittens quidem se, A. D. 635. The West Saxons converted by Birinus.

---

[1] *Incorruptæ.*] The various peregrinations of the relics of Oswald are detailed in the Acta SS. August. tom. ii. p. 86.

[1] *Urbe regia.*] Instead of the following clause of this sentence, the Saxon version adds, the mon nemnath Bebban burh, 'which is called Bebban burh.' Now Bamborough, in Northumberland.

[9] *Ex . . . Acha.*] Omitted in the Saxon version. In the Life of Oswald written by Drogo, Acta SS. August. tom. ii. p. 98, she is called Leba.

[11] *Regni.*] In Drogo's Life of Oswald, before cited, is an insertion connecting this chapter with the following, and stating that the conversion of the West Saxons was procured by the agency of Oswald. See also the note to line 18.

[16] *Eo tempore.*] The date is uncertain, being ascribed to A. D. 633 by the Annals of Winchester, (Angl. Sacr. i. 288,) to 634 by the Saxon Chronicle and Florence of Worcester, with whom agree Wharton, (Angl. Sacr. i. 190,) and Smith, and to 635 by Rudborne, l. ii. c. 2, (Angl. Sacr. i. 190.)

[17] *Qui . . . vocabantur.*] Omitted in the Saxon version.

[18] *Suscepit.*] After this word Drogo adds, 'Hortante ad eam ipsam Oswaldo sanctissimo rege.' § 23.

A. D. 635. illo præsente, in intimis ultra Anglorum partibus, quo nullus doctor præcessisset, sanctæ fidei semina esse sparsurum. Unde et jussu ejusdem pontificis, per Asterium Genuensem episcopum, in episcopatus consecratus est gradum. Sed Brittaniam perveniens, ac primum Gevissorum gentem ingrediens, cum omnes ibidem paganissimos inveniret, utilius esse ratus est ibi potius verbum prædicare, quam ultra progrediens eos, quibus prædicare deberet, inquirere.

Baptism of Cynegils.

§ 168. Itaque evangelizante illo in præfata provincia, cum rex ipse catechizatus fonte baptismi cum sua gente ablueretur, contigit tunc temporis sanctissimum ac victoriosissimum regem Nordanhymbrorum Osualdum adfuisse, eumque de lavacro exeuntem suscepisse, ac pulcherrimo prorsus et Deo digno consortio, cujus erat filiam accepturus in conjugem, ipsum prius secunda generatione Deo dicatum sibi accepit in filium. Donaverunt autem ambo reges eidem episcopo civitatem, quæ vocatur Dorcic, ad faciendum inibi sedem episcopalem; ubi, factis dedicatisque ecclesiis, multisque ad Dominum pio ejus labore populis advocatis, migravit ad Dominum, sepultusque est in eadem civitate, et post annos multos, Haedde episcopatum agente, translatus inde in Ventam civitatem, atque in ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli positus est.

---

4 *Asterium.*] Asterius was archbishop of Milan, but resided at Genoa, where he died in 640. See Ughelli, Ital. Sac. iv. col. 64. There is no record of any bishop of Genoa between 452 and 680.

5 *Gradum.*] It is remarked by Pagi, A. D. 635, § 3, that Birinus was consecrated bishop without being appointed to any particular see.

20 *Ambo reges.*] It appears from § 165 that Oswald was the superior lord, Cynegils was the subregulus.

21 *Dorcic.*] In the Saxon version, Dorceceastre, now Dorchester, in Oxfordshire; this see, after many alterations, was at last placed at Lincoln.

26 *Ventam civitatem.*] Wintonceastre, Saxon version.

A.D. 643.
Coinualch deprived of his kingdom.

§ 169. Defuncto autem et rege, successit in regnum filius ejus Coinualch, qui et fidem ac sacramenta regni cœlestis suscipere renuit, et non multo post etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Pendan regis Merciorum, quam duxerat, aliam accepit uxorem; ideoque bello petitus ac regno privatus ab illo, secessit ad regem Orientalium Anglorum, cui nomen erat Anna, apud quem triennio exsulans fidem cognovit ac suscepit veritatis. Nam et ipse, apud quem exsulabat, rex erat vir bonus, et bona ac sancta sobole felix, ut in sequentibus docebimus.

Events connected with the see of Dorchester.

§ 170. Cum vero restitutus esset in regnum Coinualch, venit in provinciam de Hibernia pontifex quidam, nomine Agilberctus, natione quidem Gallus, sed tunc legendarum gratia Scripturarum in Hibernia non parvo tempore demoratus, conjunxitque se regi, sponte ministerium prædicandi assumens; cujus eruditionem atque industriam videns rex rogavit eum, accepta ibi sede episcopali, suæ genti manere pontificem, qui precibus ejus annuens multis annis eidem genti sacerdotali jure præfuit. Tandem rex, qui Saxonum tantum linguam noverat, pertæsus barbaræ loquelæ, subintroduxit in provinciam alium suæ linguæ episcopum, vocabulo Vini, et ipsum in Gallia ordinatum; dividensque in duas parochias provin-

---

[2] *Coinualch.*] Cenwalh, Saxon version.

[10] *Veritatis.*] The Saxon version here adds, and gefullad wæs, 'and was baptized.'

[15] *Hibernia.*] Hibernia, Scotta ealonde, 'from Ireland, the island of the Scots,' Saxon version, which makes the same addition at *l.* 18 below.

[16] *Agilberctus.*] According to the authors of the Gallia Christiana (tom. vii. 26), Agilberctus was canonized, which fact, however, the Bollandists dispute, saying 'locum inter Sanctos dare non possumus.' Acta SS. Oct. tom. v. p. 492.

A. D. 643. ciam, huic in civitate Venta, quæ a gente Saxonum Vintancaestir appellatur, sedem episcopalem tribuit; unde offensus graviter Agilberctus, quod hoc, ipso inconsulto, ageret rex, rediit Galliam, et accepto episcopatu Parisiacæ civitatis, ibidem senex ac plenus dierum obiit. Non multis autem annis post abscessum ejus a Brittania transactis, pulsus est Vini ab eodem rege de episcopatu; qui secedens ad regem Merciorum, vocabulo Vulfheri, emit pretio ab eodem sedem Lundoniæ civitatis, ejusque episcopus usque ad vitæ suæ terminum mansit. Sicque provincia Occidentalium Saxonum tempore non pauco absque præsule fuit.

§ 171. Quo etiam tempore rex præfatus ipsius gentis, gravissimis regni sui damnis sæpissime ab hostibus afflictus, tandem ad memoriam reduxit quod eum pridem perfidia regno depulerit, fides agnita Christi in regnum revocaverit; intellexitque quod etiam tunc destituta pontifice provincia recte pariter divino fuerit destituta præsidio. Misit ergo legatarios in Galliam ad Agilberctum, submissa illum satisfactione deprecans ad episcopatum suæ gentis redire. At ille se excusans et eo venire non posse contestans, quia episcopatu propriæ civitatis ac parochiæ teneretur adstrictus, ne tamen obnixe petenti nil ferret auxilii misit pro se illo presbyterum Leutherium, nepotem suum, qui ei, si vellet, ordinaretur episcopus; dicens quod ipse eum dignum esse episcopatu judicaret. Quo honorifice a populo et a rege suscepto, rogaverunt Theodorum, tunc archiepiscopum Doru-

[3] *Rediit Galliam.*] The return of Agilbert into France is placed by the Saxon Chronicle in A. D. 660, which is apparently incorrect, since he was present at a council held at Whitby in 664, see III. 25, 26. Wharton attempts to reconcile the difficulty, Angl. Sacr. i. 191. The authors of the Gallia Christ. vii. 27, ascribe his return home to the year 664.

vernensis ecclesiæ, ipsum sibi antistitem consecrari; qui consecratus in ipsa civitate multis annis episcopatum Gevissarum ex synodica sanctione solus sedulo moderamine gessit. A. D. 643.

CAPUT VIII.

Ut rex Cantuariorum Earconberct idola destrui præceperit; et de filia ejus Ercongota et propinqua Ædilbergæ, sacratis Deo virginibus.

A. D. 640. Reign of Earconberct of Kent.

§ 172. ANNO Dominicæ incarnationis sexcentesimo quadragesimo, Eadbald rex Cantuariorum transiens ex hac vita Earconbercto filio regni gubernacula reliquit; quæ ille suscepta viginti quatuor annis et aliquot mensibus nobilissime tenuit. Hic primus regum Anglorum in toto regno suo idola relinqui ac destrui, simul et jejunium quadraginta dierum observari, principali auctoritate præcepit. Quæ, ne facile a quopiam posset contemni, in transgressores dignas et competentes punitiones proposuit. Cujus filia Earcongota, ut condigna parenti soboles, magnarum fuit virgo virtutum, serviens Domino in monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab abbatissa nobilissima, vocabulo Fara, in loco qui dicitur 'In Brige.' Nam eo tempore, necdum multis in regione

---

2 *Civitate.*] See afterwards IV. 12.

3 *Gevissarum.*] West Seaxna, 'of the West Saxons.' Saxon version.

10 *Eadbald.*] After the death or divorce of his first wife, Eadbald married Emma (see Charter printed in Smith's Beda, p. 694, Florence, p. 567), who probably was daughter of Theodbert, king of Austria (Pagi, A. D. 640, § 10). He died A.D. 640, upon 20 January according to the Annales Juvavienses, or on the 22 of that month according to Thorne, col. 1769.

11 *Earconbercto.*] Earconberct, king of Kent, reigned from A. D. 640 to 14 July, 664.

23 *Fara.*] Or Burgundofara, see her Legend by Jonas, a monk of Bobbio, printed in Mabillon. Acta SS. Ord. S. Bened. tom. ii. p. 420.

A. D. 640. Anglorum monasteriis constructis, multi de Brittania, monachicæ conversationis gratia, Francorum vel Galliarum monasteria adire solebant; sed et filias suas eisdem erudiendas, ac sponso cœlesti copulandas, mittebant, maxime in Brige et in Cale, et in Andilegum monasterio; inter quas erat Saethryd, filia uxoris Annæ regis Orientalium Anglorum, cujus supra meminimus, et filia naturalis ejusdem regis Ædilberg; quæ utraque cum esset peregrina, præ merito virtutum ejusdem monasterii Brigensis est abbatissa constituta. Cujus regis filia major Sexburg, uxor Earconbercti regis Cantuariorum, habuit filiam Earcongotam, de qua sumus dicturi.

Vision at the death of Earcongota, abbess of Faremoustier.

§ 173. Hujus autem virginis Deo dicatæ multa quidem ab incolis loci illius solent opera virtutum et signa miraculorum usque hodie narrari. Verum nos de transitu tantum illius, quo cœlestia regna petiit, aliquid breviter dicere sufficiat. Imminente ergo die suæ vocationis, cœpit circuire in monas-

---

[4] *Filias.*] The Saxion version here adds, Swylce eac cyningas and rice men sendon heora dohtor thider, 'Also kings and noblemen sent their daughters thither.'

[5] *In Brige.*] Faremoustier en Brie, formerly a celebrated Benedictine nunnery, see Gall. Christ. viii. 1700.

[5] *Cale.*] Chelle, about four miles from Paris, a nunnery founded by queen Bathildis, wife of Clodoveus the Second, Gall. Christ. vii. 558.

[6] *Andilegum.*] A nunnery about six miles from Rouen, on the right bank of the Seine, founded by Clotilda, wife of Clodoveus the Great. Gall. Christ. xi. 131.

[8] *Filia naturalis.*] Plessæus in his Hist. Eccl. Meld. i. 698, attempts to prove that by this expression we are not to understand that Ædilberg was an illegitimate daughter. The Bollandists have collected the information which has reached us respecting her, Acta SS. Jul. tom. ii. p. 481.

[12] *Sexburg.*] Here again the reader is referred to the Acta SS. Jul. tom. ii. p. 346. The date of her death is uncertain, but may be supposed to have happened about A. D. 679.

[13] *Earcongotam.*] She was canonized, and a sketch of her life, chiefly from Beda, may be seen in the Acta SS. Februar. tom. iii. p. 387. The date of her death, which happened at Farmoustier, is uncertain.

terio casulas infirmarum Christi famularum, earumque vel maxime, quæ vel ætate provectæ, vel probitate erant morum insigniores; quarum se omnium precibus humiliter commendans obitum proxime suum, quem revelatione didicerat, non celavit esse futurum. Quam videlicet revelationem hujusmodi esse perhibebat,—vidisse se albatorum catervam hominum idem monasterium intrare, hosque a se interrogatos, quid quærerent, aut quid ibi vellent, respondisse, quod ob hoc illo fuerint destinati, ut aureum illud numisma, quod eo de Cantia venerat, secum assumerent. Ipsa autem nocte, in cujus ultima parte, id est, incipiente aurora, præsentis mundi tenebras transiens supernam migravit ad lucem, multi de fratribus ejusdem monasterii, qui aliis erant in ædibus, jam manifeste se concentus angelorum psallentium audisse referebant, sed et sonitum quasi plurimæ multitudinis monasterium ingredientis; unde mox egressi dignoscere quid esset, viderunt lucem cœlitus emissam fuisse permaximam, quæ sanctam illam animam carnis vinculis absolutam ad æterna patriæ cœlestis gaudia ducebat. Addunt et alia, quæ ipsa nocte in monasterio eodem divinitus fuerint ostensa miracula, sed hæc nos ad alia tendentes suis narrare permittimus. Sepultum est autem corpus venerabile virginis et sponsæ Christi in ecclesia beati protomartyris Stephani; placuitque post diem tertium, ut lapis, quo monumentum tegebatur, amoveretur, et altius ipso in loco reponeretur; quod dum fieret, tantæ fragrantia suavitatis ab imis ebullivit, ut cunctis, qui adstabant, fratribus

A. D. 640.

---

15 *Fratribus.*] According to the constitution of the early monastic establishments, a certain number of monks were deputed to perform the ecclesiastical services of each nunnery. Mabillon, Annal. Ord. S. Bened. xi. 10.

A. D. 640. ac sororibus, quasi opobalsami cellaria esse viderentur aperta.

Ædilberga abbess of Faremoustier.

§ 174. Sed et matertera ejus, de qua diximus, Ædilberg, et ipsa Deo dilectam perpetuæ virginitatis gloriam in magna corporis continentia conservavit; quæ, cujus esset virtutis, magis post mortem claruit. Cum enim esset abbatissa cœpit facere in monasterio suo ecclesiam in honorem omnium apostolorum, in qua suum corpus sepeliri cupiebat. Sed cum opus idem ad medium ferme esset perductum illa, ne hoc perficeret, morte præerepta est, et in ipso ecclesiæ loco, ubi desiderabat, condita. Post cujus mortem, fratribus alia magis curantibus, intermissum est hoc ædificium annis septem, quibus completis, statuerunt ob nimietatem laboris hujus structuram ecclesiæ funditus relinquere; ossa vero abbatissæ illo de loco elevata in aliam ecclesiam, quæ esset perfecta ac dedicata, transferre. Et aperientes sepulcrum ejus ita intemeratum corpus invenere, ut a corruptione concupiscentiæ carnalis erat immune; et ita denuo lotum atque aliis vestibus indutum transtulerunt illud in ecclesiam beati Stephani martyris; cujus videlicet natalis ibi solet in magna gloria celebrari die nonarum Juliarum. [7 Jul.]

CAPUT IX.

Ut in loco, in quo occisus est rex Osuald, crebra sanitatum miracula facta; utque ibi primo jumentum cujusdam viantis, ac deinde puella paralytica sit curata.

A. D. 642. Death of Oswald king of Northumbria.

§ 175. REGNAVIT autem Osuald Christianissimus rex Nordanhymbrorum novem annis, annumerato etiam illo anno, quem et feralis impietas regis Brittonum et apostasia demens regum Anglorum

detestabilem fecerat. Siquidem, ut supra docuimus, unanimo omnium consensu firmatum est, ut nomen et memoria apostatarum de catalogo regum Christianorum prorsus aboleri deberet, neque aliquis regno eorum annus annotari. Quo completo annorum curriculo, occisus est, commisso gravi prœlio, ab eadem pagana gente paganoque rege Merciorum, a quo et prædecessor ejus Æduini peremtus fuerat, in loco, qui lingua Anglorum nuncupatur Maserfelth, anno ætatis suæ trigesimo octavo, die quinto mensis Augusti. A. D. 642.

His miracles.

§ 176. Cujus quanta fides in Deum, quæ devotio mentis fuerit, etiam post mortem virtutum miraculis claruit. Namque in loco, ubi pro patria dimicans a paganis interfectus est, usque hodie sanitates infirmorum et hominum et pecorum celebrari non desinunt. Unde contigit, ut pulverem ipsum, ubi corpus ejus in terram corruit, multi auferentes et in aquam mittentes suis per hæc infirmis multum commodi afferrent; qui videlicet mos adeo increbuit, ut paulatim, ablata exinde terra, fossam ad mensuram staturæ virilis reddiderit. Nec mirandum in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper, dum viveret, infirmis et pauperibus consulere, eleemosynas dare, opem ferre, non cessabat. Et multa quidem in loco illo, vel de pulvere loci illius, facta virtutum miracula narrantur; sed nos duo tantum, quæ a majoribus audivimus, referre satis duximus.

§ 177. Non multo post interfectionem ejus exacto

---

1 *Supra.*] See § 151.

10 *Maserfelth.*] Although a place near Winwick, in Lancashire, named Maserfield, has claims to be regarded as the spot where this battle was fought, yet there are much stronger arguments in favour of Oswestry (*i. e.* Oswald's tree) in Shropshire. Monast. Anglic. i. 38, edit. 1655, Camd. Brit. col. 548.

10 *Trigesimo octavo.*] According to the Saxon version, in the thirty-seventh year of his age.

A. D. 642. tempore contigit, ut quidam equo sedens iter juxta locum ageret illum; cujus equus subito lassescere, consistere, caput in terram declinare, spumas ex ore demittere, et, augescente dolore nimio, in terram cœpit ruere. Desiluit eques et, stramine substrato, cœpit exspectare horam, qua aut melioratum reciperet jumentum, aut relinqueret mortuum. At ipsum diu gravi dolore vexatum cum diversas in partes se torqueret, repente volutando devenit in illud loci, ubi rex memorabilis occubuit. Nec mora, quiescente dolore, cessabat ab insanis membrorum motibus, et, consueto equorum more, quasi post lassitudinem, in diversum latus vicissim sese volvere; statimque exsurgens, quasi sanum per omnia, virecta herbarum avidius carpere cœpit.

§ 178. Quo ille viso, ut vir sagacis ingenii intellexit aliquid miræ sanctitatis huic loco, quo equus est curatus, inesse; et, posito ibi signo, non multo post ascendit equum atque ad hospitium, quo proposuerat, accessit. Quo dum adveniret, invenit puellam ibi, neptem patrisfamilias, longo paralysis morbo gravatam; et cum familiares domus illius de acerba puellæ infirmitate, ipso præsente, quererentur, cœpit dicere ille de loco, ubi caballus suus esset curatus. Quid multa? imponentes eam carro duxerunt ad locum, ibidemque deposuerunt; at illa posita in loco obdormivit parumper, et ubi evigilavit sanatam se ab illa corporis dissolutione sentiens, postulata aqua, ipsa lavit faciem, crines composuit, caput linteo cooperuit, et cum his, qui se adduxerant, sana pedibus incedendo reversa est.

CAPUT X.

Ut pulvis loci illius contra ignem valuerit.

§ 179. EODEM tempore venit alius quidam de natione Brittonum, ut ferunt, iter faciens juxta ipsum locum, in quo præfata erat pugna completa, et vidit unius loci spatium cetero campo viridius ac venustius; cœpitque sagaci animo conjicere quod nulla esset alia causa insolitæ illo in loco viriditatis, nisi quia ibidem sanctior cetero exercitu vir aliquis fuisset interfectus. Tulit itaque de pulvere terræ illius secum illigans in linteo, cogitans quod futurum erat, quia ad medelam infirmantium idem pulvis proficeret; et pergens itinere suo pervenit ad vicum quendam vespere intravitque in domum, in qua vicani cœnantes epulabantur, et susceptus a dominis domus resedit et ipse cum eis ad convivium, appendens linteolum cum pulvere, quem attulerat, in una posta parietis. Cumque diutius epulis atque ebrietati vacarent, accenso grandi igne in medio, contigit, volantibus in altum scintillis, culmen domus, quod erat virgis contextum ac fœno tectum, subitaneis flammis impleri. Quod cum repente convivæ terrore confusi conspicerent, fugerunt foras, nil ardenti domui, jamjamque perituræ, prodesse valentes. Consumta ergo domo flammis, posta solummodo, in qua pulvis ille inclusus pendebat, tuta ab ignibus et intacta remansit. Qua visa virtute, mirati sunt valde; et perquirentes subtilius invenerunt quia de illo loco assumtus erat pulvis, ubi regis Osualdi sanguis fuerat effusus. Quibus patefactis ac diffamatis longe lateque miraculis, multi per dies locum frequentare illum, et sanitatum ibi gratiam capere sibi suisque cœperunt. A. D. 642.

CAPUT XI.

Ut super reliquias ejus lux cœlestis tota nocte steterit; et ut per eas sint dæmoniaci curati.

A. D. 642. His miracles continued.

§ 180. INTER quæ nequaquam silentio prætereundum reor, quid virtutis ac miraculi cœlestis fuerit ostensum, cum ossa ejus inventa atque ad ecclesiam, in qua nunc servantur, translata sunt. Factum est autem hoc per industriam reginæ Merciorum Osthrydæ, quæ erat filia fratris ejus, id est Osuiu, qui post illum regni apicem tenebat, ut in sequentibus dicemus.

§ 181. Est monasterium nobile in provincia Lindissi, nomine Beardaneu, quod eadem regina cum viro suo Ædilredo multum diligebat, venerabatur, excolebat, in quo desiderabat honoranda patrui sui ossa recondere. Cumque venisset carrum, in quo eadem ossa ducebantur, incumbente vespera, in monasterium præfatum, noluerunt ea, qui erant in monasterio, libenter excipere; quia etsi sanctum eum noverant, tamen quia de alia provincia ortus fuerat et super eos regnum acceperat, veteranis eum odiis etiam mortuum insequebantur. Unde factum est, ut ipsa nocte reliquiæ allatæ foris permanerent, tentorio tantum majore supra carrum, in quo inerant, extenso. Sed miraculi cœlestis ostensio, quam reverenter eæ suscipiendæ a cunctis fidelibus essent, patefecit. Nam tota ea nocte columna lucis, a carro illo ad cœlum usque porrecta, omnibus pene ejusdem Lindissæ provinciæ locis conspicua stabat. Unde, mane facto, fratres monasterii illius, qui pridie abnuerant, diligenter ipsi petere cœperunt, ut apud se eædem sanctæ ac Deo dilectæ reliquiæ conderentur. Lota igitur ossa intulerunt in thecam, quam in hoc præpara-

verant, atque in ecclesia juxta honorem congruum posuerunt; et, ut regia viri sancti persona memoriam haberet æternam, vexillum ejus super tumbam auro et purpura compositum apposuerunt, ipsamque aquam, in qua laverunt ossa, in angulo sacrarii fuderunt. Ex quo tempore factum est, ut ipsa terra, quæ lavacrum venerabile suscepit, ad abigendos ex obsessis corporibus dæmones gratiæ salutaris haberet effectum. A. D. 642.

§ 182. Denique, tempore sequente, cum præfata regina in eodem monasterio moraretur, venit ad salutandam eam abbatissa quædam venerabilis, quæ usque hodie superest, vocabulo Ædilhild, soror virorum sanctorum Ædilvini et Aldevini, quorum prior episcopus in Lindissi provincia, secundus erat abbas in monasterio, quod vocatur Peartaneu, a quo non longe et illa monasterium habebat. Cum ergo veniens illo loqueretur cum regina, atque inter alia, sermone de Osualdo exorto, diceret quod et ipsa lucem nocte illa supra reliquias ejus ad cœlum usque altam vidisset, adjecit regina quia de pulvere pavimenti, in quo aqua lavacri illius effusa est, multi jam sanati essent infirmi. At illa petiit sibi portionem pulveris salutiferi dari; et accipiens illigatam panno condidit in capsella et rediit. Transacto autem tempore aliquanto, cum esset in suo monasterio, venit illic quidam hospes, qui solebat nocturnis sæpius horis repente ab immundo spiritu gravissime vexari; qui, cum benigne susceptus post cœnam in lecto membra posuisset, subito a diabolo arreptus clamare, dentibus frendere, spumare, et diversis motibus cœpit membra torquere. Cumque a nullo vel teneri vel ligari potuisset, cucurrit minister, et

[17] *Peartaneu.*] Portanea, Saxon version.

A. D. 642. pulsans ad ostium nunciavit abbatissæ. At illa aperiens januam monasterii exivit ipsa cum una sanctimonialium feminarum ad locum virorum ; et evocans presbyterum rogavit secum venire ad patientem. Ubi cum venientes viderent multos affuisse, qui vexatum tenere et motus ejus insanos comprimere conati nequaquam valebant, dicebat presbyter exorcismos, et quæque poterat pro sedando miseri furore agebat. Sed nec ipse, quamvis multum laborans, proficere aliquid valebat. Cumque nil salutis furenti superesse videretur, repente venit in mentem abbatissæ pulvis ille præfatus, statimque jussit ire ministram et capsellam, in qua erat, adducere. Et cum illa afferens, quæ jussa est, intraret atrium domus, in cujus interioribus dæmoniosus torquebatur, conticuit ille subito, et quasi in somnum laxatus deposuit caput, membra in quietem omnia composuit. Conticuere omnes intentique ora tenebant, quem res exitum haberet solliciti exspectantes. Et post aliquantum horæ spatium resedit qui vexabatur, et graviter suspirans, 'Modo,' inquit, 'sanum sapio, recepi enim sensum animi mei.' At illi sedulo sciscitabantur quomodo hoc contigisset. Qui ait, 'Mox ut virgo hæc cum capsella, quam portabat, appropinquavit atrio domus hujus, discessere omnes, qui me premebant, spiritus maligni, et, me relicto, nusquam comparuerunt.' Tunc dedit ei abbatissa portiunculam de pulvere illo ; et sic, data oratione a presbytero illo, noctem quietissimam duxit ; neque aliquid ex eo tempore nocturni timoris aut vexationis ab antiquo hoste pertulit.

CAPUT XII.

Ut ad tumbam ejus sit puerulus e febre curatus.

§ 183. SEQUENTE dehinc tempore fuit in eodem A. D. 642. monasterio puerulus quidam longo febrium incommodo graviter vexatus; qui cum die quodam sollicitus horam accessionis exspectaret, ingressus ad eum quidam de fratribus, 'Vis,' inquit, 'mi nate, doceam te quomodo cureris ab hujus molestia languoris? Surge, ingredere ecclesiam, et accedens ad sepulcrum Osualdi ibi reside, et quietus manens adhære tumbæ. Vide ne exeas inde, nec de loco movearis, donec hora recessionis febrium transierit. Tunc ipse intrabo, et educam te inde.' Fecit ut ille suaserat, sedentemque ad tumbam sancti infirmitas tangere nequaquam præsumsit; quin in tantum timens aufugit, ut nec secunda die, nec tertia, neque umquam exinde, eum auderet contingere. Quod ita esse gestum, qui referebat mihi frater inde adveniens adjecit, quod eo adhuc tempore, quo mecum loquebatur, superesset in eodem monasterio jam juvenis ille, in quo tunc puero factum erat hoc miraculum sanitatis. Nec mirandum preces regis illius jam cum Domino regnantis multum valere apud eum, qui temporalis regni quondam gubernacula tenens magis pro æterno regno semper laborare ac deprecari solebat.

§ 184. Denique ferunt quia a tempore matutinæ laudis sæpius ad diem usque in orationibus perstiterit, atque ob crebrum morem orandi, sive gratias agendi, Domino semper ubicumque sedens supinas super genua sua manus habere solitus sit. Vulgatum est autem, et in consuetudinem proverbii versum, quod etiam inter verba orationis

A.D. 642. vitam finierit. Nam cum armis et hostibus circumseptus jamjamque videret se esse perimendum, oravit pro animabus exercitus sui. Unde dicunt in proverbio, 'Deus miserere animabus, dixit Osuald cadens in terram.' Ossa igitur illius translata et condita sunt in monasterio, quo diximus; porro caput et manus cum brachiis a corpore præcisas jussit rex, qui occiderat, in stipitibus suspendi. Quo post annum veniens cum exercitu successor regni ejus Osuiu abstulit ea, et caput quidem in cœmeterio Lindisfarnensis ecclesiæ; in regia vero civitate manus cum brachiis condidit.

CAPUT XIII.

Ut in Hibernia sit quidam per reliquias ejus a mortis articulo revocatus.

A.D. 642. § 185. NEC solum inclyti fama viri Brittaniæ fines lustravit universos, sed etiam trans oceanum longe radios salutiferæ lucis spargens Germaniæ simul et Hiberniæ partes attigit. Denique reverentissimus antistes Acca solet referre, quia cum Romam vadens apud sanctissimum Fresonum gentis archiepiscopum Vilbrordum cum suo antistite Vilfrido moraretur, crebro eum audierit de

[5] *Ossa.*] During the Danish invasion they were carried from Bardney to Gloucester. Sim. Dunelm. col. 152. Brompt. col. 833.

[7] *Caput.*] The head was placed in the same coffin with the body of St. Cuthbert, and was found when the tomb of that saint was examined in 1827, see p. 187 of the work published by the Rev. James Raine, entitled 'St. Cuthbert, with an Account of the State in which his Remains were found upon the opening of his Tomb in Durham Cathedral in the year 1827,' 4to. Durham, 1828.

[13] *Regia civitate.*] Namely, Bamborough, in Northumberland, see § 166.

[21] *Acca.*] This event happened in 678, or 679, see Vita Wilfridi, auctore Heddio, cap. 53.

mirandis, quæ ad reliquias ejusdem reverentissimi regis in illa provincia gesta fuerint, narrare. Sed et in Hibernia cum presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumorem sanctitatis illius in ea quoque insula longe lateque jam percrebuisse ferebat; e quibus unum, quod inter alia retulit miraculum, præsenti nostræ Historiæ inserendum credidimus. A. D. 642.

§ 186. 'Tempore,' inquit, 'mortalitatis, quæ Brittaniam Hiberniamque lata strage vastavit, percussus est ejusdem clade pestis inter alios scholasticus quidam de gente Scottorum, doctus quidem vir studio literarum, sed erga curam perpetuæ suæ salvationis nihil omnino studii et industriæ gerens. Qui cum se morti proximum videret, timere cœpit et pavere, ne mox mortuus ob merita scelerum ad inferni claustra raperetur; clamavitque me, cum essem in vicino positus, et inter ægra tremens suspiria flebili voce talia mecum querebatur, 'Vides,' inquit, 'quia jamjamque crescente corporis molestia, ad articulum subeundæ mortis compellor; nec dubito me post mortem corporis statim ad perpetuam animæ mortem rapiendum ac infernalibus subdendum esse tormentis, qui tempore non pauco inter studia divinæ lectionis vitiorum potius implicamentis, quam divinis solebam servire mandatis. Inest autem animo, si mihi pietas superna aliqua vivendi spatia donaverit, vitiosos mores corrigere, atque ad imperium divinæ voluntatis totam ex integro mentem vitamque transferre. Verum novi non hoc esse meriti mei, ut inducias vivendi vel accipiam, vel me accepturum esse confidam, nisi forte misero mihi et indigno veniam, per auxilium eorum, qui illi fideliter servierunt, propitiari dignatus fuerit. Audivimus autem et fama celeberrima, quia fuerit in gente vestra rex mirandæ sanctitatis, vocabulo

A. D. 642. Osuald, cujus excellentia fidei et virtutis, etiam post mortem, virtutum frequentium operatione claruerit; precorque, si aliquid reliquiarum illius penes te habes, afferas mihi, si forte mihi Dominus per ejus meritum misereri voluerit.' At ergo respondi, 'Habeo quidem de ligno, in quo caput ejus occisi a paganis infixum est; et, si firmo corde credideris, potest divina pietas per tanti meritum viri, et hujus vitæ spatia longiora concedere, et ingressu te vitæ perennis dignum reddere.' Nec moratus ille, integram se in hoc habere fidem respondebat. Tunc benedixi aquam, et astulam roboris præfati immittens obtuli ægro potandum. Nec mora, melius habere cœpit, et convalescens ab infirmitate multo deinceps tempore vixit; totoque ad Deum corde et opere conversus omnibus ubicumque perveniebat clementiam pii Conditoris et fidelis ejus famuli gloriam prædicabat.'

CAPUT XIV.

Ut, defuncto Paulino, Ithamar pro eo Hrofensis ecclesiæ præsulatum susceperit; et de humilitate mirabili regis Osuini, qui ab Osuiu crudeli cæde peremtus est.

A. D. 642. Accession of Osuiu, and death of Paulinus.

§ 187. TRANSLATO ergo ad cœlestia regna Osualdo, suscepit regni terrestris sedem pro eo frater ejus Osuiu, juvenis triginta circiter annorum, et per annos viginti octo laboriosissime tenuit. Impugnatus, videlicet, et ab ea, quæ fratrem ejus

[26] *Osuiu.*] Oswio, Saxon version. Since Beda, when mentioning the death of Paulinus, joins 10 October in the second regnal year of Osuiu with A. D. 644, he could not have come to the throne before 10 October, 642.

[27] *Impugnatus . . . Merciorum.*] Penda, king of Mercia, was probably in league with the Britons, between whom and Oswi the Annals of Tigernach mention a battle as having been fought A. D. 642.

A. D. 642.

occiderat, pagana gente Merciorum, et a filio quoque suo Alchfrido, necnon et a fratruo, id est, fratris sui, qui ante eum regnavit, filio Oidilvaldo.

A. D. 644.

Cujus anno secundo, hoc est, ab incarnatione Dominica anno sexcentesimo quadragesimo quarto, reverentissimus pater Paulinus, quondam quidem Eburacensis, sed tunc Hrofensis episcopus civitatis, transivit ad Dominum, sexto iduum Octobrium die [10 Oct.], qui decem et novem annos, menses duos, dies viginti unum, episcopatum tenuit; sepultusque est in Secretario beati apostoli Andreæ, quod rex Ædilberct a fundamentis in eadem Hrofi civitate construxit. In cujus locum Honorius archiepiscopus ordinavit Ithamar, oriundum quidem de gente Cantuariorum, sed vita et eruditione antecessoribus suis æquandum.

A. D. 651. Death of Oswin.

§ 188. Habuit autem Osuiu primis regni sui temporibus consortem regiæ dignitatis, vocabulo Osuini, de stirpe regis Æduini, hoc est, filium Osrici, de quo supra retulimus, virum eximiæ pietatis et religionis; qui provinciæ Derorum in maxima omnium rerum affluentia, et ipse amabilis omnibus, præfuit. Sed nec cum eo ille, qui ceteram Transhumbranæ gentis partem ab aquilone, id est, Berniciorum provinciam, regebat, habere

---

[2] *Alchfrido.*] Ealhfrith, Saxon version. This individual has frequently been confounded with Aldfrid, a natural son of Oswiu, who succeeded his father in 685. Upon this subject a note in Lappenberg, Gesch. v. England, i. 180, may be consulted with advantage.

[3] *Oidilvaldo.*] Æthelwald, Saxon version.

[9] *Decem et novem annos.*] Wharton, Angl. Sacr. i. 329, imagines that instead of nineteen years, we should here read eleven, not observing that Beda speaks of the whole of Paulinus' episcopate, not of the period during which he filled the see of Rochester.

[19] *Osuini.*] He was canonized, and his history may be seen in the Acta SS. Aug. tom. iv. p. 57.

[21] *Derorum.*] After this word many of the editions insert 'sex annis,' or 'septem annis,' an interpolation which contradicts Beda's statement that Oswin was slain in the ninth year of his reign.

A. D. 651. pacem potuit; quin potius, ingravescentibus causis dissensionum, miserrima hunc cæde peremit. Siquidem, congregato contra invicem exercitu, cum videret se Osuini cum illo, qui plures habebat auxiliarios, non posse bello confligere, ratus est utilius, tunc demissa intentione bellandi, servare se ad tempora meliora. Remisit ergo exercitum, quem congregaverat, ac singulos domum redire præcepit, a loco qui vocatur Vilfaraesdun, id est, Mons Vilfari, et est a vico Cataractone decem ferme millibus passuum contra solstitialem occasum secretus; divertitque ipse cum uno tantum milite sibi fidelissimo, nomine Tondheri, celandus in domo comitis Hunvaldi, quem etiam ipsum sibi amicissimum autumabat. Sed, heu, proh dolor! longe aliter erat; nam ab eodem comite proditum eum Osuiu, cum præfato ipsius milite per præfectum suum Ædiluinum detestanda omnibus morte interfecit. Quod factum est die decima tertia kalendarum Septembrium [20 Aug.], anno regni ejus nono, in loco qui dicitur 'Ingetlingum;' ubi postmodum castigandi hujus facinoris gratia, monasterium constructum est; in quo pro utriusque regis, (et occisi, videlicet, et ejus, qui occidere jussit), animæ redemtione, quotidie Domino preces offerri deberent.

Character of Oswin.

§ 189. Erat autem rex Osuini et aspectu venustus, et statura sublimis, et affatu jucundus, et moribus civilis, et manu omnibus, id est, nobilibus

---

[9] *Vilfaraesdun.*] The place here mentioned by Beda cannot now be identified, although he has clearly indicated its situation.

[10] *Cataractone.*] Cetricht, Saxon version, see § 133, note 8.

[21] '*Ingetlingum.*'] Ongetlingum, Saxon version. Now Gilling, near Richmond, in Yorkshire. Dr. Whitaker asserts that the ruins of the castle in which the murder was committed were removed a few years ago, a statement which is contradicted by Raine, in his Saint Cuthbert, p. 8.

A. D. 651.

simul atque ignobilibus, largus; unde contigit, ut ob regiam ejus et animi, et vultus, et meritorum, dignitatem ab omnibus diligeretur, et undique ad ejus ministerium de cunctis prope provinciis viri etiam nobilissimi concurrerent. Cujus inter ceteras virtutis et modestiæ, et, ut ita dicam, specialis benedictionis, glorias, etiam maxima fuisse fertur humilitas, ut uno probare sat erit exemplo.

An instance of his humility.

§ 190. Donaverat equum optimum antistiti Aidano, in quo ille, quamvis ambulare solitus, vel amnium fluenta transire, vel si alia quælibet necessitas insisteret, viam peragere posset; cui cum, parvo interjecto tempore, pauper quidam occurreret eleemosynam petens, desiliens ille præcepit equum, ita ut erat stratus regaliter, pauperi dari, erat enim multum misericors et cultor pauperum, ac velut pater miserorum. Hoc cum regi esset relatum, dicebat episcopo, cum forte ingressuri essent ad prandium, 'Quid voluisti, domine antistes, equum regium, quem te conveniebat proprium habere, pauperi dare? Nunquid non habuimus equos viliores plurimos, vel alias species, quæ ad pauperum dona sufficerent, quamvis illum eis equum non dares, quem tibi specialiter possidendum elegi?' Cui statim episcopus, 'Quid loqueris,' inquit, 'rex? Numquid tibi carior est ille filius equæ, quam ille filius Dei?' Quibus dictis, intrabant ad prandendum, et episcopus quidem residebat in suo loco. Porro rex, venerat enim de venatu, cœpit consistens ad focum calefieri cum ministris, et repente inter calefaciendum recordans verbum, quod dixerat illi antistes, discinxit se gladio suo, et dedit illum ministro, festinusque accedens ante pedes episcopi corruit, postulans, ut sibi placatus esset, 'Quia nunquam,' inquit, 'deinceps aliquid loquar de hoc, aut judi-

A. D. 651. cabo quid, vel quantum, de pecunia nostra filiis Dei tribuas.' Quod videns episcopus multum pertimuit, ac statim exsurgens levavit eum, promittens se multum illi esse placatum, dummodo ille residens ad epulas tristitiam deponeret. Dumque rex, jubente ac postulante episcopo, lætitiam reciperet, cœpit e contra episcopus tristis usque ad lacrymarum profusionem effici. Quem dum presbyter suus lingua sua patria, quem rex et domestici ejus non noverant, quare lacrymaretur interrogasset, 'Scio,' inquit, 'quia non multo tempore victurus est rex; nunquam enim ante hæc vidi humilem regem. Unde animadverto illum citius ex hac vita rapiendum, non enim digna est hæc gens talem habere rectorem.' Nec multo post dira antistitis præsagia tristi regis funere, de quo supra diximus, impleta sunt. Sed et ipse antistes Ædan non plus quam duodecimo post occisionem regis, quem amabat, die, id est, pridie kalendarum Septembrium [31 Aug.], de seculo ablatus perpetua laborum suorum a Domino præmia recepit.

Death of Aidan bishop of Lindisfarne.

CAPUT XV.

Ut episcopus Aidan nautis et tempestatem futuram prædixerit, et oleum sanctum, quo hanc sedarent, dederit.

Miracles of Aidan;—in a tempest at sea,

§ 191. Qui cujus meriti fuerit etiam miraculorum signis internus arbiter edocuit, e quibus tria memoriæ causa ponere satis sit. Presbyter quidam nomine Utta, multæ gravitatis ac veritatis vir, et ob id omnibus, etiam ipsis principibus seculi, honorabilis, cum mitteretur Cantiam ob adducendam

[18] *Ædan.*] See a sketch of his life in the Acta SS. Aug. tom. vi. p. 688.

[29] *Utta.*] He was abbot of the monastery at Gateshead, see Cap. XXI.

inde conjugem regi Osuio, (filiam, videlicet, Æduini regis, Eanfledam,) quæ, occiso patre, illuc fuerat adducta; qui terrestri quidem itinere illo venire, sed navigio cum virgine redire, disponebat, accessit ad episcopum Aidanum, obsecrans eum, pro se suisque, qui tantum iter erant aggressuri, Domino supplicare. Qui benedicens illos ac Domino commendans dedit etiam oleum sanctificatum, 'Scio,' inquiens, 'quia, ubi navem ascenderitis, tempestas vobis et ventus contrarius superveniet; sed tu memento, ut hoc oleum, quod tibi do, mittas in mare; et statim, quiescentibus ventis, serenitas maris vos læta prosequetur, ac cupito itinere domum remittet.' A. D. 651.

§ 192. Quæ cuncta, ut prædixerat antistes, ex ordine completa sunt. Et quidem imprimis, furentibus undis pelagi, tentabant nautæ, ancoris in mare missis, navem retinere, neque hoc agentes aliquid proficiebant. Cumque, verrentibus undique et implere incipientibus navem fluctibus, mortem sibi omnes imminere, jamjamque adesse viderent, tandem presbyter reminiscens verba antistitis, assumta ampulla, misit de oleo in pontum, et statim, ut prædictum erat, suo quievit a fervore. Sicque factum est, ut vir Dei et per prophetiæ spiritum tempestatem prædixerit futuram, et per virtutem ejusdem spiritus hanc exortam, quamvis corporaliter absens, sopiverit. Cujus ordinem miraculi non quilibet dubius relator, sed fidelissimus mihi nostræ ecclesiæ presbyter, Cynimund vocabulo, narravit, qui se hoc ab ipso Utta presbytero, in quo et per quem completum est, audisse perhibebat.

---

[2] *Eanfledam.*] See § 114, and ii. 20. The exact date of this marriage is uncertain.

CAPUT XVI.

Ut idem admotum ab hostibus urbi regiæ ignem orando amoverit.

A. D. 651. at the siege of Bamburgh,

§ 193. ALIUD ejusdem patris memorabile miraculum ferunt multi, qui nosse potuerunt. Nam tempore episcopatus ejus, hostilis Merciorum exercitus, Penda duce, Nordanhymbrorum regiones impia clade longe lateque devastans pervenit ad urbem usque regiam, quæ ex Bebbæ quondam reginæ vocabulo cognominatur, eamque quia neque armis, neque obsidione, capere poterat, flammis absumere conatus est; discissisque viculis, quos in vicinia urbis invenit, advexit illo plurimam congeriem trabium, tignorum, parietum, virgeorum, et tecti fenei, et his urbem in magna altitudine circumdedit a parte quæ terræ est contigua, et dum ventum opportunum cerneret, illato igne, comburere urbem nisus est.

§ 194. Quo tempore reverentissimus antistes Aidan in insula Farne, quæ duobus ferme millibus passuum ab urbe procul abest, morabatur, illo enim sæpius secretæ orationis et silentii causa secedere consuerat; denique usque hodie locum sedis illius solitariæ in eadem insula solent ostendere. Qui cum, ventis ferentibus, globos ignis ac fumum supra muros urbis exaltari conspiceret, fertur, elevatis ad cœlum oculis manibusque, cum lacrymis dixisse, 'Vide, Domine, quanta mala facit Penda.' Quo dicto, statim mutati ab urbe

---

[4] *Aliud . . . miraculum.*] We are unable to decide with certainty when this miracle was performed, but it probably was about the year 642.

[23] *Denique.*] One of the MSS. of the Saxon version here inserts a passage stating that from this time a succession of hermits had resided upon Farne Island.

venti in eos, qui accenderant, flammarum incendia retorserunt, ita ut aliquot læsi, omnes territi, impugnare ultra urbem cessarent, quam divinitus juvari cognoverant. A. D. 651.

CAPUT XVII.

Ut apposta ecclesiæ, cui idem accumbens obierat, ardente cetera domo, flammis absumi nequiverit; et de interna vita ejus.

In regard to the place of his death.

§ 195. HUNC cum dies mortis egredi e corpore cogeret, completis annis episcopatus sui sexdecim, erat in villa regia, non longe ab urbe, de qua præfati sumus. In hac enim habens ecclesiam et cubiculum, sæpius ibidem diverti ac manere, atque inde ad prædicandum circumquaque exire, consueverat; quod ipsum et in aliis villis regis facere solebat, utpote nil propriæ possessionis, excepta ecclesia sua et adjacentibus agellis, habens. Tetenderunt ergo ei ægrotanti tentorium ad occidentalem ecclesiæ partem, ita ut ipsum tentorium parieti hæreret ecclesiæ. Unde factum est, ut adclinis destinæ, quæ extrinsecus ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vitæ exhalaret ultimum. Obiit autem septimo decimo episcopatus sui anno, pridie kalendarum Septembrium [Aug. 31]. Cujus corpus mox inde translatum ad insulam Lindisfarnensium, atque in cœmeterio fratrum sepultum est. At interjecto tempore aliquanto, cum fabricata esset ibi basilica major, atque in honorem beatissimi apostolorum principis dedicata, illo ossa ejus translata atque ad dexteram altaris,

[10] *Episcopatus.*] From this it appears that if Ædan were consecrated bishop before 31 August, that event must have happened in A. D. 634; but in 635 if he were ordained after that day.

A. D. 651. juxta venerationem tanto pontifice dignam, condita sunt.

Succeeded by Finan.

§ 196. Successit vero ei in episcopatum Finan, et ipse illo ab Hii Scottorum insula ac monasterio destinatus, ac tempore non pauco in episcopatu permansit. Contigit autem post aliquot annos, ut Penda Merciorum rex cum hostili exercitu hæc in loca perveniens, cum cuncta, quæ poterat, ferro flammaque perderet, vicus quoque ille, in quo antistes obiit, una cum ecclesia memorata, flammis absumeretur. Sed mirum in modum sola illa destina, cui incumbens obiit, ab ignibus circum cuncta vorantibus absumi non potuit. Quo clarescente miraculo, mox ibidem ecclesia restaurata, et hæc eadem destina in munimentum est parietis, ut ante fuerat, forinsecus apposita. Rursumque, peracto tempore aliquanto, evenit per culpam incuriæ vicum eundem, et ipsam pariter ecclesiam, ignibus consumi. Sed ne tunc quidem eandem tangere flamma destinam valebat, et cum magno utique miraculo ipsa ejus foramina ingrediens, quibus ædificio erat affixa, perederet, ipsam tamen lædere nullatenus sinebatur. Unde tertio ædificata ibi ecclesia, destinam illam, non ut antea deforis in fulcimentum domus apposuerunt, sed intro ipsam ecclesiam in memoriam miraculi posuerunt, ubi intrantes genu flectere, ac misericordiæ cœlesti supplicare, deberent. Constatque multos ex eo tempore gratiam sanitatis in eodem loco consecutos, quin etiam, astulis ex ipsa destina excisis et in aquam missis, plures sibi suisque languorum remedia conquisiere.

Ædan's tenets regarding Easter.

§ 197. Scripsi autem hæc de persona et operibus viri præfati, nequaquam in eo laudans vel eligens hoc, quod de observatione paschæ minus perfecte sapiebat, imo hoc multum detestans, sicut in libro, quem De Temporibus composui, manifestis-

A.D. 651.

sime probavi; sed quasi verax historicus simpliciter ea, quæ de illo, sive per illum, sunt gesta, describens, et quæ laude sunt digna in ejus actibus laudans, atque ad utilitatem legentium memoriæ commendans: studium videlicet pacis et caritatis, continentiæ et humilitatis; animum iræ et avaritiæ victorem, superbiæ simul et vanæ gloriæ contemtorem; industriam faciendi simul et docendi mandata cœlestia, sollertiam lectionis et vigiliarum, auctoritatem sacerdote dignam redarguendi superbos ac potentes, pariter et infirmos consolandi, ac pauperes recreandi vel defendendi clementiam. Qui, ut breviter multa comprehendam, quantum ab eis, qui illum novere didicimus, nil ex omnibus, quæ in Evangelicis, vel Apostolicis, sive Propheticis literis facienda cognoverat, prætermittere, sed cuncta pro suis viribus operibus explere, curabat.

His error concerning Easter.

§ 198. Hæc in præfato antistite multum complector et amo, quia nimirum hæc Deo placuisse non ambigo. Quod autem pascha non suo tempore observabat, vel canonicum ejus tempus ignorans, vel suæ gentis auctoritate ne agnitum sequeretur devictus, non approbo, nec laudo. In quo tamen hoc approbo, quia in celebratione sui paschæ non aliud corde tenebat, venerabatur, et prædicabat, quam quod nos, id est, redemtionem generis humani per passionem, resurrectionem, ascensionem in cœlos, mediatoris Dei et hominum hominis Jesu Christi. Unde et hanc non, ut quidam falso opinantur, quarta decima luna in qualibet feria cum Judæis, sed die dominica, semper agebat, a luna quarta decima usque ad vicesimam; propter fidem, videlicet, dominicæ resurrectionis, quam una sabbati factam, propterque spem nostræ resurrectionis, quam eadem una sabbati, quæ nunc dominica dies dicitur, veraciter futuram cum sancta ecclesia credebat.

CAPUT XVIII.

De vita vel morte religiosi regis Sigbercti.

A. D. 635. Death of Sigeberct, king of East Anglia.

§ 199. His temporibus regno Orientalium Anglorum post Earpualdum, Redualdi successorem, Sigberct frater ejus præfuit, homo bonus ac religiosus; qui dudum in Gallia, dum inimicitias Redualdi fugiens exsularet, lavacrum baptismi percepit, et patriam reversus, ubi regno potitus est, mox ea, quæ in Galliis bene disposita vidit, imitari cupiens instituit scholam, in qua pueri literis erudirentur; juvante se episcopo Felice, quem de Cantia acceperat, eisque pædagogos ac magistros juxta morem Cantuariorum præbente.

§ 200. Tantumque rex ille cœlestis regni amator factus est, ut ad ultimum, relictis regni negotiis et cognato suo Ecgrice commendatis, qui et antea partem ejusdem regni tenebat, intraret monasterium, quod sibi fecerat, atque, accepta tonsura, pro æterno magis regno militare curaret. Quod dum multo tempore faceret, contigit gentem Merciorum, duce rege Penda, adversus Orientales Anglos in bellum procedere, qui dum se inferiores

---

[3] *His temporibus.*] In consequence of this and similar expressions, the chronology of the kingdom of East Anglia is confused and uncertain. It appears, however, § 135, that three years after the conversion of Earpwald, Sigeberct succeeded to the throne, A. D. 631. The length of his reign may be gathered from what we learn concerning that of his successor Anna, who, according to the Legend of Etheldritha, abbess of Ely, § 11, (Mabill. Acta SS. Ord. S. Benedicti, ad an. 679,) was slain A. D. 654, in the nineteenth year of his reign, a synchronism which carries back his accession, and the death of Sigeberct to A. D. 635.

[17] *Monasterium.*] The Legend of Etheldritha, quoted above, says, § 2, that she became an inmate of the monastery of Betrichesworthe, now St. Edmondsbury; see Monast. Anglic. i. 285.

A. D. 635.

in bello hostibus conspicerent, rogaverunt Sigberctum ad confirmandum militem secum venire in prœlium. Illo nolente ac contradicente, invitum monasterio eruentes duxerunt in certamen, sperantes minus animos militum trepidare, minus, præsente duce quondam strenuissimo et eximio, posse fugam meditari. Sed ipse, professionis suæ non immemor, dum optimo esset vallatus exercitu, nonnisi virgam tantum habere in manu voluit; occisusque est una cum rege Ecgrice, et cunctus eorum, insistentibus paganis, cæsus sive dispersus exercitus.

Accession of Anna.

§ 201. Successor autem regni eorum factus est Anna, filius Eni, de regio genere, vir optimus, atque optimæ genitor sobolis, de quibus in sequentibus suo tempore dicendum est; qui et ipse postea ab eodem pagano Merciorum duce, a quo et prædecessor ejus, occisus est.

CAPUT XIX.

Ut Furseus apud Orientales Anglos monasterium fecerit; et de visionibus vel sanctitate ejus, cui etiam caro post mortem incorrupta testimonium perhibuerit.

A. D. 633. The arrival of Fursey.

§ 202. VERUM, dum adhuc Sigberct regni infulas teneret, supervenit de Hibernia vir sanctus, nomine Furseus, verbo et actibus clarus, sed egregiis insignis virtutibus, cupiens pro Domino, ubicumque

---

[14] *De regio genere.*] Eni, the father of Anna, was brother of Redwold and son of Tytila.

[15] *Optimæ . . . . sobolis.*] Sexburga abbess of Ely, Ethelburga abbess of Brie, Etheldritha abbess of Ely, Milburga nun of Ely, Sæthrytha abbess of Brie, and Witberga nun of Ely, were daughters of Anna. Many of them were canonized.

[25] *Furseus.*] Many theories have been proposed as to the chronology of the events recorded concerning Fursey. It appears probable, from a comparison of Beda's narrative with two anonymous Legends of great

A. D. 633.

sibi opportunum inveniret, peregrinam ducere vitam. Qui, cum ad provinciam Orientalium pervenisset Anglorum, susceptus est honorifice a rege præfato; et solitum sibi opus evangelizandi exsequens multos et exemplo virtutis et incitamento sermonis, vel incredulos, ad Christum convertit, vel jam credentes amplius in fide atque amore Christi confirmavit.

The visions of Fursey.

§ 203. Ubi quadam infirmitate corporis arreptus angelica meruit visione perfrui, in qua admonitus est cœpto verbi ministerio sedulus insistere, vigiliisque consuetis et orationibus indefessus incumbere; eo quod certus sibi exitus, sed incerta ejusdem exitus esset hora futura, dicente Domino, 'Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.' Qua visione confirmatus curavit locum monasterii, quem a præfato rege Sigbercto acceperat, velocissime construere, ac regularibus instituere disciplinis. Erat autem monasterium silvanum, et maris vicinitate amœnum, constructum in castro quodam, quod lingua Anglorum 'Cnobheresburg,' id est, urbs Cnobheri, vocatur; quod deinde rex provinciæ illius Anna ac nobiles quique augustioribus ædificiis ac donariis adornarunt. Erat autem vir iste de nobilissimo genere Scottorum, sed longe animo quam carne nobilior. Ab ipso tempore pueritiæ suæ curam non modicam lectionibus sacris simul et monasticis exhibebat disciplinis, et, quod maxime sanctos decet, cuncta, quæ agenda didicerat, sollicitus agere curabat.

---

antiquity, printed in the Acta SS. Januar. tom. ii. p. 36, that he arrived in England about A. D. 633, that he passed over to France about 648, and died at Mazieres, in Poitou, A. D. 650. The subject is discussed by Pagi, A. D. 644, § 3—5.

[15] *Vigilate.*] Matth. xxiv. 42.

[21] *Cnobheresburg.*] Situated, according to Camden, col. 376, at the conjunction of the rivers Yare and Waveney, in Suffolk; the Garianonum of the Romans, now Burghcastle.

§ 204. Quid multa? Procedente tempore, et ipse sibi monasterium, in quo liberius cœlestibus studiis vacaret, construxit; ubi correptus infirmitate, sicut libellus de vita ejus conscriptus sufficienter edocet, raptus est e corpore, et a vespera usque ad galli cantum corpore exutus angelicorum agminum et aspectus intueri et laudes beatas meruit audire. Referre autem erat solitus, quod aperte eos inter alia resonare audiret, 'Ibunt sancti de virtute in virtutem,' et iterum, 'Videbitur Deus deorum in Sion.' Qui reductus in corpore et die tertia rursum eductus vidit non solum majora beatorum gaudia, sed et maxima malignorum spirituum certamina, qui crebris accusationibus improbi iter illi cœleste intercludere contendebant; nec tamen, protegentibus eum angelis, quicquam proficiebant. De quibus omnibus si quis plenius scire vult, id est, quanta fraudis sollertia dæmones et actus ejus et verba superflua, et ipsas etiam cogitationes, quasi in libro descriptas replicaverint, quæ ab angelis sanctis, quæ a viris justis sibi inter angelos apparentibus, læta vel tristia cognoverit, legat ipsum, de quo dixi, libellum vitæ ejus, et multum ex illo, ut reor, profectus spiritalis accipiet. A. D. 633.

§ 205. In quibus tamen unum est, quod et nos in hac historia ponere multis commodum duximus. Cum ergo in altum esset elatus, jussus est ab angelis, qui eum ducebant, respicere in mundum; at ille oculos in inferiora deflectens vidit quasi vallem tenebrosam subtus se in imo positam. Vidit et quatuor ignes in aere, non multo ab invi-

[23] *Libellum.*] Besides the Lives of Fursey mentioned above, another of considerable importance is preserved in the Bodleian Library, Rawlinson MS. 505, fol. 174, which appears, from internal evidence, to have been written A. D. 655.

A. D. 633. cem spatio distantes. Et interrogans angelos, qui essent hi ignes, audivit hos esse ignes, qui mundum succendentes essent consumturi. Unum mendacii, cum hoc, quod in baptismo abrenunciare nos satanæ et omnibus operibus ejus promisimus, minime implemus; alterum cupiditatis, cum mundi divitias amori cœlestium præponimus; tertium dissensionis, cum animos proximorum, etiam in supervacuis rebus, offendere non formidamus; quartum impietatis, cum infirmiores spoliare et eis fraudem facere pro nihilo ducimus. Crescentes vero paulatim ignes usque ad invicem sese extenderunt, atque in immensam adunati sunt flammam. Cumque appropinquassent, pertimescens ille dicit angelo, 'Domine, ecce ignis mihi appropinquat.' At ille, 'Quod non incendisti,' inquit, 'non ardebit in te; nam etsi terribilis iste ac grandis esse rogus videtur, tamen juxta merita operum singulos examinat, quia uniuscujusque cupiditas in hoc igne ardebit. Sicut enim quis ardet in corpore per illicitam voluptatem, ita solutus corpore ardebit per debitam pœnam.'

§ 206. Tunc vidit unum de tribus angelis, qui sibi in tota utraque visione ductores affuerunt, præcedentem ignes flammæ dividere, et duos ab utroque latere circumvolantes ab ignium se periculo defendere. Vidit autem et dæmones per ignem volantes, incendia bellorum contra justos struere. Sequuntur adversus ipsum accusationes malignorum, defensiones spirituum bonorum, copiosior cœlestium agminum visio; sed et virorum de sua natione sanctorum, quos olim sacerdotii gradu non ignobiliter potitos, fama jam vulgante, compererat; a quibus non pauca, quæ vel ipsi, vel omnibus, qui audire vellent, multum salubria essent, audivit. Qui cum verba finissent, et cum angelicis spiritibus ipsi quoque ad cœlos redirent,

remanserunt cum beato Furseo tres angeli, de quibus diximus, qui eum ad corpus referrent. Cumque præfato igni maximo appropiarent divisit quidem angelus, sicut prius, ignem flammæ. Sed vir Dei, ubi ad patefactam usque inter flammas januam pervenit, arripientes immundi spiritus unum de eis, quos in ignibus torrebant, jactaverunt in eum, et contingentes humerum maxillamque ejus incenderunt; cognovitque hominem, et quia vestimentum ejus morientis acceperit, ad memoriam reduxit, quem angelus sanctus statim apprehendens in ignem rejecit. Dicebatque hostis malignus, 'Nolite repellere, quem ante suscepistis; nam sicut bona ejus peccatoris suscepistis, ita et de pœnis ejus participes esse debetis.' Contradicens angelus, 'Non,' inquit, 'propter avaritiam, sed propter salvandam ejus animam suscepit;' cessavitque ignis. Et conversus ad eum angelus, 'Quod incendisti,' inquit, 'hoc arsit in te. Si enim hujus viri in peccatis suis mortui pecuniam non accepisses, nec pœna ejus in te arderet.' Et plura locutus, quid erga salutem eorum, qui ad mortem pœniterent, esset agendum salubri sermone docuit. Qui postmodum in corpore restitutus omni vitæ suæ tempore signum incendii, quod in anima pertulit, visibile cunctis in humero maxillaque portavit; mirumque in modum, quod anima in occulto passa sit, caro palam præmonstrabat. Curabat autem semper, sicut et antea facere consuerat, omnibus opus virtutum et exemplis ostendere et prædicare sermonibus. Ordinem autem visionum suarum illis solummodo, qui propter desiderium compunctionis interrogabant, exponere volebat. Superest adhuc frater quidam senior monasterii nostri, qui narrare solet dixisse sibi quendam multum veracem ac religiosum hominem, quod ipsum Furseum viderit in provincia Orienta-

A.D. 633.

A. D. 633. lium Anglorum, illasque visiones ex ipsius ore audierit; adjiciens, quia tempus hiemis fuerit acerrimum, et glacie constrictum, cum sedens in tenui veste vir ita inter dicendum propter multitudinem memorati timoris vel suavitatis, quasi in media æstatis caumate, sudaverit.

§ 207. Cum ergo, ut ad superiora redeamus, multis annis in Scotia verbum Dei omnibus annuncians tumultus irruentium turbarum non facile ferret, relictis omnibus, quæ habere videbatur, ab ipsa quoque insula patria discessit; et paucis cum fratribus per Brittones in provinciam Anglorum devenit, ibique prædicans verbum, ut diximus, monasterium nobile construxit. Quibus rite gestis, cupiens se ab omnibus seculi hujus, et ipsius quoque monasterii, negotiis alienare, reliquit monasterii et animarum curam fratri suo Fullano, et presbyteris Gobbano et Dicullo, et ipse ab omnibus mundi rebus liber in anchoretica conversatione vitam finire disposuit. Habuit alterum fratrem, vocabulo Ultanum, qui de monasterii probatione diuturna ad heremiticam pervenerat vitam. Hunc ergo solus petens annum totum cum eo in continentia et orationibus, in quotidianis manuum vixit laboribus.

§ 208. Dein turbatum incursione gentilium provinciam videns, et monasteriis quoque periculum imminere prævidens, dimissis ordinate omnibus, navigavit Galliam, ibique a rege Francorum Hloduio, vel patricio Ercunualdo, honorifice sus-

---

[17] *Fullano.*] After the death of Fursey, he built the monastery of Fosse in the diocese of Liege, and was assassinated 31 October, about the year 656, see Gall. Christ. iii. 932.

[21] *Ultanum.*] He was abbot of the monastery of Peronne, and died 1 May, 686, Gall. Christ. iii. 933, ix. 1036.

[30] *Hloduio.*] Clovis the Second succeeded his father Dagobert A. D. 638, and died in 656.

[30] *Ercunualdo.*] Upon the death

ceptus monasterium construxit in loco Latiniaco nominato, ac non multo post infirmitate correptus diem clausit ultimum. Cujus corpus idem Ercunualdus patricius accipiens servavit in porticu quadam ecclesiæ, quam in villa sua, cui nomen est Perrona, faciebat, donec ipsa ecclesia dedicaretur. Quod dum post dies viginti septem esset factum, et corpus ipsum de porticu ablatum prope altare esset recondendum, inventum est ita illæsum, ac si eadem hora de hac luce fuisset egressus. Sed et post annos quatuor, constructa domuncula cultiore receptui corporis ejusdem, ad orientem altaris adhuc sine macula corruptionis inventum, ibidem digno cum honore translatum est; ubi merita illius multis sæpe constat, Deo operante, claruisse virtutibus. Hæc de corporis ejus incorruptione breviter attigimus, ut quanta esset viri sublimitas legentibus notius exsisteret. Quæ cuncta in libello ejus sufficientius, sed et de aliis commilitonibus ipsius, quisque legerit inveniet. A. D. 633.

---

of Ega, prefect of the palace, Erchinwald succeeded in 640, Aimo. Floriac. iv. 37, ap. Bouquet Rer. Gall. Script. iii. 136.

[1] *Latiniaco.*] Lagny, near Paris, upon the river Marne. Gall. Christ. vii. 490.

[3] *Diem clausit.*] He died 16 January, A. D. 650.

[6] *Perrona.*] The circumstances here mentioned concerning Peronne are discussed in Gall. Christ. ix. 1035, and Mabill. Annal. Ord. S. Bened. xiv. 1, 2.

[7] *Viginti septem.*] Pagi questions the accuracy of this statement, A. D. 644, § 5.

CAPUT XX.

Ut, defuncto Honorio, pontificatu sit functus Deusdedit; et qui in tempore illo Orientalium Anglorum, qui Hrofensis ecclesiæ, fuerint antistites.

A.D. 646—664. **Succession of the bishops of East Anglia, Canterbury, and Rochester.**

§ 209. INTEREA, defuncto Felice, Orientalium Anglorum episcopo, post decem et septem annos accepti episcopatus, Honorius loco ejus ordinavit Thomam diaconum ejus de provincia Gyrviorum; et hoc, post quinque annos sui episcopatus, de hac vita subtracto, Berctgilsum, cognomine Bonifacium, de provincia Cantuariorum loco ejus substituit. Et ipse quoque Honorius, postquam metas sui cursus implevit, ex hac luce migravit, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo quinquagesimo tertio, pridie kalendarum Octobrium [30 Sept.]; et, cessante episcopatu per annum et sex menses, electus est archiepiscopus cathedræ Doruvernensis sextus Deusdedit de gente Occidentalium Saxonum, quem ordinaturus venit illuc Ithamar, antistes ecclesiæ Hrofensis. Ordinatus est autem die septimo kalendarum Aprilium [26

[5] *Felice.*] See § 135, note 5. The Acta SS. Mart. tom. i. p. 779, may also be consulted. Godwin, Wharton, Smith, and others, assign the date of his death to the year 647, presuming that the seventeen years of his episcopate were completed, whereas the following quotation, which appears worthy of credit, places it a year earlier. 'S. quidem Felix, episcopus Orientalium Anglorum, . . . migravit ad Dominum A. D. 646, indictione 4, cyclo decennovali per 1 incipiente.' Petri Blesensis Continuatio Ingulfi, ap Gale, i. 109.

[15] *Pridie kalendarum Octobrium.*] Thy ærran dæge kalendarum Octobrium, 'the first day of the calends of October.' Saxon version.

[18] *Deusdedit.*] Before his consecration his name was Frithona, according to the Chron. Cant. in Trinity Hall, Cambr. f. 25, b.

[20] *Ithamar.*] See Acta SS. Jun. tom. ii. p. 294.

Mar.], et rexit ecclesiam annos novem, menses septem, et duos dies; et ipse, defuncto Ithamar, consecravit pro eo Damianum, qui de genere Australium Saxonum erat oriundus.

CAPUT XXI.

Ut provincia Mediterraneorum Anglorum sub rege Peada Christiana sit facta.

A. D. 653. Conversion of the Middilangli.

§ 210. His temporibus Middilangli, id est, Mediterranei Angli, sub principe Peada filio Pendan regis, fidem et sacramenta veritatis perceperunt; qui, cum esset juvenis optimus ac regis nomine ac persona dignissimus, prælatus est a patre regno gentis illius, venitque ad regem Nordanhymbrorum Osuiu, postulans filiam ejus Alchfledam sibi conjugem dari, neque aliter, quod petebat, impetrare potuit, nisi fidem Christi ac baptisma, cum gente cui præerat, acciperet. At ille, audita prædicatione veritatis, et promissione regni cœlestis, speque resurrectionis ac futuræ immortalitatis, libenter se Christianum fieri velle confessus est, etiamsi virginem non acciperet; persuasus maxime ad percipiendam fidem a filio regis Osuiu, nomine Alchfrido, qui erat cognatus et amicus ejus, habens sororem ipsius conjugem, vocabulo Cyniburgam, filiam Pendan regis.

§ 211. Baptizatus est ergo a Finano episcopo, cum omnibus, qui secum venerant, comitibus ac militibus, eorumque famulis universis, in vico regis

---

[3] *Damianum.*] Domianum, Saxon version.

[14] *Alchfledam.*] Ealhflæde, Saxon version. A sketch of her life may be seen in the Acta SS. Februar. tom. ii. p. 178.

[22] *Alchfrido.*] Ealfrith, Saxon version.

A. D. 653. illustri, qui vocatur ‘Ad murum;’ et acceptis quatuor presbyteris, qui ad docendam baptizandamque gentem illius et eruditione et vita videbantur idonei, multo cum gaudio reversus est. Erant autem presbyteri Cedd, et Adda, et Betti, et Diuma, quorum ultimus natione Scottus, ceteri fuere de Anglis. Adda autem erat frater Uttan, presbyteri illustris, et abbatis monasterii, quod vocatur ‘Ad Capræ caput,’ cujus supra meminimus. Venientes ergo in provinciam memorati sacerdotes cum principe, prædicabant verbum, et libenter auditi sunt, multique quotidie et nobilium et infirmorum, abrenunciata sorde idolatriæ, fidei sunt fonte abluti. Nec prohibuit Penda rex quin etiam in sua, hoc est, Merciorum natione, verbum si qui vellent audire, prædicaretur; quin potius odio habebat et despiciebat eos, quos fide Christi imbutos opera fidei non habere deprehendit, dicens contemnendos esse eos et miseros, qui Deo suo, in quem crederent, obedire contemnerent. Cœpta sunt hæc biennio ante mortem Pendan regis.

A. D. 655. Succession of the bishops of Middle Anglia and Mercia.

§ 212. Ipso autem occiso, cum Osuiu rex Christianus regnum ejus acciperet, ut in sequentibus dicemus, factus est Diuma, unus ex præfatis quatuor sacerdotibus, episcopus Mediterraneorum Anglorum simul et Merciorum, ordinatus a Finano episcopo. Paucitas enim sacerdotum cogebat unum antistitem duobus populis præfici. Qui cum pauco sub tempore non paucam Domino plebem acquisisset, defunctus est apud Mediter-

---

1 ‘*Ad murum.*’] Æt Walle, Saxon version, probably Walbottle, near Newcastle.

9 ‘*Ad Capræ caput.*’] Æt Hregeheafde, Saxon version, now Gateshead, near Newcastle.

24 *Sequentibus.*] In chapter XXIV. of the present book.

A. D. 655.

raneos Anglos, in regione, quæ vocatur Infeppingum. Suscepit pro illo episcopatum Ceollach, et ipse de natione Scottorum, qui non multo post, relicto episcopatu, reversus est ad insulam Hii, ubi plurimorum caput et arcem Scotti habuere cœnobiorum; succedente illi in episcopatum Trumheri, viro religioso et monachica vita instituto, natione quidem Anglo, sed a Scottis ordinato episcopo; quod temporibus Vulfheri regis, de quo in sequentibus dicemus, factum est.

CAPUT XXII.

Ut Orientales Saxones fidem quam dudum abjecerant, sub rege Sigbercto, prædicante Ceddo, receperint.

A. D. 653.

Re-conversion of East Anglia.

§ 213. Eo tempore etiam Orientales Saxones fidem, quam olim, expulso Mellito antistite, abjecerant, instantia regis Osuiu receperunt. Erat enim rex ejusdem gentis Sigberct, qui post Sigberctum cognomento Parvum regnavit, amicus ejusdem Osuiu regis, qui cum frequenter ad eum in provinciam Nordanhymbrorum veniret, solebat eum hortari ad intelligendum deos esse non posse, qui hominum manibus facti essent; dei creandi materiam lignum vel lapidem esse non posse, quorum recisuræ vel igni absumerentur, vel in vasa quælibet humani usus formarentur, vel certe despectui habita foras projicerentur, et pedibus conculcata in terram verterentur. Deum potius

[1] *Infeppingum.*] The locality is uncertain, Reppington, or Repton, in Derbyshire, is perhaps the place. See Camd. Brit. col. 491. On Feppingum, Saxon version.

[15] *Abjecerant.*] See § 103.

[17] *Sigberct.*] Sigebriht, Saxon version.

[18] *Cognomento Parvum.*] This epithet is omitted in the Saxon version.

A.D. 653.

intelligendum majestate incomprehensibilem, humanis oculis invisibilem, omnipotentem, æternum, qui cœlum et terram et humanum genus creasset, regeret, et judicaturus esset orbem in æquitate; cujus sedes æterna non in vili et caduco metallo, sed in cœlis esset credenda: meritoque intelligendum, quia omnes, qui voluntatem ejus, a quo creati sunt, discerent et facerent, æterna ab illo præmia essent percepturi. Hæc et hujusmodi multa cum rex Osuiu regi Sigbercto amicabili et quasi fraterno consilio sæpe inculcaret, tandem, juvante amicorum consensu, credidit, et facto cum suis consilio, cum exhortatione, faventibus cunctis et annuentibus fidei, baptizatus est cum eis a Finano episcopo in villa regia, cujus supra meminimus, quæ cognominatur 'Ad murum.' Est enim juxta murum, quo olim Romani Brittaniam insulam præcinxere, duodecim millibus passuum a mari orientali secreta.

Cedd, bishop of the East Saxons.

§ 214. Igitur rex Sigberct æterni regni jam civis effectus temporalis sui regni sedem repetiit, postulans ab Osuiu rege, ut aliquos sibi doctores daret, qui gentem suam ad fidem Christi converterent ac fonte salutari abluerent. At ille mittens ad provinciam Mediterraneorum Anglorum, clamavit ad se virum Dei Cedd, et dato illi socio altero quodam presbytero, misit prædicare verbum genti Orientalium Saxonum. Ubi cum omnia perambulantes multam Domino ecclesiam congregassent, contigit quodam tempore eundem Cedd redire domum, ac pervenire ad ecclesiam Lindisfaronensem, propter colloquium Finani episcopi; qui ubi prosperatum ei opus evangelii comperit, fecit eum episcopum

---

15 *Supra.*] Namely, at § 211.

26 *Cedd.*] See his life in the Acta SS. Januar. tom. i. p. 373.

A. D. 653.

in gentem Orientalium Saxonum, vocatis ad se in ministerium ordinationis aliis duobus episcopis. Qui, accepto gradu episcopatus, rediit ad provinciam, et majore auctoritate cœptum opus explens fecit per loca ecclesias, presbyteros et diaconos ordinavit, qui se in verbo fidei et ministerio baptizandi adjuvarent, maxime in civitate, quæ lingua Saxonum Ythancaestir appellatur, sed et in illa, quæ Tilaburg cognominatur: quorum prior locus est in ripa Pentæ amnis, secundus in ripa Tamensis; in quibus, collecto examine famulorum Christi, disciplinam vitæ regularis, in quantum rudes adhuc capere poterant, custodire docuit.

A. D. 660. Death of Sigberct the Good,

§ 215. Cumque tempore non pauco in præfata provincia, gaudente rege, congaudente universo populo, vitæ cœlestis institutio quotidianum sumeret augmentum, contigit ipsum regem, instigante omnium bonorum inimico, propinquorum suorum manu interfici. Erant autem duo germani fratres, qui hoc facinus patrarunt; qui cum interrogarentur quare hoc facerent, nil aliud respondere potuerunt, nisi ob hoc se iratos fuisse et inimicos regi, quod ille nimium suis parcere soleret inimicis, et factas ab eis injurias mox obsecrantibus placida mente demitteret. Talis erat culpa regis pro qua occideretur, quod evangelica præcepta devoto corde servaret; in qua tamen ejus morte innoxia, juxta prædictum viri Dei, vera est ejus culpa punita. Habuerat enim unus ex his, qui eum occiderunt, comitibus illicitum conjugium, quod cum episcopus prohibere et corrigere non posset,

---

[8] *Ythancaestir.*] According to Camden, Brit. col. 344, near Malden, in Essex, for which he quotes Ralph Niger, a monk of Coggeshall. Yththanceaster, Saxon version.

[9] *Tilaburg.*] Tilbury, upon the Thames, in Essex. Camd. Brit. col. 341. Tilaburh, Saxon version. We must not suppose that sees were established at each of these places.

A. D. 660. excommunicavit eum, atque omnibus, qui se audire vellent, præcepit, ne domum ejus intrarent neque de cibis illius acciperent. Contemsit autem rex præceptum, et rogatus a comite intravit epulaturus domum ejus; qui cum abiisset, obviavit ei antistes. At rex intuens eum mox tremefactus desiluit equo, ceciditque ante pedes ejus, veniam reatus postulans. Nam et episcopus pariter desiluit, sederat enim et ipse in equo. Iratus autem tetigit regem jacentem virga, quam tenebat manu, et pontificali auctoritate protestatus, 'Dico tibi,' inquit, 'quia noluisti te continere a domo perditi et damnati illius, tu in ipsa domo mori habes.' Sed credendum est quia talis mors viri religiosi non solum talem culpam diluerit, sed etiam meritum ejus auxerit; quia nimirum ob causam pietatis, quia propter observantiam mandatorum Christi contigit.

and accession of Snidhelm.

§ 216. Successit autem Sigbercto in regnum Suidhelm, filius Sexbaldi, qui baptizatus est ab ipso Cedde in provincia Orientalium Anglorum, in vico regio, qui dicitur Rendlaesham, id est, Mansio Rendili; suscepitque eum ascendentem de fonte sancto Ædilvald rex ipsius gentis Orientalium Anglorum, frater Anna regis eorumdem.

CAPUT XXIII.

Ut idem episcopus Cedd locum monasterii construendi ab Oidilvaldo rege accipiens orationibus ac jejuniis Domino consecraverit; et de obitu ipsius.

§ 217. SOLEBAT autem idem vir Domini, cum apud Orientales Saxones episcopatus officio fungeretur, sæpius etiam suam, id est, Nordanhymbrorum

---

[22] *Rendlaesham.*] Situated on the river Debin, in Suffolk. Camd. Brit. col. 373.

provinciam exhortandi gratia revisere; quem cum Oidilvald filius Osualdi regis, qui in Deirorum partibus regnum habebat, virum sanctum et sapientem, probumque moribus videret, postulavit eum possessionem terræ aliquam a se ad construendum monasterium accipere, in quo ipse rex et frequentius ad deprecandum Dominum verbumque audiendum advenire, et defunctus sepeliri deberet. Nam et seipsum fideliter credidit multum juvari eorum orationibus quotidianis, qui illo in loco Domino servirent. Habuerat autem idem rex secum fratrem germanum ejusdem episcopi, vocabulo Caelin, virum æque Deo devotum, qui ipsi ac familiæ ipsius verbum et sacramenta fidei, erat enim presbyter, ministrare solebat, per cujus notitiam maxime ad diligendum noscendumque episcopum pervenit. Favens ergo votis regis antistes, elegit sibi locum monasterii construendi in montibus arduis ac remotis, in quibus latronum magis latibula ac lustra ferarum, quam habitacula fuisse videbantur hominum; ut, juxta prophetiam Isaïæ, in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, oriretur viror calami et junci, id est, fructus bonorum operum ibi nascerentur, ubi prius vel bestiæ commorari, vel homines bestialiter vivere consueverant. A. D. 660.

§ 218. Studens autem vir Domini acceptum monasterii locum primo precibus ac jejuniis a pristina flagitiorum sorde purgare, et sic in eo monasterii fundamenta jacere, postulavit a rege, ut sibi totum quadragesimæ tempus, quod instabat, facultatem ac licentiam ibidem orationis causa demorandi concederet. Quibus diebus cunctis,

---

[2] *Oidilvald.*] From Beda's guarded expression we may infer that this Oidilvald, called Æthelwald in the Saxon version, was king of only a portion of Deira.

A.D. 660.

excepta dominica, jejunium ad vesperam usque juxta morem protelans, ne tunc quidem nisi panis permodicum, et unum ovum gallinaceum cum parvo lacte aqua mixto percipiebat. Dicebat enim hanc esse consuetudinem eorum, a quibus normam disciplinæ regularis didicerat, ut accepta nuper loca ad faciendum monasterium vel ecclesiam prius orationibus ac jejuniis Domino consecrent. Cumque decem dies quadragesimæ restarent, venit, qui clamaret eum ad regem. At ille, ne opus religiosum negotiorum regalium causa intermitteretur, petiit presbyterum suum Cynibillum, qui etiam frater germanus erat ipsius, pia cœpta complere. Cui cum ille libenter acquiesceret, expleto studio jejuniorum et orationis, fecit ibi monasterium, quod nunc Laestingaeu vocatur, et religiosis moribus, juxta ritus Lindisfarnensium, ubi educatus erat, instituit.

A.D. 664. Death of Cedd.

§ 219. Qui cum annis multis et in præfata provincia episcopatum administraret, et hujus quoque monasterii statutis propositis curam gereret, casu contigit, ut ad ipsum monasterium tempore mortalitatis adveniens tactus ibidem infirmitate corporis obiret; qui primo quidem foris sepultus est, tempore autem procedente, in eodem monasterio ecclesia est in honorem beatæ Dei genitricis de lapide facta, et in illa corpus ipsius ad dexteram altaris reconditum.

---

16 *Laestingaeu.*] Lastingham, near Whitby, in Yorkshire. The present church, if not the original building of Cedd, is probably one of the earliest ecclesiastical structures in the kingdom. Læstinga ea, Saxon version.

21 *Statutis propositis.*] The Saxon paraphrase gives a different turn to the sentence by rendering it, and thær prouast and ealdermen gesette, 'and there placed a provost and aldermen.'

24 *Obiret.*] It appears from chap. XXVII. of the present book that Britain was visited by a pestilence, in which we may presume Cedd perished. See also the Annals of Tigernach, ad an.

§ 220. Dedit autem episcopus regendum post se monasterium fratri suo Ceadda, qui postea episcopus factus est, ut in sequentibus dicemus. Quatuor siquidem hi, quos diximus, germani fratres, Cedd et Cynibill et Caelin et Ceadda, quod raro invenitur, omnes sacerdotes Domini fuere præclari, et duo ex eis etiam summi sacerdotii gradu functi sunt. Cum ergo episcopum defunctum ac sepultum in provincia Nordanhymbrorum audirent fratres, qui in monasterio ejus erant in provincia Orientalium Saxonum, venerunt illo de suo monasterio homines circiter triginta, cupientes ad corpus sui patris, aut vivere si sic Deo placeret, aut morientes ibi sepeliri; qui libenter a suis fratribus et commilitonibus suscepti omnes ibidem, superveniente præfatæ pestilentiæ clade, defuncti sunt, excepto uno puerulo, quem orationibus patris sui a morte constat esse servatum. Nam cum multo post hæc tempore viveret, et Scripturis legendis operam daret, tandem didicit se aqua baptismatis non esse regeneratum, et mox fonte lavacri salutaris ablutus etiam postmodum ad ordinem presbyterii promotus est, multisque in ecclesia utilis fuit; de quo dubitandum non crediderim, quin intercessionibus, ut dixi, sui patris, ad cujus corpus dilectionis ipsius gratia venerat, sit ab articulo mortis retentus, ut et ipse sic mortem evaderet æternam, et aliis quoque fratribus ministerium vitæ ac salutis docendo exhiberet.

A. D. 664.

Succession of Ceadda.

---

[3] *Sequentibus.*] See chap. XXVIII. of the present book.

CAPUT XXIV.

Ut provincia Merciorum, occiso rege Penda, fidem Christi susceperit; et Osuiu, pro adepta victoria, possessiones et territoria ad construenda monasteria dederit.

A. D. 655. Penda vanquished by Oswi, king of Northumbria.

§ 221. HIS temporibus rex Osuiu (cum acerbas atque intolerabiles pateretur irruptiones sæpedicti regis Merciorum, qui fratrem ejus occiderat,) ad ultimum, necessitate cogente, promisit se ei innumera et majora, quam credi potest, ornamenta regia vel donaria in pretium pacis largiturum, dummodo ille domum rediret, et provincias regni ejus usque ad internecionem vastare desineret. Cumque rex perfidus nullatenus precibus illius assensum præberet, qui totam ejus gentem a parvo usque ad magnum delere atque exterminare decreverat, respexit ille ad divinæ auxilium pietatis, quo ab impietate barbarica posset eripi; votoque se obligans, 'Si paganus,' inquit, 'nescit accipere nostra donaria, offeramus ei, qui novit, Domino Deo nostro.' Vovit ergo quia si victor exsisteret, filiam suam Domino sacra virginitate dicandam offerret, simul et duodecim possessiones prædiorum ad construenda monasteria donaret; et sic cum paucissimo exercitu se certamini dedit. Denique fertur quia tricies majorem pagani habuerint exercitum, siquidem ipsi triginta legiones ducibus nobilissimis instructas in bello habuere; quibus Osuiu rex cum Alchfrido filio, perparvum, ut dixi, habens exercitum, sed Christo duce confisus occurrit. Nam alius filius ejus Ecgfrid eo tempore in provincia Merciorum apud reginam

---

28 *Alchfrido.*] Thomas of Ely, in his Life of S. Etheldritha, (Acta SS. Ord. S. Bened. ii. 712, § 13,) calls him Elfrid.

Cynuise obses tenebatur. Filius autem Osualdi regis Oidilvald, qui eis auxilio esse debuerat, in parte erat adversariorum, eisdemque contra patriam et patruum suum pugnaturis ductor exstiterat, quamvis ipso tempore pugnandi sese pugnæ subtraxerat, eventumque discriminis tuto in loco exspectabat. Inito ergo certamine, fugati sunt et cæsi pagani, duces regii triginta, qui ad auxilium venerant, pene omnes interfecti; in quibus Ædilheri frater Annæ regis Orientalium Anglorum, qui post eum regnavit, auctor ipse belli, perditis militibus sive auxiliis, interemtus; et quia prope fluvium Vinuaed pugnatum est, qui tunc præ inundantia pluviarum late alveum suum, imo omnes ripas suas, transierat, contigit ut multo plures aqua fugientes, quam bellantes perderet ensis. A. D. 655.

§ 222. Tunc rex Osuiu, juxta quod Domino voverat, pro collata sibi victoria gratias Deo referens dedit filiam suam Ælfledam, quæ vixdum unius anni ætatem impleverat, perpetua ei virginitate consecrandam; donatis insuper duodecim possessiunculis terrarum, in quibus, ablato studio militiæ terrestris, ad exercendam militiam cœlestem, supplicandumque pro pace gentis ejus æterna, devotioni sedulæ monachorum locus facultasque suppeteret. E quibus videlicet possessiunculis, sex in provincia Deirorum, sex in Berniciorum dedit; singulæ vero possessiones decem erant familiarum, id est, simul omnes centum viginti. Intravit autem præfata regis Osuiu filia Deo de- Oswi's vow.

---

[1] *Cynuise.*] Called Kyneswitha by Thomas of Ely, § 13.

[13] *Vinuaed.*] The river Are, which flows past Leeds, in Yorkshire, Camd. Brit. col. 711.

[20] *Ælfledam.*] See a sketch of her life in the Acta SS. Februar. tom. ii. p. 178; where it is stated that she was born A. D. 654, and died in 713.

A. D. 655.

dicanda monasterium, quod nuncupatur Heruteu, id est, Insula cervi, cui tunc Hild abbatissa præfuit; quæ post biennium, comparata possessione decem familiarum, in loco qui dicitur Streanæshalch, ibi monasterium construxit, in quo memorata regis filia, primo discipula vitæ regularis, deinde etiam magistra exstitit, donec, completo undesexaginta annorum numero, ad complexum et nuptias Sponsi cœlestis virgo beata intraret. In quo monasterio et ipsa, et pater ejus Osuiu, et mater ejus Æanfled, et pater matris ejus Æduini, et multi alii nobiles in ecclesia sancti apostoli Petri sepulti sunt. Hoc autem bellum rex Osuiu in regione Loidis, tertio decimo regni sui anno, decimo septimo die kalendarum Decembrium [Nov. 15] cum magna utriusque populi utilitate confecit. Nam et suam gentem ab hostili paganorum depopulatione liberavit, et ipsam gentem Merciorum finitimarumque provinciarum, desecto capite perfido, ad fidei Christianæ gratiam convertit.

Succession of the bishops of Mercia.

§ 223. Primus autem in provincia Merciorum, simul et Lindisfarorum ac Mediterraneorum Anglorum, factus est episcopus Diuma, ut supra

---

1 *Heruteu.*] Now Hartlepool, in the county of Durham.

2 *Hild.*] Hilda was of the royal family of Northumbria, born A. D. 614, renounced the world A. D. 647, became abbess of Hartlepool in 649, and died, abbess of Whitby, in 680.

11 *Osuiu.*] He died 15 Feb. 670, in the 58th year of his age.

11 *Æanfled.*] She was the daughter of Eadwin, king of Deira, and upon the death of her daughter Ælfleda, became co-abbess of Whitby, along with Ælfleda. She was canonized, and occurs in the Calendar on December 5.

12 *Æduini.*] He was slain 12 Oct. 633, see § 146.

24 *Diuma.*] The dates of this succession of these bishops of Coventry and Lichfield is uncertain: according to Wharton's Chronology, Angl. Sacr. i. 423, Diuma occupied the see from 655, or perhaps 656, to 658, Cellach from 658 to 660, Trumheri from 660 to 663.

24 *Supra.*] See iii. 21.

A. D. 655.

diximus, qui apud Mediterraneos Anglos defunctus ac sepultus est; secundus Cellach, qui, relicto episcopatus officio, vivens ad Scottiam rediit, uterque de genere Scottorum; tertius Trumheri, de natione quidem Anglorum, sed edoctus et ordinatus a Scottis, qui erat abbas in monasterio, quod dicitur Ingetlingum. Ipse est locus in quo occisus est rex Osuini, ut supra meminimus. Nam regina Æanfled propinqua illius, ob castigationem necis ejus injustæ, postulavit a rege Osuio, ut donaret ibi locum monasterium construendi præfato Dei famulo Trumheri, quia propinquus et ipse erat regis occisi; in quo, videlicet, monasterio orationes assiduæ pro utriusque regis, (id est, et occisi, et ejus, qui occidere jussit,) salute æterna fierent. Idem autem rex Osuiu tribus annis post occisionem Pendan regis, Merciorum genti, necnon et ceteris Australium provinciarum populis, præfuit; qui etiam gentem Pictorum maxima ex parte regno Anglorum subjecit.

History of the kingdom of Mercia.

§ 224. Quo tempore donavit præfato Peada, filio regis Pendan, eo quod esset cognatus suus, regnum Australium Merciorum, qui sunt, ut dicunt, familiarum quinque millium, discreti fluvio Treanta ab Aquilonalibus Mercis, quorum terra est familiarum septem millium. Sed idem Peada

A. D. 656.

proximo vere multum nefarie peremtus est, proditione, ut dicunt, conjugis suæ, in ipso tempore festi paschalis. Completis autem tribus annis

A. D. 658.

post interfectionem Pendan regis, rebellarunt adversus regem Osuiu duces gentis Merciorum

---

[8] *Supra.*] See § 188.

[9] *Æanfled propinqua.*] Eanfled was great-granddaughter of Yffi, founder of the kingdom of Deira, whose second son, Ælfric, was Oswin's grandfather.

[12] *Propinquus.*] The relationship of Trumhere to Oswin is uncertain.

[22] *Cognatus.*] Peada, it will be recollected, had married Alchfleda, daughter of Oswin.

A. D. 658. Immin, et Eafha, et Eadberct, levato in regem Wlfhere, filio ejusdem Pendan adolescente, quem occultum servaverant; et, ejectis principibus regis non proprii, fines suos fortiter simul et libertatem receperunt: sicque cum suo rege liberi, Christo vero regi pro sempiterno in cœlis regno, servire gaudebant. Præfuit autem rex idem genti Merciorum annis decem et septem, habuitque primum episcopum Trumheri, de quo supra diximus, secundum Jaruman, tertium Ceaddan, quartum Uynfridum. Omnes hi per ordinem sibimet succedentes sub rege Uulfhere, gentis Merciorum episcopatu sunt functi.

CAPUT XXV.

Ut quæstio sit mota de tempore paschæ adversus eos, qui de Scottia venerant.

A. D. 652. Finan, bishop of Lindisfarne.

§ 225. INTEREA, Aidano episcopo de hac vita sublato, Finan pro illo gradum episcopatus a Scottis ordinatus ac missus acceperat; qui in insula Lindisfarnensi fecit ecclesiam episcopali sedi congruam, quam tamen, more Scottorum, non de lapide, sed de robore secto, totam composuit atque arundine texit, quam tempore sequenti reverentissimus archiepiscopus Theodorus in honore beati apostoli Petri dedicavit. Sed episcopus loci ipsius Eadberct, ablata arundine, plumbi laminis

---

[2] *Wlfhere.*] A charter printed in the Monast. Anglic. i. 65, calls A. D. 664, the seventh regnal year of Wlfhere, but the document exhibits internal proof of being a forgery.

[18] *Finan.*] Finan, bishop of Lindisfarne, sat from A. D. 651 to 661. He is placed in the Calendar on February 17, see Acta SS. Feb. tom. iii. p. 21.

[21] *More Scottorum.*] See § 158, and Usher's Primord. p. 736.

[24] *Theodorus.*] He presided over Canterbury from A. D. 664 to 690.

[26] *Eadberct.*] This bishop of Lindisfarne occupied the see from A. D. 688 to 698.

eam totam, hoc est, et tectum et ipsos quoque parietes ejus, cooperire curavit. A. D. 652.

Question concerning the celebration of Easter.

§ 226. His temporibus quæstio facta est frequens et magna de observatione paschæ, confirmantibus eis, qui de Cantia, vel de Galliis, advenerant, quod Scotti dominicum paschæ diem contra universalis ecclesiæ morem celebrarent. Erat in his acerrimus veri paschæ defensor, nomine Ronan, natione quidem Scottus, sed in Galliæ vel Italiæ partibus regulam ecclesiasticæ veritatis edoctus, qui cum Finano confligens multos quidem correxit, vel ad sollertiorem veritatis inquisitionem accendit; nequaquam tamen Finanum emendare potuit, quin potius, quod esset homo ferocis animi, acerbiorem castigando et apertum veritatis adversarium reddidit. Observabat autem Jacob diaconus quondam, ut supra docuimus, venerabilis archiepiscopi Paulini, verum et catholicum pascha, cum omnibus, quos ad correctiorem viam erudire poterat. Observabat et regina Eanfled cum suis juxta quod in Cantia fieri viderat, habens secum de Cantia presbyterum catholicæ observationis, nomine Romanum; unde nonnunquam contigisse fertur illis temporibus, ut bis in anno uno pascha celebraretur, et cum rex pascha dominicum, solutis jejuniis, faceret, tunc regina cum suis persistens adhuc in jejunio diem Palmarum celebraret. Hæc autem dissonantia paschalis observantiæ,

---

4 *De observatione paschæ.*] Smith has given a short dissertation upon this controversy in Appendix IX. a, to his edition of Beda. Usher's Primordia, p. 925, may also be consulted.

9 *Ronan.*] Mabillon, Annal. Ord. S. Bened. XV. 36, conjectures that this is the 'peregrinus ex genere Scottorum,' who is mentioned under the name of Romanus in a charter reciting the foundation of an ecclesiastical establishment at Mazeroles upon the river Vienne, in Picardy, of which he and his 'peregrine' were the first tenants. See also Gall. Christ. ii. 1222.

17 *Supra.*] Beda here appears to refer to § 149.

A. D. 652. vivente Ædano, patienter ab omnibus tolerabatur, qui patenter intellexerant, quia etsi pascha contra morem eorum, qui ipsum miserant, facere non potuit, opera tamen fidei, pietatis, et dilectionis, juxta morem omnibus sanctis consuetum, diligenter exsequi curavit; unde ab omnibus, etiam his, qui de pascha aliter sentiebant, merito diligebatur, nec solum a mediocribus, verum ab ipsis quoque episcopis, Honorio Cantuariorum, et Felice Orientalium Anglorum, venerationi habitus est.

A. D. 661. Colman, bishop of Lindisfarne.

§ 227. Defuncto autem Finano, qui post illum fuit, cum Colmanus in episcopatum succederet, et ipse missus a Scottia, gravior de observatione paschæ necnon et de aliis ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia nata est; unde movit hæc quæstio sensus et corda multorum timentium ne forte, accepto Christianitatis vocabulo, in vacuum currerent, aut cucurrissent. Pervenit et ad ipsas principum aures, Osuiu videlicet regis, et filii ejus Alchfridi, qui nimirum Osuiu a Scottis edoctus ac baptizatus, illorum etiam lingua optime imbutus, nihil melius quam quod illi docuessent autumabat. Porro Alchfrid magistrum habens eruditionis Christianæ Vilfridum virum doctissimum, (nam et Romam prius propter doctrinam ecclesiasticam adierat, et apud Dalfinum archiepiscopum Galliarum Lugduni multum temporis egerat, a quo etiam tonsuræ ecclesiasticæ coronam susceperat,) hujus doctrinam omnibus Scottorum traditionibus jure præferendam sciebat; unde ei etiam donaverat monasterium quadraginta

---

13 *Colmanus.*] He was bishop of Lindisfarne from A. D. 661 to 664, see Acta SS. Februar. tom. iii. p. 84.

25 *Vilfridum.*] The history of Wilfrid is afterwards narrated at considerable length by Beda.

A. D. 661.

familiarum, in loco qui dicitur Inhrypum, quem videlicet locum paulo ante eis, qui Scottos sequebantur, in possessionem monasterii dederat. Sed quia illi postmodum, data sibi optione, magis loco cedere, quam suam mutare consuetudinem, volebant, dedit eum illi, qui dignam loco et doctrinam haberet, et vitam.

A. D. 664.
Proceedings of the council of Strenaeshale.

§ 228. Venerat eo tempore Agilberctus, Occidentalium Saxonum episcopus, cujus supra meminimus, amicus Alchfridi regis et Vilfridi abbatis, ad provinciam Nordanhymbrorum, et apud eos aliquandiu demorabatur; qui etiam Vilfridum, rogatu Alchfridi, in præfato suo monasterio presbyterum fecit. Habebat autem secum ipse presbyterum, nomine Agathonem. Mota ergo ibi quæstione de pascha, vel tonsura, vel aliis rebus ecclesiasticis, dispositum est ut in monasterio, quod dicitur Strenaeshalch, quod interpretatur 'Sinus phari,' cui tunc Hild abbatissa Deo devota femina præfuit, synodus fieri et hæc quæstio terminari deberet. Veneruntque illo reges ambo, pater scilicet et filius; episcopi, Colman cum clericis suis de Scottia, Agilberctus cum Agathone et Vilfrido presbyteris. Jacobus et Romanus in horum parte erant; Hild abbatissa cum suis in parte Scottorum, in qua erat etiam venerabilis episcopus Cedd, jamdudum ordinatus a Scottis, ut

---

[1] *Inhrypum.*] Now Ripon, in Yorkshire.

[9] *Supra.*] See § 170.

[16] *Tonsura.*] Smith has appended to his edition of Beda a dissertation upon this question, App. IX. b; see also Usher's Primord. p. 921.

[18] *Strenaeshalch.*] Now Whitby, in Yorkshire. This controversy was occasioned, or hastened, by the double Easter, which, according to the rival modes of computation would happen in A. D. 665; in which year the church of Rome would celebrate that festival upon 6 April, the Scots delaying it until the thirteenth.

A. D. 664. supra docuimus, qui et interpres in eo concilio vigilantissimus utriusque partis exstitit.

§ 229. Primusque rex Osuiu, præmissa præfatione, quod oporteret eos, qui una Deo servirent, unam vivendi regulam tenere, nec discrepare in celebratione sacramentorum cœlestium, qui unum omnes in cœlis regnum exspectarent; inquirendum potius, quæ esset verior traditio, et hanc ab omnibus communiter esse sequendam; jussit primo dicere episcopum suum Colmanum, qui esset ritus et unde originem ducens ille, quem ipse sequeretur. Tunc Colmanus, ' Pascha,' inquit, ' hoc, quod agere soleo, a majoribus meis accepi, qui me huc episcopum miserunt, quod omnes patres nostri, viri Deo dilecti, eodem modo celebrasse noscuntur. Quod ne cui contemnendum et reprobandum esse videatur, ipsum est quod beatus evangelista Johannes, discipulus specialiter Domino dilectus, cum omnibus, quibus præerat, ecclesiis, celebrasse legitur.' Quo hæc et his similia dicente, jussit rex et Agilberctum proferre in medium morem suæ observationis, unde initium haberet, vel qua hunc auctoritate sequeretur. Respondit Agilberctus, ' Loquatur, obsecro, vice mea discipulus meus Vilfrid presbyter, quia unum ambo sapimus cum ceteris, qui hic assident ecclesiasticæ traditionis cultoribus; et ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpretem, potest explanare quæ sentimus.'

§ 230. Tunc Vilfrid, jubente rege ut diceret, ita exorsus est. ' Pascha, quod facimus,' inquit, ' vidimus Romæ, ubi beati apostoli Petrus et Paulus vixere, docuere, passi sunt et sepulti, ab omnibus celebrari; hoc in Italia, hoc in Gallia, quas discendi vel orandi studio pertransivimus, ab omnibus agi conspeximus; hoc Africam, Asiam,

Ægyptum, Græciam, et omnem orbem, quacumque A. D. 664. Christi ecclesia diffusa est, per diversas nationes et linguas, uno ac non diverso temporis ordine gerere comperimus; præter hos tantum, et obstinationis eorum complices, Pictos dico et Brittones, cum quibus de duabus ultimis oceani insulis, et his non totis, contra totum orbem stulto labore pugnant.' Cui hæc dicenti respondit Colmanus, 'Mirum quare stultum appellare velitis laborem nostrum, in quo tanti apostoli, qui super pectus Domini recumbere dignus fuit, exempla sectamur; cum ipsum sapientissime vixisse omnis mundus noverit.' At Vilfridus, 'Absit,' inquit, 'ut Johannem stultitiæ reprehendamus, cum scita legis Mosaicæ juxta literam servaret, judaizante adhuc in multis ecclesia, nec subito valentibus apostolis omnem legis observantiam, quæ a Deo instituta est, abdicare. Quomodo simulacra, quæ a dæmonibus inventa sunt, repudiare omnes, qui ad fidem veniunt, necesse est; videlicet, ne scandalum facerent eis, qui inter gentes erant Judæis. Hinc est enim quod Paulus Timotheum circumcidit, quod hostias in templo immolavit, quod cum Aquila et Priscilla caput Corinthi totondit; ad nihil, videlicet, utile, nisi ad scandalum vitandum Judæorum. Hinc quod eidem Paulo Jacobus ait,—Vides, frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt? et omnes hi æmulatores sunt legis. Nec tamen hodie, clarescente per mundum evangelio, necesse est, imo nec licitum, fidelibus vel circumcidi, vel hostias Deo victimarum offerre carnalium. Itaque Johannes, secundum legis consuetudinem, quarta decima die mensis primi ad vesperam incipiebat celebrationem festi pascha-

24 *Totondit.*] Act. Apost. xviii. 18.
27 *Vides.*] Act. Apost. xxi. 20.

A. D. 664. lis, nil curans hæc sabbato, an alia qualibet feria, proveniret. At vero Petrus, cum Romæ prædicaret, memor quia Dominus prima sabbati resurrexit a mortuis ac mundo spem resurrectionis contulit, ita pascha faciendum intellexit, ut secundum consuetudinem ac præcepta legis quartam decimam lunam primi mensis, æque sicut Johannes, orientem ad vesperam semper exspectaret; et, hac exorta, si dominica dies, quæ tunc prima sabbati vocabatur, erat mane ventura, in ipsa vespera pascha dominicum celebrare incipiebat, quomodo et nos hodie facere solemus. Sin autem dominica non proximo mane post lunam quartam decimam, sed sexta decima, aut septima decima, aut alia qualibet luna, usque ad vicesimam primam esset ventura, exspectabat eum, et præcedente sabbato, vespere, sacrosancta paschæ sollemnia inchoabat; sicque fiebat, ut dominica paschæ dies nonnisi a quinta decima luna usque ad vicesimam primam servaretur. Neque hæc evangelica et apostolica traditio legem solvit, sed potius adimplet, in qua observandum pascha a quarta decima luna primi mensis ad vesperam, usque ad vicesimam primam lunam ejusdem mensis ad vesperam, præceptum est; in quam observantiam imitandam omnes beati Johannis successores in Asia post obitum ejus, et omnis per orbem ecclesia conversa est. Et hoc esse verum pascha, hoc solum fidelibus celebrandum, Nicæno concilio non statutum noviter, sed confirmatum est, ut Ecclesiastica docet Historia.

§ 231. ‘ Unde constat vos, Colmane, neque Johannis, ut autumatis, exempla sectari, neque Petri, cujus traditioni scientes contradicitis, neque legi, neque evangelio, in observatione vestri paschæ congruere. Johannes enim, ad legis Mosaicæ decreta tempus paschale custodiens, nil de prima

sabbati curabat; quod vos non facitis, qui nonnisi prima sabbati pascha celebratis. Petrus a quinta decima luna usque ad vicesimam primam diem paschæ dominicum celebrabat, quod vos non facitis, qui a quarta decima usque ad vicesimam lunam diem dominicum paschæ observatis; ita, ut tertia decima luna ad vesperam sæpius pascha incipiatis, cujus neque lex ullam fecit mentionem, neque auctor ac dator Evangelii Dominus in ea, sed in quarta decima, vel vetus pascha manducavit ad vesperam, vel novi Testamenti sacramenta, in commemorationem suæ passionis, ecclesiæ celebranda tradidit. Item, lunam vicesimam primam, quam Lex maxime celebrandam commendavit, a celebratione vestri paschæ funditus eliminatis; sicque, ut dixi, in celebratione summæ festivitatis neque Johanni, neque Petro, neque Legi, neque Evangelio, concordatis.' A. D. 664.

§ 232. His contra Colmanus, 'Numquid,' ait 'Anatolius vir sanctus et in præfata Historia Ecclesiastica multum laudatus, Legi vel Evangelio contraria sapuit, qui a quarta decima usque ad vicesimam pascha celebrandum scripsit? Numquid reverentissimum patrem nostrum Columbam, et successores ejus viros Deo dilectos, qui eodem modo pascha fecerunt, divinis paginis contraria sapuisse, vel egisse credendum est? cum plurimi fuerint in eis, quorum sanctitati cœlestia signa, et virtutum quæ fecerunt miracula, testimonium præbuerunt; quos ipse sanctos esse non dubitans semper eorum vitam, mores et disciplinam, sequi non desisto.'

§ 233. At Vilfridus, 'Constat,' inquit, 'Anatolium virum sanctissimum, doctissimum, ac laude esse dignissimum; sed quid vobis cum illo, cum nec ejus decreta servetis? Ille enim in pascha suo, regulam utique veritatis sequens, circulum

A. D. 664. decem et novem annorum posuit, quem vos aut ignoratis, aut agnitum et a tota Christi ecclesia custoditum pro nihilo contemnitis. Ille sic in pascha dominico quartam decimam lunam computavit, ut hanc eadem ipsa die, more Ægyptiorum, quintam decimam lunam ad vesperam esse fateretur. Sic item vicesimam die dominico paschæ annotavit, ut hanc, declinata eadem die, esse vicesimam primam crederet. Cujus regulam distinctionis vos ignorasse probat, quod aliquoties pascha manifestissime ante plenilunium, id est, in tertia decima luna, facitis. De patre autem vestro Columba et sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari, et regulam ac præcepta cœlestibus signis confirmata sequi perhibetis, possem respondere; quia multis in judicio dicentibus Domino, quod in nomine ejus prophetaverint, et dæmonia ejecerint, et virtutes multas fecerint, responsurus sit Dominus, quia nunquam eos noverit. Sed absit, ut de patribus vestris hoc dicam; quia justius multo est de incognitis bonum credere, quam malum. Unde et illos Dei famulos ac Deo dilectos esse non nego, qui simplicitate rustica, sed intentione pia, Deum dilexerunt. Neque illis multum obesse reor talem paschæ observantiam, quamdiu nullus advenerat, qui eis instituti perfectioris decreta, quæ sequerentur, ostenderet; quos utique credo, si qui tunc ad eos catholicus calculator adveniret, sic ejus monita fuisse secuturos, quomodo ea, quæ noverant ac didicerant, Dei mandata probantur fuisse secuti.

§ 234. ‘Tu autem et socii tui, si audita decreta sedis apostolicæ, imo universalis ecclesiæ, et hæc literis sacris confirmata, sequi contemnitis, absque ulla dubitatione peccatis. Etsi enim patres tui sancti fuerunt, numquid universali, quæ per orbem est, ecclesiæ Christi, eorum est paucitas uno de

angulo extremæ insulæ præferenda? Et si sanctus erat ac potens virtutibus ille Columba vester, imo et noster si Christi erat, numquid præferri potuit beatissimo apostolorum principi, cui Dominus ait, 'Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni cœlorum.'' A.D. 664.

§ 235. Hæc perorante Vilfrido, dixit rex, 'Verene, Colmane, hæc illi Petro dicta sunt a Domino?' Qui ait, 'Vere, rex.' At ille, 'Habetis,' inquit, 'vos proferre aliquid tantæ potestatis vestro Columbæ datum?' At ait ille, 'Nihil.' Rursum rex, 'Si utrique vestrum,' inquit, 'in hoc sine ulla controversia consentiunt, quod hæc principaliter Petro dicta, et ei claves regni cœlorum sint datæ a Domino?' Responderunt, 'Etiam, utique.' At ille ita conclusit, 'Et ego vobis dico, quia hic est ostiarius ille, cui ego contradicere nolo; sed in quantum novi vel valeo, hujus cupio in omnibus obedire statutis; ne forte, me adveniente ad fores regni cœlorum, non sit qui reseret, averso illo, qui claves tenere probatur.' Hæc dicente rege, faverunt assidentes quique sive adstantes, majores una cum mediocribus; et abdicata minus perfecta institutione, ad ea, quæ meliora cognoverant, sese transferre festinabant.

---

5 *Tu es Petrus.*] Matth. xvi. 18.

CAPUT XXVI.

Ut Colman victus domum redierit, et Tuda pro illo episcopatu sit functus; qualisque illis doctoribus fuerit habitus ecclesiæ.

A. D. 664. Departure of Colman, and accession of Tuda.

§ 236. FINITOQUE conflictu ac soluta concione, Agilberctus domum rediit. Colman videns spretam suam doctrinam, sectamque esse despectam, assumtis his, qui se sequi voluerunt, (id est, qui pascha catholicum, et tonsuram coronæ, nam et de hoc quæstio non minima erat, recipere nolebant,) in Scottiam regressus est, tractaturus cum suis, quid de his facere deberet. Cedd, relictis Scottorum vestigiis, ad suam sedem rediit, utpote agnita observatione catholici paschæ. Facta est autem hæc quæstio anno dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo quarto, qui fuit annus Osuiu regis vicesimus secundus; episcopatus autem Scottorum, quem gesserunt in provincia Anglorum, annus tricesimus. Siquidem Aidan decem et septem annis, Finan decem, Colman tribus, episcopatum tenuere.

§ 237. Reverso autem patriam Colmano, suscepit pro illo pontificatum Nordanhymbrorum famu-

---

5 *Finitoque conflictu.*] By the aid of a charter printed in the Monast. Anglic. i. 65, (presuming it to be genuine) we learn that the council was terminated before 26 March, 664, upon which day Deusdedit, archbishop of Canterbury, completed the ninth, and commenced the tenth, year of his presulate, (cf. iv. 1). In the charter referred to, which was written immediately after the celebration of the council, he mentions his ninth pontifical year as yet unexpired.

6 *Domum.*] Mabillon, Act. SS. Ord. Bened. iii. 151, § 4, supposes that Beda here has fallen into error regarding the residence of this Agilberct, but the accuracy of our author is supported by Pagi, A. D. 664, § 6.

A. D. 664.

lus Christi Tuda, qui erat apud Scottos austrinos eruditus atque ordinatus episcopus, habens juxta morem provinciæ illius coronam tonsuræ ecclesiasticæ, et catholicam temporis paschalis regulam observans; vir quidem bonus ac religiosus, sed permodico tempore ecclesiam regens. Venerat autem de Scottia, tenente adhuc pontificatum Colmano, et diligenter ea, quæ ad fidem et veritatem pertinent, et verbo cunctos docebat et opere. Porro fratribus, qui in Lindisfarnensi ecclesia, Scottis abeuntibus, remanere maluerunt, præpositus est abbatis jure vir reverentissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat abbas in monasterio, quod dicitur Mailros; quod aiunt Colmanum abiturum petiisse et impetrasse a rege Osuiu, eo quod esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. Multum namque eundem episcopum Colmanum rex pro insita illi prudentia diligebat. Ipse est Eata, qui non multo post eidem ecclesiæ Lindisfarnensi episcopus factus est. Abiens autem domum Colman assumsit secum partem ossium reverentissimi patris Aidani; partem vero in ecclesia, cui præerat, reliquit, et in secretario ejus condi præcepit.

Encomium of the Scottish bishops of Lindisfarne.

§ 238. Quantæ autem parsimoniæ, cujus continentiæ fuerit ipse cum prædecessoribus suis,

---

[1] *Tuda.*] Since this individual attests the Peterborough charter (referred to above) in the character of bishop, he must have been consecrated before 26 March, 664.

[3] *Morem provinciæ.*] Usher shows from Adomnan, and elsewhere, that the inhabitants of the southern districts of Ireland adhered to the discipline of the church of Rome. Primord. p. 934.

[21] *Eata.*] He was abbot of Lindisfarne from A. D. 664 to 678, when he became bishop.

A. D. 664. testabatur etiam locus ille, quem regebant, ubi, abeuntibus eis, excepta ecclesia, paucissimæ domus repertæ sunt; hoc est, illæ solummodo, sine quibus conversatio civilis esse nullatenus poterat; nil pecuniarum absque pecoribus habebant; si quid enim pecuniæ a divitibus accipiebant, mox pauperibus dabant; nam neque ad susceptionem potentium seculi, vel pecunias colligi, vel domus prævideri, necesse fuit, qui nunquam ad ecclesiam, nisi orationis tantum et audiendi verbi Dei causa, veniebant. Rex ipse, cum opportunitas exegisset, cum quinque tantum aut sex ministris veniebat, et, expleta in ecclesia oratione, discedebat. Quod si forte eos ibi refici contingeret, simplici tantum et quotidiano fratrum cibo contenti nil ultra quærebant. Tota enim fuit tunc solicitudo doctoribus illis Deo serviendi, non seculo; tota cura cordis excolendi, non ventris.

§ 239. Unde et in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus, ita ut ubicumque clericus aliquis aut monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur; etiam si in itinere pergens inveniretur, accurrebant, et flexa cervice vel manu signari, vel ore illius se benedici, gaudebant; verbis quoque horum exhortatoriis diligenter auditum præbebant. Sed et diebus dominicis ad ecclesiam, sive ad monasteria certatim, non reficiendi corporis, sed audiendi sermonis, Dei gratia confluebant; et si quis sacerdotum in vicum forte deveniret, mox congregati in unum vicani verbum vitæ ab illo expetere curabant. Nam neque alia ipsis sacerdotibus aut clericis vicos adeundi, quam prædicandi, baptizandi, infirmos visitandi, et, ut breviter dicam, animas curandi, causa fuit; qui in tantum erant ab omni avaritiæ peste castigati, ut nemo terri-

A. D. 664.

toria ac possessiones ad construenda monasteria, nisi a potentibus seculi coactus, acciperet. Quæ consuetudo per omnia aliquanto post hæc tempore in ecclesiis Nordanhymbrorum servata est. Sed de his satis dictum.

CAPUT XXVII.

Ut Ecgberct, vir sanctus de natione Anglorum, monachicam in Hibernia vitam duxerit.

A. D. 664. Eclipse of the sun, and pestilence.

§ 240. EODEM anno dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo quarto, facta erat eclipsis solis die tertio mensis Maii, hora circiter decima diei; quo etiam anno subita pestilentiæ lues, depopulatis prius australibus Brittaniæ plagis, Nordanhymbrorum quoque provinciam corripiens, atque acerba clade diutius longe lateque desæviens, magnam hominum multitudinem stravit. Qua plaga præfatus Domini sacerdos Tuda raptus est de mundo, et in monasterio, quod dicitur Paegnalaech, honorifice sepultus. Hæc autem plaga Hiberniam quoque insulam pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium simul et mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani et Colmani episcoporum, relicta insula patria, vel divinæ lectionis, vel continentioris vitæ, gratia, illo secesserant. Et quidam quidem

---

[2] *Coactus.*] See an instance of this at ch. xxiii.

[11] *Die tertio mensis Maii.*] Beda is here in error, the eclipse happening upon the first, not the third, of May. See Petavius de ratione temporum, i. 543, fol. 1705, Pagi ad an. 664, § 8, Usher, Primord. p. 948. The Annals of Tigernach are correct in this particular, see O'Connor, Script. Rer. Hibern. i. xcii.

[19] *Paegnalaech.*] This locality is uncertain; Smith is willing to consider it the same as Finchale, near Durham, where ecclesiastical councils were afterwards held, Spelm. Concil. i. 304, 316. Wagele, Sax. Chron., Wemalet, H. Hunt.

A. D. 664.

mox se monasticæ conversationi fideliter mancipaverunt, alii magis circumeundo per cellas magistrorum, lectioni operam dare gaudebant; quos omnes Scotti libentissime suscipientes victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum et magisterium gratuitum, præbere curabant.

History of Ædilhun and Ecgberct,

§ 241. Erant inter hos duo juvenes magnæ indolis, de nobilibus Anglorum, Ædilhun et Ecgberct, quorum prior frater fuit Ædiluini, viri æque Deo dilecti, qui et ipse ævo sequente Hiberniam gratia legendi adiit, et bene instructus patriam rediit, atque episcopus in provincia Lindissi factus multo ecclesiam tempore nobilissime rexit. Hi ergo cum essent in monasterio, quod lingua Scottorum Rathmelsigi appellatur, et omnes socii ipsorum, vel mortalitate de seculo rapti, vel per alia essent loca dispersi, correpti sunt ambo morbo ejusdem mortalitatis, et gravissime afflicti; e quibus Ecgberct, (sicut mihi referebat quidam veracissimus et venerandæ canitiei presbyter, qui se hæc ab ipso audisse perhibebat,) cum se æstimasset esse moriturum, egressus est tempore matutino de cubiculo, in quo infirmi quiescebant, et residens solus in loco opportuno cœpit sedulus cogitare de actibus suis, et compunctus memoria peccatorum suorum faciem lachrimis abluebat, atque intimo ex corde Deum precabatur, ne adhuc mori deberet, priusquam vel præteritas negligentias, quas in pueritia sive infantia commiserat, perfectius ex tempore castigaret, vel in bonis se operibus abundantius exerceret. Vovit etiam votum, quia adeo peregrinus vivere vellet, ut nunquam in insulam, in qua natus est, id est, Brit-

---

15 *Rathmelsigi.*] Rathmelsigi, *i. e.* the habitation of Mel, the nephew of St. Patrick, concerning whom see Acta SS. Mart. tom. ii. pp. 551, 561, 562; now Melfont.

taniam, rediret; quia præter sollemnem canonici temporis psalmodiam, si non valetudo corporis obsisteret, quotidie psalterium totum in memoriam divinæ laudis decantaret, et quia in omni septimana diem cum nocte jejunus transiret. Cumque, finitis lacrimis, precibus et votis, domum rediret, invenit sodalem dormientem; et ipse quoque lectulum conscendens cœpit in quietem membra laxare. Et cum paululum quiesceret expergefactus sodalis respexit eum et ait, 'O frater Ecgbercte, O quid fecisti? Sperabam quia pariter ad vitam æternam intraremus. Verumtamen scito quia, quæ postulasti, accipies.' Didicerat enim per visionem, et quid petiisset, et quia petita impetrasset. Quid multa? ipse Ædilhun proxima nocte defunctus est. A. D. 664.

Life and death of Ecgberct.

§ 242. At vero Ecgberct, decussa molestia ægritudinis, convaluit, ac multo postea tempore vivens, acceptumque sacerdotii gradum condignis ornans actibus, post multa virtutum bona, ut ipse desiderabat, nuper, id est, anno dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo nono, cum esset ipse annorum nonaginta, migravit ad regna cœlestia. Duxit autem vitam in magna humilitatis, mansuetudinis, continentiæ, simplicitatis et justitiæ, perfectione. Unde et genti suæ, et illis in quibus exsulabat nationibus Scottorum sive Pictorum, exemplo vivendi, et instantia docendi, et auctoritate corripiendi, et pietate largiendi de his, quæ a divitibus acceperat, multum profuit. Addidit autem votis, quæ diximus, ut semper in quadragesima non plus quam semel in die reficeret, non aliud quam panem ac lac tenuissimum, et hoc cum mensura, gustaret; quod, videlicet, lac pridie novum in phiala ponere solebat, et post noctem ablata superficie crassiore, ipse residuum cum modico, ut diximus, pane bibebat. Cujus modum

A. D. 664. continentiæ etiam quadraginta diebus ante natale Domini, totidem quoque post peracta sollemnia pentecostes, hoc est, quinquagesimæ, semper observare curabat.

CAPUT XXVIII.

Ut, defuncto Tuda, Vilfrid in Gallia, Ceadda apud Occidentales Saxones, in provincia Nordanhymbrorum sint ordinati episcopi.

A. D. 665.

Wilfrid ordained bishop in Gaul.

§ 243. INTEREA rex Alchfrid misit Vilfridum presbyterum ad regem Galliarum, qui eum sibi suisque consecrari faceret episcopum. At ille misit eum ordinandum ad Agilberctum, de quo supra diximus, qui, relicta Brittania, Parisiacæ civitatis factus erat episcopus; et consecratus est magno cum honore ab ipso, convenientibus plurimis episcopis, in vico regio, qui vocatur in Compendio. Quo adhuc in transmarinis partibus propter ordinationem demorante, imitatus industriam filii rex Osuiu misit Cantiam virum sanctum, modestum moribus, scripturarum lectione sufficienter instructum, et ea, quæ in scripturis agenda didicerat, operibus sollerter exsequentem, qui Eboracensis

---

9 *Interea.*] The consecration of Wilfrid as bishop of York has generally been assigned to A. D. 664, but Pagi clearly shows, A. D. 665, § 16, that it did not happen until the following year.

10 *Regem Galliarum.*] Clothair the Third, who reigned from A. D. 662 to 676.

12 *Ordinandum.*] Wilfrid objected to the consecration of English bishops, in as much as they either were converts to the Scottish calculation regarding the celebration of Easter, or had received ordination from those who were of that opinion. Vit. Wilf. auct. S. Heddio, § 12.

13 *Parisiacæ civitatis.*] See Gall. Christ. vii. 27.

16 *Vico regio.*] It was the residence of Clothair the First, Childebert the Third, (Bouquet, Hist. Gaul, iii. 321, 696,) and of other French kings.

16 *Compendio.*] Compeigne, see Gall. Christ. ix. 434.

18 *Filii.*] Namely, of Alchfrid, the patron of Wilfrid.

A. D. 665.

ecclesiæ ordinaretur episcopus. Erat autem presbyter vocabulo Ceadda, frater reverentissimi antistitis Ceddi, cujus sæpius meminimus, et abbas monasterii illius, quod vocatur Laestingaeu. Misitque rex cum eo presbyterum suum vocabulo Eadhaedum, qui postea, regnante Ecgfrido, Hrypensis ecclesiæ præsul factus est. Verum illi Cantiam pervenientes invenerunt archiepiscopum Deusdedit jam migrasse de seculo, et necdum alium pro eo constitutum fuisse pontificem. Unde diverterunt ad provinciam Occidentalium Saxonum, ubi erat Vini episcopus; et ab illo est vir præfatus consecratus antistes, assumtis in societatem ordinationis duobus de Brittonum gente episcopis, qui dominicum paschæ diem, ut sæpius dictum est, secus morem canonicum a quarta decima usque ad vicesimam lunam celebrant. Non enim erat tunc ullus, excepto illo Vine, in tota Brittania canonice ordinatus episcopus.

A. D. 666. Ceadda consecrated by Vine.

§ 244. Consecratus ergo in episcopum Ceadda mox cœpit ecclesiasticæ veritati et castitati curam impendere; humilitati, continentiæ, lectioni operam dare; oppida, rura, casas, vicos, castella, propter evangelizandum, non equitando, sed apostolorum more pedibus incedendo, peragrare. Erat enim de discipulis Aidani, eisdemque actibus ac

---

[2] *Ceadda.*] See Acta SS. Mart. tom. i. p. 143.

[3] *Sæpius.*] Namely, in chapters xxi. xxii. xxiii. and xxvi. of this book.

[6] *Eadhaedum.*] See iv. 12.

[8] *Cantiam pervenientes.*] Deusdedit having died 14 July, 664, his decease must have been well known to Oswin in 666, whence we may infer that he presumed that Ceadda would, upon his arrival in Kent, receive consecration from the newly (and canonically,) ordained archbishop Wighard, whose death caused application to be made to Wini, the next best authority.

[9] *Deusdedit,*] See iv. 1; he died 14 July, 664.

[13] *Consecratus.*] His accession to the bishopric of York is erroneously referred by Wharton, Angl. Sacr. i. 426, to A. D. 664, whereas it did not occur until 666.

[19] *Canonice ordinatus.*] He had been ordained in Gaul, see § 170.

A. D. 666. moribus juxta exemplum ejus, ac fratris sui Ceddi, suos instituere curavit auditores. Veniens quoque Brittaniam Vilfrid jam episcopus factus et ipse perplura catholicæ observationis moderamina ecclesiis Anglorum sua doctrina contulit; unde factum est, ut, crescente per dies institutione catholica, Scotti omnes, qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut suam redirent ad patriam.

CAPUT XXIX.

Ut Vighardus presbyter, ordinandus in archiepiscopum, Romam de Brittania sit missus; quem remissa mox scripta papæ apostolici ibidem obiisse narraverint.

A. D. 665. Vighard sent to Rome.

§ 245. His temporibus reges Anglorum nobilissimi, Osuiu provinciæ Nordanhymbrorum, et Ecgberct Cantuariorum, habito inter se consilio, quid de statu ecclesiæ Anglorum esset agendum, intellexerat enim veraciter Osuiu, quamvis educatus a Scottis, quia Romana esset catholica et apostolica ecclesia, assumserunt, cum electione et consensu sanctæ ecclesiæ gentis Anglorum, virum bonum et aptum episcopatu presbyterum, nomine Vighardum, de clero Deusdedit episcopi, et hunc antistitem ordinandum Romam miserunt; quatenus, accepto ipse gradu archiepiscopatus, catholicos per omnem Brittaniam ecclesiis Anglorum ordinare posset antistites. Verum Vighardus Romam perveniens, priusquam consecrari in episcopatum posset, morte præreptus est; et hujusmodi literæ regi Osuiu Brittaniam remissæ sunt.

---

[2] *Veniens.*] Wilfrid returned from Gaul in the year 666.

[14] *His temporibus.*] Smith, upon the authority of Florence of Worcester and the Saxon Chronicle, ascribes this mission to A. D. 667, but the connexion of the events shows that it is to be referred to an earlier period.

A. D. 665.
Letter of pope Vitalianus concerning the death of Vighard.

§ 246. 'Domino excellenti filio Osuio regi Saxonum, Vitalianus episcopus, servus servorum Dei.

'Desiderabiles literas excellentiæ vestræ suscepimus, quas relegentes cognovimus ejus piissimam devotionem ferventissimumque amorem, quem habet propter beatam vitam; et quia, dextera Domini protegente, ad veram et apostolicam fidem sit conversus, sperans, ut sicut in sua gente regnat, ita et cum Christo in futuro conregnare. Benedicta igitur gens, quæ talem sapientissimum et Dei cultorem promeruit habere regem; quia non solum ipse Dei cultor exstitit, sed etiam omnes subjectos suos meditatur die ac nocte ad fidem catholicam atque apostolicam pro suæ animæ redemtione converti. Quis enim audiens hæc suavia non lætetur? Quis non exsultet et gaudeat in his piis operibus? Quia et gens vestra Christo omnipotenti Deo credidit, secundum divinorum prophetarum voces, sicut scriptum est in Isaïa, 'In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur.' Et iterum, 'Audite insulæ, et attendite populi de longe.' Et post paululum, 'Parum,' inquit, 'est, ut mihi sis servus ad suscitandas tribus Jacob, et fæces Israel convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.' Et rursum, 'Reges videbunt, et consurgent principes, et adorabunt.' Et post pusillum, 'Dedi te in fœdus populi, ut suscitares terram, et possideres hereditates dissipatas, et diceres his, qui vincti sunt, Exite, et his, qui in tenebris, Revelamini.' Et rursum, 'Ego Dominus vocavi te in justitia, et apprehendi manum tuam, et servavi; et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos

---

19 *Isaia.*] xi. 10; xlix. 1, 6, 7, 8; xlii. 6, 7.

A. D. 665. cæcorum, et educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.

§ 247. 'Ecce, excellentissime fili, quam luce clarius est, non solum de vobis, sed etiam de omnibus prophetatum gentibus, quod sint crediturae in Christo omnium conditore. Quamobrem oportet vestram celsitudinem, utpote membrum exsistens Christi, in omnibus piam regulam sequi perenniter principis apostolorum, sive in pascha celebrandum, sive in omnibus, quæ tradiderunt sancti apostoli Petrus et Paulus, qui, ut duo luminaria cœli, illuminant mundum, sic doctrina eorum corda hominum quotidie illustrat credentium.'

§ 248. Et post nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum uno vero pascha loquitur;

'Hominem denique,' inquit, 'docibilem, et in omnibus ornatum antistitem, secundum vestrorum scriptorum tenorem, minime valuimus nunc reperire pro longinquitate itineris. Profecto enim dum hujusmodi apta repertaque persona fuerit, eum instructum ad vestram dirigemus patriam, ut ipse et viva voce, et per divina oracula, omnem inimici

---

[15] *Et post nonnulla de celebrando.*] Beda has here (as in the papal letters which he has inserted in ii. 19) omitted those passages which relate to the subject of Easter. The intermediate portion is quoted by Usher from a manuscript which, as he supposed, might have belonged to the monastery of Whitby, and is in the following words. 'Nunquam enim celebrare [debemus] sanctum pascha, nisi secundum apostolicam et catholicam fidem, ut in toto orbe celebratur a Christiana plebe, id est, secundum apostolicam regulam CCCXVIII sanctorum patrum, et computum sancti Cyrilli et Dionysii. Nam in toto terrarum orbe sic Christi una columba, hoc est ecclesia immaculata, sanctum paschæ resurrectionis diem celebrat. Nam Victoris sedes apostolica non approvabit regulam paschæ, ideo nec sequitur dispositionem ejus pro pascha.' Sylloge Epp. Hibern., Ep. ix. note.

zizaniam ex omni vestra insula cum divino nutu eradicet. Munuscula a vestra celsitudine beato principi apostolorum directa, pro æterna ejus memoria suscepimus, gratiasque ei agimus, ac pro ejus incolumitate jugiter Deum deprecamur cum Christi clero. Itaque qui hæc obtulit munera de hac subtractus est luce, situsque ad limina apostolorum, pro quo valde sumus contristati cum hic esset defunctus. Verumtamen gerulis harum nostrarum literarum vestris missis, beneficia sanctorum, hoc est, reliquias beatorum apostolorum Petri et Pauli, et sanctorum martyrum Laurentii, Johannis et Pauli, et Gregorii atque Pancratii eis fecimus dari, vestræ excellentiæ profecto omnes contradendas. Nam et conjugi vestræ, nostræ spiritali filiæ, direximus per præfatos gerulos crucem clavem auream habentem de sacratissimis vinculis beatorum apostolorum Petri et Pauli; de cujus pio studio cognoscentes tantum cuncta sedes apostolica una nobiscum lætatur, quantum ejus pia opera coram Deo fragrant et vernant. A. D. 665.

§ 249. 'Festinet igitur, quæsumus, vestra celsitudo, ut optamus, totam suam insulam Deo Christo dicare. Profecto enim habet protectorem, humani generis Redemtorem, Dominum nostrum Jesum Christum, qui ei cuncta prospera impertiet, ut novum Christi populum coacervet, catholicam ibi et apostolicam constituens fidem. Scriptum est enim, 'Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.' Nimirum enim quærit, et impetravit, et ei omnes suæ insulæ, ut optamus, subdentur. Paterno itaque affectu salutantes vestram excellentiam divinam

---

30 *Quærite.*] Matth. vi. 31.

A. D. 665. precamur jugiter clementiam, quæ vos vestrosque omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, ut cum Christo in futuro regnetis seculo.

'Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.'

Quis sane pro Vighardo repertus ac dedicatus sit antistes, libro sequente opportunius dicetur.

CAPUT XXX.

Ut Orientales Saxones tempore mortalitatis ad idolatriam reversi, sed per instantiam Jarumanni episcopi mox sint ab errore correcti.

A. D. 665. History of the East Saxons.

§ 250. Eodem tempore provinciæ Orientalium Saxonum post Suidhelmum, de quo supra diximus, præfuere reges Sigheri et Sebbi, quamvis ipsi regi Merciorum Uulfhere subjecti. Quæ, videlicet, provincia cum præfatæ mortalitatis clade premeretur, Sigheri cum sua parte populi, relictis Christianæ fidei sacramentis, ad apostasiam conversus est. Nam et ipse rex, et plurimi de plebe sive optimatibus, diligentes hanc vitam et futuram non quærentes, sive etiam non esse credentes, cœperunt fana, quæ derelicta erant, restaurare, et adorare simulacra; quasi per hæc possent a mortalitate defendi. Porro socius ejus et coheres regni ejusdem Sebbi magna fidem perceptam cum suis omnibus devotione servavit, magna, ut in sequentibus dicemus, vitam fidelem felicitate complevit.

§ 251. Quod ubi rex Uulfheri comperit, fidem,

---

13 *Supra.*] Namely, in chap. xxii. of the present book.

14 *Sigheri et Sebbi.*] Sighere, son of Sigebriht the Little, was the husband of St. Orithe; Sebbi, the son of Seward, resigned his kingdom and died in A. D. 694.

videlicet, provinciæ ex parte profanatam, misit ad corrigendum errorem, revocandamque ad fidem veritatis provinciam, Jaruman episcopum, qui successor erat Trumheri; qui multa agens sollertia, juxta quod mihi presbyter, qui comes itineris illi et cooperator verbi exstiterat, referebat, erat enim religiosus et bonus vir, longe lateque omnia pervagatus, et populum et regem præfatum ad viam justitiæ reduxit: adeo ut relictis, sive destructis, fanis arisque, quas fecerant, aperirent ecclesias, ac nomen Christi, cui contradixerant, confiteri gauderent, magis cum fide resurrectionis in illo mori, quam in perfidiæ sordibus inter idola vivere, cupientes. Quibus ita gestis, et ipsi sacerdotes doctoresque eorum domum rediere lætantes. A. D. 665.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

GENTIS ANGLORUM

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

Ut, defuncto Deusdedit, Vighard ad suscipiendum episcopatum Romam sit missus; sed illo ibidem defuncto, Theodorus archiepiscopus ordinatus et cum Hadriano abbate sit Brittaniam missus.

A. D. 664. Death of Deusdedit, archbishop of Canterbury,

§ 252. ANNO memorato præfatæ eclipsis et mox subsequentis pestilentiæ, quo et Colman episcopus unanima catholicorum intentione superatus ad suos reversus est, Deusdedit sextus ecclesiæ Doruvernensis episcopus obiit pridie iduum Juliarum [14 Jul.]; sed et Erconberct rex Cantuariorum eodem mense ac die defunctus Ecgbercto filio sedem regni reliquit, quam ille susceptam per novem annos tenuit. Tunc cessante non pauco tempore episcopatu, missus est Romam ab ipso simul et a rege Nordanhymbrorum Osuio, ut præcedente libro paucis diximus, Vighard presbyter, vir in ecclesi-

16 *Non pauco tempore.*] Namely, from 14 July, 664, when Deusdedit died, until 26 March, 668, when Theodore was consecrated.

16 *Tenuit.*] He died in July, A. D. 673; see ch. v.

18 *Præcedente libro.*] In chapter xxix.

asticis disciplinis doctissimus, de genere Anglorum, petentibus hunc ecclesiæ Anglorum achiepiscopum ordinari; missis pariter apostolico papæ donariis, et aureis atque argenteis vasis non paucis. Qui ubi Romam pervenit, cujus sedi apostolicæ tempore illo Vitalianus præerat, postquam itineris sui causam præfato papæ apostolico patefecit, non multo post et ipse et omnes pene, qui cum eo advenerant, socii, pestilentia superveniente, deleti sunt. A. D. 664.

§ 253. At apostolicus papa, habito de his consilio, quæsivit sedulus, quem ecclesiis Anglorum archiepiscopum mitteret. Erat autem in monasterio Niridano, quod est non longe a Neapoli Campaniæ, abbas Hadrianus, vir natione Afer, sacris literis diligenter imbutus, monasterialibus simul et ecclesiasticis disciplinis institutus, Græcæ pariter et Latinæ linguæ peritissimus. Hunc ad se accitum papa jussit, episcopatu accepto, Brittaniam venire. Qui indignum se tanto gradui respondens, ostendere posse se dixit alium, cujus magis ad suscipiendum episcopatum et eruditio conveniret et ætas. Cumque monachum quemdam de vicino virginum monasterio, nomine Andream, pontifici offerret, hic ab omnibus, qui novere, dignus episcopatu judicatus est. Verum pondus corporeæ infirmitatis, ne episcopus fieri posset, obstitit. Et rursum Hadrianus ad suscipiendum episcopatum actus est; qui petens inducias si forte alium, qui episcopus ordinaretur, ex tempore posset evenire.

§ 254. Erat ipso tempore Romæ monachus Hadriano notus, nomine Theodorus, natus Tharso and ordination of Theodore.

---

[14] *Niridano.*] Near Monte Cassino; 'Hiridano' in More's MS.

[15] *Hadrianus.*] See Acta SS. Januar. tom. i. p. 595.

[15] *Vir natione Afer.*] These words are omitted in the Saxon version.

[32] *Theodorus.*] See Mabillon, Acta SS. Ord. S. Bened. ii. 985.

A. D. 664. Ciliciæ, vir et seculari et divina literatura, et Græce instructus et Latine, probus moribus et ætate venerandus, id est, annos habens ætatis sexaginta et sex. Hunc offerens Hadrianus pontifici, ut episcopus ordinaretur obtinuit, his tamen conditionibus interpositis, ut ipse eum perduceret Brittaniam, eo quod jam bis partes Galliarum diversis ex causis adiisset; et ob id majorem hujus itineris peragendi notitiam haberet, sufficiensque esset in possessione hominum propriorum: et ut ei doctrinæ cooperator exsistens diligenter attenderet, ne quid ille contrarium veritati fidei, Græcorum more, in ecclesiam, cui præesset, introduceret. Qui subdiaconus ordinatus quatuor exspectavit menses, donec illi coma cresceret, quo in coronam tonderi posset; habuerat enim tonsuram more Orientalium sancti apostoli Pauli. Qui ordinatus est a Vita-
A. D. 668. liano papa, anno dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo octavo, sub die septima kalendarum Aprilium, [26 Mar.] dominica; et ita una cum Hadriano sexto kalendas Junias [27 Mai.] Brittaniam missus est.

Journey of Theodore and Adrian to England.

§ 255. Qui cum pariter per mare ad Massiliam et deinde per terram Arhelas pervenissent, et tradidissent Johanni archiepiscopo civitatis illius scripta commendatitia Vitaliani pontificis, retenti sunt ab eo, quousque Ebrinus Major Domus regiæ copiam pergendi quoquo vellent tribuit eis. Qua accepta, Theodorus profectus est ad Agilberctum

---

16 *Tonsuram . . . . . S. apostoli Pauli.*] Usher, Primord. p. 922; Mabillon, Acta SS. Ord. S. Bened. ii. 987, note *a;* Smith, in his Appendix to Beda, ix, *b*, may be consulted as to the discussions concerning Tonsure.

25 *Johanni archiepiscopo.*] See Gall. Christ. i. 542.

27 *Ebrinus.*] In the year 656 he succeeded Erchinwald, (who has been already mentioned, § 208,) put to death the saints Ludegarius and Gerinus (Mabill. Acta SS. Ord. S. Bened. ii. 672), and was slain A. D. 680 (Fridegarii Contin. ap. Bouquet, ii. 451.)

Parisiorum episcopum, de quo superius diximus, et ab eo benigne susceptus et multo tempore habitus est. Hadrianus perrexit primum ad Emme Senonum et postea ad Faronem Meldorum episcopos, et bene sub eis diutius fuit; coegerat enim eos imminens hiems, ut ubicumque potuissent quieti manerent. Quod cum nuncii certi narrassent regi Ecgbercto, esse scilicet episcopum, quem petierant a Romano antistite, in regno Francorum, misit illo continuo Raedfridum præfectum suum, ad adducendum eum; quo cum venisset, assumsit Theodorum cum Ebrini licentia et perduxit eum ad portum, cui nomen est Quentavic, ubi fatigatus infirmitate aliquantisper moratus est, et cum convalescere cœpisset navigavit Brittaniam. Hadrianum autem Ebrinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem Imperatoris ad Brittaniæ reges adversus regnum, cujus tunc ipse maximam curam gerebat. Sed cum nihil tale illum habere vel habuisse veraciter comperisset, absolvit eum et post Theodorum ire permisit. Qui statim, ut ad illum venit, dedit monasterium beati Petri apostoli, ubi archiepiscopi Cantiæ sepeliri, ut præfatus sum, solent. Præceperat enim Theodoro abeunti domnus apostolicus, ut in diœcesi sua provideret, et daret ei locum, in quo cum suis apte degere potuisset. A. D. 668.

---

[1] *Superius.*] In chapters xxv. xxvi. and xxviii. of the third book.

[3] *Emmo.*] Emme was bishop of Sens from A. D. 658 to 675, see Gall. Christ. xii. 9.

[4] *Faronem.*] Faro, or Burgundo-Faro, was bishop of Meux from A. D. 626 until 672. His life, written by a successor in the see, Hildegarius, is printed by Mabillon, Acta SS. Ord. S. Bened. ii. 580.

[17] *Imperatoris.*] Constantinus Pogonatus succeeded his father Constans in 668. We have no information upon the grounds of the suspicion which Ebroinus entertained.

[19] *Tunc . . . curam gerebat.*] The contemporary historians abound with details as to the power and the tyranny of this individual, see Pagi, A. D. 668, § 8—11; 674, § 4, 5.

[24] *Præfatus sum.*] See § 79, 96.

CAPUT II.

Ut, Theodoro cuncta peragrante, Anglorum ecclesiæ cum catholica veritate, literarum quoque sanctarum cœperint studiis imbui; et ut Putta pro Damiano Hrofensis ecclesiæ sit factus antistes.

A. D. 669. The arrival and actions of Theodore, archbishop of Canterbury.

§ 256. PERVENIT autem Theodorus ad ecclesiam suam secundo postquam consecratus est anno, sub die sexto kalendarum Juniarum [27 Mai.], dominica; et fecit in ea annos viginti et unum, menses tres, dies viginti sex. Moxque peragrata insula tota, quaquaversum Anglorum gentes morabantur, nam et libentissime ab omnibus suscipiebatur atque audiebatur, rectum vivendi ordinem, ritum paschæ celebrandi canonicum, per omnia comitante et cooperante Hadriano, disseminabat. Isque primus erat in archiepiscopis, cui omnis Anglorum ecclesia manus dare consentiret. Et quia literis sacris simul et secularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterva, scientiæ salutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant; ita ut etiam metricæ artis, astronomiæ et arithmeticæ ecclesiasticæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam æque ut propriam, in qua nati

---

[10] *Insula tota.*] . . . 'accepirat enim legationis potestatem a præfato apostolico [papa Vitaliano] super Angliam, Scotiam, et Hiberniam.' Thorne, col. 1769.

[25] *Græcamque linguam.*] Parker, in his Antiquates Britannicæ, p. 80, says that manuscripts of the works of Homer, the Homilies of Chrysostom, the Psalms of David, and the Hypomnesticon of Josephus, formerly belonging to Theodore, were in existence in the reign of Queen Elizabeth. It must not be concealed, however, that Parker ascribes to the age of Theodore

A. D. 669.

sunt, norunt. Neque unquam prorsus ex quo Brittaniam petierunt Angli feliciora fuere tempora; dum et fortissimos Christianosque habentes reges cunctis barbaris nationibus essent terrori, et omnium vota ad nuper audita cœlestis regni gaudia penderent, et quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri haberent in promtu magistros, qui docerent.

§ 257. Sed et sonos cantandi in ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum noverant, ab hoc tempore per omnes Anglorum ecclesias discere cœperunt; primusque, excepto Jacobo, de quo supra diximus, cantandi magister Nordanhymbrorum ecclesiis Æddi cognomento Stephanus fuit, invitatus de Cantia a reverentissimo viro Vilfrido, qui primus inter episcopos, qui de Anglorum gente essent, catholicum vivendi morem ecclesiis Anglorum tradere didicit.

Ceadda re-consecrated by Theodore, and Wilfrid ordained.

§ 258. Itaque Theodorus perlustrans universa ordinabat locis opportunis episcopos, et ea, quæ minus perfecta reperit, his quoque juvantibus, corrigebat. In quibus et Ceadda episcopum cum argueret non fuisse rite consecratum, respondens ipse voce humillima, 'Si me,' inquit, 'nosti episcopatum non rite suscepisse, libenter ab officio discedo; quippe qui neque me umquam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientiæ causa jussus

---

some Greek MSS. belonging to the university of Cambridge which were certainly written shortly before the invention of printing. See also Smith's appendix to his Beda, n. xv.

[12] *Supra.*] See II. 16, 20; III. 25.

[14] *Æddi cognomento Stephanus.*] This is the writer whose life of Wilfrid of York furnishes so much valuable collateral information to Beda's account of that remarkable individual.

[23] *Non fuisse rite consecratum.*] Theodore was opposed to Ceadda's consecration, both because he occupied a see to which Wilfrid had been elected, and because he had been ordained by those who adhered to the British mode of celebrating Easter.

A. D. 669.

subire hoc, quamvis indignus, consensi.' At ille audiens humilitatem responsionis ejus, dixit, non eum episcopatum dimittere debere; sed ipse ordinationem ejus denuo catholica ratione consummavit. Eo autem tempore, quo, defuncto Deusdedit, Doruvernensis ecclesiæ episcopus quærebatur, ordinabatur, mittebatur, Vilfridus quoque de Brittania Galliam ordinandus est missus; et quoniam ante Theodorum rediit, ipse etiam in Cantia presbyteros et diaconos, usquedum archiepiscopus ad sedem suam perveniret, ordinabat. At ipse veniens mox in civitate Hrofi, ubi, defuncto Damiano, episcopatus jam diu cessaverat, ordinavit virum magis ecclesiasticis disciplinis institutum et vitæ simplicitate contentum, quam in seculi rebus strenuum, cui nomen erat Putta; maxime autem modulandi in ecclesia more Romanorum, quem a discipulis beati papæ Gregorii didicerat, peritum.

CAPUT III.

Ut Ceadda, de quo supra dictum est, provinciæ Merciorum sit episcopus datus; et de vita et de obitu et sepultura ejus.

A. D. 669. Ceadda bishop of Litchfield and Lindisfarne.

§ 259. Eo tempore provinciæ Merciorum rex Vulfheri præfuit, qui cum mortuo Jarumanno, sibi quoque suisque a Theodoro episcopum dari peteret, non eis novum voluit ordinare episcopum; sed postulavit a rege Osuio, ut illis episcopus Ceadda daretur, qui tunc in monasterio suo, quod est in Laestingaeu, quietam vitam agebat, Vilfrido

---

[29] *Ceadda.*] See Acta SS. Mart. vol. i. p. 143. Since Ceadda died in March, 672, after having sat two years and a half, his ordination must be dated from about September, 669.

A. D. 669.

administrante episcopatum Eboracensis ecclesiæ, necnon et omnium Nordanhymbrorum, sed et Pictorum, quousque rex Osuiu imperium protendere poterat. Et quia moris erat eidem reverentissimo antistiti opus Evangelii magis ambulando per loca, quam equitando, perficere, jussit eum Theodorus, ubicumque longius iter instaret, equitare, multumque renitentem, studio et amore pii laboris, ipse eum manu sua levavit in equum; quia nimirum sanctum esse virum comperit, atque equo vehi, quo esset necesse, compulit. Susceptum itaque episcopatum gentis Merciorum simul et Lindisfarorum Ceadda, juxta exempla patrum antiquorum, in magna vitæ perfectione administrare curavit; cui etiam rex Vulfheri donavit terram quinquaginta familiarum ad construendum monasterium in loco, qui dicitur 'Ad Baruae,' id est, 'Ad nemus,' in provincia Lindissi, in quo usque hodie instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanent.

His death.

§ 260. Habuit autem sedem episcopalem in loco, qui vocatur Lyccidfelth, in quo et defunctus ac sepultus est; ubi usque hodie sequentium quoque provinciæ illius episcoporum sedes est. Fecerat vero sibi mansionem non longe ab ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, id est, septem sive octo fratribus, quoties a labore et ministerio verbi vacabat, orare ac legere solebat. Qui cum in illa provincia duobus annis ac dimidio ecclesiam

---

3 *Quousque.*] The extent of Wilfrid's diocese may be better understood by comparing this passage with what we have already been told, ii. 5, of Osuiu's kingdom.

5 *Ambulando.*] See before, ii. 28.

17 '*Ad Baruae.*'] Of uncertain locality; Smith conjectures that it may have been Barton upon Humber; but it seems to me to be more probable that it was the place now called Barrow, near Goxhill, in Lincolnshire.

A. D. 669. gloriosissime rexisset, adfuit, superno dispensante judicio, tempus, de quo loquitur Ecclesiastes, 'Quia tempus mittendi lapides, et tempus colligendi.' Supervenit namque clades divinitus missa, quæ per mortem carnis, vivos ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad ædificium cœleste transferret. Cumque, plurimis de ecclesia ejusdem reverentissimi antistitis de carne subtractis, veniret hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad Dominum; contigit die quadam, ut in præfata mansione forte ipse cum uno tantum fratre, cui vocabulum erat Ouini, commoraretur, ceteris ejus sociis pro causa opportuna ad ecclesiam reversis. Erat autem idem Ouini monachus magni meriti, et pura intentione supernæ retributionis mundum derelinquens, dignusque per omnia, cui Dominus specialiter sua revelaret arcana, dignus cui fidem narranti audientes accommodarent. Venerat enim cum regina Ædilthryde de provincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministrorum et princeps domus ejus. Qui cum, crescente fidei fervore, seculo abrenunciare disponeret, non hoc segniter fecit; sed adeo se mundi rebus exuit, ut relictis omnibus quæ habebat, simplici tantum habitu indutus, et securim atque asciam in manu ferens, veniret ad monasterium ejusdem reverentissimi patris, quod vocatur Laestingaeu. Non enim ad otium, ut quidam, sed ad laborem se monasterium intrare signabat; quod ipsum etiam facto monstravit, nam quo minus sufficiebat meditationi Scripturarum, eo amplius operi manuum studium

---

2 *Ecclesiastes.*] Eccl. iii. 5.

12 *Ouini.*] See Acta SS. Mart. vol. i. p. 312. Jerome Porter, in his Flowers of the Saints, informs us that a church was dedicated to Ouin in Gloucester.

19 *Ædilthryde.*] Her history is minutely related in ch. xix. of the present book.

impendebat. Denique, cum episcopo in præfata mansione pro suæ reverentia devotionis inter fratres habitus, cum illi intus lectioni vacabant, ipse foris, quæ opus esse videbantur, operabatur. A. D. 669.

§ 261. Qui cum die quadam tale aliquid foris ageret, digressis ad ecclesiam sociis, ut dicere cœperam, et episcopus solus in oratorio loci lectioni vel orationi operam daret, audivit repente, ut postea referebat, vocem suavissimam cantantium atque lætantium de cœlo ad terras usque descendere; quam, videlicet, vocem ab euro-austro, id est, ab alto brumalis exortus, primo se audisse dicebat, ac deinde paulatim eam sibi appropiare, donec ad tectum usque oratorii, in quo erat episcopus, perveniret: quod ingressa, totum implevit atque in gyro circumdedit. At ille, dum sollicitus in ea, quæ audiebat, animum intenderet, audivit denuo, transacto quasi dimidiæ horæ spatio, ascendere de tecto ejusdem oratorii idem lætitiæ canticum, et ipsa qua venerat via, ad cœlos usque cum ineffabili dulcedine reverti. Qui cum aliquantulum horæ quasi attonitus maneret, et quid hæc essent sollerti animo scrutaretur, aperuit episcopus fenestram oratorii, et sonitum manu faciens, ut sæpe consueverat, si quis foris esset, ad se intrare præcepit. Introivit ille concitus, cui dixit antistes, 'Vade cito ad ecclesiam, et hos septem fratres huc venire facito; tu quoque simul adesto.' Qui cum venissent, primo admonuit eos, ut virtutem dilectionis et pacis ad invicem et ad omnes fideles servarent; instituta quoque disciplinæ regularis, quæ vel ab ipso didicissent et in ipso vidissent, vel in patrum præcedentium factis sive dictis invenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subjunxit diem sui obitus jam proxime instare. 'Namque hospes,' inquit, 'ille amabilis, qui fratres nostros visitare

A.D. 669. solebat, ad me quoque hodie venire, meque de seculo evocare, dignatus est. Propter quod revertentes ad ecclesiam dicite fratribus, ut et meum exitum Domino precibus commendent, et suum quoque exitum, cujus hora incerta est, vigiliis, orationibus, bonis operibus, prævenire meminerint.'

§ 262. Cumque hæc et hujusmodi plura loqueretur, atque illi, percepta ejus benedictione, jam multum tristes exissent, rediit ipse solus, qui carmen cœleste audierat, et prosternens se in terram, 'Obsecro,' inquit, 'pater, licet aliquid interrogare?' 'Interroga,' inquit, 'quod vis.' At ille, 'Obsecro,' inquit, 'ut dicas, quod erat canticum illud lætantium, quod audivi, venientium de cœlis super oratorium hoc, et post tempus redeuntium ad cœlos?' Respondit ille, 'Si vocem carminis audisti, et cœlestes supervenire cœtus cognovisti, præcipio tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante meum obitum dicas. Revera autem angelorum fuere spiritus, qui me ad cœlestia, quæ semper amabam ac desiderabam, præmia vocare venerunt, et post dies septem se redituros, ac me secum adducturos esse, promiserunt.' Quod quidem ita, ut dictum ei erat, opere completum est. Nam confestim languore corporis tactus est, et hoc per dies ingravescente, septimo, ut promissum ei fuerat, die, postquam obitum suum dominici corporis et sanguinis perceptione munivit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus, ut credi fas est, angelis comitibus, æterna gaudia petivit. Non autem mirum si diem mortis, vel potius diem Domini, lætus aspexit, quem semper usquedum veniret sollicitus exspectare curavit.

§ 263. Namque inter plura continentiæ, humilitatis, doctrinæ, orationum, voluntariæ paupertatis, et ceterarum virtutum, merita, in tantum erat

A. D. 669.

timori Domini subditus, in tantum novissimorum suorum in omnibus operibus suis memor, ut sicut mihi frater quidam de eis, qui me in Scripturis erudiebant et erat in monasterio ac magisterio illius educatus, vocabulo Trumberct, referre solebat, si forte legente eo vel aliud quid agente, repente flatus venti major assurgeret, continuo misericordiam Domini invocaret, et eam generi humano propitiari rogaret. Si autem violentior aura insisteret, jam, clauso codice, procideret in faciem atque obnixius orationi incumberet. At si procella fortior, aut nimbus perurgeret, vel etiam corusci ac tonitrua terras et aera terrerent; tunc veniens ad ecclesiam sollicitus orationibus ac psalmis, donec serenitas aeris rediret, fixa mente vacaret. Cumque interrogaretur a suis, quare hoc faceret; respondebat, 'Non legistis, 'quia 'intonuit de cœlo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam. Misit sagittas suas, et dissipavit eos, fulgura multiplicavit, et conturbavit eos.' Movet enim aera Dominus, ventos excitat, jaculatur fulgura, de cœlo intonat, ut terrigenas ad timendum se suscitet, ut corda eorum in memoriam futuri judicii revocet, ut superbiam eorum dissipet et conturbet audaciam, reducto ad mentem tremendo illo tempore, quando ipse, cœlis ac terris ardentibus, venturus est in nubibus potestate magna et majestate ad judicandos vivos et mortuos. Propter quod,' inquit, 'oportet nos admonitioni ejus cœlesti debito cum timore et amore respondere; ut quoties, aere commoto, manum quasi ad feriendum minitans exerit, nec adhuc tamen percutit, mox imploremus ejus misericordiam, et discussis penetrabilus cordis nostri, atque

18 *Intonuit.*] Psalm. xvii. 15, 16.

A. D. 669. expurgatis vitiorum ruderibus, solliciti ne unquam percuti mereamur agamus.'

§ 264. Convenit autem revelationi et relationi præfati fratris de obitu hujus antistitis etiam sermo reverentissimi patris Ecgbercti, de quo supra diximus, qui dudum cum eodem Ceadda adulescente, et ipse adulescens in Hibernia monachicam in orationibus et continentia, et meditatione divinarum Scripturarum, vitam sedulus agebat. Sed illo postmodum patriam reverso, ipse peregrinus pro Domino usque ad finem vitæ permansit. Cum ergo veniret ad eum longo post tempore, gratia visitationis, de Brittania vir sanctissimus et continentissimus, vocabulo Hygbald, qui erat abbas in provincia Lindissi, et, ut sanctos decebat, de vita priorum patrum sermonem facerent atque hanc æmulari gauderent, intervenit mentio reverentissimi antistitis Ceadda, dixitque Ecgberct, 'Scio hominem in hac insula adhuc in carne manentem, qui, cum vir ille de mundo transiret, vidit animam Ceddi fratris ipsius cum agmine angelorum descendere de cœlo, et assumta secum anima ejus, ad cœlestia regna redire.' Quod utrum de se an de alio aliquo diceret, nobis manet incertum; dum tamen hoc, quod tantus vir dixit quia verum sit esse non possit incertum.

A. D. 672. Death, burial, and miracles of Ceadda.

§ 265. Obiit autem Ceadda sexto die nonarum Martiarum [2 Mar.], et sepultus est primo quidem juxta ecclesiam sanctæ Mariæ; sed postmodum, constructa ibidem ecclesia beatissimi apostolorum principis Petri, in eandem sunt ejus ossa translata. In quo utroque loco, ad indicium virtutis illius, solent crebra sanitatum miracula operari. Deni-

---

6 *Supra diximus.*] Namely, iii. 27.

25 *Dum tamen . . . possit incertum.*] This passage is omitted in one of the Cottonian MSS., and in Chifflet's edition.

A. D. 672.

que nuper phreneticus quidam, dum per cuncta errando discurreret, devenit ibi vespere, nescientibus, sive non curantibus, loci custodibus, et ibi tota nocte requiescens mane sanato sensu egressus, mirantibus et gaudentibus cunctis, quid ibi sanitatis, Domino largiente, consequeretur, ostendit. Est autem locus idem sepulcri tumba lignea, in modum domunculi facta, coopertus, habente foramen in pariete, per quod solent hi, qui causa devotionis illo adveniunt, manum suam immittere, ac partem pulveris inde assumere; quam cum in aquas miserint atque has infirmantibus jumentis sive hominibus gustandas dederint, mox infirmitatis ablata molestia, cupitæ sospitatis gaudia redibunt. In cujus locum ordinavit Theodorus Vynfridum, virum bonum ac modestum, qui, sicut prædecessores ejus, provinciis Merciorum et Mediterraneorum Anglorum et Lindisfarorum episcopatus officio præesset; in quibus cunctis Vulfheri, qui adhuc supererat, sceptrum regni tenebat. Erat autem Vynfrid de clero ejus, cui ipse successerat, antistitis, et diaconatus officio sub eo non pauco tempore fungebatur.

Ordination of Wynfrid.

CAPUT IV.

Ut Colman episcopus, relicta Brittania, duo monasteria in Scottia, unum Scottis, alterum Anglis, quos secum adduxerat, fecerit.

A. D. 667.

Departure of Colman from Iona.

§ 266. INTEREA Colmanus, qui de Scottia erat episcopus, relinquens Brittaniam tulit secum omnes, quos in Lindisfarnensium insula congregaverat Scottos; sed et de gente Anglorum viros circiter triginta, qui utrique monachicæ conversationis erant studiis imbuti. Et relictis in ecclesia

A. D. 667.

sua fratribus aliquot, primo venit ad insulam Hii, unde erat ad prædicandum verbum Anglorum genti destinatus. Deinde secessit ad insulam quandam parvam, quæ ad occidentalem plagam ab Hibernia procul secreta, sermone Scottico Inisboufinde, id est, 'Insula vitulæ albæ,' nuncupatur. In hanc ergo perveniens construxit monasterium, et monachos inibi, quos de utraque natione collectos adduxerat, collocavit. Qui cum invicem concordare non possent, eo quod Scotti tempore æstatis, quo fruges erant colligendæ, relicto monasterio, per nota sibi loca dispersi vagarentur, at vero, hieme succedente, redirent, et his, quæ Angli præparaverant, communiter uti desiderarent; quæsivit Colmanus huic dissensioni remedium, et circumiens omnia, prope vel longe, invenit locum in Hibernia insula aptum monasterio construendo, qui lingua Scottorum Mageo nominatur; emitque partem ejus non grandem, ad construendum ibi monasterium, a comite ad cujus possessionem pertinebat; ea conditione addita, ut pro ipso etiam, qui eis locum commodaret, consistentes ibi monachi Domino preces offerrent. Et constructo statim monasterio, juvante etiam comite ac vicinis omnibus, Anglos ibidem locavit, relictis in præfata insula Scottis; quod videlicet monasterium usque hodie ab Anglis tenetur incolis. Ipsum namque est, quod nunc grande de modico effectum, Muigeo consuete vocatur, et conversis jamdudum ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de

Colman founds the monastery of Mageo.

---

6 *Inisboufinde.*] A small island situated off the coast of Connaught, Usher, Primord. p. 825; see further, pp. 964, 1164.

18 *Mageo.*] Formerly a bishop's see, of which the last prelate was Eugenius Mac Brehoan; it is now annexed to the archbishopric of Tuam. See Usher's Primord. p. 964.

provincia Anglorum ibidem collecti ad exemplum venerabilium patrum sub regula et abbate canonico, in magna continentia et sinceritate proprio labore manuum vivant. A. D. 667.

CAPUT V.

De morte Osuiu et Ecgbercti regum; et de synodo facta ad locum Herutforda, cui præsidebat archiepiscopus Theodorus.

A. D. 670.

§ 267. Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo, qui est annus secundus, ex quo Brittanniam venit Theodorus, Osuiu rex Nordanhymbrorum pressus est infirmitate, qua et mortuus est anno ætatis suæ quinquagesimo octavo; qui in tantum eo tempore tenebatur amore Romanæ et apostolicæ institutionis, ut, si ab infirmitate salvaretur, etiam Romam venire, ibique ad loca sancta vitam finire disponeret, Vilfridumque episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa non parva pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decima quinta kalendarum Martiarum [15 Februar.], Ecgfridum filium regni heredem reliquit; cujus anno regni tertio Theodorus cogit Concilium episcoporum, una cum eis, qui canonica patrum statuta et diligerent et nossent, magistris ecclesiæ pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea, quæ unitati pacis ecclesiasticæ congruerent, eo quo pontificem decebat animo, cœpit observanda docere. Cujus synodicæ actionis hujusmodi textus est:

A. D. 673. Proceedings of the council of Herutford.

§ 268. 'In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, regnante in perpetuum ac gubernante suam ecclesiam eodem Domino nostro Jesu Christo, placuit convenire nos, juxta morem

A. D. 673. canonum venerabilium, tractaturos de necessariis ecclesiæ negotiis. Convenimus autem die vigesima quarta mensis Septembris, indictione prima, in loco qui dicitur Herutford. Ego quidem Theodorus, quamvis indignus, ab apostolica sede destinatus Doruvernensis ecclesiæ episcopus; et consacerdos ac frater noster reverentissimus Bisi Orientalium Anglorum episcopus; quibus etiam frater et consacerdos noster Vilfrid Nordanhymbrorum gentis episcopus per proprios legatarios affuit. Affuerunt et fratres ac consacerdotes nostri, Putta episcopus Castelli Cantuariorum, quod dicitur Hrofescæstir, Leutherius episcopus Occidentalium Saxonum, Vynfrid episcopus provinciæ Merciorum. Cumque in unum convenientes juxta ordinem quique suum resedissemus, 'Rogo,' inquam, 'dilectissimi fratres, propter timorem et amorem Redemtoris nostri, ut in commune omnes pro nostra fide tractemus; ut quæque decreta ac definita sunt a sanctis et probabilibus patribus, incorrupte ab omnibus nobis serventur.' Hæc et alia quamplura, quæ ad caritatem pertinebant, unitatemque ecclesiæ conservandam, prosecutus sum. Cumque explessem prælocutionem, interrogavi unumquemque eorum per ordinem, si consentirent ea, quæ a patribus canonice sunt antiquitus decreta, custodire. Ad quod omnes consacerdotes nostri respondentes dixerunt, 'Optime omnibus placet, quæque definierunt sanctorum canones patrum, nos quoque omnes alacri

---

[3] *Indictione prima.*] Baronius, and after him Wharton, conjecture from the indiction, that the synod of Hertford was held in A. D. 672, not 673, but Pagi has satisfactorily shown, A. D. 672, § 4, that they have fallen into this error from neglecting to remark that Beda commences to calculate his indictions from 24 September, as he himself informs us in his treatise de Temporibus, Opp. ii. 80, edit. Colon.

animo libentissime servare.' Quibus statim protuli eundem librum canonum, et ex eodem libro decem capitula, quæ per loca notaveram, quia maxime nobis necessaria sciebam, illis coram ostendi, et ut hæc diligentius ab omnibus susciperentur rogavi. A. D. 673.

§ 269. Primum capitulum, Ut sanctum diem paschæ in commune omnes servemus dominica post quartam decimam lunam mensis primi.

Secundum, Ut nullus episcoporum parochiam alterius invadat, sed contentus sit gubernatione creditæ sibi plebis.

Tertium, Ut quæque monasteria Deo consecrata sunt, nulli episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violenter abstrahere.

Quartum, Ut ipsi monachi non migrent de loco ad locum, hoc est, de monasterio ad monasterium, nisi per demissionem proprii abbatis; sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suæ conversionis promiserunt.

Quintum, Ut nullus clericorum relinquens proprium episcopum passim quolibet discurrat, neque alicubi veniens absque commendatitiis litteris sui præsulis suscipiatur. Quod si semel susceptus

---

[2] *Librum canonum.*] It appears that Theodore, so far from having prepared a new code of ecclesiastical canons, had not even transcribed from the proceedings of the Council of Calcedon the ten chapters to which he wished to direct the attention of the English clergy.

[17] *Ipsi monachi.*] In some of the early editions these words were printed 'episcopi monachi,' an error which gave rise to several theories upon that constitution which placed bishops under the controul of abbots.

[24] *Commendatitiis litteris.*] Examples of these letters may be be seen in Baluz, Capit. Reg. Francor. ii. 430, 443, 716, 959; Epp. Alcuini, 160, 161, 162, edit. Froben.

A.D. 673. noluerit invitatus redire, et susceptor et is, qui susceptus est, excommunicationi subjacebit.

Sextum, Ut episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato; nullique eorum liceat ullum officium sacerdotale absque permissu episcopi, in cujus parochia esse cognoscitur, agere.

Septimum, Ut bis in anno synodus congregetur; sed quia diversæ causæ impediunt, placuit omnibus in commune, ut kalendis Augustis [1 Aug.] in loco, qui appellatur Clofeshoch, semel in anno congregemur.

Octavum, Ut nullus episcoporum se præferat alteri per ambitionem; sed omnes agnoscant tempus et ordinem congregationis suæ.

Nonum capitulum, In commune tractatum est, ut plures episcopi, crescente numero fidelium, augerentur; sed de hac re ad præsens siluimus.

Decimum capitulum pro conjugiis, Ut nulli liceat nisi legitimum habere connubium. Nullus incestum faciat, nullus conjugem propriam, nisi, ut sanctum Evangelium docet, fornicationis causa, relinquat. Quod si quisquam propriam expulerit conjugem legitimo sibi matrimonio conjunctam, si Christianus esse recte voluerit, nulli alteri copuletur; sed ita permaneat, aut propriæ reconcilietur conjugi.

§ 270. His itaque capitulis in commune tractatis ac definitis, ut nullum deinceps ab aliquo nostrum oriatur contentionis scandalum, aut alia pro aliis divulgarentur, placuit, ut quæque definita

---

11 *Clofeshoch.*] Commonly supposed to be Cliff, near Rochester; but by Somner conjectured to be Abingdon, formerly called Sheovesham; see Camd. Brit. col. 149.

A. D. 673.

sunt unusquisque nostrum manus propriæ subscriptione confirmaret. Quam sententiam definitionis nostræ Titillo notario scribendam dictavi. Actum in mense et indictione supra scripta.

Quisquis igitur contra hanc sententiam, juxta decreta canonum, nostra etiam concentione ac subscriptione manus nostræ confirmatam, quoquo modo venire eamque infringere tentaverit, noverit se ab omni officio sacerdotali et nostra societate separatum. Divina nos gratia, in unitate sanctæ suæ ecclesiæ viventes, custodiat incolumes.

Death of Ecgberct, king of Kent.

§ 271. Facta est autem hæc synodus anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo tertio, quo anno rex Cantuariorum Ecgberct mense Julio obierat, succedente in regnum fratre Hlothere, quod ipse annos undecim et menses septem tenuit. Bisi autem episcopus Orientalium Anglorum, qui in præfata synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor Bonifacii, cujus supra meminimus, vir multæ sanctitatis et religionis; nam Bonifacio post decem et septem episcopatus sui annos defuncto, episcopus ipse pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstite, sed gravissima infirmitate ab administrando episcopatu prohibito, duo sunt pro illo, Æcci, et Baduvini, electi et consecrati episcopi; ex quo usque hodie provincia illa duos habere solet episcopos.

---

[26] *Duo . . . . episcopi.*] Æcci was appointed to the see of Domnoc, and Baduwin to that of Helmham.

CAPUT VI.

Ut, deposito Vynfrido, Saexuulf episcopatum ejus acceperit, et Earconuald Orientalibus Saxonibus sit episcopus datus.

A. D. 674. Deposition of Winfrid and ordination of Sexwulf.

§ 272. NON multo post hæc elapso tempore, offensus a Vinfrido Merciorum episcopo per meritum cujusdam inobedientiæ Theodorus archiepiscopus, deposuit eum de episcopatu post annos accepti episcopatus non multos; et in loco ejus ordinavit episcopum Sexuulfum, qui erat constructor et abbas monasterii, quod dicitur Medeshamstedi, in regione Gyrviorum. Depositus vero Vinfrid rediit ad monasterium suum, quod dicitur 'Ad Baruæ,' ibique in optima vitam conversatione finivit.

Death and miracles of Earconwald.

§ 273. Tunc etiam Orientalibus Saxonibus, quibus eo tempore præfuerunt Sebbi et Sigheri, quorum supra meminimus, Earconvaldum constituit episcopum in civitate Lundonia; cujus, videlicet, viri in episcopatu et ante episcopatum vita et conversatio fertur fuisse sanctissima, sicut etiam nunc cœlestium signa virtutum indicio sunt. Etenim usque hodie feretrum ejus caballarium, quo infirmus vehi solebat, servatum a discipulis ejus, multos febricitantes, vel alio quolibet incommodo fessos, sanare non desistit. Non solum autem suppositi eidem feretro, vel appositi, curantur ægroti, sed et astulæ de illo abscissæ atque

---

[7] *Inobedientiæ.*] It appears highly probable that Winfrid's disgrace arose from refusing to permit his diocese to be divided into two; see the ninth chapter of the Council recited above.

[11] *Medeshamstedi.*] Now Peterborough.

[17] *Earconvaldum.*] His life and miracles, written by Gotselinus Bertiniensis, may be seen in the Acta SS. April. tom. iii. p. 780.

A. D. 674.

ad infirmos allatæ, citam illis solent afferre medelam.

Foundation of Chertsey and Berking.

§ 274. Hic sane priusquam episcopus factus esset duo præclara monasteria, unum sibi, alterum sorori suæ Ædilbergæ, construxerat, quod utrumque regularibus disciplinis optime instituerat. Sibi quidem in regione Sudergeona, juxta fluvium Tamensem, in loco qui vocatur 'Cerotaesei,' id est, 'Ceroti insula;' sorori autem in Orientali Saxonum provincia, in loco qui nuncupatur 'In Berecingum,' in quo ipsa Deo devotarum mater ac nutrix posset exsistere feminarum. Quæ, suscepto monasterii regimine, condignam se in omnibus episcopo fratre, et ipsa recte vivendo et subjectis regulariter et pie consulendo, præbuit; ut etiam cœlestia indicio fuere miracula.

CAPUT VII.

Ut in monasterio Bericinensi, ubi corpora sanctimonialium feminarum poni deberent, cœlesti sit luce monstratum.

A. D. 676. Vision at Berking.

§ 275. In hoc etenim monasterio plura virtutum sunt signa patrata, quæ et ad memoriam ædificationemque sequentium, ab his qui novere, descripta habentur a multis; e quibus et nos aliqua Historiæ nostræ Ecclesiasticæ inserere curavimus. Cum tempestas sæpe dictæ cladis late cuncta depopulans etiam partem monasterii hujus illam, qua viri tenebantur, invasisset, et passim quotidie raperentur ad Dominum, sollicita mater congrega-

---

[8] *Cerotaesei.*] Now Chertsey, in Surry. The Chronicle of that abbey states that it was founded in the year 666. Monast. Anglic. i. 75, edit. 1655.

[10] *In Berecingum.*] Now Barking, in Essex. See Monast. Anglic. i. 79.

A. D. 676. tionis, qua hora etiam eam monasterii partem, qua ancillarum Dei caterva a virorum erat secreta contubernio, eadem plaga tangeret, crebrius in conventu sororum perquirere cœpit, quo loci in monasterio corpora sua poni et cœmeterium fieri vellent, cum eas eodem, quo ceteros exterminio raptari e mundo contingeret. Cumque nihil certi responsi, tametsi sæpius inquirens, a sororibus accepisset, accepit ipsa cum omnibus certissimum supernæ provisionis responsum. Cum enim nocte quadam, expletis matutinæ laudis psalmodiis, egressæ de oratorio famulæ Christi ad sepulcra fratrum, qui eas ex hac luce præcesserant, solitas Domino laudes decantarent, ecce, subito lux emissa cœlitus, veluti linteum magnum, venit super omnes, tantoque eas stupore perculit, ut etiam canticum, quod canebant, tremefactæ intermitterent. Ipse autem splendor emissæ lucis, in cujus comparatione sol meridianus videri posset obscurus, non multo post illo elevatus de loco in meridianam monasterii partem, hoc est, ad occidentem oratorii secessit, ibique aliquandiu remoratus et ea loca operiens, sic videntibus cunctis, ad cœli se alta subduxit, ut nulli esset dubium quin ipsa lux, quæ animas famularum Christi esset ductura vel susceptura in cœlis, etiam corporibus earum locum, in quo requietura et diem resurrectionis essent exspectatura, monstraret. Cujus radius lucis tantus exstitit, ut quidam de fratribus senior, qui ipsa hora in oratorio eorum cum alio juniore positus fuerat, referret mane, quod ingressi per rimas ostiorum vel fenestrarum radii lucis, omnem diurni luminis viderentur superare fulgorem.

CAPUT VIII.

Ut in eodem monasterio puerulus moriens virginem, quæ se erat secutura, clamaverit; utque alia de corpore egressura jam particulam futuræ lucis aspexerit.

A. D. 676. Narrative of other visions.

§ 276. ERAT in eodem monasterio puer trium circiter, non amplius, annorum, Æsica nomine, qui propter infantilem adhuc ætatem in virginum Deo dedicatarum solebat cella nutriri, ibique medicari. Hic præfata pestilentia tactus ubi ad extrema pervenit clamavit tertio unam de consecratis Christo virginibus, proprio eam nomine quasi præsentem alloquens, 'Eadgyd, Eadgyd, Eadgyd;' et sic terminans temporalem vitam intravit æternam. At virgo illa, quam moriens vocabat, mox in loco, quo erat, eadem adtacta infirmitate, ipso, quo vocata est, die de hac luce subtracta, et illum, qui se vocavit, ad regnum cœleste secuta est.

§ 277. Item quædam ex eisdem ancillis Dei cum præfato tacta morbo atque ad extrema esset perducta, cœpit subito circa mediam noctem clamare his, quæ sibi ministrabant, petens ut lucernam, quæ inibi accensa erat, exstinguerent; quod cum frequenti voce repeteret, nec tamen ei aliquis obtemperaret, ad extremum intulit, 'Scio quod me hæc insana mente loqui arbitramini, sed jam nunc non ita esse cognoscite; nam vere dico vobis, quod domum hanc tanta luce impletam esse perspicio, ut vestra illa lucerna mihi omnimodis esse videatur obscura.' Et cum ne adhuc quidem talia loquenti quisquam responderet, vel assensum præberet, iterum dixit, 'Accendite ergo lucernam illam, quam diu vultis, attamen scitote quia non est mea; nam mea lux, incipiente aurora,

A. D. 676.

mihi adventura est.' Cœpitque narrare quia apparuerit sibi quidam vir Dei, qui eodem anno fuerat defunctus, dicens quod, adveniente diluculo, perennem esset exitura ad lucem. Cujus veritas visionis cita circa exortum diei puellæ morte probata est.

CAPUT IX.

Quæ sint ostensa cælitus signa cum et ipsa mater congregationis illius e mundo transiret.

Vision at the death of Ethelburga.

§ 278. Cum autem et ipsa mater pia Deo devotæ congregationis Ædilburga esset rapienda de mundo, apparuit visio miranda cuidam de sororibus, cui nomen erat Torctgyd, quæ multis jam annis in eodem monasterio commorata, et ipsa semper in omni humilitate ac sinceritate Deo servire satagebat, et adjutrix disciplinæ regularis eidem matri exsistere, minores docendo vel castigando, curabat. Cujus ut virtus juxta apostolum in infirmitate perficeretur, tacta est repente gravissimo corporis morbo, et per annos novem pia Redemtoris nostri provisione multum fatigata; videlicet, ut quicquid in ea vitii sordidantis inter virtutes per ignorantiam vel incuriam resedisset, totum hoc caminus diutinæ tribulationis excoqueret. Hæc ergo quadam nocte, incipiente crepusculo, egressa de cubiculo, quo manebat, vidit manifeste quasi corpus hominis, quod esset sole clarius, sindone involutum in sublime ferri, elatum, videlicet, de domo, in qua sorores pausare solebant. Cumque diligentius intueretur quo trahente levaretur sursum hæc, quam contemplabatur, species corporis gloriosi, vidit quod quasi funibus auro clarioribus in superna tolleretur, donec, cœlis patentibus, introducta, amplius ab illa videri non potuit. Nec

A. D. 676.

dubium remansit cogitanti de visione, quin aliquis de illa congregatione citius esset moriturus, cujus anima per bona, quæ fecisset, opera, quasi per funes aureos, levanda esset ad cœlos; quod revera ita contigit. Nam non multis interpositis diebus, Deo dilecta mater congregationis ipsius ergastulo carnis educta est; cujus talem fuisse constat vitam, ut nemo qui eam noverit, dubitare debeat quin ei exeunti de hac vita cœlestis patriæ patuerit ingressus.

Miracle at her funeral.

§ 279. In eodem quoque monasterio quædam erat femina sanctimonialis, et ad seculi hujus dignitatem nobilis et in amore futuri seculi nobilior; quæ ita multis jam annis omni corporis fuerat officio destituta, ut ne unum quidem movere ipsa membrum valeret. Hæc, ubi corpus abbatissæ venerabilis in ecclesiam delatum, donec sepulturæ daretur, cognovit, postulavit se illo afferri, et in modum orantium ad illud acclinari. Quod dum fieret, quasi viventem allocuta, rogavit, ut apud misericordiam pii Conditoris impetraret se a tantis tamque diutinis cruciatibus absolvi. Nec multo tardius exaudita est; nam post dies duodecim, et ipsa educta ex carne, temporales afflictiones æterna mercede mutavit.

Apparition of Ethelburga to Torctgytha.

§ 280. Cum vero præfata Christi famula Torctgyd tres adhuc annos post obitum dominæ in hac vita teneretur, in tantum ea, quam prædiximus, infirmitate decocta est, ut vix ossibus hæreret, et ad ultimum, cum tempus jam resolutionis ejus instaret, non solum membrorum ceterorum, sed et linguæ motu caruit. Quod dum tribus diebus et totidem noctibus ageretur, subito visione spiritali recreata, os et oculos aperuit; aspectansque in cœlum sic ad eam, quam intuebatur visionem, cœpit loqui, 'Gratus mihi est multum adventus tuus, et bene venisti,' et hoc dicto, parumper reti-

A.D. 676. cuit, quasi responsum ejus, quem videbat et cui loquebatur, exspectans. Rursumque quasi leviter indignata subjunxit, 'Nequaquam hoc læta ferre queo.' Rursumque modicum silens, tertio dixit, 'Si nullatenus hodie fieri potest, obsecro, ne sit longum spatium in medio.' Dixit, et sicut antea, parum silens, ita sermonem conclusit, 'Si omnimodis ita definitum est, neque hanc sententiam licet immutari, obsecro ne amplius quam hæc solummodo proxima nox intersit.' Quibus dictis, interrogata a circumsedentibus, cum quo loqueretur, 'Cum carissima,' inquit, 'mea matre Ædilberge.' Ex quo intellexere, quod ipsa ei tempus suæ transmigrationis in proximum nunciare venisset. Nam et ita ut rogabat, transacta una die ac nocte, soluta carnis simul infirmitatis vinculis, ad æternæ gaudia salutis intravit.

CAPUT X.

Ut ad cœmeterium ejusdem monasterii orans cæca lumen receperit.

Hildelitha abbess of Barking.

§ 281. SUCCESSIT autem Ædilburgi in officio abbatissæ devota Deo famula, nomine Hildilid, multisque annis, id est, usque ad ultimam senectutem eidem monasterio strenuissime, in observantia disciplinæ regularis et in earum, quæ ad communes usus pertinent, rerum providentia præfuit. Cui, cum propter angustiam loci, in quo monasterium constructum est, placuisset, ut ossa famulorum famularumque Christi, quæ ibidem fuerant tumulata, tollerentur, et transferrentur omnia in ecclesiam beatæ Dei genitricis, unoque conderentur in loco; quoties ibi claritas luminis cœlestis, quanta sæpe fragrantia mirandi appa-

ruerit odoris, quæ alia sint signa ostensa, in ipso libro, de quo hæc excerpsimus, quisque legerit, inveniet.

§ 282. Sane nullatenus prætereundum arbitror miraculum sanitatis, quod ad ipsum cœmeterium Deo dicatæ congregationis factum idem libellus refert. Erat quippe in proximo comes quidam, cujus uxor, ingruente oculis caligine subita, tantum per dies, eadem molestia crebrescente, gravata est, ut ne minimam quidem lucis alicujus posset particulam videre. Cui dum aliquandiu cæcitatis hujus nocte clausa maneret, repente venit in mentem quia si ad monasterium delata virginum sanctimonialium ad reliquias sanctorum peteret, perditam posset recipere lucem. Nec distulit quin continuo, quod mente conceperat, expleret. Perducta namque a puellis suis ad monasterium, quia in proximo erat, ubi fidem suæ sanationis integram se habere professa est, introducta est ad cœmeterium; et cum ibidem diutius flexis genibus oraret, nihilo tardius meruit exaudiri. Nam exsurgens ab oratione, priusquam exiret de loco, petitæ lucis gratiam recepit, et quæ famularum manibus adducta fuerat, ipsa libero pedum incessu domum læta reversa est; quasi ad hoc solummodo lucem amitteret temporalem, ut quanta sanctos Christi lux in cœlis, quæ gratia virtutis possideret, sua sanatione demonstraret.

A miracle performed in the churchyard.

CAPUT XI.

Ut rex ejusdem provinciæ Sebbi in monachica vitam conversatione finierit.

A. D. 694. Death of Sebbi king of the East Saxons.

§ 283. Eo tempore præerat regno Orientalium Saxonum, ut idem etiam libellus docet, vir multum Deo devotus, nomine Sebbi, cujus supra meminimus. Erat enim religiosis actibus, crebris precibus, piis eleemosynarum fructibus plurimum intentus; vitam privatam et monachicam cunctis regni divitiis et honoribus præferens, quam et olim jam, si non obstinatus conjugis animus divortium negaret, relicto regno, subiisset. Unde multis visum et sæpe dictum est, quia talis animi virum episcopum magis quam regem ordinari deceret. Cumque annos triginta in regno miles regni cœlestis exegisset, correptus est corporis infirmitate permaxima, qua et mortuus est; admonuitque conjugem, ut vel tunc divino se servitio pariter manciparent, cum amplius pariter mundum amplecti, vel potius mundo servire, non possent. Quod dum ægre impetraret ab ea, venit ad antistitem Lundoniæ civitatis, vocabulo Valdheri, qui Erconvaldo successerat; et per ejus benedictionem habitum religionis, quem diu desiderabat, accepit. Attulit autem eidem et summam pecuniæ non parvam, pauperibus erogandam, nil omnimodis sibi

---

[6] *Supra.*] See iii. 30.

[17] *Mortuus est.*] His life, as compiled by Capgrave from earlier existing legends, is given in the Acta SS. August. tom. vi. p. 516; Pagi, A. D. 672, § 7, and 694, § 6, may also be consulted.

[22] *Valdheri.*] The date of his accession to the see of London is uncertain. It is obvious that his predecessor Erkenwald died before Sebbi, whose decease occurred in A. D. 694; Waldhere's promotion may probably be fixed in A. D. 693, or early in the ensuing year.

reservans; sed pauper spiritu magis propter regnum cœlorum manere desiderans. A. D. 694.

§ 284. Qui cum, ingravescente præfata ægritudine, diem sibi mortis imminere sensisset, timere cœpit homo animi regalis, ne ad mortem veniens tanto affectus dolore, aliquid indignum suæ personæ, vel ore proferret, vel aliorum motu gereret membrorum. Unde accito ad se præfato urbis Lundoniæ, in qua tunc ipse manebat, episcopo, rogavit, ne plures, eo moriente, quam ipse episcopus et duo sui ministri, adessent. Quod dum episcopus libentissime se facturum promitteret, non multo post idem vir Dei, dum membra sopori dedisset, vidit visionem consolatoriam, quæ omnem ei anxietatem memoratæ solicitudinis auferret; insuper et qua die esset hanc vitam terminaturus ostenderet. Vidit enim, ut post ipse referebat, tres ad se venisse viros claro indutos habitu; quorum unus residens ante lectulum ejus, (stantibus his, qui secum advenerant, comitibus, et interrogantibus de statu ejus, quem languentem visitare venerant,) dixit quod anima ejus, et sine ullo dolore, et cum magno lucis splendore esset egressura de corpore; sed et tertium exinde diem quo esset moriturus insinuavit. Quod ita utrumque, ut ex visione didicit, completum est; nam die dehinc tertio, completa hora nona, subito quasi leviter obdormiens sine ullo sensu doloris emisit spiritum.

§ 285. Cujus corpori tumulando præparaverant sarcophagum lapideum; sed cum huic corpus imponere cœpissent, invenerunt hoc mensura palmi longius esse sarcophago. Dolantes ergo lapidem,

---

31 *Sarcophagum lapideum.*] In the Acta SS. April. tom. iii. p. 783, may be seen an account of the various fortunes of this tomb, and of the translation of the body in A. D. 1087.

A. D. 694. in quantum valebant, addiderunt longitudini sarcophagi quasi duorum mensuram digitorum; sed nec sic quidem corpus capiebat. Unde facta difficultate tumulandi, cogitabant aut aliud quærere loculum, aut ipsum corpus, si possent, in genibus inflectendo breviare, donec ipso loculo caperetur. Sed mira res, et non nisi cœlitus facta, ne aliquid horum fieri deberet, prohibuit; nam subito (adstante episcopo, et filio regis ejusdem ac monachi Sighardo, qui post illum cum fratre Suefredo regnavit, et turba hominum non modica,) inventum est sarcophagum illud congruæ longitudinis ad mensuram corporis, adeo, ut a parte capitis etiam cervical posset interponi; a parte vero pedum, mensura quatuor digitorum in sarcophago corpus excederet. Conditus est autem in ecclesia beati doctoris gentium, cujus edoctus monitis cœlestia sperare didicerat.

CAPUT XII.

Ut episcopatum Occidentalium Saxonum pro Leutherio Haeddi, episcopatum Hrofensis ecclesiæ pro Putta Cuichelm, et pro ipso Gefmund, acceperit; et qui tunc Nordanhymbrorum fuerint episcopi.

A.D. 673—685. **Succession of the kings and bishops of the West Saxons.**

§ 286. QUARTUS Occidentalium Saxonum antistes Leutherius fuit. Siquidem primus Birinus, secundus Agilberctus, tertius exstitit Vini. Cumque mortuus esset Coinvalch, quo regnante, idem Leutherius episcopus factus est, acceperunt subreguli

[24] *Quartus.*] In iii. 7, may be found the succession of the bishops of the West Saxons up to the time of Leutherius.

[27] *Mortuus esset Coinvalch.*] It seems highly probable, from the reasons advanced by Pagi, A. D. 673, § 13, that Coinwalch died between the months of February and July in the year 673.

[28] *Subreguli.*] Namely, Escwin and Kentwin; Escwin's

regnum gentis, et divisum inter se tenuerunt annis circiter decem; ipsisque regnantibus, defunctus est ille, et episcopatu functus est Haeddi pro eo, consecratus a Theodoro in civitate Lundonia. Cujus episcopatus tempore, devictis atque amotis subregulis, Caedualla suscepit imperium; et cum duobus annis hoc tenuisset, tandem superni regni amore compunctus reliquit, eodem adhuc præsule ecclesiam gubernante, ac Romam abiens ibi vitam finivit, ut in sequentibus latius dicendum est. A.D. 673—685.

§ 287. Anno autem Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo sexto, cum Ædilred rex Merciorum, adducto maligno exercitu, Cantiam vastaret et ecclesias ac monasteria, sine respectu pietatis vel divini timoris, fœdaret, civitatem quoque Hrofi, in qua erat Putta episcopus, quamvis eo tempore absens, communi clade absumsit. Quod ille ubi comperit, ecclesiam, videlicet, suam, rebus ablatis omnibus, depopulatam, divertit ad Sexuulfum Merciorum antistitem, et, accepta ab eo possessione ecclesiæ cujusdam et agelli non grandis, ibidem in pace vitam finivit, nil omnino de restaurando episcopatu suo agens; quia, sicut supra diximus, magis in ecclesiasticis, quam in mundanis rebus, erat industrius: sed in illa solum ecclesia Deo serviens ubicumque rogabatur ad docenda ecclesiæ carmina divertens; pro quo Theodorus in civitate Hrofi Cuichelmum conse-

A. D. 676. Kent ravaged by the Mercians.

---

great-great-grandfather, Ceolwulf, had an elder brother named Ceolric, whose grandson was Kentwin.

[1] *Annis . . . decem.*] The chronology of the West Saxon kingdom seems to be this; Coinwalch died A. D. 673, his widow Sexburga reigned until the beginning of 675, Escwin occupied the throne until the end of 676, when he was succeeded by Kentwin, who died in 685.

[3] *Haeddi.*] Upon the death of Leutherius in A. D. 676, Hedda succeeded him in the see of Winchester.

[11] *A. D.* 676.] Some of the earlier editions here erroneously read 677.

A. D. 676. cravit episcopum, sed illo post non multum temporis, præ inopia rerum, ab episcopatu decedente atque ad alia loca secedente, Gebmundum pro eo substituit antistitem.

A. D. 677. Ecclesiastical affairs. § 288. Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo octavo, qui est annus imperii regis Ecgfridi octavus, apparuit mense Augusto stella, quæ dicitur cometa; et tribus mensibus permanens matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ quasi columnam præferens. Quo etiam anno, orta inter ipsum regem Ecgfridum et reverentissimum antistitem Vilfridum dissensione, pulsus est idem antistes a sede sui episcopatus, et duo in locum ejus substituti episcopi, qui Nordanhymbrorum genti præessent; Bosa, videlicet, qui Deirorum, et Eata, qui Berniciorum, provinciam gubernaret, hic in civitate Eburaci, ille in Hagustaldensi, sive in Lindisfarnensi ecclesia, cathedram habens episcopalem, ambo de monachorum collegio in episcopatus gradum adsciti. Cum quibus et Eadhaed in provincia Lindisfarorum, quam nuperrime rex Ecgfrid, superato in bello et fugato Vulfhere, obtinuerat, ordinatur episcopus; et hunc primum eadem provincia proprium accepit præsulem, secundum

---

3 *Gebmundum.*] Gefmund, Sax. version.

5 *Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo octavo.*] Such is the reading of the best MSS., and it may possibly be correct, although Pagi, A. D. 677, § 9–13, advances very strong arguments to prove that the text is here corrupted, and that we should read A. D. 677. Instead of giving the date of the Incarnation, the Saxon version substitutes the following passage, Tha was ymb twa year thæs the Æthelheard Myrcna cyning Centland forhergode, that is that nigothe year Ecgfrithes rices thæs cyninges, 'About two years after Æthelheard king of the Mercians plundered Kent, that is, in the ninth year of the reign of king Ecgfrith.' It must be admitted that Kent was ravaged in 676, but it is obviously an error to suppose that the event mentioned in the text can be conjoined with the ninth regnal year of Ecgfrith.

A. D. 677.

Ædiluini, tertium Eadgarum, quartum Cyniberctum, quem in præsenti habet. Habebat enim ante Eadhaedum antistitem Sexuulfum, qui etiam Merciorum et Mediterraneorum Anglorum simul episcopus fuit; unde et expulsus de Lindissi in illarum provinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhaed, Bosa, et Eata Eboraci ab archiepiscopo Theodoro; qui etiam post tres abscessionis Vilfridi annos, horum numero duos addidit antistites, Tunberctum ad ecclesiam Hagustaldensem, remanente Eata ad Lindisfarnensem, et Trumvini ad provinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subjecta. Eadhaedum de Lindissi reversum, eo quod Ædilred provinciam recepisset, Hrypensi ecclesiæ præfecit.

CAPUT XIII.

Ut Vilfrid episcopus provinciam Australium Saxonum ad Christum converterit.

A. D. 681. Conversion of the South Saxons by Wilfrid.

§ 289. PULSUS est autem ab episcopatu suo Vilfrid, et multa diu loca pervagatus Romam adiit, Brittaniam rediit, et si propter inimicitias memorati regis in patria sive parochia sua recipi non

---

10 *Tunberctum.*] Trumbryht, Sax. version.

20 *Romam adiit.*] Eddius, ch. xxiv., gives an account of the persecutions to which Wilfrid was subjected during his journey to Rome. It seems probable, from a comparison of the narrative of that writer with the text, that Wilfrid left England in the autumn of the year 677, wintered in Frisia, proceeded on his journey to Rome early in March 678, and was present at the Council which was held in the month of October, Spelm. Concil. i. 157, (where it is erroneously ascribed to A. D. 680, or 679). Having remained there until after Easter, 679, he returned homeward, and arrived in England probably in the end of October, or beginning of November.

21 *Inimicitias.*] This disagreement originated in the desire of Ecgfrith to recover his wife Ethel-dritha from the monastery of

A. D. 681. potuit, non tamen ab evangelizandi potuit ministerio cohiberi; siquidem divertens ad provinciam Australium Saxonum, (quæ post Cantuarios ad austrum et ad occidentem usque ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarum septem millium, et eo adhuc tempore paganis cultibus serviebat,) huic verbum fidei et lavacrum salutis ministrabat. Erat autem rex gentis ipsius Ædilvalch, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, præsente ac suggerente rege Vulfhere, a quo etiam egressus de fonte loco filii susceptus est; in cujus signum adoptionis, duas illi provincias donavit, Vectam videlicet insulam, et Meanvarorum provinciam in gente Occidentalium Saxonum. Itaque episcopus, concedente, imo multum gaudente, rege, primos provinciæ duces ac milites sacrosancto fonte abluebat; verum presbyteri Eappa, et Padda, et Burghelm, et Oiddi, ceteram plebem, vel tunc, vel tempore sequente, baptizabant. Porro regina nomine Eabae in sua, id est, Huicciorum provincia, fuerat baptizata; erat autem filia Eanfridi, fratris Eanheri, qui ambo cum suo populo Christiani fuere. Ceterum, tota provincia Australium Saxonum divini nominis et fidei erat ignara. Erat autem

---

Coldingham, in which she had been immured at the suggestion of Wilfrid. See Vit. Etheldrithæ Eliensis, § 27, ap. Mabill. Acta SS. Ord. S. Bened. ii. 718.

2 *Divertens.*] Beda does not mention the imprisonment of Wilfrid by Ecgfrid, from which he was liberated before his expedition to the South Saxons, probably in August, 681.

9 *Non multo ante.*] Certainly before the year 675, when Wulfhere, by whose advice he embraced Christianity, died; perhaps in 661, to which year his conversion is assigned by the Saxon Chronicle, Florence of Worcester, and Henry of Huntingdon.

14 *Meanvarorum provinciam.*] Traces of this name remain in East Meon, West Meon, Meon Stoke, and elsewhere, in Hampshire.

A. D. 681.

ibi monachus quidam de natione Scottorum, vocabulo Dicul, habens monasteriolum permodicum in loco, qui vocatur Bosanhamm, silvis et mari circumdatum, et in eo fratres quinque sive sex in humili et paupere vita Domino famulantes. Sed provincialium nullos eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat audire.

His proceedings in Sussex.

§ 290. Evangelizans autem genti episcopus Vilfrid, non solum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verum et a clade infanda temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante adventum ejus in provinciam, nulla illis in locis pluvia ceciderat, unde et fames acerbissima plebem invadens impia nece prostravit. Denique ferunt quia sæpe quadraginta simul aut quinquaginta homines inedia macerati procederent ad præcipitium aliquod sive ripam maris, et, junctis misere manibus, pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus absorbendi deciderent. Verum ipso die, quo baptisma fidei gens suscepit illa, descendit pluvia serena sed copiosa, refloruit terra, rediit viridantibus arvis annus lætus et frugifer. Sicque, abjecta prisca superstitione, exsufflata idolatria, cor omnium et caro omnium exsultaverunt in Deum vivum; intelligentes eum, qui verus est Deus, et interioribus se bonis et exterioribus cœlesti gratia ditasse. Nam et antistes, cum venisset in provinciam tantamque ibi famis pœnam videret, docuit eos piscando victum quærere; namque mare et flumina eorum piscibus abundabant, sed piscandi peritia genti nulla, nisi ad anguillas tantum, inerat. Collectis ergo undecumque retibus anguillaribus, homines antistitis miserunt in mare,

[3] *Bosanhamm.*] From this monastery and Selsey, mentioned below, arose the episcopal establishment of Chichester.

A. D. 681. et, divina se juvante gratia, mox cepere pisces diversi generis trecentos; quibus trifariam divisis, centum pauperibus dederunt, centum his, a quibus retia acceperant, centum in suos usus habebant. Quo beneficio multum antistes cor omnium in suum convertit amorem, et libentius, eo prædicante, cœlestia sperare cœperunt, cujus ministerio temporalia bona sumserunt.

§ 291. Quo tempore rex Ædilualch donavit reverentissimo antistiti Vilfrido terram octoginta septem familiarum, ubi suos homines, qui exsules vagabantur, recipere posset, vocabulo Selaeseu, quod dicitur Latine 'Insula vituli marini.' Est enim locus ille undique mari circumdatus præter ab occidente, unde habet ingressum amplitudinis quasi jactus fundæ; qualis locus a Latinis Peninsula, a Græcis solet Cherronesos vocari. Hunc ergo locum cum accepisset episcopus Vilfrid, fundavit ibi monasterium ac regulari vita instituit, maxime ex his, quos secum adduxerat, fratribus; quod usque hodie successores ejus tenere noscuntur. Nam ipse illis in partibus annos quinque, id est, usque ad mortem Ecgfridi regis, merito omnibus honorabilis officium episcopatus et verbo exercebat et opere. Et quoniam illi rex cum præfata loci possessione, omnes, qui ibidem erant, facultates cum agris et hominibus donavit, omnes fide Christi institutos unda baptismatis abluit, inter quos, servos et ancillas ducentos quinquaginta; quos omnes, ut baptizando a servitute dæmonica salvavit, etiam libertate donando humanæ jugo servitutis absolvit.

CAPUT XIV.[1]

Ut intercessione Osualdi regis, pestifera mortalitas sit sublata.

A. D. 681. Miracle performed by the intercession of S. Oswald.

§ 292. In quo tunc monasterio nonnulla cœlestis gratiæ dona specialiter ostensa fuisse perhibentur, utpote ubi, nuper expulsa diaboli tyrannide, Christus jam regnare cœperat; e quibus unum, quod mihi reverentissimus antistes Acca sæpius referre, et a fidelissimis ejusdem monasterii fratribus sibi relatum asserere solebat, memoriæ mandare commodum duximus. Eodem ferme tempore, quo ipsa provincia nomen Christi susceperat, multas Brittaniæ provincias mortalitas sæva corripiebat, (quæ cum præfatum quoque monasterium, cui tunc regendo religiosissimus Christi sacerdos, vocabulo Eappa, præfuit,) nutu divinæ dispensationis attingeret, multique sive de his, qui cum antistite illo venerant, sive de illis, qui de eadem provincia Saxonum nuper ad fidem fuerant vocati, passim de hac vita raperentur; visum est fratribus triduanum jejunium agere et divinam suppliciter obsecrare clementiam, ut misericordiam sibi dignaretur impendere, et sive periclitantes hoc morbo a præsenti morte liberaret, seu raptos e mundo a perpetua animæ damnatione servaret.

§ 293. Erat tunc temporis in eodem monasterio

[1] Caput XIV.] Here the MSS. vary considerably in the numbers which they prefix to this and the following chapters. Bishop More's MS. omits the title of this and the following chapter. In one of the two Cottonian MSS. chapter xiv. is totally omitted, and in the margin of the leaf an old hand has written 'Hic deest folium.' Hence has arisen the opinion that the present account of Oswald's miracles is an interpolation, a charge from which its appearance in More's and one of the Cottonian copies exempts it.

A. D. 681. puerulus quidam de natione Saxonum, nuper vocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate non pauco tempore recubans in lectulo jacebat. Cum ergo secunda memorati jejunii ac supplicationum dies ageretur, contigit forte ipsum puerum hora ferme secunda diei in loco, in quo æger jacebat, solum inveniri; cui divina dispositione subito beatissimi apostolorum principes dignati sunt apparere. Erat enim puer multum simplicis ac mansueti animi, sinceraque devotione sacramenta fidei, quæ susceperat, servans. Salutantes ergo illum verbis piissimis apostoli dicebant, 'Noli timere, fili, mortem, pro qua sollicitus es; nos enim te hodierna die ad cœlestia sumus regna perducturi. Sed primum exspectare habes donec missæ celebrentur, ac viatico Dominici corporis ac sanguinis accepto, sic infirmitate simul et morte absolutus ad æterna in cœlis gaudia subleveris.'

§ 294. 'Clama ergo ad te presbyterum Eappan, et dicito illi quia Dominus exaudivit preces vestras, et devotionem ac jejunia propitius aspexit; neque aliquis de hoc monasterio, sive adjacentibus ei possessiunculis, hac clade ultra moriturus est, sed omnes, qui alicubi de vestris hac ægritudine laborant, resurrecturi a languore pristina sunt sospitate recuperandi, præter te solum, qui hodierna es die liberandus a morte, et ad visionem Domini Christi, cui fideliter servisti, perducendus in cœlum. Quod divina vobis misericordia per intercessionem religiosi ac Deo dilecti regis Osualdi, qui quondam genti Nordanhymbrorum et regni temporalis auctoritate et Christianæ pietatis, quæ ad regnum perenne ducit, devotione sublimiter præfuit, conferre dignata est. Hac etenim die idem rex ab infidelibus in bello corporaliter exstinctus, mox ad sempiterna animarum gaudia assumtus in cœlum et electorum est sociatus agminibus.

Quærant in suis codicibus, in quibus defunctorum est annotata depositio, et invenient illum hac, ut diximus, die raptum esse de seculo. Celebrent ergo missas per cuncta monasterii oratoria hujus, sive pro gratiarum actione exauditæ suæ deprecationis, sive etiam in memoriam præfati regis Osualdi, qui quondam ipsorum genti præerat. Ideoque pro eis, quasi pro suæ gentis advenis, supplex orabat ad Dominum; et, cunctis convenientibus ad ecclesiam fratribus, communicent omnes sacrificiis cœlestibus, et, ita soluto jejunio, corpus quoque suis reficiant alimentis.' A. D. 681.

§ 295. Quæ cum omnia, vocato ad se presbytero, puer verba narrasset, interrogavit eum sollicitus quales essent habitu vel specie viri, qui sibi apparuissent. Respondit, 'Præclari omnino habitus et vultus erant, lætissimi ac pulcherrimi, quales nunquam ante videram, neque aliquos hominum tanti decoris ac venustatis esse posse credebam. Unus quidem attonsus erat, ut clericus, alius barbam habebat prolixam; dicebantque, quod unus eorum Petrus, alius vocaretur Paulus, et ipsi essent ministri Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, ad tuitionem nostri monasterii missi ab ipso de cœlis.' Credidit ergo verbis pueri presbyter, ac statim egressus requisivit in Annali suo, et invenit eadem ipsa die Osualdum regem fuisse peremtum; vocatisque fratribus, parari prandium, missas fieri, atque omnes communicare more solito præcepit, simul et infirmanti puero de eodem sacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandavit.

§ 296. Quibus ita gestis, non multo post, eadem ipsa die puer defunctus est, suaque morte probavit vera fuisse verba, quæ ab apostolis Christi audierat. Sed et hoc ejus verbis testimonium perhibuit, quod nemo præter ipsum tempore illo ex

A. D. 681. eodem est monasterio raptus de mundo; ex qua nimirum visione multi, qui hæc audire potuerunt, ad exorandam in adversis divinam clementiam et ad salutaria jejuniorum remedia subeunda sunt mirabiliter accensi; et ex eo tempore non solum in eodem monasterio, sed et in plerisque locis aliis, cœpit annuatim ejusdem regis ac militis Christi natalitius dies missarum celebratione venerari.

CAPUT XV.

Ut Caedualla rex, interfecto rege Geuissorum Ædilualch, provinciam illam sæva cæde ac depopulatione attriverit.

A. D. 685. The Geuissi subjected by Caedwalla.

§ 297. INTEREA superveniens cum exercitu Caedualla, juvenis strenuissimus de regio genere Geuissorum, cum exsularet a patria sua, interfecit regem Ædilualch, ac provinciam illam sæva cæde ac depopulatione attrivit; sed mox expulsus est a ducibus regis, Bercthuno et Andhuno, qui deinceps regnum provinciæ tenuerunt: quorum prior postea ab eodem Caedualla, cum esset rex Geuissorum, occisus est, et provincia graviore servitio subacta. Sed et Ini, qui post Caeduallam regnavit, simili provinciam illam afflictione plurimo annorum tempore mancipavit. Quare factum est, ut toto illo tempore episcopum proprium habere nequiret; sed revocato domum Vilfrido primo suo antistite, ipsi episcopo Geuissorum, id est, Occidentalium Saxonum, qui essent in Venta civitate, subjacerent.

---

13 *De regio genere.*] The position which he occupied in the royal pedigree may be seen in the genealogical table C. appended to the first volume of Lappenberg's Gesch. v. England. A considerable portion of this chapter is copied, with a few unimportant additions, by Florence of Worcester.

CAPUT XVI.

Ut Vecta insula Christianos incolas susceperit, cujus regii duo pueri statim post acceptum baptisma sint interemti.

A. D. 686. The Isle of Wight converted to Christianity.

§ 298. Postquam ergo Caedualla regno potitus est Geuissorum, cepit et insulam Vectam, quæ eatenus erat tota idolatriæ dedita; tragica cæde omnes indigenas exterminare ac suæ provinciæ homines pro his substituere contendit, voto se obligans, quamvis necdum regeneratus, ut ferunt, in Christo; quia, si cepisset insulam, quartam partem ejus simul et prædæ Domino daret. Quod ita solvit, ut hanc Vilfrido episcopo, qui tunc forte de gente sua superveniens aderat, utendam pro Domino offerret. Est autem mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem Anglorum, mille ducentarum familiarum; unde data est episcopo possessio terræ trecentarum familiarum. At ipse partem, quam accepit, commendavit cuidam de clericis suis, cui nomen Bernuini, et erat filius sororis ejus, dans illi presbyterum nomine Hiddila; qui omnibus, qui salvari vellent, verbum ac lavacrum vitæ ministraret.

Slaughter of the sons of king Arwald.

§ 299. Ubi silentio prætereundum non esse reor, quod in primitias eorum, qui de eadem insula

---

[1] Caput XVI.] In More's and one of the Cottonian MSS. this chapter forms a continuation of number XIV, and in the index of chapters prefixed, the present title is affixed to the last named chapter.

[5] *Geuissorum.*] Here, and elsewhere, the Saxon paraphrase renders this term as meaning the West Saxons.

[6] *Tragica.*] The translator of the Saxon version seems here to have read 'Trojana.'

[15] 1200 *familiarum.*] Twelf hund hida, 'of twelve hundred hides,' Saxon version.

[17] 300 *familiarum.*] Threo hund hida, 'of three hundred hides,' Saxon version.

[19] *Bernuini.*] In the Saxon version Byrhtwine.

A. D. 686.

credendo salvati sunt, duo regii pueri, fratres, videlicet, Arualdi regis insulæ, speciali sunt Dei gratia coronati. Siquidem, imminentibus insulæ hostibus, fuga lapsi sunt de insula et in proximam Jutorum provinciam translati; ubi cum delati essent in locum, qui vocatur 'Ad lapidem,' occulendos se a facie regis victoris credidissent, proditi sunt, atque occidi jussi. Quod cum audisset abbas quidam et presbyter, vocabulo Cyniberct, habens non longe ab inde monasterium in loco, qui vocatur Hreutford, id est, 'Vadum arundinis,' venit ad regem, qui tunc eisdem in partibus occultus curabatur a vulneribus, quæ ei inflicta fuerant prœlianti in insula Vecta; postulavitque ab eo, ut si necesse esset pueros interfici, prius eos liceret fidei Christianæ sacramentis imbui. Concessit rex, et ipse instructos verbo veritatis ac fonte Salvatoris ablutos de ingressu regni æterni certos reddidit. Moxque illi, instante carnifice, mortem læti subiere temporalem, per quam se ad vitam animæ perpetuam non dubitabant esse transituros. Hoc ergo ordine, postquam omnes Brittaniarum provinciæ fidem Christi susceperant, suscepit et insula Vecta, in qua tamen ob ærumnam æternæ subjectionis, nemo gradum ministerii ac sedis episcopalis ante Danihelem, qui nunc Occidentalium Saxonum est episcopus, accepit.

Position of the Isle of Wight.

§ 300. Sita est autem hæc insula contra medium Australium Saxonum et Geuissorum, interposito pelago latitudinis trium millium, quod vocatur

[5] *Jutorum provinciam.*] Eota land, 'the land of the Eotens,' or giants, Sax. version.

[6] *Ad lapidem.*] Probably, as Camden conjectures, Stoneham, situated between Southampton and Winchester, Brit. col. 118. In the Saxon 'Æt stane.'

[11] *Hreutford.*] Now Redbridge, see Camd. Brit. col. 117. In the Saxon version, 'Hreodford.'

[11] *Arundinis.*] Harundinis, MSS.

[26] *Qui nunc.*] Se the wæs, 'who was,' Saxon version.

Solvente; in quo, videlicet, pelago bini æstus A. D. 686. oceani, qui circum Brittaniam ex infinito oceano septentrionali erumpunt, sibimet invicem quotidie compugnantes occurrunt, ultra ostium fluminis Homelea, quod per terras Jutorum, quæ ad regionem Geuissorum pertinent, præfatum pelagus intrat; finitoque conflictu, in oceanum refusi, unde venerant, redeunt.

CAPUT XVII.

De synodo facta in campo Haethfelda, præsidente archiepiscopo Theodoro.

§ 301. His temporibus audiens Theodorus fidem A. D. 680. ecclesiæ Constantinopoli per hæresim Eutychetis Synod of Heathfield. multum esse turbatam, et ecclesias Anglorum, quibus præerat, ab hujusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto venerabilium sacerdotum doctorumque plurimorum cœtu, cujus essent fidei singuli sedulus inquirebat, omniumque unanimem in fide catholica reperit consensum; et hunc synodalibus literis ad instructionem memoriamque sequentium commendare curavit. Quarum, videlicet, literarum istud exordium est.

§ 302. 'In nomine Domini nostri Jesu Christi Salvatoris, imperantibus dominis piissimis nostris Ecgfrido rege Hymbronensium, anno decimo regni

---

[1] *Solvente.*] In the Saxon version, 'Solente.'

[5] *Homelea.*] Now Hamble, a little to the east of Winchester. Camd. Brit. col. 122.

[10] *De synodo.*] This synod was held for the purpose of professing the faith which the Saxon ecclesiastics entertained, and of exhibiting their abhorrence to the heresies of Eutiches and the Monothelites, with which the church was much infested.

[25] *Anno 10 regni ejus.*] Pagi observes, A. D. 679, § vi. that the regnal years of Ecgfrith, Ethelred, and Lothair, as here given, are apparently incorrect.

A. D. 680. ejus, sub die quintadecima kalendas Octobres [17 Sept.], indictione octava; et Ædilredo rege Mercinensium, anno sexto regni ejus; et Alduulfo rege Estranglorum, anno decimo septimo regni ejus; et Hlothario rege Cantuariorum, regni ejus anno septimo: præsidente Theodoro, gratia Dei archiepiscopo Brittaniæ insulæ, et civitatis Doruvernis; una cum eo sedentibus ceteris episcopis Brittaniæ insulæ viris venerabilibus, præpositis sacrosanctis Evangeliis, in loco, qui Saxonico vocabulo Haethfelth nominatur, pariter tractantes, fidem rectam et orthodoxam exposuimus, sicut Dominus noster Jesus Christus incarnatus tradidit discipulis suis, qui præsentialiter viderunt et audierunt sermones ejus, atque sanctorum patrum tradidit symbolum, et generaliter omnes sancti et universales synodi, et omnis probabilium catholicæ ecclesiæ doctorum chorus. Hos itaque sequentes nos pie atque orthodoxe, juxta divinitus inspiratam doctrinam eorum, professi credimus consonanter et confitemur secundum sanctos patres, proprie et veraciter Patrem et Filium et Spiritum sanctum Trinitatem in unitate consubstantialem, et unitatem in Trinitate, hoc est, unum Deum in tribus subsistentiis vel personis consubstantialibus, æqualis gloriæ et honoris.'

§ 303. Et post multa hujusmodi, quæ ad rectæ fidei confessionem pertinebant, hæc quoque sancta synodus suis literis addit. 'Suscepimus sanctas et universales quinque synodos beatorum et Deo acceptabilium patrum; id est, qui in Nicæa congregati fuerunt trecentorum decem et octo, contra Arium impiissimum et ejusdem dogmata; et in

[2] *Indictione octava.*] Some historians have referred this synod to the year 679, misled by the indiction, not observing that Beda calculates from 24 September.

A. D. 680.

Constantinopoli centum quinquaginta, contra vesaniam Macedonii et Eudoxii et eorum dogmata; et in Epheso primo ducentorum, contra nequissimum Nestorium et ejusdem dogmata; et in Chalcedone sexcentorum et triginta, contra Eutychen et Nestorium, et eorum dogmata; et iterum in Constantinopoli, quinto congregati sunt concilio, in tempore Justiniani minoris, contra Theodorum, et Theodoreti et Ibæ epistolas et eorum dogmata contra Cyrillum.'

§ 304. Et paulo post. 'Et synodum, quæ facta est in urbe Roma, in tempore Martini papæ beatissimi, indictione octava, imperante Constantino piissimo anno nono. Suscepimus et glorificamus Dominum nostrum Jesum, sicut isti glorificaverunt; nihil addentes vel subtrahentes; et anathematizamus corde et ore, quos anathematizarunt; et quos susceperunt, suscepimus: glorificantes Deum Patrem sine initio, et Filium ejus unigenitum ex Patre generatum ante secula, et Spiritum Sanctum procedentem ex Patre et Filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hi, quos memoravimus supra, sancti apostoli, et prophetæ, et doctores. Et nos omnes subscripsimus, qui cum Theodoro archiepiscopo fidem catholicam exposuimus.'

CAPUT XVIII.

De Johanne cantatore sedis apostolicæ, qui propter docendum Brittaniam venerit.

History of the monastery of Wearmouth.

§ 305. INTERERAT huic synodo, pariterque catholicæ fidei decreta firmabat, vir venerabilis Johannes archicantator ecclesiæ sancti apostoli Petri, et abbas monasterii beati Martini, qui nuper venerat a Roma per jussionem papæ Agathonis, duce reverentissimo abbate Biscopo, cognomine Bene-

A. D. 680.

dicto, cujus supra meminimus. Cum enim idem Benedictus construxisset monasterium Brittaniæ, in honorem beatissimi apostolorum principis, juxta ostium fluminis Viuri, venit Romam cum cooperatore ac socio ejusdem operis Ceolfrido, qui post ipsum ejusdem monasterii abbas fuit, quod et ante sæpius facere consueverat, atque honorifice a beatæ memoriæ papa Agathone susceptus est; petiitque et accepit ab eo in munimentum libertatis monasterii, quod fecerat, epistolam privilegii ex auctoritate apostolica firmatam; juxta quod Ecgfridum regem voluisse ac licentiam dedisse noverat, quo concedente et possessionem terræ largiente, ipsum monasterium fecerat.

A. D. 678. Introduction of the Roman service into England.

§ 306. Accepit et præfatum Johannem abbatem Brittaniam perducendum, quatenus in monasterio suo cursum canendi annuum, sicut ad sanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret; egitque abba Johannes ut jussionem acceperat pontificis, et ordinem, videlicet, ritumque canendi ac legendi viva voce præfati monasterii cantores edocendo, et ea, quæ totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam literis mandando; quæ hactenus in eodem monasterio servata et a multis jam sunt circumquaque transcripta. Non solum autem idem Johannes ipsius monasterii fratres docebat, verum de omnibus pene ejusdem provinciæ monasteriis ad audiendum eum, qui cantandi erant periti, confluebant. Sed et ipsum per loca, in quibus doceret, multi invitare curabant.

---

7 *Ante sæpius facere.*] This was his fifth visit to Rome.

20 *Ritumque canendi ac legendi.*] If reliance can be placed in the statement of a manuscript cited by Usher, Primord. p. 323, it would appear that the Gallican Liturgy had been introduced into England by Germanus and Lupus; and probably had continued in general use until the time of Pope Agatho.

A. D. 678. Inquiry into the faith of the church in England.

§ 307. Ipse autem, excepto cantandi vel legendi munere, et aliud in mandatis ab apostolico papa acceperat, ut cujus esset fidei Anglorum ecclesia diligenter edisceret, Romamque rediens referret. Nam et synodum beati papæ Martini, centum quinque episcoporum consensu non multo ante Romæ celebratam, contra eos maxime, qui unam in Christo operationem et voluntatem prædicabant, secum veniens attulit; atque in præfato religiosissimi abbatis Benedicti monasterio transscribendam commodavit. Tales namque eo tempore fidem Constantinopolitanæ ecclesiæ multum conturbaverunt; sed, Domino donante, proditi jam tunc et victi sunt. Unde volens Agatho papa, sicut in aliis provinciis, ita etiam in Brittania qualis esset status ecclesiæ, quam ab hæreticorum contagiis castus, ediscere; hoc negotium reverentissimo abbati Johanni Brittaniam destinato injunxit. Quamobrem, collecta pro hoc in Brittania synodo, quam diximus, inventa est in omnibus fides inviolata catholica; datumque illi exemplar ejus Romam perferendum.

Death of John abbot of St. Martin's.

§ 308. Verum ille patriam revertens, non multo postquam oceanum transiit arreptus infirmitate ac defunctus est; corpusque ejus ab amicis propter amorem sancti Martini, cujus monasterio præerat, Turonis delatum atque honorifice sepultum est. Nam et benigno ecclesiæ illius hospitio, cum Brittaniam iret, exceptus est; rogatusque multum a fratribus, ut Romam revertens illo itinere veniret atque ad eam diverteret ecclesiam. Denique ibidem adjutores itineris et injuncti operis accepit;

---

25 *Defunctus est.*] About the end of the year 680, or commencement of 681.

A.D. 678.

qui, etsi in itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicæ fidei Anglorum Romam perlatum est, atque ab apostolico papa omnibusque, qui audiere vel legere, gratantissime susceptum.

CAPUT XIX.

Ut Ædilthryd regina virgo perpetua permanserit, cujus nec corpus in monumento corrumpi potuerit.

A.D. 660. Virginity of queen Etheldritha.

§ 309. ACCEPIT autem rex Ecgfrid conjugem nomine Ædilthrydam, filiam Anna regis Orientalium Anglorum, cujus sæpius mentionem fecimus, viri bene religiosi, ac per omnia mente et opere egregii; quam et alter ante illum vir habuerat uxorem, princeps videlicet Australium Gyruiorum, vocabulo Tondberct. Sed illo post modicum temporis, ex quo eam accepit, defuncto, data est regi præfato; cujus consortio cum duodecim annis uteretur, perpetua tamen mansit virginitatis integritate gloriosa, sicut mihimet sciscitanti, cum hoc an ita esset, quibusdam venisset in dubium, beatæ memoriæ Vilfrid episcopus referebat, dicens se testem integritatis ejus esse certissimum: adeo ut Ecgfridus promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si reginæ posset persuadere ejus uti connubio, quia sciebat illam nullum virorum plus illo diligere. Nec diffidendum est nostra etiam ætate fieri potuisse, quod ævo præcedente

---

9 *Ædilthrydam.*] She married Tondberct two years before the death of her father, consequently in A.D. 652. Her husband died about the end of the year 655, and the interval which happened between that date and her marriage with Ecgfrith was spent at Ely. See her Life by Thomas of Ely, § 7, 8, 15, ap. Mabill. Act. SS. Ord. S. Bened. ii. 711.

aliquoties factum fideles historiæ narrant; donante uno eodemque Domino, qui se nobiscum usque in finem seculi manere pollicetur. Nam etiam signum divini miraculi, quo ejusdem feminæ sepulta caro corrumpi non potuit, indicio est quia a viri contactu incorrupta duraverit. A. D. 660.

§ 310. Quæ multum diu regem postulans, ut seculi curas relinquere atque in monasterio tantum vero regi Christo servire permitteretur; ubi vix aliquando impetravit, intravit monasterium Æbbæ abbatissæ, quæ erat amita regis Ecgfridi, positum in loco, quem 'Coludi urbem' nominant, accepto velamine sanctimonialis habitus a præfato antistite Vilfrido. Post annum vero ipsa facta est abbatissa in regione, quæ vocatur Elge; ubi, constructo monasterio, virginum Deo devotarum perplurium mater virgo et exemplis vitæ cœlestis esse cœpit et monitis. De qua ferunt, quia ex quo monasterium petiit, nunquam lineis, sed solum laneis vestimentis, uti voluerit; raroque in calidis balneis, præter imminentibus sollemniis majoribus, verbi gratia paschæ, pentecostes, epiphaniæ, lavari voluerit; et tunc novissima omnium, lotis prius suo suarumque ministrarum obsequio ceteris, quæ ibi essent, famulis Christi. Raro præter majora sollemnia, vel arctiorem necessitatem, plus quam semel per diem manducavit; semper, si non infirmitas gravior prohibuisset, ex tempore matutinæ synaxeos, usque ad ortum diei, in ecclesia precibus intenta perstiterit. Sunt etiam, qui dicant quia per prophetiæ spiritum et pestilentiam, qua ipsa

She becomes a nun at Coldingham.

10 *Æbbæ.*] Ebba was the daughter of Ethelfrid and the sister of Eanfrid, Oswald, and Oswiu, kings of Bernicia; Ecgfrid was the son of Oswiu, consequently the nephew of Ebba. Her name is preserved in the promontory near Coldingham, named St. Abb's head. See Acta SS. Aug. tom. v. p. 194.

12 *Coludi.*] Now Coldingham, in Berwickshire.

A. D. 660. esset moritura, prædixerit, et numerum quoque eorum, qui de suo monasterio hac essent de mundo rapiendi, palam, cunctis præsentibus, intimaverit.

A. D. 679. Her death. Rapta est autem ad Dominum in medio suorum, post annos septem ex quo abbatissæ gradum susceperat; et æque, ut ipsa jusserat, non alibi quam in medio eorum, juxta ordinem quo transierat, ligneo in locello sepulta.

Sexburga succeeds. § 311. Cui successit in ministerium abbatissæ soror ejus Sexburg, quam habuerat in conjugem

A. D. 695. Earconberct rex Cantuariorum. Et cum sedecim annis esset sepulta, placuit eidem abbatissæ levari ossa ejus, et in locello novo posita in ecclesiam transferri; jussitque quosdam fratribus quærere lapidem, de quo locellum in hoc facere possent: qui ascensa navi, (ipsa enim regio Elge undique est aquis ac paludibus circumdata, neque lapides majores habet,) venerunt ad civitatulam quandam desolatam, non procul inde sitam, quæ lingua Anglorum Grantacaestir vocatur; et mox invenerunt juxta muros civitatis locellum de marmore albo pulcherrime factum, operculo quoque similis lapidis aptissime tectum. Unde intelligentes a Domino suum iter esse prosperatum, gratias agentes retulerunt ad monasterium.

A miracle. § 312. Cumque corpus sacræ virginis ac sponsæ Christi, aperto sepulcro, esset prolatum in lucem, ita incorruptum inventum est, ac si eodem die fuisset defuncta, sive humo condita; sicut et præfatus antistes Vilfrid et multi alii, qui novere, testantur. Sed certiori notitia medicus Cynifrid, qui et morienti illi et elevatæ de tumulo affuit;

---

[10] *Sexburg.*] Her life may be seen in the Acta SS. Jul. tom. ii. p. 340, to which may be added the particulars given in the Monast. Anglic. i. 88.

[20] *Grantacaestir.*] Now Granchester, a little village near Cambridge.

qui referre erat solitus, quod illa infirmata habuerit A. D. 695. tumorem maximum sub maxilla. 'Jusseruntque me,' inquit, 'incidere tumorem illum, ut efflueret noxius humor, qui inerat; quod dum facerem, videbatur illa per biduum aliquanto levius habere, ita ut multi putarent quia sanari posset a languore. Tertia autem die, prioribus aggravata doloribus et rapta confestim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac vita mutavit. Cumque post tot annos elevanda essent ossa de sepulcro, et extento desuper papilione, omnis congregatio, hinc fratrum, inde sororum, psallens circumstaret; ipsa autem abbatissa intus cum paucis ossa elatura et dilutura intrasset, repente audivimus abbatissam intus voce clara proclamare,—Sit gloria nomini Domini. Nec multo post clamaverunt me, intus reserato ostio papilionis; vidique elevatum de tumulo et positum in lectulo corpus sacræ Deo virginis, quasi dormienti simile. Sed et, discooperto vultus indumento, monstraverunt mihi etiam vulnus incisuræ, quod feceram, curatum; ita ut mirum in modum pro aperto et hiante vulnere, cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis vestigia parerent.'

§ 313. Sed et linteamina omnia, quibus involutum erat corpus, integra apparuerunt, et ita nova, ut ipso die viderentur castis ejus membris esse circumdata. Ferunt autem, quia cum præfato tumore ac dolore maxillæ sive colli premeretur, multum delectata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere, 'Scio certissime, quia merito in collo pondus languoris porto, in quo juvenculam me memini supervacua monilium pondera portare; et credo quod ideo me superna pietas dolore colli voluit gravari, ut sic absolvar reatu supervacuæ levitatis; dum mihi nunc pro auro et margaritis de collo rubor tumoris ardorque promineat.' Con-

A.D. 695. tigit autem tactu indumentorum eorumdem, et dæmonia ab obsessis effugata corporibus, et infirmitates alias aliquoties esse curatas. Sed et loculum, in quo primo sepulta est, nonnullis oculos dolentibus saluti fuisse perhibent; qui cum suum caput eidem loculo apponentes orassent, mox doloris sive caliginis incommodum ab oculis amoverent. Laverunt igitur virgines corpus, et novis indutum vestibus intulerunt in ecclesiam, atque in eo, quod allatum erat, sarcophago posuerunt, ubi usque hodie in magna veneratione habetur. Mirum vero in modum ita aptum corpori virginis sarcophagum inventum est, ac si ei specialiter præparatum fuisset; et locus quoque capitis seorsum fabrefactus ad mensuram capitis illius aptissime figuratus apparuit.

Description of Ely.

§ 314. Est autem Elge in provincia Orientalium Anglorum regio familiarum circiter sexcentarum, in similitudinem insulæ, vel paludibus, ut diximus, circumdata, vel aquis, unde et a copia anguillarum, quæ in iisdem paludibus capiuntur, nomen accepit; ubi monasterium habere desideravit memorata Christi famula, quoniam de provincia eorumdem Orientalium Anglorum ipsa, ut præfati sumus, carnis originem duxerat.

CAPUT XX.

Hymnus de illa.

Beda's hymn concerning Etheldritha.

§ 315. VIDETUR opportunum huic Historiæ etiam hymnum virginitatis inserere, quem ante annos plurimos in laudem ac præconium ejusdem reginæ ac sponsæ Christi elegiaco metro composuimus, et imitari morem sacræ Scripturæ, cujus historiæ carmina plurima indita; et hæc metro ac versibus constat esse composita.

Alma Deus Trinitas, quæ secula cuncta gubernas, A. D. 695.
Annue jam cœptis, alma Deus Trinitas.
Bella Maro resonet, nos pacis dona canamus;
Munera nos Christi, bella Maro resonet.
Carmina casta mihi, fœdæ non raptus Helenæ;
Luxus erit lubricis, carmina casta mihi.
Dona superna loquar, miseræ non prœlia Trojæ;
Terra quibus gaudet, dona superna loquar.
En, Deus altus adit venerandæ virginis alvum;
Liberet ut homines, en, Deus altus adit.
Femina virgo parit mundi devota parentem,
Porta Maria Dei, femina virgo parit.
Gaudet amica cohors de virgine, matre Tonantis;
Virginitate micans gaudet amica cohors.
Hujus honor genuit casto de germine plures,
Virgineos flores hujus honor genuit.
Ignibus usta feris virgo non cessat Agatha,
Eulalia et perfert ignibus usta feris;
Casta feras superat mentis pro culmine Tecla,
Euphemia sacra casta feras superat;
Læta ridet gladios ferro robustior Agnes,
Cæcilia infestos læta ridet gladios.
Multus in orbe viget per sobria corda triumphus,
Sobrietatis amor multus in orbe viget.
Nostra quoque egregia jam tempora virgo beavit;
Ædilthryda nitet nostra quoque egregia.
Orta patre eximio, regali et stemmate clara,
Nobilior Domino est, orta patre eximio.
Percipit inde decus reginæ et sceptra sub astris,
Plus super astra manens percipit inde decus.
Quid petis alma virum sponso jam dedita summo?
Sponsus adest Christus, quid petis alma virum?
Regis ut ætherei matrem jam credo sequaris;
Tu quoque sis mater regis ut ætherei.
Sponsa dicata Deo bis sex regnaverat annis,
Inque monasterio est sponsa dicata Deo.

A. D. 695.

Tota sacrata polo celsis ubi floruit actis,
Reddidit atque animam tota sacrata polo.
Virginis alma caro est tumulata bis octo Novembres,
Nec putet in tumulo virginis alma caro.
Christe, tui est operis, quia vestis et ipsa sepulcro
Inviolata nitet; Christe, tui est operis.
Hydros et ater abit sacræ pro vestis honore,
Morbi diffugiunt, hydros et ater abit.
Zelus in hoste furit, quondam qui vicerat Evam:
Virgo triumphat ovans, zelus in hoste furit.
Aspice nupta Deo, quæ sit tibi gloria terris;
Quæ maneat cœlis, aspice nupta Deo.
Munera læta capis festivis fulgida tædis,
Ecce, venit sponsus, munera læta capis;
Et nova dulcisono modularis carmina plectro,
Sponsa hymno exsultas et nova dulcisono.
Nullus ab Altithroni comitatu segregat agni,
Quam affectu tulerat nullus ab Altithroni.

CAPUT XXI.

Ut Theodorus episcopus inter Ecgfridum et Ædilredum reges pacem fecerit.

A. D. 679. Battle between Ecgfrid and Ethelred.

§ 316. ANNO regni Ecgfridi nono, conserto gravi prœlio inter ipsum et Ædilredum regum Merciorum juxta fluvium Treanta, occisus est Ælfuini

---

[23] *Anno . . . nono.*] Since the ninth regnal year of Ecgfrid terminated upon 15 Feb. 679, the death of Elfwin must have happened between the preceding Christmas, (when, according to the Saxon mode of computation, the year commenced) and that date.

[24] *Treanta.*] Smith is inclined to place the site of this battle near Haethfaelth (Hatfield?) in Yorkshire; but there seems greater reason to suppose that it happened in Staffordshire, at a place called Elford (*i. e.* Aelfuine's ford) upon the Trent, which derives its name from the prince there slain. Gibson, in his Additions to Camden, col. 537, describes a tumulus which may perhaps have been erected to commemorate this event.

[24] *Occisus est.*] From a misap-

A. D. 679.

frater regis Ecgfridi, juvenis circiter decem et octo annorum, utrique provinciæ multum amabilis. Nam et sororem ejus, quæ dicebatur Osthryd, rex Ædilred habebat uxorem. Cumque materies belli acrioris et inimicitiæ longioris inter reges populosque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus antistes divino functus auxilio, salutifera exhortatione cœptum tanti periculi funditus exstinguit incendium; adeo ut, pacatis alterutrum regibus ac populis, nullius anima hominis pro interfecto regis fratre, sed debita solummodo multa pecuniæ regi ultori daretur. Cujus fœdera pacis multo exinde tempore inter eosdem reges eorumque regna durarunt.

CAPUT XXII.

Ut vincula cujusdam captivi, cum pro eo missæ cantarentur, soluta sint.

A. D. 679. The chains of a captive loosed by Masses.

§ 317. In præfato autem prœlio, quo occisus est rex Ælfuini, memorabile quoddam factum esse constat, quod nequaquam silentio prætereundum arbitror, sed multorum saluti, si referatur, fore proficuum. Occisus est ibi inter alios, de militia ejus juvenis, vocabulo Imma, qui cum die illo et nocte sequenti inter cadavera occisorum similis mortuo jaceret, tandem recepto spiritu revixit, ac residens sua vulnera, prout potuit, ipse alligavit; dein modicum requietus levavit se, et cœpit abire

---

prehension of the passage in the life by Eddius, § 23, where Wilfrid predicted that the death of Elfwin would happen upon the anniversary of his own expulsion from his see, it has been customary to refer the event last mentioned to the year immediately preceding the battle; whereas the expression 'eo die anniversario' by no means so limits it, being applicable only to the day, not the year. See Pagi, A. D. 677, § 16.

A. D. 679. sicubi amicos, qui sui curam agerent, posset invenire. Quod dum faceret, inventus est et captus a viris hostilis exercitus, et ad dominum ipsorum, comitem videlicet Ædilredi regis, adductus; a quo interrogatus quis esset, timuit se militem fuisse confiteri, rusticum se potius et pauperem, atque uxoreo vinculo colligatum fuisse respondit, et propter victum militibus afferendum in expeditionem se cum suis similibus venisse testatus est. At ille suscipiens eum, curam vulneribus egit; et ubi sanescere cœpit, noctu eum ne aufugeret, vinciri præcepit. Nec tamen vinciri potuit; nam mox ut abiere, qui vinxerant, eadem ejus sunt vincula soluta.

§ 318. Habebat enim germanum fratrem, cui nomen erat Tunna, presbyterum et abbatem monasterii in civitate, quæ hactenus ab ejus nomine Tunnacaestir cognominatur; qui cum eum in pugna peremtum audiret, venit quærere si forte corpus ejus invenire posset, inventumque alium illi per omnia simillimum, putavit ipsum esse, quem ad monasterium suum deferens honorifice sepelivit, et pro absolutione animæ ejus sæpius missas facere curavit. Quarum celebratione factum est quod dixi, ut nullus eum posset vincire, quin continuo solveretur. Interea comes, qui eum tenebat, mirari et interrogare cœpit quare ligari non posset, an forte literas solutorias, de qualibus fabulæ ferunt, apud se haberet, propter quas ligari

---

[18] *Tunnacaestir.*] Of uncertain locality.

[28] *Literas solutorias.*] In illustration of this superstition Smith quotes the following passage. Ἐφέσια γράμματα, *i. e.* incantationes quædam obscuræ, quas et Crœsum in rogo dixisse ferunt. Et Olympiæ Milesio et Ephesio luctantibus, aiunt Milesium luctari non potuisse, quod alter literas Ephesias talo pedis alligasset. Ea autem re comperta, literisque illis solutis, Ephesium tricies prostratum fuisse tradunt. Suidas.

non posset. At ille respondit, nihil se talium artium nosse; 'sed habeo fratrem,' inquit, 'presbyterum in mea provincia, et scio quia ille me interfectum putans pro me missas crebras facit; et si nunc in alia vita essem, ibi anima mea per intercessiones ejus solveretur a pœnis.' A. D. 679.

§ 319. Dumque aliquanto tempore apud comitem teneretur, animadverterunt, qui eum diligentius considerabant, ex vultu et habitu et sermonibus ejus, quia non erat de paupere vulgo, ut dixerat, sed de nobilibus. Tunc secreto advocans eum comes interrogavit eum intentius unde esset, promittens se nihil ei mali facturum pro eo, si simpliciter sibi quis fuisset, proderet. Quod dum ille faceret, ministrum se regis fuisse manifestans, respondit, 'Et ego per singula tua responsa cognoveram quia rusticus non eras, et nunc dignus quidem es morte, quia omnes fratres et cognati mei in illa sunt pugna interemti; nec ne tamen occidam, ne fidem mei promissi prævaricer.'

§ 320. Ut ergo convaluit, vendidit eum Lundoniam Freso cuidam, sed nec ab illo cum illuc duceretur ullatenus potuit alligari; verum cum alia atque alia vinculorum ei genera hostes imponerent, cumque vidisset, qui emerat, vinculis eum non potuisse cohiberi, donavit ei facultatem sese redimendi, si posset. A tertia autem hora, quando missæ fieri solebant, sæpissime vincula solvebantur. At ille, dato jurejurando ut rediret, vel pecuniam illi pro se mitteret, venit Cantiam ad regem Hlotheri, qui erat filius sororis Ædilthrydæ reginæ, de qua supra dictum est, quia et ipse quondam ejusdem reginæ minister fuerat; petiitque et accepit ab eo pretium suæ redemtionis, ac suo domino pro se, ut promiserat, misit.

§ 321. Qui post hæc patriam reversus atque ad suum fratrem perveniens replicavit ex ordine

A. D. 679.

cuncta, quæ sibi adversa, quæve in adversis solatia provenissent; cognovitque, referente illo, illis maxime temporibus sua fuisse vincula soluta, quibus pro se missarum fuerant celebrata sollemnia. Sed et alia, quæ periclitanti ei commoda contigissent et prospera, per intercessionem fraternam et oblationem hostiæ salutaris cœlitus sibi fuisse donata intellexit. Multique hæc a præfato viro audientes accensi sunt in fide ac devotione pietatis ad orandum, vel ad eleemosynas faciendas, vel ad offerendas Domino victimas sacræ oblationis, pro ereptione suorum, qui de seculo migraverant; intellexerunt enim quia sacrificium salutare ad redemtionem valeret et animæ et corporis sempiternam. Hanc mihi historiam etiam quidam eorum, qui ab ipso viro, in quo facta est, audiere, narrarunt; unde eam quia liquido comperi, indubitanter Historiæ nostræ Ecclesiasticæ inserendam credidi.

CAPUT XXIII.

De vita et obitu Hildæ abbatissæ.

A. D. 680. Death of Hilda abbess of Whitby.

§ 322. ANNO post hunc sequente, hoc est, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimo, religiosissima Christi famula Hild, abbatissa monasterii, quod dicitur Streaneshalch, ut supra retulimus, post multa, quæ fecit in terris, opera cœlestia, ad percipienda præmia vitæ cœlestis de terris ablata transivit die quinta-decima kalendarum Decembrium [17 Nov.], cum esset annorum sexaginta sex; quibus æqua portione divisis, triginta tres primos in seculari habitu nobilissime

---

[25] *Ut supra.*] See iii. 24, 25.

conversata complevit, et totidem sequentes nobilius in monachica vita Domino consecravit. A. D. 680. Nam et nobilis natu erat, hoc est, filia nepotis Æduini regis, vocabulo Hererici; cum quo etiam rege ad prædicationem beatæ memoriæ Paulini, primi Nordanhymbrorum episcopi, fidem et sacramenta Christi suscepit, atque hæc, usquedum ad ejus visionem pervenire meruit, intemerata servavit.

§ 323. Quæ cum, relicto habitu seculari, illi soli servire decrevisset, secessit ad provinciam Orientalium Anglorum; erat namque propinqua regis illius, desiderans exinde, si quo modo posset, derelicta patria et omnibus quæcumque habuerat, in Galliam pervenire, atque in monasterio Cale peregrinam pro Domino vitam ducere, quo facilius perpetuam in cœlis patriam posset mereri. Nam et in eodem monasterio soror ipsius Heresuid, mater Alduulfi regis Orientalium Anglorum, regularibus subdita disciplinis ipso tempore coronam exspectabat æternam. Cujus æmulata exemplum et ipsa proposito peregrinandi annum totum in præfata provincia retenta est; deinde ab Ædano episcopo in patriam revocata accepit locum unius familiæ ad septentrionalem plagam Viuri fluminis, ubi æque anno uno monachicam cum perpaucis sociis vitam agebat.

§ 324. Post hæc facta est abbatissa in monas-

---

[1] *Complevit.*] That is, until A. D. 647, or, at latest, 648.

[14] *Monasterio Cale.*] Pagi discusses at considerable length the question whether Hereswitha were ever an inmate of the monastery of Chelles, and decides that Beda is here in error when he makes that assertion, A. D. 680, § 14—19.

[22] *Præfata provincia.*] Namely of East Anglia, consequently the opinion of Harpsfield and others, who imagine from this passage that Hilda went to Chelles, is unfounded.

[23] *Locum.*] The spot cannot now be identified.

[27] *Post hæc.*] About the year 650.

A. D. 680. terio, quod vocatur Heruteu; quod, videlicet, monasterium factum erat non multo ante a religiosa Christi famula Heiu, quæ prima feminarum fertur in provincia Nordanhymbrorum propositum vestemque sanctimonialis habitus, consecrante Ædano episcopo, suscepisse. Sed illa post non multum tempus facti monasterii secessit ad civitatem Calcariam, quæ a gente Anglorum Kaelcacaestir appellatur, ibique sibi mansionem instituit. Prælata autem regimini monasterii illius famula Christi Hild, mox hoc regulari vita per omnia, prout a doctis viris discere poterat, ordinare curabat; nam et episcopus Aidan et quique noverant eam religiosi, pro insita ei sapientia et amore divini famulatus, sedulo eam visitare, obnixe amare, diligenter erudire, solebant.

§ 325. Cum ergo aliquot annos huic monasterio regularis vitæ institutioni multum intenta præesset, contigit eam suscipere etiam construendum sive ordinandum monasterium in loco, qui vocatur Streaneshalch, quod opus sibi injunctum non segniter implevit. Nam eisdem, quibus prius monasterium, etiam hoc disciplinis vitæ regularis instituit; et quidem multam inibi quoque justitiæ, pietatis, et castimoniæ, ceterarumque virtutum, sed maxime pacis et caritatis, custodiam docuit: ita ut in exemplum primitivæ ecclesiæ nullus ibi dives, nullus esset egens, omnibus essent omnia communia, cum nihil cujusquam esse videretur proprium. Tantæ autem erat ipsa prudentiæ, ut non solum mediocres quique in necessitatibus

---

1 *Heruteu.*] Now Hartlepool.

8 *Kaelcacaestir.*] Probably Tadcaster; see the reasons for this opinion as advanced by Camden, Brit. col. 714.

17 *Aliquot annos.*] Her removal to Whitby, which took place in A. D. 658, is more particularly mentioned in iii. 24.

suis, sed etiam reges ac principes nonnunquam ab ea quærerent consilium, et invenirent. Tantum lectioni divinarum scripturarum suos vacare subditos, tantum operibus justitiæ se exercere, faciebat, ut facillime viderentur ibidem, qui ecclesiasticum gradum, hoc est, altaris officium, apte subirent plurimi posse reperiri. A. D. 680.

§ 326. Denique, quinque ex eodem monasterio postea episcopos vidimus, et hos omnes singularis meriti ac sanctitatis viros, quorum hæc sunt nomina, Bosa, Ætla, Oftfor, Johannes, et Vilfrid. De primo supra diximus, quod Eboraci fuerit consecratus antistes; de secundo breviter intimandum, quod in episcopatum Dorciccaestræ fuerit ordinatus; de ultimis infra dicendum est, quod eorum primus Hagustaldensis, secundus Eboracensis, ecclesiæ sit ordinatus episcopus. De medio nunc dicamus, quia cum in utroque Hildæ abbatissæ monasterio lectioni et observationi scripturarum operam dedisset, tandem perfectiora desiderans venit Cantiam ad archiepiscopum beatæ recordationis Theodorum; ubi postquam aliquandiu lectionibus sacris vacavit, etiam Romam adire curavit, (quod eo tempore magnæ virtutis æstimabatur,) et inde cum rediens Brittaniam adiisset, divertit ad provinciam Huicciorum, cui tunc rex Osric præfuit; ibique verbum fidei prædicans simul et exemplum vivendi sese videntibus atque audientibus exhibens multo tempore mansit. Quo tempore antistes provinciæ illius, vocabulo Bosel, tanta erat corporis infirmitate depressus, ut officium episcopatus per se implere non posset; propter quod omnium judicio præfatus vir in episcopatum pro eo electus ac, jubente Ædilredo rege, per Vilfridum beatæ memoriæ antistitem, qui tunc temporis Mediterraneorum Anglorum episcopatum gerebat, ordinatus est; pro eo quod archiepiscopus

A. D. 680. Theodorus jam defunctus erat, et necdum alius pro eo ordinatus episcopus. In quam, videlicet, provinciam paulo ante, hoc est, ante præfatum virum Dei Boselum, vir strenuissimus et doctissimus atque excellentis ingenii, vocabulo Tatfrid, de ejusdem abbatissæ monasterio electus est antistes; sed priusquam ordinari posset, morte immatura præreptus est.

§ 327. Non solum vero præfata Christi ancilla et abbatissa Hild, quam omnes, qui noverant, ob insigne pietatis et gratiæ Matrem vocare consueverant, in suo monasterio vitæ exemplo præsentibus exstitit; sed etiam plurimis longe manentibus, ad quos felix industriæ ac virtutis ejus rumor pervenit, occasionem salutis et correctionis ministravit. Oportebat namque impleri somnium, quod mater ejus Bregusuid in infantia ejus vidit: quæ (cum vir ejus Hereric exsularet sub rege Brittonum Cerdice, ubi et veneno periit,) vidit per somnium, quasi subito sublatum eum quæsierit cum omni diligentia, nullumque ejus uspiam vestigium apparuerit. Verum cum sollertissime illum quæsisset, extemplo se reperire sub veste sua monile pretiosissimum; quod dum attentius consideraret tanti fulgore luminis refulgere videbatur, ut omnes Brittaniæ fines illius gratia splendoris impleret. Quod, nimirum, somnium veraciter in filia ejus, de qua loquimur, expletum est; cujus vita non sibi solummodo, sed multis bene vivere volentibus exempla operum lucis præbuit.

§ 328. Verum illa cum multis annis huic monasterio præesset, placuit pio provisori salutis nostræ sanctam ejus animam longa etiam infirmitate car-

---

17 *Bregusuid.*] Called Beorsuitha in the Saxon genealogies inserted in the Chronicle of Florence of Worcester, p. 576.

nis examinari, ut, juxta exemplum Apostoli, virtus ejus in infirmitate perficeretur. Percussa etenim febribus acri cœpit ardore fatigari, et per sex continuos annos eadem molestia laborare non cessabat; in quo toto tempore nunquam ipsa vel Conditori suo gratias agere, vel commissum sibi gregem et publice et privatim docere, prætermittebat. Nam suo prædocta exemplo monebat omnes, et in salute accepta corporis Domino obtemperanter serviendum, et in adversis rerum sive infirmitatibus membrorum fideliter Domino esse gratias semper agendas. Septimo ergo suæ infirmitatis anno, converso ad interanea dolore, ad diem pervenit ultimum, et circa galli cantum, percepto viatico sacrosanctæ communionis, cum, accersitis ancillis Christi, quæ erant in eodem monasterio, de servanda eas invicem imo cum omnibus pace Evangelica admoneret; inter verba exhortationis læta mortem vidit, imo, ut verbis Domini loquar, de morte transivit ad vitam. A. D. 680.

§ 329. Qua, videlicet, nocte Dominus omnipotens obitum ipsius in alio longius posito monasterio, quod ipsa eodem anno construxerat et appellatur Hacanos, manifesta visione revelare dignatus est. Erat in ipso monasterio quædam sanctimonialis femina, nomine Begu, quæ triginta et amplius annos, dedicata Domino virginitate, in monachica conversatione serviebat. Hæc tunc in dormitorio sororum pausans audivit subito in aere notum campanæ sonum, quo ad orationes excitari vel convocari solebant, cum quis eorum de seculo

[19] *Mortem vidit.*] According to the Anglo Saxon Menologium, she died on xviii cal. January; but Florence, A. D. 680, places her death on xv cal. December.

[24] *Hacanos.*] Near Whitby, to which abbey it was granted by William the Conqueror, in a charter printed in the Monast. Anglic. i. 72.

A.D. 680. fuisset evocatus; apertisque, ut sibi videbatur, oculis, aspexit, detecto domus culmine, fusam desuper lucem omnia replevisse; cui, videlicet, luci dum sollicita intenderet, vidit animam præfatæ Dei famulæ in ipsa luce, comitantibus ac ducentibus angelis, ad cœlum ferri. Cumque somno excussa videret ceteras pausantes circa se sorores, intellexit vel in somnio vel in visione mentis ostensum sibi esse, quod viderat. Statimque exsurgens nimio timore perterrita cucurrit ad virginem, quæ tunc monasterio abbatissæ vice præfuit, cui nomen erat Frigyd, fletuque ac lacrimis multum perfusa ac suspiria longa trahens nunciavit matrem illarum omnium Hild abbatissam jam migrasse de seculo, et, se aspectante, cum luce immensa, ducibus angelis, ad æternæ limina lucis et supernorum consortia civium ascendisse. Quod cum illa audisset suscitavit cunctas sorores, et in ecclesiam convocatas orationibus ac psalmis pro anima Matris operam dare monuit. Quod cum residuo noctis tempore diligenter agerent, venerunt primo diluculo fratres, qui ejus obitum nunciarent, a loco ubi defuncta est. At illæ respondentes dixerunt, se prius eadem cognovisse; et cum exponerent per ordinem quomodo hæc vel quando didicissent, inventum est, eadem hora transitum ejus illis ostensum esse per visionem, qua illam referebant exisse de mundo. Pulchraque rerum concordia procuratum est divinitus, ut cum illi exitum ejus de hac vita viderent, tunc isti introitum ejus in perpetuam animarum vitam cognoscerent. Distant autem inter se monasteria hæc tredecim ferme millibus passuum.

§ 330. Ferunt autem, quod eadem nocte, in ipso quoque monasterio, ubi præfata Dei famula obiit, cuidam virginum Deo devotarum, quæ illam immenso amore diligebat, obitus illius in visione

apparuerit, quæ animam ejus cum angelis ad cœlum ire conspexerit, atque hoc ipsa, qua factum est, hora, his, quæ secum erant, famulis Christi manifeste narraverit, easque ad orandum pro anima ejus, etiam priusquam cetera congregatio ejus obitum cognovisset, excitaverit; quod ita fuisse factum mox congregationi, mane facto, innotuit. Erat enim hæc ipsa hora, cum aliis nonnullis Christi ancillis, in extremis monasterii locis seorsum posita, ubi nuper venientes ad conversationem feminæ solebant probari, donec regulariter institutæ in societatem congregationis susciperentur. A. D. 680.

CAPUT XXIV.

Quod in monasterio ejus fuerit frater, cui donum canendi sit divinitus concessum.

§ 331. In hujus monasterio abbatissæ fuit frater quidam divina gratia specialiter insignis, quia carmina religioni et pietati apta facere solebat; ita ut quicquid ex divinis literis per interpretes disceret, hoc ipse post pusillum verbis poeticis maxima suavitate et compunctione compositis, in sua, id est, Anglorum lingua, proferret; cujus carminibus multorum sæpe animi ad contemtum seculi et appetitum sunt vitæ cœlestis accensi. Et quidem et alii post illum in gente Anglorum religiosa poemata facere tentabant; sed nullus eum æquiparare potuit. Namque ipse non ab hominibus, neque per hominem institutus, canendi artem didicit; sed divinitus adjutus gratis canendi donum Account of Caedmon.

---

17 *Carmina.*] Caedmon, or one of the imitators here mentioned, wrote a poem of considerable length upon the fall and redemption of man, of which an excellent edition has recently been published by the Society of Antiquaries of London.

A. D. 680. accepit. Unde nihil unquam frivoli et supervacui poematis facere potuit; sed ea tantummodo, quæ ad religionem pertinent, religiosam ejus linguam decebant. Siquidem in habitu seculari usque ad tempora provectioris ætatis constitutus nil carminum aliquando didicerat. Unde nonnunquam in convivio, cum esset lætitiæ causa, ut omnes per ordinem cantare deberent, ille, ubi appropinquare sibi citharam cernebat, surgebat a media cœna et egressus ad suam domum repedabat.

§ 332. Quod dum tempore quodam faceret, et, relicta domo convivii, egressus esset ad stabula jumentorum, quorum ei custodia nocte illa erat delegata, ibique hora competenti membra dedisset sopori, adstitit ei quidam per somnium, eumque salutans ac suo appellans nomine, 'Caedmon,' inquit, 'canta mihi aliquid.' At ille respondens, 'Nescio,' inquit, 'cantare; nam et ideo de convivio egressus huc secessi, quia cantare non poteram.' Rursum ille, qui cum eo loquebatur, 'Attamen,' ait, 'mihi cantare habes.' 'Quid,' inquit, 'debeo cantare?' At ille, 'Canta,' inquit, 'principium creaturarum.' Quo accepto responso, statim ipse cœpit cantare in laudem Dei conditoris versus, quos nunquam audierat, quorum iste est sensus, 'Nunc laudare debemus auctorem regni cœlestis, potentiam Creatoris et consilium illius, facta Patris gloriæ. Quomodo ille, cum sit æternus Deus, omnium miraculorum auctor exstitit, qui primo filiis hominum cœlum pro culmine tecti, dehinc terram custos humani generis omnipotens creavit.' Hic est sensus, non autem ordo ipse

26 *Nunc laudare.*] In Alfred's version this passage is rendered in Saxon verses, but whether they are the 'ipsissima verba' of Caedmon, or a metrical paraphrase, or retranslation, from Beda's Latin text, is uncertain, and has been a subject of discussion.

verborum, quæ dormiens ille canebat; neque enim possunt carmina, quamvis optime composita, ex alia in aliam linguam ad verbum sine detrimento sui decoris ac dignitatis transferri. Exsurgens autem a somno cuncta, quæ dormiens cantaverat, memoriter retinuit, et eis mox plura in eundem modum verba Deo digni carminis adjunxit. A. D. 680.

§ 333. Veniensque mane ad villicum, qui sibi præerat, quid doni percepisset indicavit, atque ad abbatissam perductus jussus est, multis doctioribus viris præsentibus, indicare somnium et dicere carmen, ut universorum judicio quid, vel unde esset, quod referebat, probaretur; visumque est omnibus cœlestem ei a Domino concessam esse gratiam. Exponebantque illi quemdam sacræ historiæ sive doctrinæ sermonem, præcipientes ei, si posset, hunc in modulationem carminis transferre. At ille, suscepto negotio, abiit, et mane rediens optimo carmine, quod jubebatur, compositum reddidit. Unde mox abbatissa amplexata gratiam Dei in viro, secularem illum habitum relinquere et monachicum suscipere propositum docuit, susceptumque in monasterium cum omnibus suis fratrum cohorti associavit, jussitque illum seriem sacræ historiæ doceri. At ipse cuncta, quæ audiendo discere poterat, rememorando secum et quasi mundum animal ruminando in carmen dulcissimum convertebat; suaviusque resonando doctores suos vicissim auditores sui faciebat. Canebat autem de creatione mundi, et origine humani generis, et tota Genesis historia, de egressu Israel ex Ægypto et ingressu in terram repromissionis, de aliis plurimis sacræ Scripturæ historiis, de incarnatione Dominica, passione, resurrectione, et ascensione in cœlum, de Spiritus Sancti adventu, et apostolorum doctrina. Item, de terrore futuri judicii, et horrore pœnæ gehennalis, ac dulcedine regni cœ-

A. D. 680. lestis multa carmina faciebat, sed et alia perplura de beneficiis et judiciis divinis; in quibus cunctis homines ab amore scelerum abstrahere, ad dilectionem vero et sollertiam bonæ actionis excitare, curabat. Erat enim vir multum religiosus et regularibus disciplinis humiliter subditus, adversum vero illos, qui aliter facere volebant, zelo magni fervoris accensus; unde et pulchro vitam suam fine conclusit.

A. D. 680. Death of Caedmon.

§ 334. Nam propinquante hora sui decessus, quatuordecim diebus, præveniente corporea infirmitate, pressus est; adeo tamen moderate, ut et loqui toto eo tempore posset et ingredi. Erat autem in proximo casa, in qua infirmiores et qui prope morituri esse videbantur, induci solebant. Rogavit ergo ministrum suum, vespere incumbente, nocte, qua de seculo erat exiturus, ut in ea sibi locum quiescendi præpararet; qui miratus cur hoc rogaret, qui nequaquam adhuc moriturus esse videbatur, fecit tamen quod dixerat. Cumque ibidem positi vicissim aliqua gaudente animo, una cum eis, qui ibidem ante inerant, loquerentur ac jocarentur, et jam mediæ noctis tempus esset transcensum, interrogavit, si eucharistiam intus haberent. Respondebant, 'Quid opus est eucharistia? neque enim mori adhuc habes, qui tam hilariter nobiscum velut sospes loqueris.' Rursus ille, 'Et tamen,' ait, 'afferte mihi eucharistiam.' Qua accepta in manu, interrogavit, si omnes placidum erga se animum et sine querela contro-

29 *In manu.*] Bingham, Orig. Ecclesiast. xv. v. § 6, (edit. Hallæ, 1759) has collected numerous examples from the Fathers, showing that before the doctrine of the real presence had gained a footing in the church, it was customary for the communicant to receive the consecrated eucharist in his hand, as mentioned in the text; which was afterwards strictly forbidden. See also Mabillon, Præf. ad Acta SS. Ord. S. Bened. iii. § 76.

A. D. 680.

versiæ ac rancoris haberent. Respondebant omnes, placidissimam se mentem ad illum et ab omni ira remotam habere; eumque vicissim rogabant, placidam erga ipsos mentem habere. Qui confestim respondit, 'Placidam ego mentem, filioli, erga omnes Dei famulos gero.' Sicque se cœlesti muniens viatico vitæ alterius ingressui paravit; et interrogavit, quam prope esset hora, qua fratres ad dicendas Domino laudes nocturnas excitari deberent. Respondebant, 'Non longe est.' At ille, 'Bene ergo, exspectemus horam illam.' Et signans se signo sanctæ crucis reclinavit caput ad cervical, modicumque obdormiens, ita cum silentio vitam finivit. Sicque factum est, ut quomodo simplici ac pura mente tranquillaque devotione Domino servierat, ita etiam tranquilla morte mundum relinquens ad ejus visionem veniret, illaque lingua, quæ tot salutaria verba in laudem Conditoris composuerat, ultima quoque verba in laudem ipsius, signando sese, et spiritum suum in manus ejus commendando, clauderet; qui etiam præscius sui obitus exstitisse, ex his, quæ narravimus, videtur.

CAPUT XXV.

Qualis visio cuidam viro Dei apparuerit, priusquam monasterium Coludanæ urbis esset incendio consumtum.

A. D. 679. Destruction of Coldingham by fire.

§ 335. His temporibus monasterium virginum, quod 'Coludi urbem' cognominant, cujus et supra meminimus, per culpam incuriæ flammis assumtum est; quod tamen a malitia inhabitantium in eo, et præcipue illorum, qui majores esse videbantur, contigisse, omnes, qui novere, facillime potuerunt advertere. Sed non defuit puniendis admonitio divinæ pietatis, qua correcti, per jejunia, fletus et

A.D. 679. preces iram a se, instar Ninivitarum, justi Judicis averterent.

§ 336. Erat namque in eodem monasterio vir de genere Scottorum, Adamnanus vocabulo, ducens vitam in continentia et orationibus multum Deo devotam, ita, ut nihil unquam cibi vel potus, excepta die Dominica et quinta sabbati, perciperet; sæpe autem noctes integras pervigil in oratione transigeret. Quæ quidem illi districtio vitæ arctioris, primo ex necessitate emendandæ suæ pravitatis obvenerat; sed, procedente tempore, necessitatem in consuetudinem verterat.

§ 337. Siquidem in adolescentia sui sceleris aliquid commiserat, quod commissum, ubi ad cor suum rediit, gravissime exhorruit, et se pro illo puniendum a districto Judice timebat. Accedens ergo ad sacerdotem, a quo sibi sperabat iter salutis posse demonstrari, confessus est reatum suum, petiitque, ut consilium sibi daret, quo posset fugere a ventura ira. Qui, audito ejus commisso, dixit, 'Grande vulnus grandioris curam medelæ desiderat; et ideo jejuniis, psalmis et orationibus, quantum vales, insiste, quo præoccupando faciem Domini, in confessione propitium eum invenire merearis.' At ille, quem nimius reæ conscientiæ tenebat dolor, et internis peccatorum vinculis, quibus gravabatur, ocius desiderabat absolvi, 'Adolescentior sum,' inquit, 'ætate, et vegetus corpore; quidquid mihi imposueris agendum, dummodo salvus fiam in die Domini, totum facile feram, etiamsi totam noctem stando in precibus peragere, si integram septimanam jubeas abstinendo transi-

[4] *Adamnanus.*] This Adamnan is to be distinguished from the more celebrated abbot of Iona, of whom Beda afterwards makes mention, see Usher's Primord. p. 702.

gere.' Qui dixit, 'Multum est, ut tota septimana absque alimento corporis perdures; sed biduanum vel triduanum sat est observare jejunium. Hoc facito, donec post modicum tempus rediens ad te, quid facere debeas, et quamdiu pœnitentiæ insistere, tibi plenius ostendam.' Quibus dictis et descripta illi mensura pœnitendi, abiit sacerdos, et ingruente causa subita, secessit Hiberniam, unde originem duxerat, neque ultra ad eum juxta suum condictum rediit. At ipse memor præcepti ejus simul et promissi sui, totum se lacrimis pœnitentiæ, vigiliis sanctis et continentiæ, mancipavit; ita, ut quinta solum sabbati et Dominica, sicut prædixi, reficeret, ceteris septimanæ diebus jejunus permaneret. Cumque sacerdotem suum Hiberniam secessisse ibique defunctum esse audisset, semper ex eo tempore juxta condictum ejus memoratum, continentiæ modum observabat; et quod causa divini timoris semel ob reatum compunctus cœperat, jam causa divini amoris delectatus præmiis indefessus agebat. A. D. 679.

§ 338. Quod dum multo tempore sedulus exsequeretur, contigit eum die quadam de monasterio illo longius egressum, comitante secum uno de fratribus, peracto itinere redire; qui cum monasterio propinquarent et ædificia illius sublimiter erecta aspicerent, solutus est in lacrimis vir Dei, et tristitiam cordis vultu indice prodebat. Quod intuens comes, quare faceret inquisivit; at ille, 'Cuncta,' inquit, 'hæc, quæ cernis ædificia, publica vel privata, in proximo est ut ignis absumens in cinerem convertat.' Quod ille audiens mox ut intraverunt monasterium matri congregationis, vocabulo Æbbæ, curavit indicare. At illa merito turbata de tali præsagio vocavit ad se virum, et diligentius ab eo rem, vel unde hoc ipse nosset, inquirebat. Qui ait, 'Nuper occupatus noctu

A. D. 679. vigiliis et psalmis vidi adstantem mihi subito quendam incogniti vultus; cujus præsentia cum essem exterritus, dixit mihi, ne timerem; et quasi familiari me voce alloquens, 'Bene facis,' inquit, 'qui tempore isto nocturno quietis non somno indulgere, sed vigilis et orationibus insistere, maluisti.' At ego, 'Novi,' inquam, multum mihi esse necesse vigiliis salutaribus insistere, et pro meis erratibus sedulo Dominum deprecari.' Qui adjiciens, 'Verum,' inquit, 'dicis, quia et tibi et multis opus est peccata sua bonis operibus redimere, et cum cessant a laboribus rerum temporalium, tunc pro appetitu æternorum bonorum liberius laborare; sed hoc tamen paucissimi faciunt. Siquidem modo totum hoc monasterium ex ordine perlustrans singulorum casas ac lectos inspexi, et neminem ex omnibus præter te erga sanitatem animæ suæ occupatum reperi; sed omnes prorsus et viri et feminæ aut somno torpent inerti, aut ad peccata vigilant. Nam et domunculæ, quæ ad orandum vel legendum factæ erant, nunc in commessationum, potationum, fabulationum, et ceterarum sunt illecebrarum cubilia conversæ. Virgines quoque Deo dicatæ, contemta reverentia suæ professionis, quotiescumque vacant, texendis subtilioribus indumentis operam dant, quibus aut seipsas ad vicem sponsarum in periculum sui status adornent, aut externorum sibi virorum amicitiam comparent. Unde merito loco huic et habitatoribus ejus gravis de cœlo vindicta flammis sævientibus præparata est.' Dixit autem abbatissa, 'Et quare non citius hoc compertum mihi revelare voluisti?' Qui respondit, 'Timui propter reverentiam tuam, ne forte nimium conturbareris; et tamen hanc consolationem habeas, quod in diebus tuis hæc plaga non superveniet.' Qua divulgata visione, aliquantulum loci accolæ paucis diebus timere et

seipsos, intermissis facinoribus, castigare cœperunt; verum post obitum ipsius abbatissæ redierunt ad pristinas sordes, imo sceleratiora fecerunt, et cum dicerent, Pax et securitas, extemplo præfatæ ultionis sunt pœna multati. A. D. 679.

§ 339. Quæ mihi cuncta sic esse facta reverentissimus meus compresbyter Ædgils referebat, qui tunc in illo monasterio degebat; postea autem, discedentibus inde ob desolationem plurimis incolarum, in nostro monasterio plurimo tempore conversatus ibidemque defunctus est. Hæc ideo nostræ Historiæ inserenda credidimus, ut admoneremus lectorem operum Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum; ne forte nos tempore aliquo carnis illecebris servientes, minusque Dei judicium formidantes, repentina ejus ira corripiat, et vel temporalibus damnis juste sæviens affligat, vel ad perpetuam perditionem districtius examinans tollat.

CAPUT XXVI.

De morte Ecgfridi et Hlotheri regum.

A. D. 684. Wars and death of Ecgfrid, king of Northumbria.

§ 340. ANNO Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimo quarto, Ecgfrid rex Nordanhymbrorum, misso Hiberniam cum exercitu duce Bercto, vastavit misere gentem innoxiam et nationi Anglorum semper amicissimam; ita ut ne ecclesiis quidem, aut monasteriis, manus parceret

[24] *Hiberniam.*] See Ogygia, p. 230, where the time and place of the invasion are specified. It may, perhaps, have been occasioned by the refuge which the Irish had afforded to Alfrid, Ecgfrid's illegitimate brother and his successor in the kingdom, see p. 317, note 20. In the Saxon version, on Hibernia, Scotta ealonde, 'to Ireland, the island of the Scotts.'

A. D. 684. hostilis. At insulani, et quantum valuere, armis arma repellebant, et invocantes divinæ auxilium pietatis cœlitus se vindicari continuis diu imprecationibus postulabant. Et quamvis maledici regnum Dei possidere non possint, creditum est tamen quod hi, qui merito impietatis suæ maledicebantur, ocius, Domino vindice, pœnas sui reatus A. D. 685. luerent. Siquidem anno post hunc proximo idem rex, cum temere exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, (multum prohibentibus amicis, et maxime beatæ memoriæ Cudbercto, qui nuper fuerat ordinatus episcopus,) introductus est, simulantibus fugam hostibus, in angustias inaccessorum montium, et cum maxima parte copiarum, quas secum adduxerat, exstinctus, anno ætatis suæ quadragesimo, regni autem quinto decimo, die decima tertia kalendarum Juniarum [20 Mai.]. Et quidem, ut dixi, prohibuerunt amici, ne hoc bellum iniret; sed quoniam anno præcedente noluerat audire reverentissimum patrem Ecgberctum, ne Scottiam nil se lædentem impugnaret, datum est illi ex pœna peccati illius, ne nunc eos, qui ipsum ab interitu revocare cupiebant, audiret.

§ 341. Ex quo tempore spes cœpit et virtus regni Anglorum fluere, ac retro sublapsa referri. Nam et Picti terram possessionis suæ, quam tenuerunt Angli et Scotti, qui erant in Brittania, Brittonum quoque pars nonnulla, libertatem receperunt, quam et hactenus habent per annos circiter quadraginta sex; ubi inter plurimos gentis Anglorum vel interemtos gladio, vel servitio addictos, vel de terra Pictorum fuga lapsos, etiam reveren-

---

11 *Nuper fuerat ordinatus.*] Namely, at a synod holden upon 26 March in the ensuing year; see iv. xxviii. and Vit. Cuthber. xxiv.

29 *Annos circiter* 46.] From this passage we learn that Beda wrote his Ecclesiastical History in the year 731.

A. D. 685.

tissimus vir Dei Trumuini, qui in eos episcopatum acceperat, recessit cum suis, qui erant in monasterio Æbbercurnig, posito quidem in regione Anglorum, sed in vicinia freti quod Anglorum terras Pictorumque disterminat; eosque, ubicumque poterat, amicis per monasteria commendans, ipse in sæpedicto famulorum famularumque Dei monasterio, quod vocatur Streanaeshalch, locum mansionis elegit; ibique cum paucis suorum in monachica districtione vitam non sibi solummodo, sed et multis, utilem plurimo annorum tempore duxit; ubi etiam defunctus in ecclesia beati Petri apostoli, juxta honorem et vita et gradu ejus condignum, conditus est. Præerat, quidem tunc eidem monasterio regia virgo Ælbfled una cum matre Eanflede, quarum supra fecimus mentionem; sed adveniente illuc episcopo, maximum regendi auxilium simul et suæ vitæ solatium devota Deo doctrix invenit. Successit autem Ecgfrido in regnum Alfrid, vir in Scripturis doctissimus, qui frater ejus et filius Osuiu regis esse dicebatur; destructumque regni statum, quamvis intra fines angustiores, nobiliter recuperavit.

Succession of Alfrid.

A. D. 685.
Death of Hlothere king of Kent.

§ 342. Quo, videlicet, anno, qui est ab incarnatione Dominica sexcentesimus octogesimus quintus, Hlotheri Cantuariorum rex, cum post

---

[1] *Trumuini.*] Concerning him see Acta SS. Februar. tom. ii. p. 414.

[3] *Æbbercurnig.*] See § 29, note 6.

[15] *Ælbfled.*] In the Saxon version Ælflæd.

[16] *Supra.*] Namely, at § 322.

[20] *Alfrid.*] Beda, in his Life of St. Cuthbert, ch. xxiv. states that this Alfrid was the illegitimate brother of Ecgfrid; and that he subjected himself to voluntary exile in Ireland, during which he devoted his time to the study of the Scriptures. In the library of the Dean and Chapter of Durham is preserved an ancient Ritual, which is said to have belonged to this monarch. According to Camden, col. 738, he was buried at Driffield, in Yorkshire. In the Saxon version he is called Ealdfrith.

A. D. 685. Ecgberctum fratrem suum, qui novem annis regnaverat, ipse duodecim annis regnasset, mortuus erat octavo idus Februarias [6 Feb.]. Vulneratus namque est in pugna Australium Saxonum, quos contra eum Edric filius Ecgbercti aggregarat, et inter medendum defunctus. Ac post eum idem Edric anno uno ac dimidio regnavit; quo defuncto, regnum illud per aliquod temporis spatium reges dubii vel externi disperdiderunt, donec legitimus rex Victred, id est, filius Ecgbercti, confortatus in regno, religione simul et industria gentem suam ab extranea invasione liberaret.

CAPUT XXVII.

Ut vir Domini Cudberct sit episcopus factus; utque in monachica adhuc vita positus vixerit vel docuerit.

A. D. 685. Life of Cuthbert bishop of Lindisfarne.

§ 343. IPSO etiam anno, quo finem vitæ accepit rex Ecgfrid, episcopum, ut diximus, fecerat ordinari Lindisfarnensium ecclesiæ, virum sanctum et venerabilem Cudberctum; qui in insula permodica, quæ appellatur Farne, et ab eadem ecclesia novem ferme millibus passuum in oceano procul abest, vitam solitariam per annos plures in magna corporis et mentis continentia duxerat. Qui quidem a prima ætate pueritiæ studio religiosæ vitæ semper ardebat; sed ab ineunte adolescentia monachicum et nomen assumsit et habitum. Intravit

---

1 *Novem.*] In the Saxon version he is said to have reigned only eight years.

2 *Mortuus.*] This clause is omitted in the Saxon version.

3 *Edric.*] He was the son of Ecgbert, and nephew of the deceased Hlothere.

19 *Cudberctum.*] Beda having referred his readers to the Life of Cuthbert, which he had previously written, the observations which suggest themselves are reserved for our edition of that Legend, from which the greater portion of the remainder of this book is transcribed.

autem primo monasterium Mailros, quod in ripa A. D. 651. Tuidi fluminis positum tunc abbas Eata, vir omnium mansuetissimus ac simplicissimus, regebat; qui postea episcopus Hagustaldensis, sive Lindisfarnensis ecclesiæ, factus est, ut supra memoravimus: cui tempore illo præpositus Boisil magnarum virtutum et prophetici spiritus sacerdos fuit. Hujus discipulatui Cudberct humiliter subditus et scientiam ab eo Scripturarum et bonorum operum sumsit exempla.

§ 344. Qui postquam migravit ad Dominum, A. D. 664. Cudberct eidem monasterio factus præpositus plures et auctoritate magistri et exemplo suæ actionis regularem instituebat ad vitam. Nec solum ipsi monasterio regularis vitæ monita simul et exempla præbebat, sed et vulgus circumpositum longe lateque a vita stultæ consuetudinis ad cœlestium gaudiorum convertere curabat amorem. Nam et multi fidem, quam habebant, iniquis profanabant operibus; et aliqui etiam tempore mortalitatis, neglectis fidei sacramentis, quibus erant imbuti, ad erratica idolatriæ medicamina concurrebant; quasi missam a Deo conditore plagam per incantationes, vel phylacteria, vel alia quælibet dæmoniacæ artis arcana, cohibere valerent. Ad utrorumque ergo corrigendum errorem crebro ipse de monasterio egressus aliquoties equo sedens, sed sæpius pedes incedens, circumpositas veniebat

24 *Per incantationes, vel phylacteria.*] There are numerous instances in the middle ages of application for the cure of diseases being made to enchanters; 'sed cum nullatenus a medicis vel incantatoribus medelam consequi potuisset . . . .' Vita S. Præjecti, ap. Acta SS. Januar. ii. 636. In the Capitulaires of Childeric the Third (A. D. 742) it is directed, 'ut populus Dei paganias non faciat, . . . sive profana sacrificia mortuorum, sive sortilegos vel divinos, sive phylacteria, et auguria, sive incantationes, sive hostias immolatitias . . .,' edit. Baluze, i. 148; see also, i. 191, 428, 824, 934, etc.

A. D. 664. ad villas, et viam veritatis prædicabat errantibus; quod ipsum etiam Boisil suo tempore facere consueverat. Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum, ut, veniente in villam clerico vel presbytero, cuncti ad ejus imperium verbum audituri confluerent; libenter ea, quæ dicerentur, audirent; libentius ea, quæ audire et intelligere poterant, operando sequerentur. Porro Cudbercto tanta erat dicendi peritia, tantus amor persuadendi, quæ cœperat, tale vultus angelici lumen, ut nullus præsentium latebras ei sui cordis celare præsumeret; omnes palam, quæ gesserant, confitendo proferrent, quia nimirum hæc eadem illum latere nullo modo putabant; et confessa dignis, ut imperabat, pœnitentiæ fructibus abstergerent. Solebat autem ea maxime loca peragrare, illis prædicare in viculis, qui in arduis asperisque montibus procul positi aliis horrori erant ad visendum, et paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum arcebant accessum. Quos tamen ille pio libenter mancipatus labori tanta doctrinæ sollertis excolebat industria, ut de monasterio egressus sæpe hebdomade integra, aliquando duabus vel tribus, nonnunquam etiam mense pleno, domum non rediret; sed demoratus in montanis plebem rusticam verbo prædicationis simul et opere virtutis ad cœlestia vocaret.

§ 345. Cum ergo venerabilis Domini famulus multos in Mailrosensi monasterio degens annos magnis virtutum signis effulgeret, transtulit eum reverentissimus abbas ipsius Eata ad insulam Lindisfarnensium, ut ibi quoque fratribus custodiam disciplinæ regularis et auctoritate præpositi intimaret, et propria actione præmonstraret. Nam et ipsum locum tunc idem reverentissimus pater abbatis jure regebat. Siquidem a temporibus ibidem antiquis et episcopus cum clero et abbas

solebat manere cum monachis; qui tamen et ipsi ad curam episcopi familiariter pertinerent. Quia nimirum Ædan, qui primus ejus loci episcopus fuit, cum monachis illuc et ipse monachus adveniens, monachicam in eo conversationem instituit; quomodo et prius beatus pater Augustinus in Cantia fecisse noscitur, scribente ei reverentissimo papa Gregorio, quod et supra posuimus. 'Sed quia tua fraternitas,' inquit, 'monasterii regulis erudita, seorsum fieri non debet a clericis suis; in ecclesia Anglorum, quæ nuper, auctore Deo, ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris; in quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.' A. D. 664.

CAPUT XXVIII.

Ut idem in vita anachoretica et fontem de arente terra orando produxerit, et segetem de labore manuum ultra tempus serendi acceperit.

§ 346. EXIN Cudberct, crescentibus meritis religiosæ intentionis, ad anachoreticæ quoque contemplationis, quæ diximus, silentia secreta pervenit. Verum quia de Vita illius et virtutibus ante annos plures sufficienter et versibus heroicis, et simplici oratione, conscripsimus, hoc tantum in præsenti commemorare satis sit, quod aditurus insulam protestatus est fratribus, dicens, 'Si mihi divina gratia in loco illo donaverit, ut de opere manuum mearum vivere queam, libens ibi mora- A. D. 676.

---

8 *Supra posuimus.*] See the answer of Gregory to the first question of Augustine, § 59.

A. D. 676. bor; sin alias, ad vos citissime, Deo volente, revertar.' Erat autem locus et aquæ prorsus et frugis et arboris inops, sed et spirituum malignorum frequentia humanæ habitationi minus accommodus; sed ad votum viri Dei habitabilis per omnia factus est, siquidem ad adventum ejus spiritus recessere maligni. Cum autem ipse sibi ibidem, expulsis hostibus, mansionem angustam, circumvallante aggere, et domos in ea necessarias, juvante fratrum manu, id est, oratorium et habitaculum commune, construxisset, jussit fratres in ejusdem habitaculi pavimento foveam facere; erat autem tellus durissima et saxosa, cui nulla omnino spes venæ fontanæ videretur inesse. Quod dum facerent, ad fidem et preces famuli Dei alio die aqua plena inventa est, quæ usque ad hanc diem, sufficientem cunctis illo advenientibus, gratiæ suæ cœlestis copiam ministrat. Sed et ferramenta sibi ruralia cum frumento afferri rogavit, quod dum, præparata terra, tempore congruo seminaret, nil omnino, non dico spicarum, sed ne herbæ quidem, ex eo germinare usque ad æstatis tempora contigit. Unde visitantibus se ex more fratribus, hordeum jussit afferri, si forte vel natura soli illius, vel voluntas esset superni Largitoris, ut illius frugis ibi potius seges oriretur. Quod dum sibi allatum, ultra omne tempus serendi, ultra omnem spem fructificandi, eodem in agro sereret; mox copiosa seges exorta desideratam proprii laboris viro Dei refectionem præbebat.

A. D. 684. § 347. Cum ergo multis ibidem annis Deo solitarius serviret, tanta autem erat altitudo aggeris, quo mansio ejus erat vallata, ut cœlum tantum ex ea, cujus introitum sitiebat, aspicere posset, contigit ut, (congregata synodo non parva sub præsentia regis Ecgfridi juxta fluvium Alne, in loco, qui dicitur 'Adtuifyrdi,' quod significat, 'Ad du-

plex vadum,' cui beatæ memoriæ Theodorus archiepiscopus præsidebat,) uno animo omniumque consensu ad episcopatum ecclesiæ Lindisfarnensis eligeretur. Qui cum, multis legatariis ac literis ad se præmissis, nequaquam suo monasterio posset erui; tandem rex ipse præfatus una cum sanctissimo antistite Trumuine, nec non et aliis religiosis ac potentibus viris, insulam navigavit. Conveniunt et de ipsa insula Lindisfarnensi in hoc ipsum multi de fratribus, genuflectunt omnes, adjurant per Dominum, lacrimas fundunt, obsecrant; donec ipsum quoque lacrimis plenum dulcibus extrahunt latebris atque ad synodum pertrahunt. Quo dum perveniret, quamvis multum renitens, unanima cunctorum voluntate superatur, atque ad suscipiendum episcopatus officium collum submittere compellitur; eo maxime victus sermone, quod famulus Domini Boisil, (cum ei mente prophetica cuncta, quæ eum essent superventura, patefaceret,) antistitem quoque eum futurum esse prædixerat. Nec tamen statim ordinatio decreta, sed peracta hieme, quæ imminebat, in ipsa sollemnitate paschali completa est Eburaci sub præsentia præfati regis Ecgfridi, convenientibus ad consecrationem ejus septem episcopis, in quibus beatæ memoriæ Theodorus primatum tenebat. Electus est autem primo in episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ pro Tunbercto, qui ab episcopatu fuerat depositus; sed quoniam ipse plus Lindisfarnensi ecclesiæ, in qua conversatus fuerat, dilexit præfici, placuit, ut, Eata reverso ad sedem ecclesiæ Hagustaldensis, cui regendæ primo fuerat ordinatus, Cudberct ecclesiæ Lindisfarnensis gubernacula susciperet. A. D. 684.

§ 348. Qui susceptum episcopatus gradum ad imitationem beatorum apostolorum virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem et orationibus protegebat assiduis, et admonitionibus

A. D. 684. saluberrimis ad cœlestia vocabat. Et, quod maxime doctores juvare solet, ea, quæ agenda docebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Erat quippe ante omnia divinæ caritatis igne fervidus, patientiæ virtute modestus, orationum devotioni sollertissime intentus, affabilis omnibus, qui ad se consolationis gratia veniebant; hoc ipsum quoque orationis loco ducens, si infirmis fratribus opem suæ exhortationis tribueret; sciens quia, qui dixit, 'Diliges Dominum Deum tuum;' dixit et, 'Diliges proximum.' Erat abstinentiæ castigatione insignis, erat gratia compunctionis semper ad cœlestia suspensus. Denique, cum sacrificium Deo victimæ salutaris offerret, non elevata in altum voce, sed profusis ex imo pectore lacrimis, Domino sua vota commendabat.

A. D. 687. § 349. Duobus autem annis in episcopatu peractis, repetiit insulam ac monasterium suum, divino admonitus oraculo, quia dies sibi mortis, vel vitæ magis illius, quæ sola vita dicenda est, jam appropiaret introitus; sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis, sed verbis obscurioribus, quæ tamen postmodum manifeste intelligerentur, solita sibi simplicitate pandebat; quibusdam autem hoc idem etiam manifeste revelabat.

CAPUT XXIX.

Ut idem jam episcopus obitum suum proxime futurum Herebercto anachoretæ prædixerit.

A. D. 687. § 350. ERAT enim presbyter vitæ venerabilis, nomine Hereberct, jamdudum viro Dei spiritalis amicitiæ fœdere copulatus; qui in insula stagni illius pergrandis, de quo Deruentionis fluvii primordia erumpunt, vitam ducens solitariam annis singulis eum visitare, et monita ab eo perpetuæ

A. D. 687.

salutis audire, solebat. Hic, cum audiret eum ad civitatem Lugubaliam devenisse, venit ex more, cupiens salutaribus ejus exhortationibus ad superna desideria magis magisque accendi. Qui dum sese alterutrum cœlestis vitæ poculis debriarent, dixit inter alia antistes, 'Memento, frater Hereberct, ut modo quidquid opus habes, me interroges, mecumque loquaris; postquam enim ab invicem digressi fuerimus, non ultra nos in hoc seculo carnis obtutibus invicem aspiciemus. Certus sum namque, quod tempus meæ resolutionis instat, et velox est depositio tabernaculi mei.' Qui hæc audiens provolutus est ejus vestigiis, et fusis cum gemitu lacrimis, 'Obsecro,' inquit, 'per Dominum, ne me deseras, sed tui memor sis fidissimi sodalis, rogesque supernam pietatem, ut cui simul in terris servivimus, ad ejus videndam gratiam simul transeamus ad cœlos. Nosti enim quia ad tui oris imperium semper vivere studui, et quicquid ignorantia vel fragilitate deliqui, æque ad tuæ voluntatis examen mox emendare curavi.' Incubuit precibus antistes, statimque edoctus in spiritu impetrasse se, quod petebat a Domino, 'Surge,' inquit, 'frater mi et noli plorare, sed gaudio gaude, quia, quod rogavimus, superna nobis clementia donavit.

Death of St. Cuthbert.

§ 351. Cujus promissi et prophetiæ veritatem sequens rerum astruxit eventus, quia et digredientes ab invicem non se ultra corporaliter viderunt, sed uno eodemque die, hoc est, tertiadecima kalendarum Aprilium [20 Mar.], egredientes e corpore spiritus eorum mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque angelico ministerio pariter ad regnum cœleste translati. Sed Hereberct divina prius infirmitate decoquitur; illa, ut credibile est, dispensatione Dominicæ pietatis, ut si quid minus haberet meriti a beato Cudbercto, suppleret hoc

A. D. 687. castigans longæ ægritudinis dolor: quatenus æquatus gratia suo intercessori, sicut uno eodemque tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam una atque indissimili sede perpetuæ beatitudinis meruisset recipi.

§ 352. Obiit autem pater reverentissimus in insula Farne, multum deprecatus fratres, ut ibi quoque sepeliretur, ubi non parvo tempore pro Domino militarat. Attamen tandem eorum precibus victus assensum dedit, ut ad insulam Lindisfarnensium relatus in ecclesia deponeretur; quod dum factum esset, episcopatum ecclesiæ illius anno uno servabat venerabilis antistes Vilfrid, donec eligeretur, qui pro Cudbercto antistes ordinari de- A. D. 688. beret. Ordinatus est autem post hæc Eadberct, vir scientia divinarum Scripturarum simul et præceptorum cœlestium observantia, ac maxime eleemosynarum operatione, insignis; ita ut juxta legem, omnibus annis decimam non solum quadrupedum, verum etiam frugum omnium atque pomorum, necnon et vestimentorum partem, pauperibus daret.

CAPUT XXX.

Ut corpus illius post undecim annos sepulturæ sit corruptionis immune repertum; nec multo post successor episcopatus ejus de mundo transierit.

A. D. 698. § 353. VOLENS autem latius demonstrare divina dispensatio quanta in gloria vir Domini Cudberct post mortem viveret, cujus ante mortem vita sublimis crebris etiam miraculorum patebat indiciis, transactis sepulturæ ejus annis undecim, immisit

---

[15] *Eadberct.*] See Vit. S. Cuthb. ch. xl.

[22] CAPUT XXX.] See the same life, ch. xlii.

A. D. 698.

in animo fratrum, ut tollerent ossa illius, quæ, more mortuorum, consumto jam et in pulverem redacto corpore reliquo, sicca invenienda putabant; atque in novo recondita loculo, in eodem quidem loco, sed supra pavimentum, dignæ venerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse Eadbercto antistiti suo referrent, annuit consilio eorum jussitque, ut die depositionis ejus hoc facere meminissent. Fecerunt autem ita, et aperientes sepulcrum invenerunt corpus totum quasi adhuc viveret integrum, et flexilibus artuum compagibus multo dormienti quam mortuo similius; sed et vestimenta omnia, quibus indutum erat, non solum intemerata, verum etiam prisca novitate et claritudine miranda parebant. Quod ubi videre fratres, nimio mox timore perculsi, festinaverunt referre antistiti quæ invenerant, qui tum forte in remotiore ab ecclesia loco refluis undique pelagi fluctibus cincto solitarius manebat. In hoc etenim semper quadragesimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante Dominicum natale dies in magna continentiæ, orationis et lacrimarum, devotione transigere solebat; in quo etiam venerabilis prædecessor ejus Cudberct, priusquam insulam Farne peteret, aliquandiu secretus Domino militabat.

§ 354. Attulerunt autem ei et partem indumentorum, quæ corpus sanctum ambierant, quæ cum ille et munera gratanter acciperet et miracula libenter audiret, nam et ipsa indumenta quasi patris adhuc corpori circumdata miro deosculabatur affectu, ‘Nova,’ inquit, ‘indumenta corpori pro his, quæ tulistis, circumdate, et sic reponite in arca, quam parastis. Scio autem certissime, quia non diu vacuus remanebit locus ille, qui tanta miraculi cœlestis gratia sacratus est; et quam beatus est, cui in eo facultatem quiescendi Dominus totius beatitudinis auctor atque largitor præstare

A. D. 698. dignabitur.' Hæc et hujusmodi plura ubi multis cum lacrimis et magna compunctione antistes lingua etiam tremente complevit, fecerunt fratres ut jusserat, et involutum novo amictu corpus novaque in theca reconditum supra pavimentum sanctuarii posuerunt. Nec mora, Deo dilectus antistes Eadberct morbo correptus est acerbo, ac per dies crescente multumque ingravescente ardore languoris, non multo post, id est, pridie nonas Maias [6 Mai.] etiam ipse migravit ad Dominum; cujus corpus in sepulcro benedicti patris Cudbercti ponentes apposuerunt desuper arcam, in qua incorrupta ejusdem patris membra locaverant; in quo etiam loco signa sanitatum aliquoties facta meritis amborum testimonium ferunt. E quibus aliqua in libro Vitæ illius olim memoriæ mandavimus, sed et in hac Historia quædam, quæ nos nuper audisse contigit, superadjicere commodum duximus.

CAPUT XXXI.

Ut quidam ad tumbam ejus sit a paralysi sanatus.

§ 355. ERAT in eodem monasterio frater quidam, nomine Badudegn, tempore non pauco hospitum ministerio deserviens, qui nunc usque superest, testimonium habens ab universis fratribus cunctisque supervenientibus hospitibus, quod vir esset multæ pietatis ac religionis, injunctoque sibi officio supernæ tantum mercedis gratia subditus. Hic cum quadam die lenas sive saga, quibus in hospitale utebatur, in mari lavasset, rediens domum repentina medio itinere molestia tactus est, ita ut corruens in terram et aliquandiu pronus jacens, vix tandem resurgeret; resurgens autem sensit dimidiam corporis sui partem a capite usque ad

pedes paralysis languore depressam, et maximo cum labore baculo innitens domum pervenit. Crescebat morbus paulatim, et, nocte superveniente, gravior effectus est, ita ut, die redeunte, vix ipse per se exsurgere aut incedere valeret. Quo affectus incommodo concepit utillimum mente consilium, ut ad ecclesiam quoquo modo posset perveniens intraret ad tumbam reverentissimi patris Cudberct, ibique genibus flexis supplex supernam pietatem rogaret, ut vel ab hujuscemodi languore, si hoc sibi utile esset, liberaretur; vel si se tali molestia diutius castigari, divina providente gratia, oporteret, patienter dolorem ac placida mente sustineret illatum. A. D. 698.

§ 356. Fecit igitur ut animo disposuerat, et imbecilles artus baculo sustentans intravit ecclesiam, ac prosternens se ad corpus viri Dei pia intentione, per ejus auxilium Dominum sibi propitium fieri precabatur; atque inter preces velut in soporem solutus sensit, ut ipse postea referre erat solitus, quasi magnam latamque manum caput sibi in parte, qua dolebat, tetigisse, eodemque tactu totam illam, quæ languore pressa fuerat, corporis sui partem, paulatim fugiente dolore ac sanitate subsequente, ad pedes usque pertransisse. Quo facto, mox evigilans sanissimus surrexit, ac pro sua sanitate Domino gratias denuo referens quid erga se actum esset fratribus indicavit; cunctisque congaudentibus, ad ministerium, quod solicitus exhibere solebat, quasi flagello probante, castigatior rediit. Sed et indumenta, quibus Deo dicatum corpus Cudbercti, vel vivum antea, vel postea defunctum, vestierant, etiam ipsa a gratia curandi non vacarunt, sicut in volumine Vitæ et virtutum ejus quisque legerit, inveniet.

CAPUT XXXII.

Ut alter ad reliquias ejus nuper fuerit ab oculi languore curatus.

A. D. 728. § 357. NEC silentio prætereundum, quod ante triennium per reliquias ejus factum, nuper mihi per ipsum, in quo factum est, fratrem innotuit. Est autem factum in monasterio, quod juxta amnem Dacore constructum ab eo cognomen accepit, cui tunc vir religiosus Suidberct abbatis jure præfuit. Erat in eo quidam adolescens, cui tumor deformis palpebram oculi fœdaverat, qui cum per dies crescens oculo interitum minaretur, curabant medici hunc, appositis pigmentorum fomentis, emollire, nec valebant. Quidam abscidendum esse dicebant; alii hoc fieri metu majoris periculi vetabant. Cumque tempore non pauco frater præfatus tali incommodo laboraret, neque imminens oculo exitium humana manus curare valeret, quin per dies augesceret, contigit eum subito divinæ pietatis gratia per sanctissimi patris Cudbercti reliquias sanari. Nam quando fratres sui corpus ipsius post multos sepulturæ annos incorruptum reperierunt, tulerunt partem de capillis, quam more reliquiarum rogantibus amicis dare, vel ostendere in signum miraculi possent.

§ 358. Harum particulam reliquiarum eo tempore habebat penes se quidam de presbyteris ejusdem monasterii, nomine Thruidred, qui nunc ipsius monasterii abbas est. Qui cum die quadam ingressus ecclesiam aperuisset thecam reliquiarum, ut portionem earum roganti amico præstaret, contigit et ipsum adolescentem, cui oculus languebat, in eadem ecclesia tunc adesse. Cumque presbyter portionem quantam voluit amico dedisset, resi-

duum dedit adolescenti, ut suo in loco reponeret. At ille salubri instinctu admonitus, cum accepisset capillos sancti capitis, apposuit palpebræ languenti, et aliquandiu tumorem illum infestum horum appositione comprimere ac mollire curabat. Quo facto, reliquias, ut jussus erat, sua in theca recondidit, credens suum oculum capillis viri Dei, quibus attactus erat, ocius esse sanandum. Neque eum sua fides fefellit; erat enim, ut referre erat solitus, tunc hora circiter secunda diei, sed cum alia, quæque dies illa exigebat, cogitaret et faceret, imminente hora ipsius diei sexta, repente contingens oculum ita sanum cum palpebra invenit, ac si nil unquam in eo deformitatis ac tumoris apparuisset. A. D. 728.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

GENTIS ANGLORUM

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

Ut Oidiluald successor Cudbercti in anachoretica vita, laborantibus in mari fratribus, tempestatem orando sedaverit.

A. D. 687. Oidiluald, Cuthbert's successor at Farne.

§ 359. SUCCESSIT autem viro Domini Cudbercto in exercenda vita solitaria, quam in insula Farne ante episcopatus sui tempora gerebat, vir venerabilis Oidiluald, qui multis annis in monasterio, quod dicitur 'Inhrypum,' acceptum presbyteratus officium condignis gradu ipse consecrabat actibus. Cujus ut meritum vel vita qualis fuerit certius clarescat, unum ejus narro miraculum, quod mihi unus e fratribus, propter quos et in quibus patratum est, ipse narravit, videlicet Gudfrid, venerabilis Christi famulus et presbyter, qui etiam postea fratribus ejusdem ecclesiæ Lindisfarnensis, in qua educatus est, abbatis jure præfuit.

---

[11] *Oidiluald.*] The life of this saint, who is more generally called Ethelwald, (as in the Saxon version,) may be seen in the Acta SS. Marc. tom. iii. p. 463.

§ 360. 'Veni,' inquit, 'cum duobus fratribus aliis ad insulam Farne, loqui desiderans cum reverentissimo patre Oidilualdo; cumque allocutione ejus refecti et benedictione petita domum rediremus, ecce subito, positis nobis in medio mari, interrupta est serenitas, qua vehebamur, et tanta ingruit tamque fera tempestatis hiems, ut neque velo neque remigio quicquam proficere, neque aliud quam mortem sperare, valeremus. Cumque diu multum cum vento pelagoque frustra certantes tandem post terga respiceremus, si forte vel ipsam, de qua egressi eramus, insulam aliquo conamine repetere possemus, invenimus nos undiqueversum pari tempestate præclusos, nullamque spem nobis in nobis restare salutis. Ubi autem longius visum levavimus, vidimus in ipsa insula Farne, egressum de latibulis suis amantissimum Deo patrem Oidilualdum iter nostrum inspicere. Audito etenim fragore procellarum ac ferventis oceani, exierat videre quid nobis accideret; cumque nos in labore ac desperatione positos cerneret, flectebat genua sua ad patrem Domini nostri Jesu Christi pro nostra vita et salute precaturus. Et cum orationem compleret, simul tumida æquora placavit; adeo ut, cessante per omnia sævitia tempestatis, secundi nos venti ad terram usque per plana maris terga comitarentur. Cumque evadentes ad terram naviculam quoque nostram ab undis exportaremus, mox eadem, quæ nostri gratia modicum siluerat, tempestas rediit, et toto illo die multum furere non cessavit; ut palam daretur intelligi, quia modica illa, quæ provenerat, intercapedo quietis ad viri Dei preces nostræ evasionis gratia cœlitus donata est. A. D. 687.

§ 361. Mansit autem idem vir Dei in insula Farne duodecim annis, ibidemque defunctus; sed in insula Lindisfarnensi juxta præfatorum corpora A. D. 699.

A. D. 699.

episcoporum in ecclesia beati apostoli Petri sepultus est. Gesta vero sunt hæc temporibus Aldfridi regis, qui post fratrem suum Ecgfridum genti Nordanhymbrorum decem et novem annis præfuit.

CAPUT II.

Ut episcopus Johannes mutum et scabiosum benedicendo curaverit.

A. D. 685. Miracles performed by John of Beverley.

§ 362. Cujus regni principio, defuncto Eata episcopo, Johannes, vir sanctus, Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit; de quo plura virtutum miracula, qui eum familiariter noverunt, dicere solent, et maxime vir reverentissimus ac veracissimus Bercthun, diaconus quondam ejus, nunc autem abbas monasterii, quod vocatur 'Inderauuda,' id est, 'In silva Derorum;' e quibus aliqua memoriæ tradere commodum duximus. Est mansio quædam secretior, nemore raro et vallo circumdata, non longe ab Hagustaldensi ecclesia, id est, unius ferme milliarii et dimidii spatio, interfluente Tino amne, separata, habens cœmeterium sancti Michaëlis archangeli, in qua vir Dei sæpius, ubi opportunitas arridebat temporis, et maxime in quadragesima, manere cum paucis atque orationi-

---

[4] *Decem et novem annis præfuit.*] Namely, from A. D. 685 to 705.

[9] *Johannes.*] The life and miracles of John of Beverley are detailed at considerable length by Folchard, a monk of Canterbury, whose work may be found in the Acta SS. Mai. tom. ii. p. 168, see also tom. vii. p. 619.

[14] *Inderauuda.*] Afterwards called Beverley, of which this Bercthun, the disciple of John of Beverley, was the first abbot. See Acta SS. Mai. tom. iii. p. 503.

[16] *Mansio.*] This 'mansio,' with its oratory and churchyard, was situated on an eminence near the river Tyne named Erneshowe, (*i. e.* The Mount of the Eagle.) See Ric. Hagustald. ap. Decem Script. col. 291. In his life given in the Acta SS. § 10, it is incorrectly printed 'Carnesboc.'

bus ac lectioni quietus operam dare consueverat. A. D. 685. Cumque tempore quodam, incipiente quadragesima, ibidem mansurus adveniret, jussit suis quærere pauperem aliquem majore infirmitate vel inopia gravatum, quem secum habere illis diebus ad faciendam eleemosynam possent; sic enim semper facere solebat.

§ 363. Erat autem in villa non longe posita quidam adolescens mutus, episcopo notus, nam sæpius ante illum percipiendæ eleemosynæ gratia venire consueverat, qui ne unum quidem sermonem unquam profari poterat; sed et scabiem tantam ac furfures habeat in capite, ut nil unquam capillorum ei in superiore parte capitis nasci valeret, tantum in circuitu horridi crines stare videbantur. Hunc ergo adduci præcipit episcopus, et ei in conseptis ejusdem mansionis parvum tugurium fieri, in quo manens quotidianam ab eis stipem acciperet. Cumque una quadragesimæ esset impleta septimana, sequente dominica jussit ad se intrare pauperem, ingresso eo linguam proferre ex ore ac sibi ostendere jussit; et apprehendens eum de mento signum sanctæ crucis linguæ ejus impressit, quam signatam revocare in os et loqui illum præcepit, 'Dicito,' inquiens, 'aliquod verbum, dicito Gae,' quod est, lingua Anglorum, verbum affirmandi et consentiendi, id est, Etiam. Dixit ille statim, soluto vinculo linguæ, quod jussus erat. Addidit episcopus nomina litterarum, 'Dicito A,' dixit ille A, 'Dicito B;' dixit ille et hoc. Cumque singula litterarum nomina, dicente episcopo, responderet, addidit et syllabas ac verba dicenda illi proponere. Et cum in omnibus consequenter responderet, præcepit eum sententias longiores dicere, et fecit; neque ultra cessavit tota die illa et nocte sequente, quantum vigilare potuit, ut ferunt, qui præsentes fuere, loqui ali-

A. D. 685. quid, et arcana suæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquam antea potuit, aliis ostendere; in similitudinem illius diu claudi, qui curatus ab apostolis Petro et Johanne, exsiliens stetit et ambulabat, et intravit cum illis in Templum ambulans, et exsiliens, et laudans Dominum; gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto erat tempore destitutus. Cujus sanitati congaudens episcopus præcepit medico etiam sanandæ scabredini capitis ejus curam adhibere. Fecit ut jusserat, et, juvante benedictione ac precibus antistitis, nata est cum sanitate cutis venusta species capillorum, factusque est juvenis limpidus vultu et loquela promtus, capillis pulcherrime crispis, qui ante fuerat deformis, pauper, et mutus. Sicque de percepta lætatus sospitate, offerente etiam ei episcopo, ut in sua familia manendi locum acciperet, magis domum reversus est.

CAPUT III.

Ut puellam languentem orando sanaverit.

A. D. 686. § 364. NARRAVIT idem Bercthun et aliud de præfato antistite miraculum. Quia cum reverentissimus vir Vilfrid post longum exsilium in episcopatum esset Hagustaldensis ecclesiæ receptus, et idem Johannes, defuncto Bosa, viro multæ sanctitatis et humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, venerit ipse tempore quodam ad monasterium virginum in loco, qui vocatur Vetadun, cui tunc Heriburg abbatissa præfuit. 'Ubi cum venissemus,' inquit, 'et magno universorum

---

[28] *Vetadun.*] Probably Watton in Yorkshire. In the Legend by Folchard it is Yatadini; in the Saxon version Wetadun.

gaudio suscepti essemus, indicavit nobis abbatissa, quod quædam de numero virginum, quæ erat filia ipsius carnalis, gravissimo languore teneretur; quia phlebotomata est nuper in brachio, et cum esset in studio tacta est infirmitate repentini doloris, quo mox increscente, magis gravatum est brachium illud vulneratum, ac versum in tumorem, adeo ut vix duabus manibus circumplecti posset, ipsaque jacens in lecto præ nimietate doloris jam moritura videretur. Rogavit ergo episcopum abbatissa, ut intraret ad eam ac benedicere illam dignaretur, quia crederet eam ad benedictionem vel tactum illius mox melius habituram. Interrogans autem ille quando phlebotomata esset puella, et ut cognovit quia in luna quarta, dixit, 'Multum insipienter et indocte fecistis in luna quarta phlebotomando. Memini enim beatæ memoriæ Theodorum archiepiscopum dicere, quia periculosa sit satis illius temporis phlebotomia, quando et lumen lunæ et rheuma oceani in cremento est. Et quid ego possum puellæ, si moritura est, facere?' A.D. 686.

§ 365. 'At illa instantius obsecrans pro filia, quam oppido diligebat, nam et abbatissam eam pro se facere disposuerat, tandem obtinuit, ut ad languentem intraret. Intravit ergo, me secum assumto, ad virginem, quæ jacebat multo, ut dixi, dolore constricta, et brachio in tantum grossescente, ut nihil prorsus in cubito flexionis haberet; et adstans dixit orationem super illam, ac benedicens egressus est. Cumque post hæc hora competente consederemus ad mensam, adveniens quidam clamavit me foras, et ait, 'Postulat Quoenburg, (hoc enim erat nomen virginis,) ut ocius regrediaris ad eam.' Quod dum facerem, reperi illam ingrediens vultu hilariorem, et velut sospiti similem. Et dum assiderem illi, dixit, 'Vis petamus bibere?' At ego, 'Volo,' inquam, 'et multum delector, si

A. D. 686. potes.' Cumque, oblato poculo, biberemus ambo, cœpit mihi dicere, 'quia ex quo episcopus, oratione pro me et benedictione completa, egressus est, statim melius habere incipio; etsi necdum vires pristinas recepi, dolor tamen omnis et de brachio, ubi ardentior inerat, et de toto meo corpore, velut ipso episcopo foras eum exportante, funditus ablatus est, tametsi tumor adhuc brachii manere videretur.' Abeuntibus autem nobis inde, continuo fugatum dolorem membrorum fuga quoque tumoris horrendi secuta est; et erepta morti ac doloribus virgo laudes Domino Salvatori una cum ceteris, qui ibi erant, servis illius referebat.'

CAPUT IV.

Ut conjugem comitis infirmam aqua benedicta curaverit.

§ 366. ALIUD quoque non multum huic dissimile miraculum de præfato antistite narravit idem abbas, dicens, 'Villa erat comitis cujusdam, qui vocabatur Puch, non longe a monasterio nostro, id est, duum ferme millium spatio separata; cujus conjux quadraginta ferme diebus erat acerbissimo languore detenta, ita ut tribus septimanis non posset de cubiculo, in quo jacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore virum Dei illo ad dedicandam ecclesiam ab eodem comite vocari. Cumque dedicata esset ecclesia, rogavit comes eum ad prandendum in domum suam ingredi. Renuit episcopus, dicens se ad monasterium, quod proxime erat, debere reverti. At ille obnixius

---

18 *Villa.*] In Folchard's Life of St. John, this is said to be South Burton, Act. SS. Mai. tom. ii. p. 170.

19 *Puch.*] His daughter Yolfrida became a nun at Beverley, and died 3rd Mar. 742, Monast. Anglic. i. 170.

A. D. 686.

precibus instans vovit etiam se eleemosynas pauperibus daturum, dummodo ille dignaretur eo die domum suam ingrediens jejunium solvere. Rogavi et ego una cum illo, promittens etiam me eleemosynas in alimoniam inopum dare, dum ille domum comitis pransurus ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tarde ac difficulter impetraremus, intravimus ad reficiendum. Miserat autem episcopus mulieri, quæ infirma jacebat, de aqua benedicta, quam in dedicationem ecclesiæ consecraverat, per unum de his, qui mecum venerant, fratribus; præcipiens ut gustandam illi daret, et ubicumque maximum ei dolorem inesse didicisset, de ipsa eam aqua lavaret. Quod ut factum est, surrexit statim mulier sana, et non solum se infirmitate longa carere, sed et perditas dudum vires recepisse, sentiens, obtulit poculum episcopo ac nobis, cœptumque ministerium nobis omnibus propinandi usque ad prandium completum non omisit; imitata socrum beati Petri, quæ cum febrium fuisset ardoribus fatigata, ad tactum manus Dominicæ surrexit, et, sanitate simul ac virtute recepta, ministrabat eis.'

CAPUT V.

Ut idem puerum comitis orando a morte revocaverit.

§ 367. 'ALIO item tempore vocatus ad dedicandam ecclesiam comitis vocabulo Addi, cum postulatum complesset ministerium rogatus est ab eodem comite intrare ad unum de pueris ejus, qui acerrima ægritudine premebatur, ita ut deficiente penitus omni membrorum officio, jamjamque mori-

---

27 *Addi.*] He was 'comes' of North Burton; Monast. Anglic. i. 170.

A. D. 686. turus esse videretur; cui etiam loculus jam tunc erat præparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem vir etiam lacrimas precibus, diligenter obsecrans ut intraret oraturus pro illo, quia multum necessaria sibi esset vita ipsius; crederet vero quia si ille ei manum imponere atque eum benedicere voluisset, statim melius haberet. Intravit ergo illo episcopus, et vidit eum, mœstis omnibus, jam morti proximum, positumque loculum juxta eum, in quo sepeliendus poni deberet; dixitque orationem ac benedixit eum, et egrediens dixit solito consolantium sermone, 'Bene convalescas et cito.' Cumque post hæc sederent ad mensam, misit puer ad dominum suum, rogans sibi poculum vini mittere, quia sitiret. Gavisus ille multum quia bibere posset, misit ei calicem vini benedictum ab episcopo, quem ut bibit, surrexit continuo, et veterno infirmitatis discusso, induit se ipse vestimentis suis; et egressus inde intravit ac salutavit episcopum et convivas, dicens, quia ipse quoque delectaretur manducare et bibere cum eis. Jusserunt eum sedere secum ad epulas, multum gaudentes de sospitate illius. Residebat, vescebatur, bibebat, lætabatur, quasi unus e convivis agebat; et multis post hæc annis vivens in eadem, quam acceperat, salute permansit.' Hoc autem miraculum memoratus abbas, non se præsente, factum, sed ab his, qui præsentes fuere, sibi perhibet esse relatum.

CAPUT VI.

Ut clericum suum cadendo contritum, æque orando ac benedicendo a morte revocaverit.

§ 368. NEQUE hoc prætereundum silentio, quod famulus Christi Herebald in seipso ab eo factum solet narrare miraculum, qui tunc quidem in clero illius conversatus, nunc monasterio, quod est juxta ostium Tini fluminis, abbatis jure præest. 'Vitam,' inquit, 'illius, quantum hominibus æstimare fas est, quod præsens optime cognovi, per omnia episcopo dignam esse comperi. Sed et cujus meriti apud internum testem habitus sit, et in multis aliis, et in meipso maxime, expertus sum; quippe quem ab ipso, ut ita dicam, mortis limite revocans, ad viam vitæ sua oratione ac benedictione reduxit. Nam cum primævo adolescentiæ tempore in clero illius degerem legendi quidem canendique studiis traditus, sed non adhuc animum perfecte a juvenilibus cohibens illecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo devenisse in viam planam et amplam, aptamque cursui equorum; cœperuntque juvenes, qui cum ipso erant, maxime laici, postulare episcopum, ut cursu majore equos suos invicem probare liceret. At ille primo negavit, otiosum dicens esse, quod desiderabant; sed ad ultimum multorum unanima intentione devictus, 'Facite,' inquit, 'si vultis, ita tamen ut Herebald ab illo se certamine funditus abstineat.' Porro ipse diligentius obsecrans, ut et mihi certandi cum illis copia daretur, (fidebam namque equo, quem mihi ipse optimum donaverat,) nequaquam impetrare potui.' A. D. 686.

§ 369. 'At cum sæpius huc atque illuc, spectante me et episcopo, concitatis in cursum equis,

A.D. 686. reverterentur; et ipse lascivo superatus animo non me potui cohibere, sed, prohibente licet illo, ludentibus me miscui et simul cursu equi contendere cœpi. Quod dum agerem, audivi illum post tergum mihi cum gemitu dicentem, 'O quam magnum væ facis mihi sic equitando!' Et ego audiens nihilominus cœptis instit vetitis. Nec mora, dum fervens equus quoddam itineris concavum valentiore impetu transiliret, lapsus decidi et mox velut emoriens sensum penitus motumque omnem perdidi. Erat namque illo in loco lapis terræ æqualis obtectus cespite tenui, neque ullus alter in tota illa campi planitie lapis inveniri poterat; casuque evenit, vel potius divina provisione ad puniendam inobedientiæ meæ culpam, ut hunc capite ac manu, quam capiti ruens subposueram, tangerem, atque, infracto pollice, capitis quoque junctura solveretur; et ego, ut dixi, simillimus mortuo fierem. Et quia moveri non poteram, tetenderunt ibidem papilionem, in qua jacerem. Erat autem hora diei circiter septima, a qua ad vesperum usque quietus et quasi mortuus permanens tunc paululum revivisco, ferorque domum a sociis, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem sanguinem, eo quod et interanea essent ruendo convulsa. At episcopus gravissime de casu et interitu meo dolebat, eo quod me speciali diligeret affectu; nec voluit nocte illa juxta morem cum clericis suis manere, verum solus in oratione persistens noctem ducebat pervigilem, pro mea, ut reor, sospitate supernæ pietati supplicans. Et mane primo ingressus ad me, ac dicta super me oratione, vocavit me nomine meo, et quasi de somno gravi excitatum interrogavit si nossem quis esset, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos aio, 'Etiam tu es antistes meus amatus.' 'Potes,' inquit, 'vivere?' Et ego, 'Possum,' in-

quam, ' per orationes vestras, si voluerit Dominus.'' A D. 686.

§ 370. ' Qui imponens capiti meo manum cum verbis benedictionis rediit ad orandum, et post pusillum me revisens invenit sedentem et jam loqui valentem; cœpitque me interrogare, divino, ut mox patuit, admonitus instinctu, an me esse baptizatum absque scrupulo nossem: cui ego absque ulla me hoc dubietate scire respondi, quia salutari fonte in remissionem peccatorum essem ablutus, et nomen presbyteri, a quo me baptizatum noveram, dixi. At ille, ' Si ab hoc,' inquit, ' sacerdote baptizatus es, non es perfecte baptizatus; novi namque eum, et quia cum esset presbyter ordinatus, nullatenus propter ingenii tarditatem potuit catechizandi vel baptizandi ministerium discere, propter quod et ipse illum ab hujus præsumtione ministerii, quod regulariter implere nequibat, omnimodis cessare præcepi.' Quibus dictis, eadem hora me catechizare ipse curavit; factumque est ut, exsufflante illo in faciem meam, confestim me melius habere sentirem. Vocavit autem medicum, et dissolutam mihi emicranii juncturam componere atque alligare jussit; tantumque mox, accepta ejus benedictione, convalui, ut in crastinum ascendens equum cum ipso iter in alium locum facerem, nec multo post plene curatus vitali etiam unda perfusus sum.'

§ 371. Mansit autem in episcopatu annos triginta tres, et sic cœlestia regna conscendens sepultus est in porticu sancti Petri in monasterio suo, quod dicitur ' In Silva Derorum,' anno ab incarnatione Dominica septingentesimo vicesimo primo. Nam A. D. 721. Death of John of Beverley.

---

29 *Annos triginta tres.*] He was therefore created bishop in the year 686, resigned that office in 718, and lived nearly four years in the habit of a monk at Beverley.

A. D. 721. cum, præ majore senectute, minus episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiæ Vilfrido presbyterio suo, secessit ad monasterium præfatum, ibique vitam in Deo digna conversatione complevit.

CAPUT VII.

Ut Caedualla, rex Occidentalium Saxonum, baptizandus Romam venerit; sed et successor ejus Ini eadem beatorum apostolorum limina devotus adierit.

A. D. 688. Baptism and death of Caedwalla king of Wessex.

§ 372. ANNO autem regni Aldfridi tertio, Caedualla rex Occidentalium Saxonum, cum genti suæ duobus annis strenuissime præesset, relicto imperio propter Dominum regnumque perpetuum, venit Romam, hoc sibi gloriæ singularis desiderans adipisci, ut ad limina beatorum apostolorum fonte baptismatis ablueretur, in quo solo didicerat generi humano patere vitæ cœlestis introitum; simul etiam sperans quia mox baptizatus, carne solutus ad æterna gaudia jam mundus transiret: quod utrumque, ut mente disposuerat, Domino juvante, completum est. Etenim illo perveniens, pontificatum agente Sergio, baptizatus est die sancto sabbati paschalis, anno ab incarnatione Domini A. D. 689. sexcentesimo octuagesimo nono; et in albis adhuc

---

12 *Relicto imperio.*] Alfrid began to reign in Northumbria, 20 May, 685, Caedwalla's departure must therefore have occurred after 20 May, 688. Paul Warnefrid, de Gest. Longobard. vi. § 15, says that Caedwalla on his way to Rome visited Cunibert, king of Lombardy, by whom he was joyfully received.

22 *Baptizatus est die sancto sabbati paschalis.*] Upon the discipline of the early church regarding the baptism of the catechumeni on the Saturday before Easter, the reader may consult two treatises by J. J. Homborg, one entitled 'De paschate Vett. Christ.' § 9, Helmst. 1683, the other, 'De quadragesima Vett. Christ.' § 67, Helmst. 1677.

24 *In albis adhuc positus.*] The

positus, languore correptus, duodecimo kalendarum Maiarum [20 April.] die solutus a carne, et beatorum est regno sociatus in cœlis. Cui etiam tempore baptismatis papa memoratus Petri nomen imposuerat, ut beatissimo apostolorum principi, ad cujus sacratissimum corpus a finibus terræ pio ductus amore venerat, etiam nominis ipsius consortio jungeretur; qui in ejus quoque ecclesia sepultus est, et, jubente pontifice, epitaphium in ejus monumento scriptum, in quo et memoria devotionis ipsius fixa per secula maneret, et legentes quoque vel audientes exemplum facti, ad studium religionis accenderet. Scriptum est ergo hoc modo; A. D. 689.

'Culmen, opes, subolem, pollentia regna, triumphos,
Exuvias, proceres, mœnia, castra, lares,
Quæque patrum virtus, et quæ congesserat ipse,
Caedual armipotens liquit amore Dei;
Ut Petrum sedemque Petri rex cerneret hospes,
Cujus fonte meras sumeret almus aquas,
Splendificumque jubar radianti carperet haustu,
Ex quo vivificus fulgor ubique fluit.

---

white garment, in which the newly baptized Christian was clothed, was worn by him until the first Sunday after Easter, which was in consequence called, 'Dominica in albis,—in albis depositis,—post albas.' J. Musæus de Ritibus Baptismalibus, § 49, 4to. Jena (1674), Edm. Martene De antiq. Eccl. Ritibus, i. 53, edit. 1788.

[9] *Epitaphium.*] Other copies of these lines may be found in the Harleian MS. 3685, and in a MS. in the Library of Trinity College, Cambridge, R, 5, 33, which formerly belonged to Glastonbury, (to which Caedwalla had been a benefactor, Monast. Anglic. i. 9, 12,) but the variations furnished by these copies are not worthy of insertion. Fabretti, in his Antiquæ Inscriptiones, No. 463, p. 735, gives a copy of this epitaph from the original stone, which was found in the church of St. Peter at Rome; it agrees closely with the MSS. but corrects them in l. 14, by reading 'albatum' instead of 'ablatum,' and in the prose inscription which follows has 'anno ejus consulatus,' instead of 'anno et consulatus.'

A. D. 689.

Percipiensque alacer redivivæ præmia vitæ;
Barbaricam rabiem, nomen et inde suum,
Conversus convertit ovans; Petrumque vocari
Sergius antistes jussit, ut ipse pater
Fonte renascentis, quem Christi gratia purgans
Protinus albatum vexit in arce poli.
Mira fides regis, clementia maxima Christi,
Cujus consilium nullus adire potest!
Sospes enim veniens supremo ex orbe Britanni,
Per varias gentes, per freta, perque vias,
Urbem Romuleam vidit, templumque verendum
Aspexit Petri, mystica dona gerens.
Candidus inter oves Christi sociabilis ibit;
Corpore nam tumulum, mente superna tenet.
Commutasse magis sceptrorum insignia credas,
Quem regnum Christi promeruisse vides.'

'Hic depositus est Caedual, qui et Petrus, rex Saxonum, sub die duodecimo kalendarum Maiarum [20 April.], indictione secunda; qui vixit annos plus minus triginta, imperante domno Justiniano piissimo Augusto, anno ejus consulatus quarto, pontificante apostolico viro domno Sergio papa anno secundo.'

Ine king of Wessex goes to Rome.

§ 373. Abeunte autem Romam Caedualla, successit in regnum Ini de stirpe regia; qui cum triginta et septem annis imperium tenuisset gentis illius, et ipse, relicto regno ac juvenioribus commendato, ad limina beatorum apostolorum, Gregorio pontificatum tenente, profectus est, cupiens

---

[25] *Triginta et septem annis.*] Since Ine succeeded to the throne in the year 688, his journey to Rome must have taken place in 725, or 726 at latest, and cannot be referred to 728, as the Saxon Chronicle and Florence of Worcester affirm.

[27] *Relicto regno.*] Malmesbury, fol. 7, gives a long account of the measures adopted for this purpose by queen Ethelburga.

in vicinia sanctorum locorum ad tempus peregrinari in terris, quo familiarius a sanctis recipi mereretur in cœlis; quod his temporibus plures de gente Anglorum, nobiles, ignobiles, laici, clerici, viri ac feminæ, certatim facere consuerunt. A. D. 689.

CAPUT VIII.

Ut, Theodoro defuncto, archiepiscopatus gradum Berctuald susceperit; et inter plurimos, quos ordinavit, etiam Tobiam virum doctissimum Hrofensi ecclesiæ fecerit antistitem.

A. D. 690. Death of Theodore archbishop of Canterbury,

§ 374. ANNO autem post hunc, quo Caedualla Romæ defunctus est, proximo, id est, sexcentesimo nonagesimo incarnationis Dominicæ, Theodorus beatæ memoriæ archiepiscopus senex et plenus dierum, id est, annorum octoginta octo, defunctus est; quem se numerum annorum fuisse habiturum ipse jamdudum somnii revelatione edoctus suis prædicere solebat. Mansit autem in episcopatu annis viginti duobus, sepultusque est in ecclesia sancti Petri, in qua omnium episcoporum Doruvernensium sunt corpora deposita; de quo una cum consortibus ejusdem sui gradus recte ac veraciter dici potest, quia corpora ipsorum in pace sepulta sunt, et nomen eorum vivet in generationes et generationes. Ut enim breviter dicam, tantum profectus spiritalis tempore præsulatus illius Anglorum ecclesiæ, quantum nunquam antea potuere, cœperunt. Cujus personam, vitam, ætatem, et obitum, epitaphium quoque monumenti

---

13 *Theodorus.*] Mabillon, Acta SS. Ord. S. Bened. ii. 985, has collected and illustrated the passages in which Beda mentions this archbishop.

21 *Corpora deposita.*] The archbishops of Canterbury before Theodore were buried in the northern portico of the church of St. Peter, (see § 96.)

A. D. 690. ipsius versibus heroicis triginta et quatuor palam ac lucide cunctis illo advenientibus pandit; quorum primi sunt hi,

'Hic sacer in tumba pausat cum corpore præsul,
Quem nunc Theodorum lingua Pelasga vocat.
Princeps pontificum, felix summusque sacerdos,
Limpida discipulis dogmata disseruit.'

Ultimi autem hi,

'Namque diem nonamdecimam September habebat,
Cum carnis claustra spiritus egreditur.
Alma novæ scandens felix consortia vitæ,
Civibus angelicis junctus in arce poli.'

A. D. 692. and succession of Berctuald.

§ 375. Successit autem Theodoro in episcopatu Berctuald, qui erat abbas in monasterio, quod juxta ostium aquilonale fluminis Genladae positum Racuulfe nuncupatur; vir et ipse scientia Scripturarum imbutus, sed et ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, tametsi prædecessori suo minime comparandus. Qui electus est quidem in episcopatum anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo nonagesimo secundo, die primo mensis Julii, regnantibus in Cantia Victredo et Suaebhardo; ordinatus autem anno sequente, tertio die kalendarum Juliarum [29 Jun.]

---

[4] *Tumba.*] The remains of Theodore were translated along with those of Augustine in the year 1091; see the Life of Augustine by Gotselinus, Acta SS. Ord. S. Bened. ix. 759.

[13] *Successit.*] Many of the MSS. here commence a new chapter.

[14] *Abbas in monasterio.*] A charter by which Hlothair, king of Kent, grants lands in Thanet to abbot Berctwald and his convent, dated in A. D. 679, is yet preserved, and will be given in its proper place.

[15] *Glenladae.*] Now called Inlade.

[16] *Racuulfe.*] Reculver, in Kent.

[23] *Suaebhardo.*] It is uncertain who he was, and how he obtained possession of the throne; some writers stating that he acquired it by force, others, that he succeeded to it by birthright.

dominica, a Goduine metropolitano episcopo Galliarum; et sedit in sede sua pridie kalendarum Septembrium [31 Aug.] dominica; qui inter multos, quos ordinavit antistites, etiam Gebmundo Hrofensis ecclesiæ præsule defuncto, Tobiam pro illo consecravit, virum Latina, Græca et Saxonica lingua, atque eruditione multipliciter instructum. A. D. 693.

CAPUT IX.

Ut Ecgberct vir sanctus ad prædicandum in Germaniam venire voluerit, nec valuerit; porro Victberct advenerit quidem, sed quia nec ipse aliquid profecisset, rursum in Hiberniam, unde venerat, redierit.

A. D. 689. Ecgbert's intended journey into Germany.

§ 376. Eo tempore venerabilis et cum omni honorificentia nominandus famulus Christi et sacerdos Ecgberct, (quem in Hibernia insula peregrinam ducere vitam pro adipiscenda in cœlis patria retulimus,) proposuit animo pluribus prodesse, id est, inito opere apostolico, verbum Dei aliquibus earum, quæ nondum audierant, gentibus evangelizando committere; quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Brittaniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur; unde hactenus a vicina gente Brittonum corrupte Garmani nuncupantur. Sunt

---

[1] *Goduine.*] Although Beda does not mention the see to which this metropolitan belonged, yet it is clear that he was the archbishop of Lyons, whose life is given in the Gall. Christ. iv. 50.

[4] *Gebmundo . . . defuncto.*] The date of Gebmund's death, like that of most of the early bishops of Rochester, is uncertain.

[15] *Ecgberct.*] Concerning his mission the reader may consult the Acta SS. April. tom. iii. p. 313; Alcuini Opp. ii. 251.

[16] *Retulimus.*] See § 241, 242.

[19] *Nondum.*] This is not strictly correct, see M. Gerbert, de origine et propagatione religionis Christianæ in Alemannia, in his Vetus Liturgia Alemann, i. 1, edit. S. Blas. 1776.

A. D. 689. autem Fresones, Rugini, Danai, Hunni, Antiqui Saxones, Boructuari; sunt alii perplures iisdem in partibus populi paganis adhuc ritibus servientes, ad quos venire præfatus Christi miles, circumnavigata Brittania, disposuit, si quos forte ex illis ereptos Satanæ ad Christum transferre valeret; vel, si hoc fieri non posset, Romam venire ad videnda atque adoranda beatorum apostolorum ac martyrum Christi limina cogitavit.

§ 377. Sed ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul et opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis et ad prædicandum verbum idoneis, utpote actione simul et eruditione præclaris, præparatisque omnibus, quæ navigantibus esse necessaria videbantur, venit die quadam mane primo ad eum unus de fratribus, discipulus quondam in Brittania et minister Deo dilecti sacerdotis Boisili, (cum esset idem Boisil præpositus monasterii Mailrosensis sub abbate Eata, ut supra narravimus,) referens ei visionem, quæ sibi eadem nocte apparuisset. 'Cum expletis,' inquiens, 'hymnis matutinalibus, in lectulo membra posuissem, ac levis mihi somnus obrepsisset, apparuit magister quondam meus et nutritor amantissimus Boisil, interrogavitque me, an eum cognoscere

---

[1] *Fresones.*] The inhabitants of Freezeland, of which the capital was Utrecht; see Usher's Primord. p. 398.

[1] *Rugini.*] The inhabitants of a district, of which the island of Rugen formed a part.

[1] *Hunni.*] Sometimes called Avari; their residence was in Saxony; see Baluz. Capit. i. 755.

[1] *Antiqui Saxones.*] A nation bordering upon the Frisians, and frequently mentioned in conjunction with them; see Alcuini Opp. i. 6, etc.

[2] *Boructuari.*] The inhabitants of a district upon the river Necker, as appears by a comparison of the present passage with the poem of App. Sidonius de Galliis, l. 324, ap. Bouquet, i. 806; or of the country between the Rhine and the Weser, Acta SS. Marc. tom. i. p. 70. The Saxon form of this and the preceding proper names throws no light upon their locality.

[20] *Supra.*] See § 343.

possem. Aio, 'Etiam, tu es enim Boisil.' At ille, 'Ad hoc,' inquit, 'veni, ut responsum Domini Salvatoris Ecgbercto afferam, quod, te tamen referente, oportet ad illum venire. Dic ergo illi quia non valet iter, quod proposuit, implere; Dei enim voluntatis est, ut ad Columbæ monasteria magis pergat docenda.' Erat autem Columba primus doctor fidei Christianæ Transmontanis Pictis ad aquilonem, primusque fundator monasterii, quod in Hii insula multis diu Scottorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui, videlicet, Columba nunc a nonnullis, composito a Cella et Columba nomine, Columcelli vocatur. Audiens autem verba visionis Ecgberct præcepit fratri, qui retulerat, ne cuiquam hæc alteri referret, ne forte illusoria esset visio. Ipse autem tacitus rem considerans veram esse timebat; nec tamen a præparando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat. A. D. 689.

§ 378. At post dies paucos rursum venit ad eum præfatus frater, dicens quia et ea nocte sibi post expletos matutinos Boisil per visum apparuerit, dicens, 'Quare tam negligenter ac tepide dixisti Ecgbercto, quæ tibi dicenda præcepi? At nunc vade, et dic illi quia, velit nolit, debet ad monasteria Columbæ venire, quia aratra eorum non recte incedunt, oportet autem eum ad rectum hæc tramitem revocare.' Qui hæc audiens denuo præcepit fratri, ne hæc cui patefaceret. Ipse vero, tametsi certus est factus de visione, nihilominus tentavit iter dispositum cum fratribus memoratis incipere. Cumque jam navi imposuissent quæ tanti itineris necessitas poscebat, atque opportunos aliquot dies ventos exspectarent, facta est nocte quadam tam sæva tempestas, quæ perditis nonnulla ex parte his, quæ in navi erant, rebus, ipsam in littus jacentem inter undas relinqueret; salvata sunt tamen omnia, quæ erant Ecgbercti et

A. D. 689. sociorum ejus. Tum ipse quasi propheticum illud dicens, 'Quia propter me est tempestas hæc,' subtraxit se illi profectioni, et remanere domi passus est.

A. D. 690. § 379. At vero unus de sociis ejus, vocabulo Victberct, cum esset et ipse contemtu mundi ac doctrinæ scientia insignis, (nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticam in magna perfectione vitam egerat,) ascendit navem, et Fresiam perveniens duobus annis continuis genti illi ac regi ejus Rathbedo verbum salutis prædicabat, neque aliquem tanti laboris fructum apud barbaros invenit auditores. Tunc reversus ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio vacare Domino cœpit; et quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat.

CAPUT X.

Ut Vilbrord in Fresia prædicans multos ad Christum converterit; et ut socii ejus Hewaldi sint martyrium passi.

A. D. 690. Wilbrord's mission into Frigia.

§ 380. Ut autem vidit vir Domini Ecgberct, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam sanctæ ecclesiæ utilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus; nec Victberct illas deveniens in partes quicquam proficiebat; tentavit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos et industrios, in quibus eximius Vilbrord presbyterii gradu et merito præfulgebat. Qui cum

---

[6] *Victberct.*] Concerning him Alcuin's Life of Willibrord, i. 4, ap. Alcuini Opp. ii. 185, may be consulted.

[11] *Rathbedo.*] Radbod king of Frisia is frequently mentioned in the Life of Willibrord, see Alcuini Opp. ii. 185, 187, 188.

[27] *Vilbrord.*] A life of Wilbrord, written by Alcuin in A.D. 796, may be seen in his works, ii. 183.

illo advenissent, erant autem numero duodecim, divertentes ad Pippinum ducem Francorum gratanter ab illo suscepti sunt; et quia nuper citeriorem Fresiam, expulso inde Rathbedo rege, ceperat, illo eos ad prædicandum misit; ipse quoque imperiali auctoritate juvans, ne qui prædicantibus quicquam molestiæ inferret; multisque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficiis attollens. Unde factum est, opitulante gratia divina, ut multos in brevi ab idolatria ad fidem converterent Christi. A. D. 690.

§ 381. Horum secuti exempla duo quidam presbyteri de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro æterna patria exsulaverant, venerunt ad provinciam Antiquorum Saxonum, si forte aliquos ibidem prædicando Christo acquirere possent. Erant autem unius ambo, sicut devotionis, sic etiam vocabuli, nam uterque eorum appellabatur Hewald; ea tamen distinctione, ut pro diversa capillorum specie unus Niger Hewald, alter Albus Hewald, diceretur; quorum uterque pietate religionis imbutus, sed Niger Hewald magis sacrarum litterarum erat scientia institutus. Qui venientes in provinciam intraverunt hospitium cujusdam villici, petieruntque ab eo, ut transmitterentur ad satrapam, qui super eum erat, eo quod haberent aliquid legationis et causæ utilis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent regem iidem

---

1 *Advenissent.*] He arrived there in A. D. 690, (not in 692, as Smith states,) according to a coeval entry in the margin of a Calendar preserved at Epternach, concerning which see Calmet's Hist. de Lorraine, iii. 99.

2 *Pippinum.*] The father of Charlemagne: he was afterwards baptized by Willibrord, see Vit. Wilbr. i. 22.

25 *Satrapam.*] The Saxon version renders this by the word 'ealdorman.'

27 *Non enim habent regem.*] A somewhat similar account of the elective government of the ancient Germans may be inferred from that given by Tacitus, see his Germania, § 7, and Annals, § 44.

A. D. 690. Antiqui Saxones, sed satrapas plurimos suæ genti præpositos, qui, ingruente belli articulo, mittunt æqualiter sortes, et quemcumque sors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur, huic obtemperant; peracto autem bello, rursum æqualis potentiæ omnes fiunt satrapæ. Suscepit ergo eos villicus, et promittens se mittere eos ad satrapam, qui super se erat, ut petebant, aliquot diebus secum retinuit.

§ 382. Qui cum cogniti essent a barbaris quod essent alterius religionis, (nam et psalmis semper atque orationibus vacabant, et quotidie sacrificium Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secum vascula sacra et tabulam altaris vice dedicatam,) suspecti sunt habiti, quia si pervenirent ad satrapam et loquerentur cum illo, averterent illum a diis suis, et ad novam Christianæ fidei religionem transferrent, sicque paulatim omnis eorum provincia veterem cogeretur nova mutare culturam. Itaque rapuerunt eos subito, et interemerunt; Album quidem Hewaldum veloci occisione gladii, Nigellum autem longo suppliciorum cruciatu et horrenda membrorum omnium discerptione; quos interemtos in Rheno projecerunt. Quod cum satrapa ille, quem videre volebant, audisset, iratus est valde, quod ad se venire volentes peregrini non permitterentur; et mittens occidit vicanos illos omnes, vicumque incendio consumsit. Passi sunt autem præfati sacerdotes et famuli Christi, quinto
A. D. 695. nonarum Octobrium die [3 Oct.].

§ 383. Nec martyrio eorum cœlestia defuere miracula. Nam cum peremta eorum corpora amni, ut diximus, a paganis essent injecta, contigit, ut hæc contra impetum fluvii decurrentis, per quadraginta fere millia passuum, ad ea usque loca, ubi illorum erant socii, transferrentur. Sed et radius lucis permaximus atque ad cœlum usque

A. D. 695.

altus omni nocte supra locum fulgebat illum, ubicumque ea pervenisse contingeret, et hoc etiam paganis, qui eos occiderant, intuentibus. Sed et unus ex eis in visione nocturna apparuit cuidam de sociis suis, cui nomen erat Tilmon, viro illustri, et ad seculum quoque nobili, qui de milite factus fuerat monachus; indicans, quod eo loci corpora eorum posset invenire, ubi lucem de cœlo terris radiasse conspiceret. Quod ita completum est. Inventa namque eorum corpora juxta honorem martyribus condignum recondita sunt, et dies passionis vel inventionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur. Denique, gloriosissimus dux Francorum Pippin, ubi hæc comperit, misit, et adducta ad se eorum corpora condidit cum multa gloria in ecclesia Coloniæ civitatis, juxta Rhenum. Fertur autem quia in loco, in quo occisi sunt, fons ebullierit, qui in eodem loco usque hodie copiosa fluenti sui dona profundat.

CAPUT XI.

Ut viri venerabiles Suidberct in Brittania, Vilbrord Romæ, sint in Fresiam ordinati episcopi.

A. D. 692. Wilbrord's journey to Rome.

§ 384. PRIMIS sane temporibus adventus eorum in Fresiam, mox ut comperit Vilbrord datam sibi a principe licentiam ibidem prædicandi, acceleravit venire Romam, cujus sedi apostolicæ tunc Sergius papa præerat, ut cum ejus licentia et benedictione desideratum evangelizandi gentibus opus iniret; simul et reliquias beatorum apostolorum ac martyrum Christi ab eo se sperans accipere, ut dum

---

[26] *Venire Romam.*] In the life by Alcuin several additional circumstances relative to this journey are mentioned, i. § 7.

A. D. 692.

in gente, cui prædicaret, destructis idolis, ecclesias institueret, haberet in promtu reliquias sanctorum, quas ibi introduceret; quibusque ibidem depositis, consequenter in eorum honorem, quorum essent illæ, singula quæque loca dedicaret. Sed et alia perplura, quæ tanti operis negotium quærebat, vel ibi discere, vel inde accipere, cupiebat. In quibus omnibus cum sui voti compos esset effectus, ad prædicandum rediit.

Swibert ordained bishop of Frisia.

§ 385. Quo tempore fratres, qui erant in Fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus et mansuetum corde Suidberctum, qui eis ordinaretur antistes, quem Brittaniam destinatum ad petitionem eorum ordinavit reverentissimus Vilfrid episcopus, qui tunc forte patria pulsus in Merciorum regionibus exsulabat. Non enim eo tempore habebat episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro, sed necdum Berctualdo successore ejus, qui trans mare ordinandus ierat, ad sedem episcopatus sui reverso.

A. D. 693.

§ 386. Qui, videlicet, Suidberct, accepto episcopatu, de Brittania regressus non multo post ad gentem Boructuarorum secessit, ac multos eorum prædicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo post tempore Boructuaris a gente Antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi, qui verbum receperant; ipse antistes cum quibusdam Pippinum petiit, qui, interpellante Blithrydae conjuge sua, dedit ei locum mansionis in insula quadam Rheni, quæ lingua eorum vocatur

---

[13] *Suidberctum.*] His life is detailed at considerable length in the Acta SS. Mart. tom. i. p. 67.

[15] *Ordinavit.*] This event took place before 29 June, 693, as is shown in the Acta SS. Mart. tom. i. p. 70, and in Pagi, ad ann. § v.

[29] *Blithrydae.*] This is the Saxon form of her more generally known name, Plectrudis; see Mabill. Annal. Bened. xviii. § 17, 18.

A. D. 693.

'In littore;' in qua ipse, constructo monasterio, quod hactenus heredes ejus possident, aliquandiu continentissimam gessit vitam, ibique diem clausit ultimum.

A. D. 696. Wilbrord ordained archbishop of Frisia.

§ 387. Postquam vero per annos aliquot in Fresia, qui advenerant docuerunt, misit Pippinus, favente omnium consensu, virum venerabilem Vilbrordum Romam, cujus adhuc pontificatum Sergius habebat, postulans, ut eidem Fresonum genti archiepiscopus ordinaretur. Quod ita ut petierat impletum est, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo sexto. Ordinatus est autem in ecclesia sanctæ martyris Ceciliæ, die natalis ejus, imposito sibi a papa memorato nomine Clementis; ac mox remissus ad sedem episcopatus sui, id est, post dies quatuordecim, ex quo in urbem venerat.

§ 388. Donavit autem ei Pippin locum cathedræ episcopalis in castello suo illustri, quod antiquo gentium illarum verbo Viltaburg, id est, Oppidum Viltorum, lingua autem Gallica Trajectum, vocatur; in quo, ædificata ecclesia, reverentissimus pontifex longe lateque verbum fidei prædicans multosque ab errore revocans plures per illas regiones ecclesias, sed et monasteria nonnulla,

---

3 *Diem clausit ultimum.*] From a comparison of the authorities in which his death is mentioned, Smith concludes that it occurred 1 March, 715.

11 *Anno ... 696.*] These words are omitted in the Saxon version.

13 *Ceciliæ.*] Her feast occurs on 22 November, which in A. D. 696 did not fall upon a Sunday, upon which day it was customary to ordain bishops; but the word 'ejus' here perhaps refers to Wilbrord, not to Cecilia.

20 *Viltaburg.*] It is probable that Beda is wrong in explaining Viltaburg as synonymous with Utrecht, the modern Wiltberg being situated in Brandeburg, at a considerable distance from the scene of Wilbrord's labours.

24 *Ecclesia.*] Boniface, in his epistle to pope Stephen the Second, written A. D. 753, says that Wilbrord built two churches, of which one was dedicated to our Saviour, the other to St. Martin, Ep. 105, edit. 1789.

A. D. 696.

construxit. Nam non multo post alios quoque illis in regionibus ipse constituit antistites ex eorum numero fratrum, qui vel secum, vel post se, illo ad prædicandum venerant; ex quibus aliquanti jam dormierunt in Domino. Ipse autem Vilbrord, cognomento Clemens, adhuc superest longa jam venerabilis ætate, utpote tricesimum et sextum in episcopatu habens annum, et post multiplices militiæ cœlestis agones ad præmia remunerationis supernæ tota mente suspirans.

CAPUT XII.

Ut quidam in provincia Nordanhymbrorum a mortuis resurgens multa et tremenda, et desideranda, quæ viderat, narraverit.

The vision of Dryhthelm.

§ 389. HIS temporibus miraculum memorabile, et antiquorum simile, in Brittania factum est. Namque, ad excitationem viventium de morte animæ, quidam aliquandiu mortuus ad vitam resurrexit corporis, et multa memoratu digna, quæ viderat, narravit; e quibus hic aliqua breviter perstringenda esse putavi. Erat ergo paterfamilias in regione Nordanhymbrorum, quæ vocatur Incuneningum, religiosam cum domo sua gerens vitam; qui infirmitate corporis tactus et, hac crescente per dies, ad extrema perductus, primo tempore noctis defunctus est; sed diluculo reviviscens ac repente residens omnes, qui corpori flentes assederant,

---

[6] *Superest.*] This was written by Beda in the year 731. The date of Wilbrord's death is uncertain, being ascribed by Mabillon, first to A. D. 739, (with which date Pagi agrees,) and afterwards to 741; by Smith to 745, and by Froben to 740, see Alcuini, Opp. ii. 192.

[22] *Incuneningum.*] Perhaps Cunningham in Scotland; where the monks of Melrose at a later time had possessions, see Liber de Melrose, i. 72, 74, Edinb. 1837.

timore immenso perculsos in fugam convertit: A. D. 696. uxor tantum, quæ amplius amabat, quamvis multum tremens et pavida, remansit; quam ille consolatus, 'Noli,' inquit, 'timere, quia jam vere resurrexi a morte, qua tenebar, et apud homines sum iterum vivere permissus; non tamen ea mihi, qua ante consueram, conversatione, sed multum dissimili ex hoc tempore vivendum est.' Statimque surgens abiit ad villulæ oratorium, et usque ad diem in oratione persistens mox omnem, quam possederat, substantiam in tres divisit portiones, e quibus unam conjugi, alteram filiis, tradidit, tertiam sibi ipse retentans statim pauperibus distribuit. Nec multo post seculi curis absolutus ad monasterium Mailros, quod Tuidi fluminis circumflexu maxima ex parte clauditur, pervenit; acceptaque tonsura, locum secretæ mansionis, quam præviderat abbas, intravit; et ibi usque ad diem mortis in tanta mentis et corporis contritione duravit, ut multa illum, quæ alios laterent, vel horrenda, vel desideranda, vidisse, etiam si lingua sileret, vita loqueretur.

§ 390. Narrabat autem hoc modo quod viderat; 'Lucidus,' inquiens, 'aspectu, et clarus erat indumento, qui me ducebat. Incedebamus autem tacentes, ut videbatur mihi, contra ortum solis solstitialem, cumque ambularemus, devenimus ad vallem multæ latitudinis ac profunditatis, infinitæ autem longitudinis; quæ ad lævam nobis sita, unum latus flammis ferventibus nimium terribile, alterum furenti grandine ac frigore nivium omnia

---

[23] *Narrabat.*] This vision of purgatory and hell appears to have furnished the groundwork of the descriptions of those places which so frequently grace the legends of the middle ages, even as late as the popular 'Shepherd's Calendar,' of which there were numerous editions in France and England during the sixteenth and seventeenth centuries.

A. D. 696. perflante atque verrente, non minus intolerabile præferebat. Utrumque autem erat animabus hominum plenum, quæ vicissim hinc inde videbantur quasi tempestatis impetu jactari. Cum enim vim fervoris immensi tolerare non possent, prosiliebant miseræ in medium frigoris infesti; et cum neque ibi quippiam requiei invenire valerent, resiliebant rursus urendæ in medium flammarum inextinguibilium. Cumque hac infelici vicissitudine longe lateque, prout aspicere poteram, sine ulla quietis intercapedine innumerabilis spirituum deformium multitudo torqueretur; cogitare cœpi quod hic fortasse esset infernus, de cujus tormentis intolerabilibus narrare sæpius audivi. Respondit cogitationi meæ ductor, qui me præcedebat; 'Non hoc,' inquiens, 'suspiceris; non enim hic infernus est ille, quem putas.''

§ 391. 'At cum me hoc spectaculo tam horrendo perterritum paulatim in ulteriora produceret, vidi subito ante nos obscurari incipere loca, et tenebris omnia repleri. Quas cum intraremus, in tantum paulisper condensatæ sunt, ut nihil præter ipsas aspicerem, excepta dumtaxat specie et veste ejus, qui me ducebat. Et cum progrederemur sola sub nocte per umbras, ecce, subito apparent ante nos crebri flammarum tetrarum globi, ascendentes quasi de puteo magno, rursumque decidentes in eumdem. Quo cum perductus essem, repente ductor meus disparuit, ac me solum in medio tenebrarum et horridæ visionis reliquit. At cum iidem globi ignium sine intermissione modo alta peterent, modo ima barathri repeterent, cerno omnia, quæ ascendebant, fastigia flammarum plena esse spiritibus hominum, qui instar favillarum cum fumo ascendentium nunc ad sublimiora projicerentur, nunc retractis ignium vaporibus relaberentur in profunda. Sed et fœtor incomparabilis cum eisdem

vaporibus ebulliens, omnia illi tenebrarum loca replebat. Et cum diutius ibi pavidus consisterem, utpote incertus quid agerem, quo verterem gressum, qui me finis maneret; audio subitum post terga sonitum immanissimi fletus ac miserrimi, simul et cachinnum crepitantem, quasi vulgi indocti captis hostibus insultantis. Ut autem sonitus idem clarior redditus ad me usque pervenit, considero turbam malignorum spirituum, quæ quinque animas hominum mœrentes ejulantesque, ipsa multum exsultans et cachinnans, medias illas trahebat in tenebras; e quibus, videlicet, hominibus, ut dignoscere potui, quidam erat attonsus ut clericus, quidam laicus, quædam femina. Trahentes autem eos maligni spiritus descenderunt in medium barathri illius ardentis; factumque est, ut cum longius subeuntibus eis, fletum hominum et risum dæmoniorum clare discernere nequirem, sonum tamen adhuc promiscuum in auribus haberem. Interea ascenderunt quidam spirituum obscurorum de abysso illa flammivoma, et accurrentes circumdederunt me, atque oculis flammantibus et de ore ac naribus ignem putidum efflantes angebant; forcipibus quoque igneis, quos tenebant in manibus, minitabantur me comprehendere, nec tamen me ullatenus contingere, tametsi terrere præsumebant. Qui cum undiqueversum hostibus et cæcitate tenebratum conclusus huc illucque oculos circumferrem, si forte alicunde quid auxilii, quo salvarer, adveniret, apparuit retro via, qua veneram, quasi fulgor stellæ meantis inter tenebras, qui paulatim crescens et ad me ocius festinans ubi appropinquavit, dispersi sunt et aufugerunt omnes, qui me forcipibus rapere quærebant spiritus infesti.' A.D. 696.

§ 392. 'Ille autem, qui adveniens eos fugavit, erat ipse, qui me ante ducebat; qui mox conversus ad dexterum iter, quasi contra ortum solis bruma-

A. D. 696. lem, me ducere cœpit. Nec mora exemtum tenebris in auras me serenæ lucis eduxit; cumque me in luce aperta duceret, vidi ante nos murum permaximum, cujus neque longitudini hinc vel inde, neque altitudini, ullus esse terminus videretur. Cœpi autem mirari quare ad murum accederemus, cum in eo nullam januam, vel fenestram, vel ascensum, alicubi conspicerem. Cum ergo pervenissemus ad murum, statim nescio quo ordine fuimus in summitate ejus. Et ecce, ibi campus erat latissimus ac lætissimus, tantaque fragrantia vernantium flosculorum plenus, ut omnem mox fœtorem tenebrosæ fornacis, qui me pervaserat, effugaret admirandi hujus suavitas odoris. Tanta autem lux cuncta ea loca perfuderat, ut omni splendore diei, sive solis meridiani radiis, videretur esse præclarior. Erantque in hoc campo innumera hominum albatorum conventicula, sedesque plurimæ agminum lætantium. Cumque inter choros felicium incolarum medios me duceret, cogitare cœpi quod hoc fortasse esset regnum cœlorum, de quo prædicari sæpius audivi. Respondit ille cogitatui meo; 'Non,' inquiens, 'non hoc est regnum cœlorum, quod autumas.''

§ 393. 'Cumque procedentes transissemus et has beatorum mansiones spirituum, aspicio ante nos multo majorem luminis gratiam quam prius, in qua etiam vocem cantantium dulcissimam audivi, sed et odoris fragrantia miri tanta de loco effundebatur, ut is, quem antea degustans quasi maximum rebar, jam permodicus mihi odor videretur; sicut etiam lux illa campi florentis eximia in comparatione ejus, quæ nunc apparuit, lucis, tenuissima prorsus videbatur et parva. In cujus amœnitatem loci cum nos intraturos sperarem, repente ductor substitit; nec mora, gressum retorquens ipsa me, qua venimus, via reduxit.'

§ 394. 'Cumque reversi perveniremus ad mansiones illas lætas spirituum candidatorum, dixit mihi, 'Scis, quæ sint ista omnia, quæ vidisti?' Respondi ego, 'Non.' Et ait, 'Vallis illa, quam aspexisti flammis ferventibus et frigoribus horrenda rigidis, ipse est locus in quo examinandæ et castigandæ sunt animæ illorum, qui differentes confiteri et emendare scelera, quæ fecerant, in ipso tandem mortis articulo ad pœnitentiam confugiunt, et sic de corpore exeunt; qui tamen quia confessionem et pœnitentiam vel in morte habuerunt, omnes in die judicii ad regnum cœlorum perveniunt. Multos autem preces viventium et eleemosynæ et jejunia, et maxime celebratio missarum, ut etiam ante diem judicii liberentur, adjuvant. Porro puteus ille flammivomus ac putidus, quem vidisti, ipsum est os gehennæ, in quo quicumque semel inciderit nunquam inde liberabitur in ævum. Locus vero iste florifer, in quo pulcherrimam hanc juventutem jocundari ac fulgere conspicis, ipse est, in quo recipiuntur animæ eorum, qui in bonis quidem operibus de corpore exeunt, non tamen sunt tantæ perfectionis, ut in regnum cœlorum statim mereantur introduci; qui tamen omnes in die Judicii ad visionem Christi et gaudia regni cœlestis intrabunt. Nam quicumque in omni verbo et opere et cogitatione perfecti sunt, mox de corpore egressi ad regnum cœleste perveniunt; ad cujus vicina pertinet locus ille, ubi sonum cantilenæ dulcis cum odore suavitatis ac splendore lucis audisti. Tu autem, quia nunc ad corpus reverti et rursum inter homines vivere debes, si actus tuos curiosius discutere et mores sermonesque tuos in rectitudine ac simplicitate servare studueris, accipies et ipse post mortem locum mansionis inter hæc, quæ cernis, agmina lætabunda spirituum beatorum. A. D. 696.

A. D. 696. Namque ego cum ad tempus abscessissem a te, ad hoc feci, ut quid de te fieri deberet agnoscerem.' Hæc mihi cum dixisset, multum detestatus sum reverti ad corpus, delectatus nimirum suavitate ac decore loci illius, quem intuebar, simul et consortio eorum, quos in illo videbam. Nec tamen aliquid ductorem meum rogare audebam; sed inter hæc, nescio quo ordine, repente me inter homines vivere cerno.'

§ 395. Hæc et alia, quæ viderat, idem vir Domini, non omnibus passim desidiosis ac vitæ suæ incuriosis referre volebat, sed illis solummodo, qui vel tormentorum metu perterriti, vel spe gaudiorum perennium delectati, profectum pietatis ex ejus verbis haurire volebant. Denique, in vicinia cellæ illius habitabat quidam monachus, nomine Haemgils, presbyteratus etiam, quem bonis actibus adæquabat, gradu præeminens, qui adhuc superest, et in Hibernia insula solitarius ultimam vitæ ætatem pane cibario et frigida aqua sustentat. Hic sæpius ad eundem virum ingrediens audivit ab eo repetita interrogatione, quæ et qualia essent quæ exutus corpore videret; per cujus relationem ad nostram quoque agnitionem pervenere, quæ de his pauca perstrinximus. Narrabat autem visiones suas etiam regi Aldfrido, viro undecumque doctissimo; et tam libenter tamque studiose ab illo auditus est, ut ejus rogatu monasterio supra memorato inditus ac monachica sit tonsura coronatus, atque ad eum audiendum sæpissime, cum illas in partes devenisset, accederet. Cui, videlicet, monasterio tempore illo religiosæ ac modestæ

---

26 *Aldfrido.*] This king of Northumbria has before been mentioned by Beda in terms of commendation, see § 341.

vitæ abbas et presbyter Ædiluald præerat, qui A. D. 696. nunc episcopalem Lindisfarnensis ecclesiæ cathedram condignis gradu actibus servat.

§ 396. Accepit autem in eodem monasterio locum mansionis secretiorem, ubi liberius continuis in orationibus famulatui sui Conditoris vacaret. Et quia locus ipse super ripam fluminis erat situs, solebat hunc creber ob magnum castigandi corporis affectum ingredi, ac sæpius in eo supermeantibus undis immergi; sicque ibidem quamdiu sustinere posse videbatur, psalmis vel precibus insistere fixusque manere, ascendente aqua fluminis usque ad lumbos, aliquando usque ad collum; atque inde egrediens ad terram nunquam ipsa vestimenta uda atque algida deponere curabat, donec ex suo corpore calefierent et siccarentur. Cumque tempore hiemali, defluentibus circa eum semifractarum crustis glacierum, quas et ipse aliquando contriverat quo haberet locum standi sive immergendi in fluvio, dicerent, qui videbant, 'Mirum, frater Drycthelme,' (hoc enim erat viro nomen,) 'quod tantam frigoris asperitatem ulla ratione tolerare prævales!' Respondebat ille simpliciter, erat namque homo simplicis ingenii ac moderatæ naturæ, 'Frigidiora ego vidi.' Et cum dicerent, 'Mirum quod tam austeram tenere continentiam velis!' respondebat, 'Austeriora ego vidi.' Sicque usque ad diem suæ vocationis infatigabili cœlestium bonorum desiderio corpus senile inter quotidiana jejunia domabat, multisque et verbo et conversatione saluti fuit.

---

[1] *Ædiluald.*] Ethelwold, ninth bishop of Lindisfarne, filled that see from A. D. 724 until 740; a sketch of his life may be seen in Raine's North Durham, p. 68; the Acta SS. Feb. tom. ii. p. 604, may also be consulted.

CAPUT XIII.

Ut e contra alter ad mortem veniens oblatum sibi a dæmonibus codicem suorum viderit peccatorum.

A.D. 704—709. Account of a vision in Mercia.

§ 397. At contra, fuit quidam in provincia Merciorum, cujus visiones ac verba, non autem et conversatio, plurimis, sed non sibimetipsi, profuit. Fuit autem temporibus Coenredi, qui post Ædilredum regnavit, vir in laico habitu atque officio militari positus; sed quantum pro industria exteriori regi placens, tantum pro interna suimet neglegentia displicens. Admonebat ergo illum sedulo, ut confiteretur et emendaret ac relinqueret scelera sua, priusquam subito mortis superventu tempus omne pœnitendi et emendandi perderet. Verum ille, frequenter licet admonitus, spernebat verba salutis, seseque tempore sequente pœnitentiam acturum esse promittebat. Hæc inter tactus infirmitate decidit in lectum, atque acri cœpit dolore torqueri. Ad quem ingressus rex, diligebat enim eum multum, hortabatur, ut vel tunc antequam moreretur pœnitentiam ageret commissorum. At ille respondit, non se tunc velle confiteri peccata sua, sed cum ab infirmitate resurgeret, ne exprobrarent sibi sodales, quod timore mortis faceret ea, quæ sospes facere noluerat; fortiter quidem, ut sibi videbatur, locutus, sed miserabiliter, ut post patuit, dæmonica fraude seductus.

§ 398. Cumque, morbo ingravescente, denuo ad eum visitandum ac docendum rex intraret, clamabat statim miserabili voce, ' Quid vis modo? quid huc

---

[7] *Coenredi.*] Coenred, king of Mercia, reigned from the year 704 to 709; see also § 412.

venisti? non enim mihi aliquid utilitatis aut salutis potes ultra conferre.' At ille, 'Noli,' inquit, 'ita loqui, vide ut sanum sapias.' 'Non,' inquit, 'insanio, sed pessimam mihi scientiam certus præ oculis habeo.' 'Et quid,' inquit, 'hoc est?' 'Paulo ante,' inquit, 'intraverunt domum hanc duo pulcherrimi juvenes et resederunt circa me, unus ad caput et unus ad pedes; protulitque unus libellum perpulchrum, sed vehementer modicum, ac mihi ad legendum dedit, in quo omnia, quæ unquam bona feceram intuens scripta reperi, et hæc erant nimium pauca et modica. Receperunt codicem, neque aliquid mihi dicebant. Tum subito supervenit exercitus malignorum et horridorum vultu spirituum, domumque hanc et exterius obsedit et intus maxima ex parte residens implevit. Tunc ille, qui et obscuritate tenebrosæ faciei et primatu sedis major esse videbatur eorum, proferens codicem horrendæ visionis et magnitudinis enormis et ponderis pene importabilis, jussit uni ex satellitibus suis mihi ad legendum deferre. Quem cum legissem, inveni omnia scelera, non solum quæ opere vel verbo, sed etiam quæ tenuissima cogitatione peccavi, manifestissime in eo tetricis esse descripta litteris. Dicebatque ad illos, qui mihi assederant, viros albatos et præclaros, 'Quid hic sedetis, scientes certissime quia noster est iste?' Responderunt, 'Verum dicitis; accipite et in cumulum damnationis vestræ ducite.' Quo dicto, statim disparuerunt; surgentesque duo nequissimi spiritus, habentes in manibus vomeres, percusserunt me, unus in capite et alius in pede; qui, videlicet, modo cum magno tormento irrepunt in interiora corporis mei, moxque ut ad se invicem perveniunt moriar, et paratis ad rapiendum me dæmonibus, in inferni claustra pertrahar.' A.D. 704—709.

A.D. 704—709.

§ 399. Sic loquebatur miser desperans, et non multo post defunctus pœnitentiam, quam ad breve tempus cum fructu veniæ facere supersedit, in æternum sine fructu pœnis subditus facit. De quo constat quia, sicut beatus papa Gregorius de quibusdam scribit, non pro se ista, cui non profuere, sed pro aliis, viderit, qui ejus interitum cognoscentes, differre tempus pœnitentiæ, dum vacat, timerent, ne improviso mortis articulo præventi impœnitentes perirent. Quod autem codices diversos per bonos sive malos spiritus sibi vidit offerri, ob id superna dispensatione factum est, ut meminerimus facta et cogitationes nostras non in ventum diffluere, sed ad examen summi Judicis cuncta servari; et sive per amicos angelos in fine nobis ostendenda, sive per hostes. Quod vero prius candidum codicem protulerunt angeli, deinde atrum dæmones, illi perparvum, isti enormem, animadvertendum est, quod in prima ætate bona aliqua fecit, quæ tamen universa prave agendo juvenis obnubilavit. Qui si e contrario errores pueritiæ corrigere in adolescentia, ac bene faciendo a Dei oculis abscondere, curasset, posset eorum numero sociari, de quibus ait Psalmus, ‘Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.’ Hanc historiam, sicut a venerabili antistite Pecthelmo didici, simpliciter ob salutem legentium, sive audientium, narrandam esse putavi.

---

24 *Psalmus.*] Ps. xxxi. 1.

CAPUT XIV.

Ut item alius moriturus deputatum sibi apud inferos locum pœnarum viderit.

§ 400. Novi autem ipse fratrem, quem utinam non nossem, cujus etiam nomen, si hoc aliquid prodesset, dicere possem, positum in monasterio nobili, sed ipsum ignobiliter viventem. Corripiebatur quidem sedulo a fratribus ac majoribus loci, atque ad castigatiorem vitam converti admonebatur; et quamvis eos audire noluisset, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob necessitatem operum ipsius exteriorum; erat enim fabrili arte singularis. Serviebat autem multum ebrietati et ceteris vitæ remissioris illecebris; magisque in officina sua die noctuque residere, quam ad psallendum atque orandum in ecclesia, audiendumque cum fratribus verbum vitæ, concurrere consuerat. Unde accidit illi, quod solent dicere quidam, quia, qui non vult ecclesiæ januam sponte humiliatus ingredi, necesse habet in januam inferni non sponte damnatus introduci. Percussus enim languore atque ad extrema perductus vocavit fratres, et multum mœrens ac damnato similis cœpit narrare, quia videret inferos apertos et Sathanan dimersum in profundis tartari, Caiphanque cum ceteris, qui occiderunt Dominum, juxta eum flammis ultricibus contraditum; 'in quorum vicinia,' inquit, 'heu misero mihi locum despicio æternæ perditionis esse præparatum.' Audientes hæc fratres cœperunt diligenter exhortari, ut vel tunc positus adhuc in corpore pœnitentiam faceret. Respondebat ille desperans, 'Non est mihi modo tempus vitam mutandi, cum ipse viderim judicium meum jam esse completum.'

A.D. 704—709. Another vision.

A.D. 704—709.

§ 401. Talia dicens sine viatico salutis obiit, et corpus ejus in ultimis est monasterii locis humatum, neque aliquis pro eo vel missas facere, vel psalmos cantare, vel saltem orare, præsumebat. O quam grandi distantia divisit Deus inter lucem et tenebras! Beatus protomartyr Stephanus passurus mortem pro veritate vidit cœlos apertos, vidit gloriam Dei, et Jesum stantem a dextris Dei; et ubi erat futurus ipse post mortem, ibi oculos mentis ante mortem, quo lætior occumberet, misit. At contra, faber iste tenebrosæ mentis et actionis, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationem diaboli et sequacium ejus; vidit etiam suum infelix inter tales carcerem, quo miserabilius ipse, desperata salute, periret, sed viventibus, qui hæc cognovissent, causam salutis sua perditione relinqueret. Factum est hoc nuper in provincia Berniciorum; ac longe lateque diffamatum multos ad agendam, et non differendam, scelerum suorum pœnitudinem provocavit. Quod utinam exhinc etiam nostrarum lectione literarum fiat.

CAPUT XV.

Ut plurimæ Scottorum ecclesiæ, instante Adamnano, catholicum pascha susceperint; utque idem librum De locis sanctis scripserit.

A. D. 703. Adamnan embraces the Roman calculation of Easter.

§ 402. Quo tempore plurima pars Scottorum in Hibernia, et nonnulla etiam de Brittonibus in Brittania, rationabile et ecclesiasticum paschalis observantiæ tempus, Domino donante, suscepit. Siquidem Adamnan presbyter et abbas monacho-

[31] *Adamnan.*] Concerning the conversion of Adamnan to the Roman calculation of Easter, and his death, the reader may con-

rum, qui erant in insula Hii, cum legationis gratia missus a sua gente venisset ad Aldfridum regem Anglorum, et aliquandiu in ea provincia moratus videret ritus ecclesiæ canonicos; sed et a pluribus, qui erant eruditiores, esset sollerter admonitus, ne contra universalem ecclesiæ morem, vel in observantia paschali, vel in aliis quibusque decretis, cum suis paucissimis et in extremo mundi angulo positis vivere præsumeret, mutatus mente est; ita ut ea, quæ viderat et audierat in ecclesiis Anglorum, suæ suorumque consuetudini libentissime præferret. Erat enim vir bonus et sapiens, et scientia Scripturarum nobilissime instructus. A. D. 703.

§ 403. Qui cum domum rediisset, curavit suos, qui erant in Hii, quive eidem erant subditi monasterio, ad eum, quem cognoverat, quemque ipse toto ex corde susceperat, veritatis callem perducere, nec valuit. Navigavit Hiberniam, et prædicans eis ac modesta exhortatione declarans legitimum paschæ tempus, plurimos eorum et pene omnes, qui ab Hiiensium dominio erant liberi, ab errore avito correctos ad unitatem reduxit catholicam, ac legitimum paschæ tempus observare perdocuit. Qui cum, celebrato in Hibernia canonico pascha, ad suam insulam revertisset suoque monasterio catholicam temporis paschalis observantiam instantissime prædicaret, nec tamen perficere, quod conabatur, posset, contigit eum ante expletum anni circulum migrasse de seculo. Divina utique gratia disponente, ut vir unitatis ac pacis studiosissimus ante ad vitam raperetur æternam, quam, redeunte tempore paschali, graviorem cum eis, qui

His death. A. D. 704.

---

sult Usher's Primord. p. 1169, and the references there cited. These events are placed by Smith two years earlier than, following the authority of Usher, has been here assigned to them.

A. D. 704. eum ad veritatem sequi nolebant, cogeretur habere discordiam.

His treatise 'De Locis Sanctis.'

§ 404. Scripsit idem vir De Locis Sanctis librum legentibus multis utillimum; cujus auctor erat docendo ac dictando Galliarum episcopus Arcuulfus, qui locorum gratia sanctorum venerat Hierosolymam, et, lustrata omni terra Repromissionis, Damascum quoque, Constantinopolim, Alexandriam, multas maris insulas, adierat; patriamque navigio revertens vi tempestatis in occidentalia Brittaniæ littora delatus est; ac post multa ad memoratum Christi famulum Adamnanum perveniens, ubi doctus in Scripturis sanctorumque locorum gnarus esse compertus est, libentissime est ab illo susceptus, libentius auditus; adeo, ut quæque ille se in locis sanctis memoratu digna vidisse testabatur, cuncta mox iste litteris mandare curaverit. Fecitque opus, ut dixi, multum utile, et maxime illis, qui longius ab eis locis, in quibus patriarchæ et apostoli erant, secreti, ea tantum de his, quæ lectione didicerint, norunt. Porrexit autem librum hunc Adamnan Aldfrido regi, ac per ejus est largitionem etiam minoribus ad legendum contraditus. Scriptor quoque ipse multis ab eo muneribus donatus patriam remissus est. De cujus scriptis aliqua decerpere ac nostræ huic Historiæ inserere commodum fore legentibus reor.

---

3 *De Locis Sanctis.*] This is printed in Mabill. Acta SS. Ord. S. Bened. III. ii. 456.

5 *Galliarum episcopus Arcuulfus.*] Mabillon, although intimately acquainted with the early ecclesiastical history of France, was unable to decide of what see this individual was bishop, as he himself states; see Vit. S. Adamn. § 6, in the work last quoted.

CAPUT XVI.

Quæ in eodem libro de loco Dominicæ nativitatis, passionis, et resurrectionis, commemoraverit.

A. D. 704.

Extracts from the treatise of Arcuulf.

§ 405. SCRIPSIT ergo de loco Dominicæ nativitatis in hunc modum; 'Bethleem, civitas David, in dorso sita est angusto ex omni parte vallibus circumdato, ab occidente in orientem mille passibus longa, humili sine turribus muro per extrema plani verticis instructo; in cujus orientali angulo quasi quoddam naturale semiantrum est, cujus exterior pars nativitatis Dominicæ fuisse dicitur locus; interior 'Præsepe Domini' nominatur. Hæc spelunca tota interius pretioso marmore tecta supra locum, ubi Dominus natus specialius traditur, sanctæ Mariæ grandem gestat ecclesiam.' Scripsit item hoc modo de loco Passionis ac Resurrectionis illius; 'Ingressis a septemtrionali parte urbem Hierosolymam, primum de locis sanctis pro conditione platearum divertendum est ad ecclesiam Constantinianam, quæ Martyrium appellatur. Hanc Constantinus imperator, eo quod ibi crux Domini ab Helena matre reperta sit, magnifico et regio cultu construxit. Dehinc ab occasu Golgothana videtur ecclesia, in qua etiam rupis apparet illa, quæ quondam ipsam affixo Domini corpore crucem pertulit, argenteam modo pergrandem sustinens crucem, pendente magna desuper ærea rota cum lampadibus. Infra ipsum vero locum Dominicæ crucis, excisa in petra crypta est, in qua

---

5 *Bethleem.*] See Arcuulf, ii. § 1, 2.

20 *Martyrium.*] Id. i. § vii.

23 *Golgothana . . . ecclesia.*] Id. § vi.

28 *Infra.*] Id. § 3.

A.D. 704. super altare pro defunctis honoratis sacrificium solet offerri, positis interim in platea corporibus. Hujus quoque ad occasum ecclesiæ, Anastasis, hoc est, resurrectionis Dominicæ, rotunda ecclesia, tribus cincta parietibus, duodecim columnis sustentatur; inter parietes singulos latum habens spatium viæ, quæ tria altaria in tribus locis parietis medii continet, hoc est, australi, aquilonali, et occidentali. Hæc bis quaternas portas, id est, introitus, per tres e regione parietes habet, e quibus quatuor ad vulturnum et quatuor ad eurum spectant. Hujus in medio monumentum Domini rotundum petra excisum est, cujus culmen intrinsecus stans homo manu contingere potest, ab oriente habens introitum, cui lapis ille magnus appositus est, quod intrinsecus ferramentorum vestigia usque in præsens ostendit; nam extrinsecus usque ad culminis summitatem totum marmore tectum est. Summum vero culmen auro ornatum auream magnam gestat crucem. In hujus ergo monumenti aquilonali parte sepulcrum Domini in eadem petra excisum, longitudinis septem pedum, trium mensura palmarum pavimento altius eminet; introitum habens a latere meridiano, ubi die noctuque duodecim lampades ardent, quatuor intra sepulcrum, octo supra in margine dextro. Lapis, qui ad ostium monumenti positus erat, nunc fissus est; cujus pars minor quadratum altare ante ostium nihilominus ejusdem monumenti stat; major vero in orientali ejusdem ecclesiæ loco quadrangulum aliud altare sub linteaminibus exstat. Color autem ejusdem monumenti et sepulcri albo et rubicundo permixtus esse videtur.'

---

3 *Anastasis.*] Id. § v. 26 *Lapis.*] Id. § iv.

CAPUT XVII.

Quæ item de loco ascensionis Dominicæ, et sepulcris patriarcharum.

§ 406. De loco quoque Dominicæ ascensionis præfatus auctor hoc modo refert. 'Mons Olivarum altitudine monti Sion par est, sed latitudine et longitudine præstat, exceptis vitibus et olivis, raræ ferax arboris, frumenti quoque et hordei fertilis. Neque enim brucosa, sed herbosa et florida, soli illius est qualitas; in cujus summo vertice, ubi Dominus ad cœlos ascendit, ecclesia rotunda grandis ternas per circuitum cameratas habet porticus desuper tectas. Interior namque domus propter Dominici corporis meatum camerari et tegi non potuit; altare ad orientem habens angusto culmine protectum, in cujus medio ultima Domini vestigia, cœlo desuper patente, ubi ascendit, visuntur. Quæ cum quotidie a credentibus terra tollatur, nihilominus manet, eandemque adhuc speciem veluti impressis signata vestigiis servat. Hæc circa ærea rota jacet, usque ad cervicem alta, ab occasu habens introitum, pendente desuper in trochleis magna lampade tota die et nocte lucente. In occidentali ejusdem ecclesiæ parte fenestræ octo, totidemque e regione lampades in funibus pendentes usque Hierosolymam per vitrum fulgent; quarum lux corda intuentium cum quadam alacritate et compunctione pavefacere dicitur. In die ascensionis Dominicæ per annos singulos, missa peracta, validi flaminis procella desursum venire A. D. 704.

---

5 *Mons Olivarum.*] Id. § xxii.

11 *Ecclesia rotunda.*] Id. § xxiii.

A. D. 704. consuevit, et omnes, qui in ecclesia affuerint, terræ prosternere.'

§ 407. De situ etiam Chebron et monumentis Patrum ita scribit; 'Chebron quondam civitas et metropolis regni David, nunc ruinis tantum quid tunc fuerit ostendens. Uno ad orientem stadio speluncam duplicem in valle habet, ubi sepulcra patriarcharum quadrato muro circumdantur, capitibus versis ad aquilonem; et hæc singula singulis tecta lapidibus instar basilicæ dolatis; trium patriarcharum candidis, Adam obscurioris et vilioris operis, qui haud longe ab illis ad borealem extremamque muri illius partem pausat. Trium quoque feminarum viliores et minores memoriæ cernuntur. Mamre collis mille passibus a monumentis his ad boream, herbosus valde et floridus, campestrem habens in vertice planitiem; in cujus aquilonali parte quercus Abrahæ duorum hominum altitudinis truncus ecclesia circumdata est.'

§ 408. Hæc de opusculis excerpta præfati scriptoris, ad sensum quidem verborum illius, sed brevioribus strictisque comprehensa sermonibus, nostris ad utilitatem legentium Historiis indere placuit. Plura voluminis illius, si qui scire delectat, vel in ipso illo volumine, vel in eo, quod de illo dudum strictim excerpsimus, epitomate requirat.

---

3 *Chebron.*] See Arcuulf, II. § viii, x.
15 *Mamre.*] Id. § ix, xi.

CAPUT XVIII.

Ut Australes Saxones episcopos acceperint Eadberctum et Eollan, Occidentales Danihelem et Aldhelmum; et de scriptis ejusdem Aldhelmi.

§ 409. ANNO Dominicæ incarnationis septingentesimo quinto, Aldfrid rex Nordanhymbrorum defunctus est anno regni sui vicesimo necdum impleto; cui succedens in imperium filius suus Osred, puer octo circiter annorum, regnavit annis undecim. Hujus regni principio antistes Occidentalium Saxonum Haeddi cœlestem migravit ad vitam; bonus quippe erat vir ac justus et episcopalem vitam, sive doctrinam, magis insito sibi virtutum amore, quam lectionibus, institutus exercebat. Denique, reverentissimus antistes Pecthelm, de quo in sequentibus suo loco dicendum est, qui cum successore ejus Aldhelmo multo tempore adhuc diaconus sive monachus fuit, referre est solitus, quod in loco, quo defunctus est, ob meritum sanctitatis ejus multa sanitatum sint patrata miracula, homi- A. D. 705.

---

[6] *Defunctus est.*] Since Alfrid came to the throne in May, 685, (§ 341,) and reigned not quite twenty years, he did not survive until 19 cal. January, 705, as Florence and the Saxon Chronicle affirm, for before then his twenty-first regnal year would have commenced. But if we substitute 'June' for 'January' (months frequently confused by the scribes of early MSS.) it will appear that this king died 16 May, 705, when a few days were wanting to complete the twentieth year of his reign, as Beda has stated. See Pagi, 705, § vii.

[8] *Succedens.*] After the throne had been occupied for two months by Eadwulf, according to Eddius in his Life of Wilfrid.

[11] *Haeddi.*] See Acta SS. Julii, tom. ii. p. 482.

[14] *Lectionibus.*] Against this passage Malmesbury remarks that he had seen certain 'epistolæ formales' written by Haeddi, which he characterises as 'non nimis indoctæ compositæ,' fol. 137, b. But these letters, running always in a set form, afford little proof of Haeddi's scholarship; see instances of them in Baluz, Capit. ii. 443, 583, *etc.*

A. D. 705.

nesque provinciæ illius solitos ablatum inde pulverem propter languentes in aquam mittere, atque hujus gustum, sive aspersionem, multis sanitatem ægrotis et hominibus et pecoribus conferre; propter quod frequenti ablatione pulveris sacri fossa sit ibidem facta non minima.

Daniel and Aldhelm bishops of Wessex.

§ 410. Quo defuncto, episcopatus provinciæ illius in duas parochias divisus est; una data Daniheli, quam usque hodie regit, altera Aldhelmo, cui annis quatuor strenuissime præfuit; ambo et in rebus ecclesiasticis, et in scientia Scripturarum, sufficienter instructi. Denique, Aldhelm, cum adhuc esset presbyter et abbas monasterii, quod Maildufi Urbem nuncupant, scripsit, jubente synodo suæ gentis, librum egregium adversus errorem Brittonum, quo vel pascha non

---

[8] *Duas parochias.*] The diocese of Winchester comprehended Hampshire, the Isle of Wight, and Surrey; to that of Sherburn, (afterwards removed to Salisbury,) belonged Wiltshire, Dorset, Berkshire, Somerset, Devon, and Cornwall. This division, according to William of Malmesbury, was made at a synodal council. Vit. Aldhelmi, ap. Angl. Sacr. ii. 20.

[9] *Daniheli.*] The date of Daniel's death is uncertain, he certainly was alive in the year 745, when he witnessed a charter by which Cuthred king of the West Saxons granted Wdecim [Wdetun?] to Malmesbury; and the Chronicle of Melrose says he died in 746. Several of his letters will be found in the correspondence of Boniface.

[9] *Aldhelmo.*] His life, written by William of Malmesbury, is printed in the Anglia Sacra, ii. 1; he died, 25 May, 709, see the Acta SS. under that day, and Acta SS. Ord. S. Bened. III. i. and IV. i. Append.

[15] *Synodo.*] The proceedings of this synod (which cannot have been held later than A. D. 693, since Erconwald, who attended it as bishop of London, was succeeded in that year by Waldhere,) may be seen in Spelm. Concil. i. 182.

[15] *Librum egregium.*] This epistle to Geruntius king of Cornwall and the clergy of Devonshire is inserted amongst the Epistles of Boniface, n. 163, edit. Wurdtw. It relates chiefly to the questions of tonsure and the period for celebrating Easter.

[16] *Brittonum.*] Aldhelm, in the following passage of his Epistle to Geruntius shows the strong prejudices with which the priests of the Britons viewed the Saxons, '. . . ultra Sabrinæ fluminis fretum Demetarum sacerdotes de privata propria conversationis munditia gloriantes nostram communionem magnopere

A. D. 705.

suo tempore celebrant, vel alia perplura ecclesiasticæ castitati et paci contraria gerunt, multosque eorum, qui Occidentalibus Saxonibus subditi erant Brittones, ad catholicam Dominici paschæ celebrationem hujus lectione perduxit. Scripsit et De Virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere, et versibus hexametris et prosa, composuit. Scripsit et alia nonnulla, utpote vir undecumque doctissimus: nam et sermone nitidus et Scripturarum, ut dixi, tam liberalium quam ecclesiasticarum, erat eruditione mirandus. Quo defuncto, pontificatum pro eo suscepit Fortheri, qui usque hodie superest; vir et ipse in Scripturis sanctis multum eruditus.

Eadbert bishop of Sussex.

§ 411. Quibus episcopatum administrantibus, statutum est synodali decreto, ut provincia Australium Saxonum, quæ eatenus ad civitatis Ventanæ, cui tunc Danihel præerat, parochiam pertinebat, et ipsa sedem episcopalem ac proprium haberet episcopum; consecratusque est eis primus antistes Eadberct, qui erat abbas monasterii beatæ memoriæ Vilfridi episcopi, quod dicitur Selaeseu; quo defuncto, Eolla suscepit officium pontificatus. Ipso autem ante aliquot annos ex hac luce subtracto, episcopatus usque hodie cessavit.

---

abominantur, in tantum, ut nec in ecclesia nobiscum orationum officia celebrare, nec ad mensam ciborum fercula pro charitatis gratia pariter percipere dignentur; quin imo fragmenta ferculorum et reliquias epularum lurconum canum rectibus et immundis devorandus porcis projiciunt.' Ep. 163.

[5] *De Virginitate.*] Printed in Canisii Lect. Antiq. v. ii. 798, and at Paris, 1676, 8vo. His other works are mentioned by Malmesbury, Angl. Sacr. ii. 7, and by Tanner, Bibl. Brit. Hibern. p. 25.

[12] *Fortheri.*] The date of his death is uncertain; two letters addressed to him may be found in the Epistles of Boniface, 148 and 155.

[20] *Consecratus.*] Smith, upon the authority of Matt. Westm., places this synod and the consecration of Eadbert in A. D. 711.

CAPUT XIX.

Ut Coinred Merciorum et Offa Orientalium Saxonum rex in monachico habitu Romæ vitam finierint; et de vita vel obitu Vilfridi episcopi.

A. D. 709. Journey of Coinred and Offa to Rome.

§ 412. ANNO autem imperii Osredi quarto, Coinred, qui regno Merciorum nobilissime tempore aliquanto præfuerat, nobilius multo regni sceptra reliquit. Nam venit Romam, ibique attonsus, pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad limina apostolorum, in precibus, jejuniis et eleemosynis, usque ad diem permansit ultimum; succedente in regnum Ceolredo filio Ædilredi, qui ante ipsum Coinredum idem regnum tenebat. Venit autem cum illo et filius Sigheri regis Orientalium Saxonum, cujus supra meminimus, vocabulo Offa, juvenis amantissimæ ætatis et venustatis, totæque suæ genti ad tenenda servandaque regni sceptra exoptatissimus. Qui pari ductus devotione mentis reliquit uxorem, agros, cognatos et patriam, propter Christum et propter Evangelium, ut in hac vita centuplum acciperet, et in seculo venturo vitam æternam. Et ipse ergo, ubi ad loca sancta Romam pervenerunt, attonsus, et

---

[5] *Coinred.*] Coinred the son of Wulfhere came to the throne in A. D. 704, and resigned it in 709.

[8] *Romam.*] This expedition could not have been undertaken before the month of May, as will be seen by a reference to the passage which mentions Wilfrid's death.

[11] *Eleemosynis.*] Amongst these was the pretended charter to Egwin in favour of Evesham, which is printed from an early copy in Saxon characters, in the Monast. Anglic. i. 144, Acta SS. Jan. tom. i. p. 712, and elsewhere.

[12] *Ceolredo.*] Ceolred, the grandson of Penda, succeeded Ceonred in 709, and died in 716.

[19] *Uxorem.*] He was betrothed, not married, to Kyneswitha, daughter of Penda, king of Mercia.

in monachico vitam habitu complens, ad visionem beatorum apostolorum in cœlis diu desideratam pervenit. A. D. 709.

Death of Wilfrid.

§ 413. Eodem sane anno, quo hi Brittanniam reliquere, antistes eximius Vilfrid, post quadraginta et quinque annos accepti episcopatus, diem clausit extremum in provincia, quæ vocatur Inundalum; corpusque ejus loculo inditum perlatum est in monasterium ipsius, quod dicitur Inhrypum, et juxta honorem tanto pontifici congruum, in ecclesia beati apostoli Petri sepultum. De cujus statu vitæ, ut ad priora repedantes, paucis, quæ sunt gesta, memoremus. Cum esset puer bonæ indolis, atque ætatem moribus transiens, ita se modeste et circumspecte in omnibus gereret, ut merito a majoribus quasi unus ex ipsis amaretur, veneraretur, amplecteretur; ubi quartum decimum ætatis contigit annum, monasticam seculari vitam prætulit. Quod ubi patri suo narravit, jam enim mater obierat, libenter ejus votis ac desideriis cœlestibus annuit, eumque cœptis insistere salutaribus jussit. Venit ergo ad insulam Lindisfarnensem, ibique monachorum famulatui se contradens diligenter ea, quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant, et discere curabat et agere. Et quia acris erat ingenii, didicit citissime psalmos et aliquot codices; necdum quidem attonsus, verum eis, quæ tonsura majores sunt, virtutibus, humilitatis et obedientiæ, non mediocriter insignitus; propter quod et a senioribus et coætaneis suis justo colebatur affectu. In quo, videlicet, monas-

Sketch of Wilfrid's life.

A. D. 648.

---

[7] *Inundalum.*] At Oundle, near Stamford, in Nottinghamshire.

[12] *Statu vitæ.*] With this sketch of Wilfrid's life the reader may compare the earlier account by Eddius, the parallel passages of which are referred to in the subsequent notes.

[13] *Puer.*] Eddius, § 2. He was born A. D. 634.

A. D. 648. terio cum aliquot annos Deo serviret, animadvertit paulatim adolescens animi sagacis minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scottis, proposuitque animo venire Romam, et qui ad sedem apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur videre. Quod cum fratribus referret, laudaverunt ejus propositum, eumque id, quod mente disposuerat, perficere suadebant. At ille confestim veniens ad reginam Eanfledam, quia notus erat ei, ejusque consilio et suffragiis præfato fuerat monasterio sociatus, indicavit ei desiderium sibi inesse beatorum apostolorum limina visitandi; quæ delectata bono
A. D. 653. adolescentis proposito misit eum Cantiam ad regem Erconberctum, qui erat filius avunculi sui, postulans, ut eum honorifice Romam transmitteret. Quo tempore ibi gradum archiepiscopi Honorius, unus ex discipulis beati papæ Gregorii, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus, servabat. Ubi cum aliquandiu demoratus adolescens animi vivacis diligenter his, quæ inspiciebat, discendis operam daret, supervenit illo alius adolescens, nomine Biscop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens et ipse Romam venire; cujus supra meminimus.

A. D. 654. § 414. Hujus ergo comitatui rex sociavit Vilfridum, utque illum secum Romam perduceret, jussit. Qui cum Lugdunum pervenissent, Vilfrid a Dalfino civitatis episcopo ibi retentus est, Benedictus cœptum iter naviter Romam usque complevit. Delectabatur enim antistes prudentia verborum juvenis, gratia venusti vultus, alacritate

[4] *Venire Romam.*] Eddius, § 3.

[10] *Eanfledam.*] Concerning her, see § 114, 148, 191, 223, 226.

[17] *Honorius.*] Honorius died 30 September, A. D. 653; see § 209.

[29] *Dalfino.*] Eddius, § 4.

actionis, et constantia ac maturitate cogitationis; A. D. 654. unde et omnia, quæ necesse habebat, abundanter ipsi cum sociis suis, quamdiu secum erant, donabat: et insuper offerebat, ut si vellet, partem Galliarum non minimam illi regendam committeret, ac filiam fratris sui virginem illi conjugem daret, eumque ipse loco adoptivi semper haberet. At ille gratias agens pietati, quam erga eum, cum esset peregrinus, habere dignaretur, respondit propositum se magis alterius conversationis habere, atque ideo, patria relicta, Romam iter agere cœpisse.

§ 415. Quibus auditis, antistes misit eum Ro- A. D. 654. mam, dato duce itineris et cunctis simul, quæ necessitas poscebat itineris, largiter subministratis; obsecrans sedulo, ut cum patriam reverteretur, per se iter facere meminisset. Veniens vero Romam, et orationibus ac meditationi rerum ecclesiasticarum, ut animo proposuerat, quotidiana mancipatus instantia, pervenit ad amicitiam viri doctissimi ac sanctissimi, Bonifacii, videlicet, archidiaconi, qui etiam consiliarius erat apostolici papæ; cujus magisterio quatuor Evangeliorum libros ex ordine didicit, computum paschæ rationabilem et alia multa, quæ in patria nequiverat, ecclesiasticis disciplinis accommoda, eodem magistro tradente, percepit; et cum menses aliquot ibi studiis occupatus felicibus exegisset, rediit ad Dalfinum in A. D. 655. Galliam, et tres annos apud eum commoratus attonsus est ab eo, et in tanto habitus amore, ut heredem sibi illum facere cogitasset. Sed ne hoc A. D. 658. fieri posset, antistes crudeli morte præreptus est,

---

[13] *Romam.*] Eddius, § 5.

[28] *Rediit.*] Eddius, § 6.

[32] *Morte præreptus est.*] Dalfinus, or Aunemundus, bishop of Lyons, was murdered A. D. 658, as Pagi, ad an. § 7, satisfactorily shows, and not in A. D. 654, as Le Cointe, or 657, as Mabillon imagined.

A. D. 658. et Vilfrid ad suæ potius, hoc est, Anglorum, gentis episcopatum reservatus. Namque Baldhild regina, missis militibus, episcopum jussit interfici; quem ad locum quidem quo decollandus erat secutus est Vilfrid clericus illius, desiderans cum eo, tametsi ipso multum prohibente, pariter occumbere. Sed hunc ubi peregrinum atque oriundum de natione Anglorum cognovere carnifices, pepercere illi, neque eum trucidare cum suo voluere pontifice.

§ 416. At ille Brittaniam veniens conjunctus est amicitiis Alchfridi regis, qui catholicas ecclesiæ regulas sequi semper et amare didicerat. Unde et ille, quia catholicum eum esse comperit, mox donavit terram decem familiarum in loco, qui dicitur Stanford, et non multo post monasterium A. D. 661. triginta familiarum in loco, qui vocatur Inhrypum; quem, videlicet, locum dederat pridem ad construendum inibi monasterium his, qui Scottos sequebantur. Verum quia illi postmodum, optione data, maluerunt loco cedere, quam pascha catholicum ceterosque ritus canonicos juxta Romanæ et apostolicæ ecclesiæ consuetudinem recipere, dedit hoc illi, quem melioribus imbutum disciplinis ac moribus vidit.

A. D. 664. § 417. Quo in tempore, ad jussionem præfati regis, presbyter ordinatus est in eodem monas-

---

[2] *Baldhild.*] In some copies she is called Brunhilda, but erroneously, the queen of that name having died before Wilfrid's birth; Baldhild was the wife of Clovis the Second.

[12] *Alchfridi.*] Eddius, § 7.

[16] *Stanford.*] Not Stamford in Lincolnshire, in which Alchfrid had no authority, but probably, according to Smith, at Stamford, on the river Derwent, in the East Riding of Yorkshire.

[17] *Triginta.*] 'Quadraginta,' § 227.

[17] *Inhrypum.*] Eddius, § 8. The date of 661 is founded upon the authority of Wilfrid's life by Eadmer, Mabill. Acta SS. Ord. S. Bened. III. i. 179, § 12.

[26] *Quo in tempore.*] Eddius, § 9.

terio ab Agilbercto episcopo Geuissorum, cujus A.D. 664. supra meminimus, desiderante rege, ut vir tantæ eruditionis ac religionis sibi specialiter individuo comitatu sacerdos esset ac doctor. Quem non A.D. 665. multo post (detecta et eliminata, ut et supra docuimus, Scottorum secta,) Galliam mittens, cum consilio atque consensu patris sui Osuiu, episcopum sibi rogavit ordinari, cum esset annorum circiter triginta, eodem Agilbercto tunc episcopatum agente Parisiacæ civitatis; cum quo et alii undecim episcopi ad dedicationem antistitis convenientes multum honorifice ministerium impleverunt. Quo adhuc in transmarinis partibus demorante, consecratus est in episcopatum Eburaci, A.D. 666. jubente rege Osuio, Ceadda vir sanctus, ut supra memoratum est, et tribus annis ecclesiam sublimiter regens dehinc ad monasterii sui, quod est in Laestingaei, curam secessit, accipiente Vilfrido A.D. 670. episcopatum totius Nordanhymbrorum provinciæ.

§ 418. Qui deinde, regnante Ecgfrido, pulsus A.D. 677. est episcopatu, et alii pro illo consecrati antistites, quorum supra meminimus; Romamque iturus et coram apostolico papa causam dicturus, ubi navem conscendit, flante favonio, pulsus est Fresiam, et honorifice susceptus a barbaris ac rege illorum Aldgilso, prædicabat eis Christum, et multa eorum millia verbo veritatis instituens a peccatorum suorum sordibus fonte Salvatoris abluit; et quod postmodum Vilbrord reverentissimus Christi pontifex in magna devotione complevit, ipse primus ibi opus evangelicum cœpit. Ibi ergo hiemem cum

---

2 *Supra.*] § 228, 236, 243.
5 *Supra.*] § 236.
7 *Galliam.*] Eddius, § 11, 12, 13.
15 *Supra.*] H. E. § 244; Eddius, § 14.
20 *Pulsus.*] H. E. § 289; Eddius, § 23.
23 *Navem.*] Id. § 24.
24 *Fresiam.*] Id. § 25—27.
29 *Vilbrord.*] H. E. § 380—388.

A.D. 678. nova Dei plebe feliciter exigens sic Romam veniendi iter repetiit; et ubi causa ejus ventilata est, præsente Agathone papa et pluribus episcopis, universorum judicio absque crimine accusatus fuisse et episcopatu esse dignus inventus est.

A.D. 679. § 419. Quo in tempore idem papa Agatho, cum synodum congregaret Romæ centum viginti quinque episcoporum adversus eos, qui unam in Domino Salvatore voluntatem atque operationem dogmatizabant, vocari jussit et Vilfridum, atque inter episcopos considentém dicere fidem suam simul et provinciæ sive insulæ, de qua venerat; cumque catholicus fide cum suis esset inventus placuit hoc inter cetera ejusdem synodi gestis inseri, scriptumque est hoc modo: 'Vilfridus Deo amabilis episcopus Eboracæ civitatis apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, et cum aliis centum viginti quinque episcopis in synodo in judicii sede constitutus, et pro omni aquilonali parte, Brittaniæ et Hiberniæ insulis, quæ ab Anglorum et Brittonum, necnon Scottorum et Pictorum, gentibus incoluntur, veram et catholicam fidem confessus est, et cum subscriptione sua corroboravit.'

A.D. 679. § 420. Post hæc reversus Brittaniam provinciam Australium Saxonum ab idolatriæ ritibus ad Christi A.D. 681. fidem convertit. Vectæ quoque insulæ Verbi mi- A.D. 686. nistros destinavit; et secundo anno Aldfridi, qui post Ecgfridum regnavit, sedem suam et episcopa- A.D. 687. tum, ipso rege invitante, recepit. Sed post quinque annos denuo accusatus ab eodem ipso rege et

---

[2] *Iter repetiit.*] Eddius, § 28.
[26] *Post hæc.*] Id. § 31.
[28] *Convertit.*] H. E. § 289; Eddius, § 39, 40.
[28] *Vectæ.*] H. E. § 298.
[31] *Recepit.*] Eddius, § 42.

A. D. 692. A. D. 703.

plurimis episcopis præsulatu pulsus est; veniensque Romam, cum, præsentibus accusatoribus, acciperet locum se defendendi, considentibus episcopis pluribus cum apostolico papa Johanne, omnium judicio probatum est accusatores ejus nonnulla in parte falsas contra eum machinasse calumnias, scriptumque a præfato papa regibus Anglorum Ædilredo et Aldfrido, ut eum in episcopatum suum, eo quod injuste fuerit condemnatus, facerent recipi.

A. D. 704.

§ 421. Juvit autem causam absolutionis ejus lectio synodi beatæ memoriæ papæ Agathonis, quæ quondam, ipso præsente in urbe atque in eodem concilio inter episcopos residente, ut prædiximus, acta est. Cum ergo, causa exigente, synodus eadem coram nobilibus et frequentia populi, jubente apostolico papa, diebus aliquot legeretur, ventum est ad locum, ubi scriptum erat, 'Vilfridus, Deo amabilis episcopus Eboracæ civitatis, apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus,' et cetera, quæ supra posuimus. Quod ubi lectum est, stupor apprehendit audientes; et, silente lectore, cœperunt alterutrum requirere, quis esset ille Vilfridus episcopus. Tunc Bonifacius consiliarius apostolici papæ et alii perplures, qui eum temporibus Agathonis papæ ibi viderant, dicebant ipsum esse episcopum, qui nuper Romam accusatus a suis atque ab apostolica sede judicandus advenerit, 'qui jamdudum,' inquiunt, 'æque accusatus huc adveniens, mox audita ac dijudicata causa et controversia utriusque partis, a beatæ

1. *Pulsus est.*] H. E. § 385; Eddius, § 43.

1 *Veniensque Romam.*] Id. § 47.

5 *Probatum est.*] Id. § 50.

7 *Scriptum.*] Id. § 51.

14 *Prædiximus.*] H. E. § 419.

A.D. 704. memoriæ papa Agathone probatus est contra fas a suo episcopatu repulsus; et tanti apud eum habitus est, ut ipsum in concilio, quod congregarat, episcoporum, quasi virum incorruptæ fidei et animi probi residere præciperet.' Quibus auditis, dicebant omnes una cum ipso pontifice, virum tantæ auctoritatis, qui per quadraginta prope annos episcopatu fungebatur, nequaquam damnari debere, sed ad integrum culpis accusationum absolutum patriam cum honore reverti.

A.D. 705. § 422. Qui cum Brittaniam remeans in Galliarum partes devenisset, tactus est infirmitate repentina, et, ea crescente, adeo pressus, ut neque equo vehi posset, sed manibus ministrorum portaretur in grabato. Sic delatus in Maeldum civitatem Galliæ, quatuor diebus ac noctibus quasi mortuus jacebat, halitu tantum pertenui quia viveret demonstrans. Cumque ita sine cibo et potu, sine voce et auditu, quatriduo perseveraret, quinta demum illucescente die, quasi de gravi experrectus somno exsurgens resedit; apertisque oculis, vidit circa se choros psallentium simul et flentium fratrum; ac modicum suspirans interrogavit, ubi esset Acca presbyter, qui statim vocatus intravit et videns eum melius habentem ac loqui jam valentem, flexis genibus gratias egit Deo cum omnibus, qui aderant, fratribus. Et cum parum consedissent ac de supernis judiciis trepidi aliqua confabulari cœpissent, jussit pontifex ceteros ad horam egredi, et ad Accan presbyterum ita loqui exorsus est.

§ 423. 'Visio mihi modo tremenda apparuit, quam te audire ac silentio tegere volo, donec sciam quid de me fieri velit Deus. Astitit enim mihi quidam candido præclarus habitu, dicens se Mi-

---

[11] *Remeans.*] Eddius, § 52. [12] *Tactus est infirmitate.*] Id. § 53.

A.D. 705.

chaelem esse archangelum; 'et ob hoc,' inquit, 'missus sum, ut te a morte revocem; donavit enim tibi Dominus vitam per orationes ac lacrimas discipulorum ac fratrum tuorum, et per intercessionem beatæ suæ genitricis semperque virginis Mariæ. Quapropter dico tibi, quia modo quidem ab infirmitate hac sanaberis, sed paratus esto, quia post quadriennium revertens visitabo te; patriam vero perveniens maximam possessionum tuarum, quæ tibi ablatæ sunt, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis.' Convaluit igitur episcopus, cunctis gaudentibus ac Deo gratias agentibus, cœptoque itinere Brittaniam venit.

§ 424. Lectis autem epistolis, quas ab apostolico papa advexerat, Berctuald archiepiscopus, et Ædilred quondam rex, tunc autem abbas, libentissime faverunt; qui, videlicet, Ædilred accitum ad se Coinredum, quem pro se regem fecerat, amicum episcopo fieri petiit et impetravit. Sed Aldfrid Nordanhymbrorum rex eum suscipere contemsit, nec longo tempore superfuit; unde factum est ut, regnante Osredi filio ejus, mox synodo facta juxta fluvium Nidd, post aliquantum utriusque partis conflictum, tandem, cunctis faventibus, in præsulatum sit suæ receptus ecclesiæ. Sicque quatuor annis, id est, usque ad diem obitus sui, vitam duxit in pace. Defunctus est autem in monasterio suo, quod habebat in provincia Undalum

A.D. 709. His death,

---

[14] *Lectis.*] Eddius, § 54.

[20] *Aldfrid.*] Id. § 55.

[21] *Nec longo tempore.*] Id. § 56; concerning the date of his death, see H. E. § 409.

[22] *Synodo facta.*] Eddius, § 57.

[27] *Defunctus est.*] Some of the earlier editions read 'defunctus est autem *quarto idus Octobris* in monasterio;' an interpolation not authorised by the Saxon version or the better class of MSS. and contradicted by the tenor of the life by Eddius, from whom we learn that he died upon a Friday in the month of May, (consequently upon one of these days, 3, 10, 17, 24, or 31).

[28] *Undalum.*] Id. § 61.

A. D. 700. sub regimine Cudualdi abbatis; et ministerio fratrum perlatus in primum suum monasterium, quod vocatur Inhrypum, positus est in ecclesia beati apostoli Petri, juxta altare ad austrum, ut et supra docuimus; et hoc de illo supra epitaphium scriptum:

and epitaph,
Vilfridus hic magnus requiescit corpore præsul,
Hanc Domino qui aulam ductus pietatis amore
Fecit, et eximio sacravit nomine Petri,
Cui claves cœli Christus dedit arbiter orbis;
Atque auro ac tyrio devotus vestiit ostro.
Quin etiam sublime crucis, radiante metallo,
Hic posuit trophæum, necnon et quatuor auro
Scribi Evangelii præcepit in ordine libros,
Ac thecam e rutilo his condignam condidit auro;
Paschalis qui etiam sollemnia tempora cursus
Catholici ad justum correxit dogma canonis,
Quem statuere patres; dubioque errore remoto,
Certa suæ genti ostendit moderamina ritus.
Inque locis istis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavit quæ regula patrum
Sedulus instituit; multisque domique forisque
Jactatus nimium per tempora longa periclis,
Quindecies ternos postquam egit episcopus annos
Transiit, et gaudens cœlestia regna petivit.
Dona, Jesu, ut grex pastoris calle sequatur.

---

[2] *Perlatus.*] Eddius, § 62.

CAPUT XX.

Ut religioso abbati Hadriano Albinus, Vilfrido in episcopatum Acca, successerit.

A. D. 710. Death of Hadrian and succession of Albinus.

§ 425. ANNO post obitum præfati patris proximo, id est, quinto Osredi regis, reverentissimus pater Hadrianus abbas, cooperator in verbo Dei Theodori beatæ memoriæ episcopi, defunctus est, et in monasterio suo in ecclesia beatæ Dei genitricis sepultus; qui est annus quadragesimus primus ex quo a Vitaliano papa directus est cum Theodoro, ex quo autem Brittaniam venit tricesimus nonus. Cujus doctrinæ simul et Theodori inter alia testimonium perhibet, quod Albinus discipulus ejus, qui monasterio ipsius in regimine successit, in tantum studiis scripturarum institutus est, ut Græcam quidem linguam non parva ex parte, Latinam vero non minus quam Anglorum, quæ sibi naturalis est, noverit.

A. D. 709. Acca bishop of Hexham.

§ 426. Suscepit vero pro Vilfrido episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ Acca presbyter ejus, vir et ipse strenuissimus et coram Deo et hominibus

---

[6] *Hadrianus.*] Concerning him see § 255. We there learn that his mission to England is to be dated from 27 May 668, and he arrived in the end of 670, consequently that Beda does not take into account the months which elapsed after the completion of his calculation of forty-one and thirty-nine years, mentioned in the text. According to Capgrave, he died on 5 Ides of January, A. D. 708, a date, which, as far as the year is concerned, is certainly erroneous.

[13] *Albinus.*] This is he whom Beda, in his Prologue, acknowledges as the chief promoter of his Ecclesiastical History. According to Thorne, col. 1772, he died A. D. 732.

[20] *Acca.*] Some particulars upon the circumstances regarding him which Beda here cursorily mentions, may be seen in the work of Richard prior of Hexham entitled 'De statu et episcopis Hagustaldensis ecclesiæ,' ap. Decem Scripp. col. 297, and in the treatise 'De Sanctis ecclesiæ Hagustaldensis' in Mabill. Acta SS. Ord. S. Bened. iii. 209, § 10—14. He died 20 Oct. 740, Ric. Hagust. 298.

A.D. 709. magnificus; qui et ipsius ecclesiæ suæ, quæ in beati Andreæ apostoli honorem consecrata est, ædificium multifario decore ac mirificis ampliavit operibus. Dedit namque operam, quod et hodie facit, ut acquisitis undecumque reliquiis beatorum apostolorum et martyrum Christi, in venerationem illorum poneret altaria, distinctis porticibus in hoc ipsum intra muros ejusdem ecclesiæ, sed et historias passionis eorum, una cum ceteris ecclesiasticis voluminibus, summa industria congregans amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit, necnon et vasa sancta et luminaria aliaque hujusmodi, quæ ad ornatum domus Dei pertinent, studiosissime paravit. Cantatorem quoque egregium, vocabulo Maban, qui a successoribus discipulorum beati papæ Gregorii in Cantia fuerat cantandi sonos edoctus, ad se suosque instituendos accersiit ac per annos duodecim tenuit; quatenus et, quæ illi non noverant, carmina ecclesiastica doceret; et ea, quæ quondam cognita longo usu vel negligentia inveterare cœperunt, hujus doctrina priscum renovarentur in statum. Nam et ipse episcopus Acca cantator erat peritissimus, quomodo etiam in literis sanctis doctissimus et in catholicæ fidei confessione castissimus, in ecclesiasticæ quoque institutionis regulis sollertissimus exstiterat; et usquedum præmia piæ devotionis accipiat, exsistere non desistit: utpote, qui a pueritia in clero sanctissimi ac Deo dilecti Boza, Eboracensis episcopi, nutritus atque eruditus est, deinde ad Vilfridum episcopum spe melioris propositi adveniens omnem in ejus obsequio usque ad obitum illius explevit ætatem; cum quo etiam Romam veniens multa illic, quæ in patria nequiverat, ecclesiæ sanctæ institutis utilia didicit.

---

34 *Romam veniens.*] See § 422.

CAPUT XXI.

Ut Ceolfrid abbas regi Pictorum architectos ecclesiæ, simul et epistolam de catholico pascha, vel de tonsura, miserit.

A. D. 710.

Naiton king of the Picts renounces his error as to the celebration of Easter.

§ 427. Eo tempore Naiton rex Pictorum, qui septemtrionales Brittaniæ plagas inhabitant, admonitus ecclesiasticarum frequenti meditatione scripturarum, abrenunciavit errori, quo eatenus in observatione paschæ cum sua gente tenebatur; et se suosque omnes ad catholicum Dominicæ resurrectionis tempus celebrandum perduxit. Quod ut facilius et majori auctoritate perficeret, quæsivit auxilium de gente Anglorum, quos jamdudum ad exemplum sanctæ Romanæ et apostolicæ ecclesiæ suam religionem instituisse cognovit. Siquidem misit legatarios ad virum venerabilem Ceolfridum, abbatem monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli, quod est ad ostium Viuri amnis, et juxta amnem Tinam, in loco, qui vocatur 'In Gyruum,' cui ipse post Benedictum, de quo supra diximus, gloriosissime præfuit; postulans, ut exhortatorias sibi literas mitteret, quibus potentius confutare posset eos, qui pascha non suo tempore observare præsumerent; simul et de tonsuræ modo vel ratione, qua clericos insigniri deceret; excepto, quod etiam ipse in his non parva ex parte esset imbutus. Sed et architectos sibi mitti petiit, qui juxta morem Romanorum ecclesiam de lapide in gente ipsius facerent, promittens hanc in honorem beati apostolorum principis dedicandam; se quoque ipsum cum suis omnibus morem sanctæ Romanæ et apostolicæ ecclesiæ semper imitaturum, in quantum dumtaxat tam longe a Romanorum loquela et natione segregati hunc ediscere potuissent. Cujus religiosis votis ac precibus favens reverentissimus

A. D. 710. abba Ceolfrid misit architectos, quos petebatur, misit illi et literas scriptas in hunc modum:

Epistle concerning Easter and tonsure.

§ 428. 'Domino excellentissimo et gloriosissimo regi Naitano, Ceolfrid abbas, in Domino salutem.

'Catholicam sancti paschæ observantiam, quam a nobis, rex Deo devote, religioso studio quæsisti, promtissime ac libentissime tuo desiderio, juxta quod ab apostolica sede didicimus, patefacere satagimus. Scimus namque cœlitus sanctæ ecclesiæ donatum, quotiens ipsi rerum domini discendæ, docendæ, custodiendæ, veritati operam impendunt. Nam et vere omnino dixit quidam secularium scriptorum, quia felicissimo mundus statu ageretur, si vel reges philosopharentur, vel regnarent philosophi. Quod si de philosophia hujus mundi vere intellegere, de statu hujus mundi merito diligere potuit homo hujus mundi; quanto magis civibus patriæ cœlestis in hoc mundo peregrinantibus optandum est et totis animi viribus supplicandum, ut quo plus in mundo quique valent, eo amplius ejus, qui super omnia est, Judicis mandatis auscultare contendant, atque ad hæc observanda secum eos quoque, qui sibi commissi sunt, exemplis simul et auctoritate instituant?'

§ 429. 'Tres sunt ergo regulæ sacris inditæ literis, quibus paschæ celebrandi tempus nobis præfinitum, nulla prorsus humana licet auctoritate mutari; e quibus duæ in lege Mosi divinitus statutæ, tertia in Evangelio per effectum Dominicæ passionis et resurrectionis adjuncta est. Præcepit enim Lex, ut pascha primo mense anni, et tertia ejusdem mensis septimana, id est, a quinta decima die usque ad vicesimam primam, fieri deberet; additum est per institutionem apostolicam ex Evangelio, ut in ipsa tertia septimana

A. D. 710.

diem Dominicam exspectare, atque in ea temporis paschalis initium tenere, debeamus. Quam, videlicet, regulam triformem quisquis rite custodierit, nunquam in annotatione festi paschalis errabit. Verum si de his singulis enucleatius ac latius audire desideras, scriptum est in Exodo, ubi liberandus de Ægypto populus Israel primum pascha facere jubetur, quia dixerit Dominus ad Moysen et Aaron, 'Mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni. Loquimini ad universum cœtum filiorum Israel, et dicite eis, Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias et domos suas.' Et paulo post, 'Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus; immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.' Quibus verbis manifestissime constat, quod ita in observatione paschali mentio fit diei quartædecimæ, ut non tamen in ipsa die quartadecima pascha fieri præcipiatur; sed adveniente tandem vespera diei quartædecimæ, id est, quintadecima luna, quæ initium tertiæ septimanæ faciat, in cœli faciem prodeunte, agnus immolari jubeatur; et quod ipsa sit nox quintædecimæ lunæ, in qua, percussis Ægyptiis, Israel est a longa servitute redemtus. 'Septem,' inquit, 'diebus azyma comedetis.' Quibus item verbis tota tertia septimana ejusdem primi mensis decernitur sollemnis esse debere. Sed ne putaremus easdem septem dies a quartadecima usque ad vicesimam esse computandas, continuo subjecit, 'In die primo non erit fermentum in domibus vestris; quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Israel a die

[9] *Mensis.*] Exod. xii. 2, 3, 6. [26] *Inquit.*] Exod. xii. 15.
[31] *Subjecit.*] Exod. xii. 15.

A.D. 710. primo usque ad diem septimum,' et cetera, usquedum ait, 'In eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti.''

§ 430. 'Primum ergo diem azymorum appellat eum, in quo exercitum eorum esset educturus de Ægypto. Constat autem quia non quartadecima die, in cujus vespera agnus est immolatus, et quæ proprie pascha sive phase dicitur; sed quintadecima sunt educti ex Ægypto, sicut in libro Numerorum apertissime scribitur. Profecti igitur de Ramesse quintadecima die mensis primi, altera die phase filii Israel in manu excelsa. Septem ergo dies azymorum, in quarum prima eductus est populus Domini ex Ægypto, ab initio, ut diximus, tertiæ septimanæ, hoc est, a quintadecima die mensis primi, usque ad vicesimam primam ejusdem mensis diem completam computari oportet. Porro, dies quartadecima extra hunc numerum separatim sub paschæ titulo prænotatur, sicut Exodi sequentia patenter edocent; ubi cum dictum esset, 'In eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti;' protinus adjunctum est, 'Et custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo. Primo mense, quartadecima die mensis comedetis azyma usque ad diem vicesimam primam ejusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentatum non invenietur in domibus vestris.' Quis enim non videat, a quartadecima usque ad vicesimam primam, non septem solummodo, sed octo potius esse dies, si et ipsa quartadecima annumeretur? Sin autem, ut diligentius explorata Scripturæ veritas docet, a vespera diei quartædecimæ usque ad vesperam

1 *Usquedam ait.*] Exod. xii. 17.

21 *Dictum esset.*] Exod. xii. 17, 18, 19.

vicesimæ primæ computaverimus, videbimus profecto quod ita dies quartadecima vesperam suam in festi paschalis initium prorogat, ut non amplius tota sacra sollemnitas quam septem tantummodo noctes cum totidem diebus comprehendat; unde et vera esse probatur nostra diffinitio, qua tempus paschale primo mense anni, et tertia ejus hebdomada, celebrandum esse diximus. Veraciter enim tertia agitur hebdomada, quod a vespera quartædecimæ diei incipit, et in vespera vicesimæ primæ completur.' A.D. 710.

§ 431. 'Postquam vero pascha nostrum immolatus est Christus, diemque nobis Dominicam, quæ apud antiquos Una vel Prima Sabbati, sive Sabbatorum, vocatur, gaudio suæ resurrectionis fecit esse sollemnem; ita hanc apostolica traditio festis paschalibus inseruit, ut nil omnimodis de tempore paschæ legalis præoccupandum, nihil minuendum, esse decerneret. Quin potius statuit, ut exspectaretur juxta præceptum Legis idem primus anni mensis, exspectaretur quartadecima dies illius, exspectaretur vespera ejusdem. Et cum hæc dies in sabbatum forte inciderit, tolleret unusquisque agnum per familias et domos suas, et immolaret eum ad vesperam, id est, præpararent omnes ecclesiæ per orbem, quæ unam catholicam faciunt, panem et vinum in mysterium carnis et sanguinis agni immaculati, qui abstulit peccata mundi; et præcedente congrua lectionum, orationum, cæremoniarum paschalium, sollemnitate, offerrent hæc Domino in spem futuræ suæ redemtionis. Ipsa est enim eadem nox, in qua de Ægypto per sanguinem agni Israelitica plebs erepta est; ipsa, in qua per resurrectionem Christi liberatus est a morte æterna populus omnis Dei. Mane autem illucescente die Dominica, primam paschalis festi diem celebrarent. Ipsa est enim

A. D. 710. dies, in qua resurrectionis suæ gloriam Dominus multifario piæ revelationis gaudio discipulis patefecit. Ipsa prima dies azymorum, de qua multum distincte in Levitico scriptum est, 'Mense primo, quartadecima die mensis, ad vesperam, phase Domini est, et quintadecima die mensis hujus sollemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis. Dies primus erit celeberrimus sanctusque.''

§ 432. 'Si ergo fieri posset, ut semper in diem quintumdecimum primi mensis, id est, in lunam quintamdecimam, Dominica dies incurreret, uno semper eodemque tempore cum antiquo Dei populo, quanquam sacramentorum genere discreto, sicut una eademque fide, pascha celebrare possemus. Quia vero dies septimanæ non æquali cum luna tramite procurrit, decrevit apostolica traditio, quæ per beatum Petrum Romæ prædicata, per Marcum evangelistam et interpretem ipsius Alexandriæ confirmata est, ut adveniente primo mense, adveniente in eo vespera diei quartædecimæ, exspectetur etiam dies Dominica, a quintadecima usque ad vicesimam primam diem ejusdem mensis. In quacumque enim harum inventa fuerit, merito in ea pascha celebrabitur; quia, nimirum, hæc ad numerum pertinet illarum septem dierum, quibus azyma celebrari jubetur. Itaque fit, ut nunquam pascha nostrum a septimana mensis primi tertia in utramvis partem declinet; sed vel totam eam, id est, omnes septem legalium azymorum dies, vel certe aliquos de illis, teneat. Nam etsi saltem unum ex eis, hoc est, ipsum septimum apprehenderit, quem tam excellenter Scriptura commendat,

---

[4] *Levitico.*] Levit. xxiii. 5.
[19] *Alexandriæ.*] See Usher's Primord. p. 925, 933.

'Dies' autem, ' inquiens, septimus erit celebrior et sanctior, nullumque servile opus fiet in eo;' nullus arguere nos poterit, quod non recte Dominicum paschæ diem, quem de Evangelio suscepimus, in ipsa, quam Lex statuit, tertia primi mensis hebdomada celebremus.' A. D. 710.

§ 433. 'Cujus observantiæ catholica ratione patefacta, patet e contrario error irrationabilis eorum, qui præfixos in Lege terminos, nulla cogente necessitate, vel anticipare, vel transcendere, præsumunt. Namque sine ratione necessitatis alicujus anticipant illi tempus in Lege præscriptum, qui Dominicum paschæ diem a quartadecima mensis primi usque ad vicesimam putant lunam esse servandum. Cum enim a vespera diei tertiædecimæ vigilias sanctæ noctis celebrare incipiunt, claret, quod illam in exordio sui paschæ diem statuunt, cujus nullam omnino mentionem in decreto Legis inveniunt. Et cum vicesima prima die mensis pascha Dominicum celebrare refugiunt, patet profecto, quod illam per omnia diem a sua sollemnitate secernunt, quam Lex majore præ ceteris festivitate memorabilem sæpenumero commendat. Sicque diem paschæ ordine perverso, et aliquando in secunda hebdomada totam compleant, et nunquam in hebdomadæ tertiæ die septimo ponant; rursumque, qui a sextadecima die mensis sæpedicti usque ad vicesimam secundam pascha celebrandum magis autumant, non minore utique errore, tametsi altero latere a recto veritatis tramite, divertunt, et veluti naufragia Scyllæ fugientes in Charybdis voraginem submergendi decidunt. Nam cum a luna sextadecima primi mensis oriente, id est, a vespera diei quintædecimæ, pascha incipiendum doceant;

' *Inquiens.*] Exod. xii. 16.

A. D. 710. nimirum constat, quia quartamdecimam diem mensis ejusdem, quam Lex primitus et præcipue commendat, a sua prorsus sollemnitate secludunt; ita ut quintædecimæ, in qua populus Dei ab Ægyptia servitute redemtus est, et in qua Dominus suo mundum sanguine a peccatorum tenebris liberavit, in qua etiam sepultus spem nobis post mortem beatæ quietis tribuit, vix vesperam tangant.'

§ 434. 'Iidemque pœnam erroris sui in semetipsos recipientes, cum in vicesima secunda die mensis paschæ diem statuunt Dominicum, legitimos utique terminos paschæ aperta transgressione violant, utpote qui ab illius diei vespera pascha incipiunt, in qua hoc Lex consummari et perfici debere decrevit. Illam in pascha diem assignent primam, cujus in Lege mentio nulla usquam reperitur, id est, quartæ primam septimanæ. Qui utrique non solum in diffinitione et computo lunaris ætatis, sed et in mensis primi nonnunquam inventione, falluntur. Quæ disputatio major est, quam epistola hac vel valeat comprehendi, vel debeat. Tantum hoc dicam, quod per æquinoctium vernale semper inerrabiliter possit inveniri, qui mensis juxta computum lunæ primus anni, qui esse debeat ultimus. Æquinoctium autem, juxta sententiam omnium Orientalium, et maxime Ægyptiorum, qui præ ceteris doctoribus calculandi palmam tenent, duodecimo kalendarum Aprilium [21 Mar.] die provenire consuevit, ut etiam ipsi horologica inspectione probamus. Quæcumque ergo luna ante æquinoctium plena est, quartadecima, videlicet, vel quintadecima, exsistens, hæc ad præcedentis anni novissimum pertinet mensem, ideoque paschæ celebrando habilis non est. Quæ vero post æquinoctium, vel in ipso æquinoctio, suum plenilunium habet, in hac absque ulla dubietate, quia primi mensis est, et antiquos pascha celebrare

solitos, et nos, ubi Dominica dies advenerit, celebrare debere noscendum est. Quod ita fieri oportere illa nimirum ratio cogit, quia in Genesi scriptum est, quod 'fecit Deus duo luminaria magna; luminare majus, ut præesset diei; et luminare minus, ut præesset nocti:' vel, sicut alia dicit editio, luminare majus in inchoationem diei, et luminare minus in inchoationem noctis. Sicut ergo prius sol a medio procedens orientis æquinoctium vernale suo præfixit exortu; deinde luna, sole ad vesperam occidente, et ipsa plena a medio secuta est orientis: ita omnibus annis idem primus lunæ mensis eodem necesse est ordine servari, ut non ante æquinoctium, sed vel ipso æquinoctii die, sicut in principio factum est, vel eo transcenso, plenilunium habere debeat. At si uno saltem die plenilunium tempus æquinoctii præcesserit, non hanc primo mensi anni incipientis, sed ultimo potius præteriti, lunam esse adscribendam; et ideo festis paschalibus inhabilem, memorata ratio probat.' A.D. 710.

§ 435. 'Quod si mysticam quoque vos in his rationem audire delectat, primo mense anni, qui etiam mensis novorum dictus est, pascha facere jubemur; quia, renovato ad amorem cœlestium spiritu mentis nostræ, sacramenta Dominicæ resurrectionis et ereptionis nostræ celebrare debemus, tertia ejusdem mensis septimana facere præcipimur; quia ante Legem et sub Lege promissus tertio tempore seculi cum gratia venit ipse, qui pascha nostrum immolaretur Christus: quia tertia post immolationem suæ passionis die resurgens a mortuis hanc Dominicam vocari, et in ea nos annuatim paschalia ejusdem resurrectionis voluit festa

---

[3] *Scriptum est.*] Genes. i. 16.

A.D. 710. celebrare: quia nos quoque ita solum veraciter ejus sollemnia celebramus, si per fidem, spem et caritatem, pascha, id est, transitum, de hoc mundo ad Patrem, cum illo facere curamus. Post æquinoctium veris, plenilunium mensis præcipimur observare paschalis; ut, videlicet, primo sol longiorem nocte faciat diem, deinde luna plenum suæ lucis orbem mundo præsentet; quia primo quidem sol justitiæ, in cujus pennis est sanitas, id est, Dominus Jesus, per resurrectionis suæ triumphum cunctas mortis tenebras superavit; ac sic ascendens in cœlos, misso desuper Spiritu, ecclesiam suam, quæ sæpe lunæ vocabulo designatur, internæ gratiæ luce replevit. Quem, videlicet, ordinem nostræ salutis propheta contemplatus aiebat, 'Elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo.''

§ 436. 'Qui ergo plenitudinem lunæ paschalis ante æquinoctium provenire posse contenderit, talis in mysteriorum celebratione maximorum a sanctarum quidem Scripturarum doctrina discordat, concordat autem eis, qui sine præveniente gratia Christi se salvari posse confidunt; quia etsi vera lux tenebras mundi moriendo ac resurgendo nunquam vicisset, perfectam se habere posse justitiam dogmatizare præsumunt. Itaque post æquinoctialem solis exortum, post plenilunium primi mensis hunc ex ordine subsequens, id est, post completam diem ejusdem mensis quartamdecimam, quæ cuncta ex Lege observanda accepimus, exspectamus adhuc, monente Evangelio, in ipsa hebdomada tertia tempus diei Dominicæ, et sic demum votiva paschæ nostri festa celebramus, ut indicemus nos non cum antiquis excussum Ægyptiæ servitutis jugum venerari, sed redemtionem totius mundi, quæ, in antiqui Dei populi liberatione præfigurata, in Christi autem resurrectione completa est, devota fide ac dilectione colere, utque resurrectionis etiam

nostræ, quam eadem die Dominica futuram credimus, spe nos certissima gaudere signemus.' A.D. 710.

§ 437. 'Hic autem, quem vobis sequendum monstramus, computus paschæ, decennovenali circulo continetur; qui dudum quidem, hoc est, ipsis Apostolorum temporibus, jam servari in ecclesia cœpit, maxime Romæ et Ægypti, ut supra jam diximus. Sed per industriam Eusebii, qui a beato martyre Pamphilo cognomen habet, distinctius in ordinem compositus est; ut quod eatenus per Alexandriæ pontificem singulis annis per omnes ecclesias mandari consueverat, jam deinde congesta in ordinem serie lunæ quartædecimæ facillime posset ab omnibus sciri. Cujus computum paschalis Theophilus Alexandriæ præsul in centum annorum tempus Theodosio Imperatori composuit. Item, successor ejus Cyrillus seriem nonaginta et quinque annorum in quinque decennovenalibus circulis comprehendit; post quem Dionysius Exiguus totidem alios ex ordine pari schemate subnexuit, qui ad nostra usque tempora pertingebant. Quibus termino appropinquantibus, tanta hodie calculatorum exuberat copia, ut etiam in nostris per Brittaniam ecclesiis plures sint, qui, mandatis memoriæ veteribus illis Ægyptiorum argumentis, facillime possint in quotlibet spatia temporum paschales protendere circulos, etiamsi ad quingentos usque et triginta duos voluerint annos; quibus expletis, omnia, quæ ad solis et lunæ, mensis et septimanæ, consequentiam spectant, eodem, quo prius, ordine recurrunt. Ideo autem circulos eosdem temporum instantium vobis mittere supersedimus, quia de ratione tantum temporis paschalis instrui quærentes, ipsos vobis circulos paschæ catholicos abundare probastis.'

§ 438. 'Verum his de pascha succincte, ut Concerning Tonsure.

A. D. 710. petistis, strictimque commemoratis, tonsuram quoque, de qua pariter vobis literas fieri voluistis, hortor, ut ecclesiasticam et Christianæ fidei congruam habere curetis. Et quidem scimus, quia neque Apostoli omnes uno eodemque sunt modo attonsi, neque nunc ecclesia catholica, sicut una fide, spe et caritate, in Deum consentit, ita etiam una atque indissimili totum per orbem tonsuræ sibi forma congruit. Denique, ut superiora, id est, Patriarcharum, tempora respiciamus, Job exemplar patientiæ, dum, ingruente tribulationum articulo, caput totondit, probavit utique quia tempore felicitatis capillos nutrire consueverat. At Joseph, et ipse castitatis, humilitatis, pietatis, ceterarumque virtutum, exsecutor ac doctor eximius, cum servitio absolvendus attonsus esse legitur; patet profecto quia tempore servitutis, intonsis in carcere crinibus manere solebat. Ecce, uterque vir Dei diversum ab altero vultus habitum foris præmonstrabat, quorum tamen intus conscientia in parili virtutum sibi gratia concordabat.'

§ 439. 'Verum, etsi profiteri nobis liberum est, quia tonsuræ discrimen non noceat, quibus pura in Deum fides et caritas in proximum sincera est, maxime cum nunquam patribus catholicis, sicut de paschæ vel fidei diversitate, conflictus, ita etiam de tonsuræ differentia legatur aliqua fuisse controversia; inter omnes tamen, quas vel in ecclesia, vel in universo hominum genere, reperimus tonsuras, nullam magis sequendam nobis amplectendamque jure dixerim ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait, 'Tu

---

1 *Tonsuram.*] Usher, in his Primord, p. 921, has collected much curious information upon the subject of these rival modes of tonsure.

32 *Dominus ait.*] Matth. xvi. 18.

es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferni non prævalebunt adversus eam; et tibi dabo claves regni cœlorum.' Nullam magis abominandam detestandamque merito cunctis fidelibus crediderim ea, quam habebat ille, cui gratiam sancti Spiritus comparare volenti dicit idem Petrus, 'Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri; non est tibi pars neque sors in sermone hoc.' Neque vero ob id tantum in coronam attondemur, quia Petrus ita attonsus est; sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis ita attonsus est, idcirco et nos, qui per eandem passionem salvari desideramus, ipsius passionis signum cum illo in vertice, summa, videlicet, corporis nostri parte, gestamus. Sicut enim omnis ecclesia, quia per mortem sui vivificatoris ecclesia facta est, signum sanctæ crucis ejus in fronte portare consuevit, ut crebro vexilli hujus munimine a malignorum spirituum defendatur incursibus, crebra hujus admonitione doceatur se quoque carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigere debere; ita etiam oportet eos, qui vel monachi votum, vel gradum clericatus, habentes, arctioribus se necesse habent pro Domino continentiæ frenis astringere.' A. D. 710.

§ 440. 'Formam quoque coronæ, quam ipse in passione spineam portavit in capite, ut spinas ac tribulos peccatorum nostrorum portaret, id est, exportaret et auferret a nobis, suo quemque in capite per tonsuram præferre, ut se etiam irrisiones et opprobria pro illo libenter ac promte omnia sufferre ipso etiam frontispicio doceant; ut coronam vitæ æternæ, quam repromisit Deus diligenti-

---

[7] *Dicit.*] Act. viii. 20, 21.

A. D. 710. bus se, se semper exspectare, proque hujus perceptione et adversa se mundi et prospera contemnere, designent. Ceterum, tonsuram eam, quam magum ferunt habuisse Simonem, quis, rogo, fidelium non statim cum ipsa magia primo detestetur, et merito exsufflet aspectu? Quæ in frontis quidem superficie coronæ videtur speciem præferre; sed ubi ad cervicem considerando perveneris decurtatam eam, quam te videre putabas, invenies coronam, ut merito talem Simoniacis et non Christianis habitum convenire cognoscas; qui in præsenti quidem vita a deceptis hominibus putabantur digni perpetuæ gloria coronæ, sed in ea, quæ hanc sequitur, vitam, non solum omni spe coronæ privati, sed æterna insuper sunt pœna damnati.'

§ 441. 'Neque vero me hæc ita prosecutum æstimes, quasi eos, qui hanc tonsuram habent, condemnatos judicem, si fide et operibus unitati catholicæ faverint; imo confidenter profiteor plurimos ex eis sanctos ac Deo dignos exstitisse, ex quibus est Adamnan, abbas et sacerdos Columbiensium egregius, qui cum legatus suæ gentis ad Aldfridum regem missus nostrum quoque monasterium videre voluisset, miramque in moribus ac verbis prudentiam, humilitatem, religionem, ostenderet, dixi illi inter alia colloquens; 'Obsecro, sancte frater, qui ad coronam te vitæ, quæ terminum nesciat, tendere credis, quid contrario tuæ fidei habitu terminatam in capite coronæ imaginem portas? et si beati consortium Petri quæris, cur ejus, quem ille anathematizavit, tonsuræ imaginem imitaris? et non potius ejus, cum quo in æternum beatus vivere cupis, etiam nunc habitum te, quantum potes, diligere monstras?' Respondit ille;

21 *Adamnan.*] See v. 15.

'Scias pro certo, frater mi dilecte, quia etsi Simonis tonsuram ex consuetudine patria habeam, Simoniacam tamen perfidiam tota mente detestor ac respuo; beatissimi autem apostolorum principis, quantum mea parvitas sufficit, vestigia sequi desidero.' At ego; 'Credo,' inquam, 'vere quod ita sit; sed tamen indicio fit quod ea, quæ apostoli Petri sunt, in abdito cordis amplectimini, si quæ ejus esse nostis, etiam in facie tenetis. Namque prudentiam tuam facillime dijudicare reor, quod aptius multo sit ejus, quem corde toto abominaris, cujusque horrendam faciem videre refugis, habitum vultus a tuo vultu Deo jam dicato separare; et e contra, ejus, quem apud Deum habere patronum quæris, sicut facta vel monita cupis sequi, sic etiam morem habitus te imitari condeceat.'' A. D. 710.

§ 442. 'Hæc tunc Adamnano dixi, qui quidem quantum, conspectis ecclesiarum nostrarum statutis, profecisset, probavit, cum reversus ad Scottiam multas postea gentis ejusdem turbas ad catholicam temporis paschalis observantiam sua prædicatione correxit; tametsi eos, qui in Hii insula morabantur, monachos, quibusque speciali rectoris jure præerat, necdum ad viam statuti melioris reducere valebat. Tonsuram quoque, si tantum sibi auctoritatis subesset, emendare meminisset.'

§ 443. 'Sed et tuam nunc prudentiam, rex, admoneo, ut ea, quæ unitati catholicæ et apostolicæ ecclesiæ concinnant, una cum gente, cui te Rex regum et Dominus dominorum præfecit, in omnibus servare contendas. Sic enim fit, ut post acceptam temporalis regni potentiam, ipse beatissimus Apostolorum princeps cœlestis quoque regni tibi tuisque cum ceteris electis libens pandat introitum. Gratia te Regis æterni longiori tem-

A.D. 710. pore regnantem, ad nostram omnium pacem custodiat incolumem, dilectissime in Christo fili.'

The effect of this epistle.

§ 444. Hæc epistola cum, præsente rege Naitono multisque viris doctioribus, esset lecta ac diligenter ab his, qui intelligere poterant, in linguam ejus propriam interpretata, multum de ejus exhortatione gavisus esse perhibetur; ita ut exsurgens de medio optimatum suorum consessu genua flecteret in terram, Deo gratias agens, quod tale munusculum de terra Anglorum mereretur accipere. 'Et quidem et antea novi,' inquit, 'quia hæc erat vera paschæ celebratio, sed in tantum modo rationem hujus temporis observandi cognosco, ut parum mihi omnimodis videar de his antea intellexisse. Unde palam profiteor, vobisque, qui assidetis, præsentibus protestor, quia hoc observare tempus paschæ cum universa mea gente perpetuo volo; hanc accipere debere tonsuram, quam plenam esse rationis audimus, omnes, qui in meo regno sunt, clericos decerno.' Nec mora, quæ dixerat regia auctoritate perfecit. Statim namque jussu publico mittebantur ad transscribendum, discendum, observandum, per universas Pictorum provincias circuli paschæ decennovenales, obliteratis per omnia erroneis octoginta et quatuor annorum circulis. Attondebantur omnes in coronam ministri altaris ac monachi; et quasi novo se discipulatui beatissimi Apostolorum principis Petri subditam, ejusque tutandam patrocinio, gens correcta gaudebat.

CAPUT XXII.

Ut Hiienses monachi cum subjectis sibi monasteriis canonicum, prædicante Ecgbercto, celebrare pascha cœperint.

A. D. 716. Ecgberct preaches to the monks of Iona.

§ 445. Nec multo post illi quoque, qui insulam Hii incolebant, monachi Scotticæ nationis, cum his, quæ sibi erant subdita, monasteriis, ad ritum paschæ ac tonsuræ canonicum, Domino procurante, perducti sunt. Siquidem anno ab incarnatione Domini septingentesimo sextodecimo, quo, Osredo occiso, Coenred gubernacula regni Nordanhymbrorum suscepit, cum venisset ad eos de Hibernia Deo amabilis et cum omni honorificentia nominandus pater ac sacerdos Ecgberct, cujus superius memoriam sæpius fecimus, honorifice ab eis et multo cum gaudio susceptus est. Qui quoniam et doctor suavissimus et eorum, quæ agenda docebat, erat exsecutor devotissimus, libenter auditus ab universis immutavit piis ac sedulis exhortationibus inveteratam illam traditionem parentum eorum, de quibus apostolicum illum licet proferre sermonem, quod æmulationem Dei habebant, sed non secundum scientiam; catholicoque illos atque apostolico more celebrationem, ut

---

[6] *Perducti sunt.*] The Annals of Ulster, as quoted by Usher, Primord. p. 702, agree with Beda in assigning this event to A. D. 716, but add that it took place on Saturday, 29 August, which seems highly probable, since upon that day the feast of the decollation of John the Baptist is celebrated.

[10] *Coenred.*] He reigned from A. D. 716 to 718.

[18] *Ab universis.*] Beda here appears to have been misinformed as to the complete success of Ecgberct's ministry, since the Annals of Ulster state that in A. D. 717 the monks of Iona were expelled beyond Drumalban [Dorsum Britanniæ] by king Nectan (the Naiton of the text); from which circumstance we may infer that he found them more stubborn in their faith than Beda imagined. See Usher's Primord. p. 702.

A. D. 716.

diximus, præcipuæ sollemnitatis sub figura coronæ perpetis agere perdocuit. Quod mira divinæ constat factum dispensatione pietatis, ut quoniam gens illa, quam noverat scientiam divinæ cognitionis libenter ac sine invidia populis Anglorum communicare curavit; ipsa quoque postmodum per gentem Anglorum in eis, quæ minus habuerat, ad perfectam vivendi normam perveniret. Sicut e contra Brittones, qui nolebant Anglis eam, quam habebant, fidei Christianæ notitiam pandere, credentibus jam populis Anglorum et in regula fidei catholicæ per omnia instructis, ipsi adhuc inveterati et claudicantes a semitis suis, et capita sine corona prætendunt, et sollemnia Christi sine ecclesiæ Christi societate venerantur.

Death of Ecgberct.

§ 446. Susceperunt autem Hiienses monachi, docente Ecgbercto, ritus vivendi catholicos sub abbate Duunchado, post annos circiter octoginta, ex quo ad prædicationem gentis Anglorum Aidanum miserant antistitem. Mansit autem vir Domini Ecgberct annos tredecim in præfata insula, quam ipse, velut nova quadam relucente gratia ecclesiasticæ societatis et pacis, Christo consecra-

A. D. 729.

verat; annoque Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo nono, quo pascha Dominicum octavo kalendarum Maiarum die [24 April.] celebrabatur, cum missarum sollemnia in memoriam ejusdem Dominicæ resurrectionis celebrasset, eodem die et ipse migravit ad Dominum; ac gaudium summæ festivitatis, quod cum fratribus, quos ad unitatis gratiam converterat, inchoavit, cum Domino et apostolis, ceterisque cœli civibus, complevit, imo idipsum celebrare sine fine non desinit. Mira autem divinæ dispensatio provisionis erat,

---

[16] *Duunchado.*] He died A. D. 717; Usher, Primord. p. 702.

A. D. 729.

quod venerabilis vir non solum in pascha transivit de hoc mundo ad Patrem; verum etiam cum eo die pascha celebraretur, quo nunquam prius in eis locis celebrari solebat. Gaudebant ergo fratres de agnitione certa et catholica temporis paschalis; lætabantur de patrocinio pergentis ad Dominum patris, per quem fuerant correcti; gratulabatur ille quod eatenus in carne servatus est, donec illum in pascha diem suos auditores, quem semper antea vitabant, suscipere ac secum agere videret. Sicque certus de illorum correctione reverentissimus pater exsultavit, ut videret diem Domini; vidit, et gavisus est.

CAPUT XXIII.

Qui sit in præsenti status gentis Anglorum, vel Brittaniæ totius.

A. D. 725. Death of Wictred king of Kent,

§ 447. ANNO Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo quinto, qui erat septimus Osrici regis Nordanhymbrorum, qui Coenredo successerat, Victred filius Ecgbercti, rex Cantuariorum, defunctus est nono die kalendarum Maiarum [April. 23]; et regni, quod per triginta quatuor semis annos tenebat, filios tres, Ædilberctum, Eadberctum, et Alricum, reliquit heredes. Anno post quem proximo, Tobias Hrofensis ecclesiæ præsul defunctus est, vir, ut supra meminimus, doctissimus; erat enim discipulus beatæ memoriæ magistrorum Theodori archiepiscopi et abbatis Hadriani,

A. D. 726. and of Tobias bishop of Rochester.

---

[23] *Ædilberctum.*] He addressed a letter to Boniface, which may be seen in the Epistles of that writer, n. 84, edit. 1789.

[24] *Heredes.*] They successively filled the throne, Eadbert from 725 till 748; Ethelberht the Second from 748 until 760, and Alric from that date until 794.

[26] *Supra.*] See § 375.

A. D. 726. unde, ut dictum est, cum eruditione literarum vel ecclesiasticarum vel generalium, ita Græcam quoque cum Latina didicit linguam, ut tam notas ac familiares sibi eas, quam nativitatis suæ loquelam, haberet. Sepultus vero est in porticu sancti Pauli apostoli, quam intro ecclesiam sancti Andreæ sibi ipse in locum sepulcri fecerat. Post quem episcopatus officium Alduulf, Berctualdo archiepiscopo consecrante, suscepit.

A. D. 729. § 448. Anno Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo nono, apparuerunt cometæ duæ circa solem, multum intuentibus terrorem incutientes. Una quippe solem præcedebat mane orientem; altera vespere sequebatur occidentem, quasi orienti simul et occidenti diræ cladis præsagæ; vel certe una diei, altera noctis, præcurrebat exortum, ut utroque tempore mala mortalibus imminere signarent. Portabant autem facem ignis contra aquilonem, quasi ad accendendum adclinem; apparebantque mense Januario, et duabus ferme septimanis permanebant. Quo tempore gravissima Sarracenorum lues Gallias misera clade vastabat, et ipsi non multo post in eadem provincia dignas suæ perfidiæ pœnas luebant. Quo anno sanctus vir Domini Ecgberct, ut supra commemoravimus, ipso die paschæ migravit ad Dominum; et mox, peracto pascha, hoc est, septima iduum Maiarum die [9 Mai.], Osric rex Nordanhymbrorum vita decessit, cum ipse regni, quod undecim annis gubernabat, successorem fore Ceoluulfum decrevisset, fratrem illius, qui ante se regnaverat, Coenredi regis,

---

[23] *Non multo post.*] It is certain that Beda terminated his History in A. D. 731, and it is equally certain that the first success which Charles Martel gained over the Saracens was in October, 732, (see Chron. Fontanell. ap. Bouquet, ii. 661, and Eginhard, de Vita Carl. Magn. cap. 1.) Beda, therefore, must have added this passage after his History was completed.

A. D. 729.

cujus regni et principia et processus tot ac tantis redundavere rerum adversantium motibus, ut quid de his scribi debeat, quemve habitura sint finem singula, necdum sciri valeat.

A. D. 731.

§ 449. Anno Dominicæ incarnationis septingentesimo tricesimo primo, Berctuald archiepiscopus, longa consumtus ætate, defunctus est die iduum Januariarum [13 Jan.], qui sedit annos triginta septem, menses sex, dies quatuordecim; pro quo anno eodem factus est archiepiscopus vocabulo Tatuini, de provincia Merciorum, cum fuisset presbyter in monasterio, quod vocatur Briudun. Consecratus est autem in Doruverni civitate, a viris venerabilibus Danihele Ventano, et Ingualdo Lundoniensi, et Alduino Lyccitfeldensi, et Alduulfo Hrofensi, antistitibus, die decima Junii mensis, Dominica; vir religione et prudentia insignis, sacris quoque literis nobiliter instructus.

State of the English Church in A. D. 731.

§ 450. Itaque in præsenti, ecclesiis Cantuariorum Tatuini et Alduulf episcopi præsunt. Porro provinciæ Orientalium Saxonum Inguald episcopus; provinciæ Orientalium Anglorum Aldberct et Hadulac episcopi; provinciæ Occidentalium Sax-

---

[6] *Berctuald.*] Simeon of Durham, quoting Beda, refers Berctwald's death to 5 Id. January, and the short Chronicle of Rochester, printed in Angl. Sacr. i. 85, says it occurred on the 6 Ides.

[11] *Tatuini.*] He died in the year 734, according to the Continuation of Beda, ad ann.; Simeon of Durham, col. 100, and Hoved. fol. 230, b, ad ann. 30 July.

[12] *Briudun.*] Bredone, in Worcestershire, a monastery founded by Eanwulf, the grandfather of Offa; Monast. Anglic. i. 122.

[20] *Alduulf.*] Aldwulf, bishop of Rochester, died in 739, S. Dunelm. col. 101, and was succeeded by Dun, id. 104; see Angl. Sacr. i. 330; Hoved. fol. 230, b.

[21] *Inguald.*] Inguald, bishop of London, died in 744, Hoved. fol. 231; or in 745, according to the Chronicle of Melrose, p. 4, and S. Dunelm. col. 104, whose authority is supported by the Continuation of Beda, ad ann.

[22] *Aldberct.*] He was bishop of Dunwich; the date of his death is uncertain.

[23] *Hadulac.*] Hadulac, bishop

A. D. 731. onum, Danihel et Fortheri episcopi; provinciæ Merciorum, Alduini episcopus; et eis populis, qui ultra amnem Sabrinam ad occidentem habitant, Valchstod episcopus; provinciæ Huicciorum Vilfrid episcopus; provinciæ Lindisfarorum Cyniberct episcopus, præest. Episcopatus Vectæ insulæ ad Danihelem pertinet, episcopum Ventæ civitatis. Provincia Australium Saxonum jam aliquot annis absque episcopo manens ministerium sibi episcopale ab Occidentalium Saxonum antistite quærit. Et hæ omnes provinciæ ceteræque australes ad confinium usque Hymbræ fluminis, cum suis quæque regibus, Merciorum regi Ædilbaldo subjectæ sunt.

§ 451. At vero provinciæ Nordanhymbrorum, cui rex Ceoluulf præest, quatuor nunc episcopi præsulatum tenent; Vilfrid in Eboracensi ecclesia,

---

of Elmham; he appears to have been dead before A. D. 747, when Heardwulf, bishop of East Anglia, attended the Synod of Cloveshoe, Spelm. Concil. i. 245.

[1] *Danihel et Fortheri.*] Concerning Daniel see § 410. They were dead before A. D. 747, when their sees were occupied by Hunferth and Herewald, see Spelm. Concil. i. 245.

[2] *Alduini.*] Aldwine, otherwise named Wor, died A. D. 737, S. Dunelm. col. 100; Hoved. fol. 230, b.

[4] *Valchstod.*] He was bishop of Hereford, and was succeeded by Cuthbert, who was consecrated in A. D. 736, S. Dunelm. col. 100.

[4] *Vilfrid.*] He died in 742, according to the Annals of the Church of Worcester; in 743, according to Florence; or in 745, according to the Continuation of Beda; but there is probably some confusion between the bishops of York and Worcester, who were both named Wilfrid.

[5] *Cyniberct.*] Here, and in S. Dunelm. col. 99, this individual is erroneously called bishop of Lindisfarne, whereas he was bishop of Lindissi; see the Prologue to this History, § 2.

[6] *Vectæ insulæ.*] See § 298.

[13] *Ædilbaldo.*] His reign commenced in A. D. 716, and extended to 757.

[17] *Vilfrid.*] Wilfrid the younger, archbishop of York, occupied that see until A. D. 745, according to the Continuation of Beda, and Simeon of Durham, col.! 104, whose authority is preferable to that of the Saxon Chronicle and Florence of Worcester.

Ediluald in Lindisfaronensi, Acca in Hagustaldensi, Pecthelm in ea, quæ Candida casa vocatur, quæ nuper, multiplicatis fidelium plebibus, in sedem pontificatus addita ipsum primum habet antistitem. Pictorum quoque natio tempore hoc et fœdus pacis cum gente habet Anglorum, et catholicæ pacis ac veritatis cum universali ecclesia particeps exsistere gaudet. Scotti, qui Brittaniam incolunt, suis contenti finibus nil contra gentem Anglorum insidiarum moliuntur aut fraudium. Brittones, quamvis et maxima ex parte domestico sibi odio gentem Anglorum et totius catholicæ ecclesiæ statum pascha minus recte moribusque improbis impugnent, tamen et divina sibi et humana prorsus resistente virtute, in neutro cupitum possunt obtinere propositum; quippe, qui quamvis ex parte sui sint juris, nonnulla tamen ex parte Anglorum sunt servitio mancipati. Qua arridente pace ac serenitate temporum, plures in gente Nordanhymbrorum, tam nobiles, quam privati, se suosque liberos, depositis armis, satagunt magis, accepta tonsura, monasterialibus ascribere votis, quam bellicis exercere studiis. Quæ res quem sit habitura finem, posterior ætas videbit. Hic est inpræsentiarum universæ status Brittaniæ, anno adventus Anglorum in Brittaniam circiter ducentesimo octogesimo quinto, Dominicæ autem incarnationis anno septingentesimo tricesimo primo; in cujus regno perpetuo exsultet terra, et congratulante in fide ejus Brittania, lætentur insulæ multæ et confiteantur memoriæ sanctitatis ejus.

A. D. 731.

---

[1] *Ediluald.*] He died in A. D. 740, S. Dunelm, 101.

[1] *Acca.*] Concerning him, see § 426. He died 20 October, A. D. 740, S. Dunelm. col. 101.

[2] *Pecthelm.*] According to Florence of Worcester he died in 735. See § 409.

CAPUT XXIV.

Recapitulatio chronica totius operis; et de persona Auctoris.

§ 452. VERUM ea, quæ temporum distinctione latius digesta sunt, ob memoriam conservandam, breviter recapitulari placuit.

B.C. 60. Anno igitur ante incarnationem Dominicam sexagesimo, Caius Julius Cæsar, primus Romanorum, Brittanias bello pulsavit et vicit; nec tamen ibi regnum potuit obtinere.

A.D. 46. Anno ab incarnatione Domini XLVI, Claudius, secundus Romanorum, Brittanias adiens plurimam insulæ partem in deditionem recepit; et Orcadas quoque insulas Romano adjecit imperio.

A.D. 167. Anno incarnationis Dominicæ CLXVII, Eleuther Romæ præsul factus quindecim annos ecclesiam gloriosissime rexit: cui literas rex Brittaniæ Lucius mittens, ut Christianus efficeretur petiit et impetravit.

A.D. 189. Anno ab incarnatione Domini CLXXXIX, Severus Imperator factus decem et septem annis regnavit; qui Brittaniam vallo a mari usque ad mare præcinxit.

A.D. 381. Anno CCCLXXXI, Maximus in Brittania creatus Imperator in Galliam transiit et Gratianum interfecit.

A.D. 409. Anno CCCCIX, Roma a Gothis fracta; ex quo tempore Romani in Brittania regnare cessarunt.

A.D. 430. Anno CCCCXXX, Palladius ad Scottos in

---

[7] *Julius Cæsar.*] See § 9.
[10] *Claudius.*] See § 10.
[17] *Lucius.*] See § 12.
[20] *Severus.*] See § 13.
[23] *Maximus.*] See § 24.
[26] *Gothis.*] See § 27.
[28] *Palladius.*] See § 32.

Christum credentes a Cœlestino papa primus mittitur episcopus. A. D. 430.

Anno CCCCXLIX, Marcianus cum Valentiniano imperium suscipiens septem annis tenuit; quorum tempore Angli a Brittonibus accersiti Brittaniam adierunt. A. D. 449.

Anno DXXXVIII, eclipsis solis facta est XIV kalendas Martii [16 Feb.], ab hora prima usque ad tertiam. A. D. 538.

Anno DXL, eclipsis solis facta est XII kalendas Julias [20 Jun.], et apparuerunt stellæ pene hora dimidia ab hora diei tertia. A. D. 540.

Anno DXLVII, Ida regnare cœpit, a quo regalis Nordanhymbrorum prosapia originem tenet, et duodecim annis in regno permansit. A. D. 547.

Anno DLXV, Columba presbyter de Scottia venit Brittaniam ad docendos Pictos, et in insula Hii monasterium fecit. A. D. 565.

Anno DXCVI, Gregorius papa misit Brittaniam Augustinum cum monachis, qui verbum Dei genti Anglorum evangelizarent. A. D. 596.

Anno DXCVII, venere Brittaniam præfati doctores, qui fuit annus plus minus centesimus quinquagesimus adventus Anglorum in Brittaniam. A. D. 597.

Anno DCI, misit papa Gregorius pallium Brittaniam Augustino jam facto episcopo, et plures verbi ministros, in quibus et Paulinum. A. D. 601.

Anno DCIII, pugnatum ad Degsastanae. A. D. 603.

Anno DCIV, Orientales Saxones fidem Christi percipiunt sub rege Saberto, antistite Mellito. A. D. 604.

Anno DCV, Gregorius obiit. A. D. 605.

---

[3] *Marcianus.*] See § 35.
[16] *Columba.*] See § 158.
[19] *Gregorius.*] See § 51.
[22] *Doctores.*] See § 54.
[25] *Pallium.*] See § 73.
[28] *Degsastanae.*] See § 80.
[30] *Saberto.*] See § 103.
[30] *Mellito.*] See § 95.
[31] *Obiit.*] See § 81.

A. D. 616. Anno DCXVI, Ædilberct rex Cantuariorum defunctus est.

A. D. 625. Anno DCXXV, Paulinus a Justo archiepiscopo ordinatur genti Nordanhymbrorum antistes.

A. D. 626. Anno DCXXVI, Eanfled, filia Æduini regis, baptizata cum duodecim in sabbato pentecostes.

A. D. 627. Anno DCXXVII, Æduini rex baptizatus cum sua gente in pascha.

A. D. 633. Anno DCXXXIII, Æduine rege peremto, Paulinus Cantiam rediit.

A. D. 640. Anno DCXL, Eadbald rex Cantuariorum obiit.

A. D. 642. Anno DCXLII, Osuald rex occisus.

A. D. 644. Anno DCXLIV, Paulinus, quondam Eboraci, sed tunc Hrofensis antistes civitatis, migravit ad Dominum.

A. D. 651. Anno DCLI, Osuini rex occisus, et Aidan episcopus defunctus est.

A. D. 653. Anno DCLIII, Middilangli sub principe Penda fidei mysteriis sunt imbuti.

A. D. 655. Anno DCLV, Penda periit, et Mercii sunt facti Christiani.

A. D. 664. Anno DCLXIV, eclipsis facta; Earconberct rex Cantuariorum defunctus, et Colman cum Scottis ad suos reversus est; et pestilentia venit; et Ceadda ac Vilfrid Nordanhymbrorum ordinantur episcopi.

A. D. 668. Anno DCLXVIII, Theodorus ordinatur episcopus.

---

1 *Ædilberct.*] See § 100.
3 *Paulinus.*] See § 112.
5 *Eanfled.*] See § 114.
7 *Æduini.*] See § 132.
10 *Cantiam.*] See § 148.
11 *Eadbald.*] See § 172.
12 *Osuald.*] See § 175.
13 *Paulinus.*] See § 187.
16 *Osuini.*] See § 188.
16 *Aidan.*] See § 190.
18 *Middilangli.*] See § 210.
20 *Penda.*] See § 221.
22 *Eclipsis.*] See § 240.
22 *Erconberct.*] See § 252.
23 *Colman.*] See § 236.
25 *Nordanhymbrorum.*] See § 243.
27 *Theodorus.*] See § 254.

Anno DCLXX, Osuiu rex Nordanhymbrorum obiit. A.D. 670.

Anno DCLXXIII, Ecgberct rex Cantuariorum obiit; et synodus facta est ad Herutforda, præsente Ecgfrido rege, præsidente archiepiscopo Theodoro, utilima, decem capitulorum. A.D. 673.

Anno DCLXXV, Vulfheri rex Merciorum, postquam septemdecim annos regnaverat, defunctus, Ædilredo fratri reliquit imperium. A.D. 675.

Anno DCLXXVI, Ædilred vastavit Cantiam. A.D. 676.

Anno DCLXXVIII, cometa apparuit; Vilfrid episcopus a sede sua pulsus est ab Ecgfrido rege; et pro eo Bosa, Eata et Eadhaeth, consecrati antistites. A.D. 678.

Anno DCLXXIX, Ælfuini occisus. A.D. 679.

Anno DCLXXX, synodus facta est in campo Haethfeltha de fide catholica, præsidente archiepiscopo Theodoro; in qua adfuit Johannes abba Romanus. Quo anno Hild abbatissa in Streanaeshalch obiit. A.D. 680.

Anno DCLXXXV, Ecgfrid rex Nordanhymbrorum occisus est. Anno eodem Hlotheri rex Cantuariorum obiit. A.D. 685.

Anno DCLXXXVIII, Caeduald rex Occidentalium Saxonum Romam de Brittania pergit. A.D. 688.

Anno DCXC, Theodorus archiepiscopus obiit. A.D. 690.

Anno DCXCVII, Osthryd regina a suis, id est, Merciorum primatibus, interemta. A.D. 697.

Anno DCXCVIII, Berctred dux regius Nordanhymbrorum a Pictis interfectus. A.D. 698.

---

[1] *Osuiu.*] See § 267.
[3] *Ecgberct.*] See § 271.
[4] *Herutforda.*] See § 268.
[10] *Ædilred.*] See § 287.
[11] *Cometa.*] See § 288.
[15] *Ælfuini.*] See § 316.
[17] *Haethfeltha.*] See § 301.
[18] *Johannes.*] See § 305.
[19] *Hild.*] See § 322.
[21] *Ecgfrid.*] See § 340.
[22] *Hlotheri.*] See § 342.
[24] *Caeduald.*] See § 372.
[26] *Theodorus.*] See § 374.

A.D. 704. Anno DCCIV, Ædilred, postquam triginta unum annos Merciorum genti præfuit, monachus factus Coenredo regnum dedit.

A.D. 705. Anno DCCV, Aldfrid rex Nordanhymbrorum defunctus est.

A.D. 709. Anno DCCIX, Coenred rex Merciorum, postquam quinque annos regnabat, Romam pergit.

A.D. 711. Anno DCCXI, Berctfrid præfectus cum Pictis pugnavit.

A.D. 716. Anno DCCXVI, Osred rex Nordanhymbrorum interfectus, et rex Merciorum Ceolred defunctus; et vir Domini Ecgbert Hiienses monachos ad catholicum pascha et ecclesiasticam correxit tonsuram.

A.D. 725. Anno DCCXXV, Victred rex Cantuariorum obiit.

A.D. 729. Anno DCCXXIX, cometæ apparuerunt; sanctus Ecgberct transiit; Osric mortuus est.

A.D. 731. Anno DCCXXXI, Berctuald archiepiscopus obiit. Anno eodem Tatuini consecratus archiepiscopus nonus Dorovernensis ecclesiæ, Ædilbaldo rege Merciorum quintumdecimum agente annum imperii.

---

1 *Ædilred.*] See § 397, 424.
4 *Aldfrid.*] See § 409.
6 *Coenred.*] See § 412.
10 *Osred.*] See § 445.
12 *Ecgberct.*] See § 445.
15 *Victred.*] See § 447.
17 *Cometæ—Ecgberct—Osric.*] See § 448.
20 *Obiit.—Tatuini.*] See § 449.

Beda's account of himself.

§ 453. Hæc de Historia Ecclesiastica Brittaniarum, et maxime gentis Anglorum, prout vel ex literis antiquorum, vel ex traditione majorum, vel ex mea ipse cognitione, scire potui, Domino adjuvante, digessi Baeda famulus Christi et presbyter monasterii beatorum Apostolorum Petri et Pauli, quod est ad Viuraemuda et Ingyruum.

§ 454. Qui natus in territorio ejusdem monasterii, cum essem annorum septem cura propinquorum datus sum educandus reverentissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido; cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens omnem meditandis Scripturis operam dedi; atque inter observantiam disciplinæ regularis et quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere, dulce habui. Nonodecimo autem vitæ meæ anno diaconatum, tricesimo gradum presbyteratus, utrumque per ministerium reverentissimi episcopi Johannis, jubente Ceolfrido abbate, suscepi. Ex quo tempore accepti presbyteratus usque ad annum ætatis meæ quinquagesimum nonum, hæc in Scripturam sanctam meæ meorumque necessitati ex opusculis venerabilium Patrum breviter annotare, sive etiam ad formam sensus et interpretationis eorum superadjicere, curavi.

§ 455. In principium Genesis, usque ad nativitatem Isaac et jectionem Ismahelis, Libros IV.

De Tabernaculo, et vasis ejus, ac vestibus sacerdotum, Libros III.

In primam partem Samuhelis, id est, usque ad mortem Saulis, Libros III.

De ædificatione Templi, allegoricæ expositionis, sicut et cetera, Libros II.

Item, in Regum Librum XXX quæstionum.

In Proverbia Salomonis, Libros III.

In Cantica Canticorum, Libros VII.

In Isaiam, Danihelem, duodecim Prophetas, et partem Hieremiæ, distinctiones capitulorum ex tractatu beati Hieronymi excerptas.

In Ezram et Neemiam, Libros III.

In Canticum Habacum, Librum I.

In librum beati patris Tobiæ, explanationis allegoricæ de Christo et ecclesia, Librum I.

Item, Capitula lectionum in Pentateuchum Mosi, Josue, Judicum.

In libros Regum, et Verba dierum.

In librum beati patris Job.

In Parabolas, Ecclesiasten, et Cantica Canticorum.

In Isaiam Prophetam, Ezram quoque, et Neemiam.

In Evangelium Marci, Libros IV.

In Evangelium Lucæ, Libros VI.

Homeliarum Evangelii, Libros II.

In Apostolum, quæcumque in opusculis sancti Augustini exposita inveni, cuncta per ordinem transscribere curavi.

In Actus Apostolorum, Libros II.

In Epistolas VII Catholicas, Libros singulos.

In Apocalypsin sancti Johannis, Libros III.

Item, Capitula lectionum in totum Novum Testamentum, excepto Evangelio.

Item, Librum epistolarum ad diversos; quarum de sex ætatibus seculi una est; de mansionibus filiorum Israel, una; una de eo, quod ait Isaias,

'Et claudentur ibi in carcerem, et post dies multos visitabuntur;' de ratione Bissexti, una; de Æquinoctio, juxta Anatolium, una.

Item, de historiis Sanctorum; Librum vitæ et passionis sancti Felicis confessoris de metrico Paulini Opere in prosam transtuli.

Librum vitæ et passionis sancti Anastasii, male de Græco translatum, et pejus a quodam imperito emendatum, prout potui, ad sensum correxi.

Vitam sancti patris, monachi simul et antistitis, Cudbercti, et prius heroico metro, et postmodum plano sermone, descripsi.

Historiam abbatum monasterii hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, Benedicti, Ceolfridi, et Huaetbercti, in libellis duobus.

Historiam Ecclesiasticam nostræ insulæ ac gentis, in Libris v.

Martyrologium de natalitiis sanctorum martyrum diebus; in quo omnes, quos invenire potui, non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo judice, mundum vicerint, diligenter annotare studui.

Librum Hymnorum, diverso metro, sive rhythmo.

Librum Epigrammatum heroico metro, sive elegiaco.

De Natura rerum, et de Temporibus, Libros singulos.

Item, de Temporibus, Librum unum majorem.

Librum de Orthographia, alphabeti ordine distinctum.

Item, librum de Metrica arte; et huic adjectum alium de schematibus sive Tropis libellum, hoc est, de figuris modisque locutionum, quibus Scriptura sancta contexta est.

§ 456. Teque deprecor, bone Jesu, ut cui propitius donasti verba tuæ scientiæ dulciter haurire,

dones etiam benignus aliquando ad te, fontem omnis sapientiæ, pervenire, et parere semper ante faciem tuam.

EXPLICIT, DOMINO JUVANTE,

LIBER QUINTUS

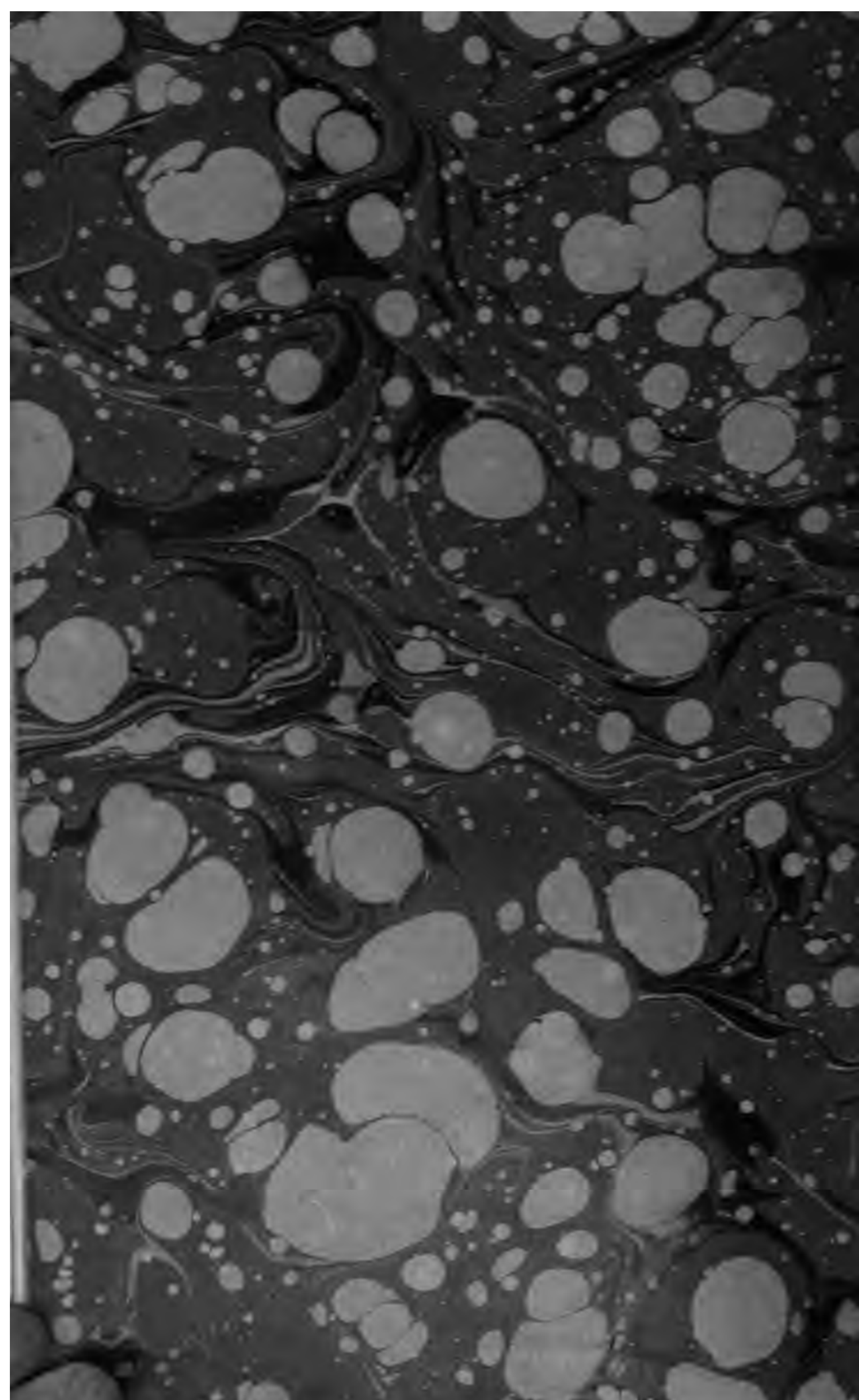
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

GENTIS ANGLORUM.

---

[3] *Tuam.*] A short Continuation, extending as far as A. D. 766, is appended to the editions, of which the entries as far as A. D. 734 may perhaps have been written by Beda. The whole of this Appendix will be given in the second volume.

CHISWICK:
PRINTED BY C. WHITTINGHAM.

Stanford University Libraries
3 6105 024 644 770

